

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

ВАСЬКО СЕРГІЙ РОМАНОВИЧ

УДК 811.111'373.7:81'32](043)

ДИСЕРТАЦІЯ

СЕМАНТИЧНА МОДУЛЯЦІЯ КВАНТИТАТИВІВ
У ФРАЗЕМАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

035 Філологія

03 Гуманітарні науки

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ С. Р. Васько

Науковий керівник: Шутова Марія Олександрівна, доктор філологічних наук, професор.

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Васько С. Р. Семантична модуляція квантитативів у фраземах англійської мови. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія. – Київський національний лінгвістичний університет, Київ, 2026.

У дисертації запропоновано новий когнітивно-семіотичний підхід до вивчення процесу і результату семантичної модуляції квантитативів у фраземах англійської мови.

Уперше в теорії когнітивно орієнтованої фразеосеміотики обґрунтовано нове положення про те, що механізм актуалізації нового значення слова у широкому і вузькому контексті, зокрема у фраземному оточенні, є завершенням процесу семантичної модуляції і стартом для запуску процесу семантичної транспозиції. *Уточнено* науковий зміст терміна “фразема”, у внутрішній формі якої закодовані ознаки, що концентрують у стійкій зовнішній формі ціннісно-образні смисли певного фрагмента навколишньої дійсності і швидко відтворюються у свідомості носіїв конкретної мови. *Запропоноване* нове визначення семантичної модуляції слів-компонентів фразем як зміни їх еврисемічних структур у результаті фразеосеміозису, які виявляються при зіставленні семного складу значень слів, що склалися в системі мови, з образно-символічними значеннями готових фразем.

Обґрунтовано актуальність вивчення такого класу слів англійської мови, як квантитативи – для розкриття механізмів їх семантичної модуляції у фраземному контексті. *Уперше* в науковий обіг когнітивно орієнтованої фразеосеміотики *введено термін* “фраземні квантитативи”, утворені внаслідок семантичної модуляції їх еврисемічних структур (інтегральних, диференційних і градуальних сем у напрямках адаптації, делімітації й актуалізації цих сем до фраземного оточення, а також перегрупування на рівні архісем ‘кількість’, ‘лічба’ і ‘вимір’). *Установлено*, що інтегральні, диференційні й градуальні семи є джерелами лінгвокультурної мотивації як

фраземних квантитативів, так і образно-символічного значення готових стійких сполук.

Доведено, що образно-символічне значення готових сполук – фразем не складається із сукупності значень фраземних квантитативів, а є відображенням у цих значеннях основних ознак архісем ‘кількість’, ‘лічба’, ‘вимір’ або їх інтегральних, диференційних і градуальних фразеосем. При цьому не всі фраземні квантитативи мають однакову продуктивність / активність, на яку впливають як внутрішньомовні, так і позамовні фактори.

Для виявлення впливу цих факторів у дисертації *розроблено* нову методологію, яка спирається на чотири основні принципи: *антропоцентризму, міждисциплінарності, ізоморфізму мови і культури й експланаторності*, що є засадничими на кожному етапі аналізу фактичного матеріалу дослідження. На початковому етапі *систематизовано* квантитативи англійської мови (назви чисел, назви сукупностей, назви вимірювань величин, числівники, займенники, іменники тощо) у таблиці матричного формату і внесено до них всі значення і лексико-семантичні варіанти цих одиниць, зафіксовані у тлумачних словниках англійської мови. З цією метою застосовано процедури методу вивчення дефініцій значення слова і методу компонентного аналізу. На другому етапі з оцифрованих англійськомовних фразеологічних джерел із залученням інструментів комп'ютерної програми “Acrobat Reader” *здійснено* оптимальну вибірку фразем із квантитативним компонентом семантики. Паралельно *виконано* механічну селекцію відібраних фразем та їх подальшу кластеризацію шляхом використання методу фразеологічної ідентифікації на основі інваріанта значення чи ЛСВ квантитатива (числового ряду *one – twelve*) і методу агломераційної кластеризації – інваріантно-варіантної таксономії інтегральних, диференційних, градуальних фразеосем, організованих у вигляді концептуально-семантичної мережі архісем ‘кількість’, ‘лічба’, ‘вимір’. Третій етап передбачав використання методу обчислення ступеня продуктивності / активності фраземних квантитативів числового ряду *one –*

twelve в тісній взаємодії фразеосем між собою. Для цього залучено елементи процедури лінгвокультурологічної реконструкції джерел мотивації образно-символічного значення досліджуваних фразем. Фінальний етап дозволив підтвердити припущення про те, що квантитативи англійської мови зазнають семантичної модуляції у результаті фразеосеміозису, зокрема перегрупування архісем ‘кількість’, ‘лічба’ і ‘вимір’ у напрямках адаптації, делімітації й актуалізації інтегральних, диференційних і градуальних сем і виникнення відповідних фразеосем. Якщо відбуваються перегрупування на рівні архісеми, то у квантитатива утворюється нове метафоричне значення як результат семантичної транспозиції, а у фраземи – нова фразеосема, що актуалізує виникнення нового образно-символічного значення.

Розроблена методика виявилася ефективною, і дала змогу отримати нові наукові результати аналізу фактичного матеріалу:

1. Еврисемічні структури квантитативів англійської мови числового ряду *one – twelve* включають набір взаємопов’язаних між собою семних компонентів (архісем ‘кількість’, ‘лічба’, ‘вимір’, інтегральних, диференційних і градуальних сем) кожного зі значень та ЛСВ, що відображають семантичні сценарії їх розвитку й уявлення носіїв англійської мови про кількісно-якісні параметри (точні й неточні) предметів, речей, об’єктів тощо, ступінь їх вияву, досконалість, гармонію, симетрію / асиметрію, зокрема і через вимір та лічбу.

2. Семантичні сценарії розвитку квантитативів числового ряду *one – twelve* засвідчили, що “множина” як перший етап осмислення людиною кількісних відношень загалом (їх лічби та виміру) збереглася в інтегральній семі ‘вказівка на сукупність’, виділеної для переважної більшості досліджуваних значень та ЛСВ квантитативів із властивою їм символікою. Проте, починаючи з квантитатива *one* спостерігається намір реалізувати ідею розчленованості множини через адаптацію й делімітацію ступенів прояву кількісних показників у певній сукупності; для квантитатива *two* на базі інтегральної семи ‘вказівка на сукупність’ реалізується ідея дуалізму через

делімітацію диференційної семи ‘парність’; для квантитатива *three* простежується зв'язок з первісними витоками його символіки – позначати кількість об'єктів, предметів, явищ за критерієм більше, ніж один, що належали до множини й асоціювалися з апроксиматором неозначеної кількості ‘багато’. Згодом цей числівник увійшов у практику замість квантифікатора-апроксиматора ‘багато’.

3. Семантичний сценарій *four*, хоча і має інтегральну сему ‘вказівка на сукупність’, утім він запускає механізм актуалізації нової фразеосеми ‘рівновага’ (переважно пов'язаної з поведінкою людини, її характером, діями тощо) з поступовим семантичним переходом архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’. Фраземний квантитатив *five* теж відображає жестово-соматичну природу людини, оскільки його значення, утворені на основі перегрупування сем, що характеризують дії людини рукою, стали знаками-символами в різних лінгвокультурах. Трансформація архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’ для *five* відбувається шляхом делімітації диференційної семи ‘мала кількість часу’ в інтегральну фразеосему ‘відстань’, диференційну фразеосему ‘відстань як проміжок часу’ й градуальну фразеосему ‘ступінь прояву невеликого проміжку часу’.

4. Семантичні сценарії квантитативів від *six* – до *twelve* демонструють зниження фраземної продуктивності, міграцію синкретичних сем зі значень інших квантитативів на тлі прояву дії двох механізмів – адаптації і делімітації, а також послаблення семантичної модуляції за рахунок дії механізму актуалізації нових фразеосем і запуск процесу семантичної транспозиції: для *six* виявлено адаптацію інтегральних сем ‘вказівка на сукупність’ і ‘вказівка на подібність’ та диференційної семи ‘вказівка на сукупність людей в їх однотипності’ і актуалізацію нових фразеосем ‘розгубленість’, ‘безлад’, ‘смерть’, ‘дотримання норм поховання’; для *seven* – набір синкретичних значень з усього числового ряду та їх сем з їх комбінованим перегрупуванням у фразеосеми. Актуалізація нової фразеосеми, що символізує певний період чи цикл та їх зміну, запускає

трансформацію архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’. Для *eight* на базі адаптації містико-символічних сем та актуалізації нової фразеосеми, пов’язаної з переосмисленням графічного зображення безкінечності, зафіксовано теж трансформацію архісеми ‘кількість’ в архісему ‘лічба’; для *nine* – адаптацію інтегральної семи ‘закінчення’ та актуалізацію фразеосеми ‘досконалість’ із подальшою трансформацією архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’ на тлі делімітації інтегральних фразеосем ‘відстань’ та ‘вказівка на сукупність’; для *ten* – актуалізацію фразеосеми ‘математичні калькуляції, пов’язані з лічбою на основі числа 10’, і відповідно, трансформацію архісеми ‘кількість’ в архісему ‘лічба’; для *eleven* – лише адаптацію інтегральної семи ‘вказівка на сукупність’ і диференційної семи ‘вказівка на сукупність об’єктів / людей в їх однотипності’ через його найнижчу продуктивність з усього числового ряду; для *twelve* – делімітацію інтегральних сем ‘вказівка на сукупність’ і ‘вказівка на подібність’ з подальшою трансформацією архісеми ‘кількість’ в архісеми ‘лічба’ і ‘вимір’.

5. Фраземні квантитативи порядку, як і квантитативи кількості, підлягають не лише семантичній модуляції, а й демонструють стійку тенденцію до семантичної транспозиції. Модуляція фразеосем відбувається за такими семантичними моделями, як “початок”, “першість”, “відправний момент”, “множинність”, “інтенсивність” тощо. Найбільш продуктивними для *first* інтегральними фразеосемами є ‘час’, ‘простір’, ‘якість’, диференційними – ‘рух у часі’, ‘рух у просторі’ та ‘рух у часі й просторі’, градуальними – ‘найвищий або найнижчий ступінь прояву якості’. Останні найбільш характерні для фразем з квантитативами *second*, *third*. У фраземах з квантитативом порядку *fourth* зафіксовано трансформацію архісеми ‘послідовність’ в архісему ‘вимір’. Квантитативи порядку (від п’ятого й далі) відображають тісні зв’язки з первісною семантичною моделлю “множина”. Семантична модель “інтенсивність” пов’язана з делімітацією інтегральних фразеосем ‘зрада’, ‘непотрібність’, ‘зайвість’ (для *fifth*), ‘здатність

передбачати' (для *sixth*), градуальних фразеосем: 'найнижча якість' (для *tenth*), 'найвищий ступінь відчуття задоволення, щастя' (для *seventh*).

У квантитативах порядку *eleveth* і *twelfth* / *dozenth* джерелом семантичної модуляції є сакральна загальнокультурна інформація християнського походження. Установлено, що в діапазоні *перший* – *четвертий* відбувається визначення порядку предметів або явищ, орієнтованого на початок послідовності лічби, а починаючи з п'ятого – їх недискретне сприйняття як множини, відлуння якої пояснюємо міфологічним сприйняттям світу.

6. Фраземні квантитативи виміру – це одиниці виміру просторових характеристик та фізично-соматичних характеристик людини; одиниці ваги; одиниці часу; грошові одиниці. Нові фразеосеми як результат дії механізму актуалізації співвідносяться з невизначеною кількістю (опозиції “багато-мало”, “далеко-близько”, “великий-малий”, “багатий-бідний”, “жадібний-щедрий-марнотратний” тощо) і зберігають зв'язок як із архісемою ‘вимір’, так і з буквральними значеннями квантитативів. Вони демонструють зв'язки з архісемами ‘лічба’ і ‘кількість’. Найбільш продуктивними семантичними моделями для цього кластера фразем є такі: “вимір відстані у просторі” (субмоделі “вимір довжини”, “вимір висоти”, “вимір соматичних характеристик людини”, “вимір ширини”), “вимір у часі”, “вимір товарно-грошових відносин”. Семантична модель “вимір у часі” характерна для фразем із квантитативами-вимірювачами великої-малої-невизначеної кількості часу, який необхідний для виконання чогось чи наближення / настання чогось, чи опис подій, що відбувалися протягом певного часу. Семантична модель “вимір товарно-грошових відносин” відтворює численні асоціативні уявлення про різні сторони буття людини, стереотипи поведінки і взаємини між людьми, різні ситуації, а головне, соціальний статус і характеристику людських якостей.

Перспективи подальших досліджень полягають у залученні до аналізу фраземних квантитативів інших мов і не лише індоєвропейських, в

опрацюванні фактичного матеріалу за допомогою корпусних ресурсів (формул, коефіцієнтів, статистики тощо) й інструментів програм штучного інтелекту.

Ключові слова: англійська мова, фраземи, фраземні квантитативи, фразеосеми, семантична модуляція, автоматизований аналіз, семантичні моделі, семантична деривація, адаптація, делімітація, актуалізація.

ABSTRACT

Vasko, S. R. Semantic Modulation of Quantitatives in the Phrasemes of English. – Qualifying Academic Paper. Manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in Specialty 035 Philology. – Kyiv National Linguistic University, Kyiv, 2026.

The dissertation proposes a new cognitive-semiotic approach to the study of the process and results of semantic modulation of quantitatives in the phrasemes of English.

For the first time in the theory of cognitively oriented phraseosemiotics, the study substantiates the thesis that the mechanism of actualizing a new word meaning in broad and narrow contexts, particularly within a phrasemic environment, constitutes the completion of semantic modulation and simultaneously serves as the starting point for semantic transposition. The scholarly content of the term *phrase* is specified as a stable unit whose internal form encodes features concentrating value-laden figurative meanings of a particular fragment of reality in a fixed external form and which are readily reproduced in the consciousness of native speakers. A new definition of semantic modulation of phrase components is proposed as a transformation of their eurysemic structures resulting from phraseosemiosis, manifested through comparison of the seme composition of lexical meanings established in the language system with the figurative-symbolic meanings of ready-made phrasemes.

The relevance of studying quantitatives of English as a lexical class is substantiated in order to reveal the mechanisms of their semantic modulation in phrasemic contexts. The term *phrasemic quantitatives* is introduced into scholarly circulation to denote units formed as a result of semantic modulation of their eurysemic structures (integral, differential, and gradational semes through adaptation, delimitation, and actualization within the phrasemic environment, as well as regrouping at the level of archisemes ‘quantity,’ ‘counting,’ and ‘measurement’). It is established that integral, differential, and gradational semes

serve as sources of linguocultural motivation for both phrasemic quantitatives and the figurative-symbolic meanings of stable expressions.

The study proves that the figurative-symbolic meaning of a phraseme does not arise from the sum of meanings of its phrasemic quantitatives but reflects the key features of the archisemes ‘quantity,’ ‘counting,’ and ‘measurement,’ or their integral, differential, and gradational phraseosemes. Not all phrasemic quantitatives demonstrate equal productivity or activity, which is influenced by both intralingual and extralingual factors.

To identify the influence of these factors, a new methodology was developed based on four principles: anthropocentrism, interdisciplinarity, isomorphism of language and culture, and explanatoriness, which are foundational at each stage of the research factual material analysis. At the initial stage, quantitatives of English (names of numbers, collectives, measurement units, numerals, pronouns, nouns, etc.) were systematized in a matrix-format table, including all meanings and lexicosemantic variants of these units recorded in the explanatory dictionaries of English. For that purpose, the procedures of the word meaning definition method and componential analysis were applied. At the second stage, phrasemes with quantitative components of semantics were selected from digitized English phraseological sources using the computer-assisted tool “Acrobat Reader”. At the same time, mechanical selection of the phrasemes, and their clusterization through phraseological identification based on invariant meanings or lexicosemantic variant of the quantitative (numerical series *one–twelve*) and the method of agglomerative clustering – invariant-variant taxonomy of integral, differential and gradational phraseosemes within a conceptual-semantic network of the archisemes ‘quantity,’ ‘counting,’ and ‘measurement’ were fulfilled. The third stage involved the method of calculating the productivity/activity of phrasemic quantitatives in the *one–twelve* numerical series in interaction with phraseosemes. To achieve that, the elements of linguocultural reconstruction of motivational sources of figurative-symbolic meanings of the phrasemes under investigation were incorporated. The final stage made it possible to confirm that the quantitatives of English undergo semantic

modulation as a result of phraseosemiosis, particularly through regrouping of archisemes of ‘number’, ‘counting’, and ‘measurement’ in the direction of adaptation, delimitation, and actualization of integral, differential, and gradational semes and formation of the related phraseosemes. If regroupings occur at the archiseme level, then a new metaphorical meaning is formed in the quantitative resulting in the subsequent semantic transposition, and the phraseme acquires new phraseoseme, which actualizes the emergence of a novel figurative-symbolic meaning.

The developed methodology proved to be effective and made it possible to obtain new scientific results from the analysis of factual material:

1. The eurysemic structures of the English quantitatives in the *one–twelve* series include interconnected seme components (archisemes ‘number’, ‘counting’, ‘measurement’, integral, differential, and gradational semes) of every meaning and lexicosemantic variants, reflecting semantic development scenarios and English speakers’ conceptualizations of quantitative and qualitative parameters (precision/imprecision), of objects, subjects, etc., degree of their detection, perfection, harmony, symmetry/asymmetry, in particular through measurement, and counting.

2. Semantic development scenarios of quantitatives across the numerical series *one–twelve* reveal that the notion of “multiplicity” as the first staging point in the human being’s conception of quantitative relations in general (measurement and counting) was preserved in the integral seme of ‘reference to aggregate’, assigned for the overwhelming majority of the meanings and lexicosemantic variants (with their inherent symbolism) under investigation. However, beginning with the quantitative *one*, there is an intention to implement the idea of the dismemberment of the aggregate through the specific mechanisms of adaptation and delimitation of the degrees of manifestation of quantitative indicators in a certain aggregate; for the quantitative *two* on the basis of the integral seme of ‘reference to aggregate’ the idea of dualism through the delimitation of the differential seme of ‘twoness’ is realized; for the quantitative *three*, a connection can be traced to the prime origins

of its symbolism – to denote the number of objects, subjects, and phenomena according to the criterion of more than one, which belonged to the plural and were associated with the approximant of the indefinite quantity 'many'.

3. The semantic scenario of the quantitative *four*, although possessing the integral seme of 'reference to aggregate', nevertheless, it triggers the mechanism of actualization of the novel phraseoseme 'balance' (mainly related to human behaviour, character, actions, etc.) with the gradual semantic transition of the archiseme 'quantity' into the archiseme 'measurement'. The phrasemic quantitative *five* also reflects the gestural-somatic nature of a human being, since its meanings, formed on the basis of the regrouping of semes characterizing human actions with the hand, have become signs-symbols in various linguistic cultures. The transformation of the archiseme 'quantity' into the archiseme 'measurement' for the quantitative *five* occurs by delimiting the differential seme 'small amount of time' into the integral phraseoseme 'distance', the differential phraseoseme 'distance as a period of time', and the gradual phraseoseme 'degree of manifestation of a small period of time'.

4. Semantic scenarios of the quantitative series *six* - to *twelve* demonstrate a decrease in phrasemic productivity, migration of syncretic semes from the meanings of other quantitatives against the background of the manifestation of the action of two mechanisms - adaptation and delimitation, as well as weakening of semantic modulation due to the action of the mechanism of the actualization of novel phraseosemes and launching the process of semantic transposition: for the quantitative *six*, the adaptation of the integral semes 'reference to aggregate' and 'reference to similarity', and the differential seme 'reference to a multitude of people in their uniformity' and the actualization of the novel phraseosems 'confusion', 'disorder', 'death', 'observance of burial norms' were revealed; for the quantitative *seven* – a set of syncretic values from the entire numerical series and their semes with their combined regrouping into phraseosemes. The actualization of a novel phraseoseme, symbolizing a certain period or cycle and their change, triggers the transformation of the archiseme 'quantity' into the archiseme

‘measurement’. For the quantitative *eight*, based on the adaptation of mystical-symbolic semes and the actualization of a novel phraseoseme associated with the rethinking of the graphic image of infinity, the transformation of the archiseme ‘quantity’ into the archiseme ‘counting’ was also attested; for the quantitative *nine* – adaptation of the integral seme ‘ending’ and actualization of the phraseoseme ‘perfection’ with the further transformation of the archiseme ‘quantity’ into the archiseme ‘measurement’ against the background of the delimitation of the integral phraseosemes ‘distance’ and ‘reference to aggregate’; for the quantitative *ten* – actualization of the phraseoseme ‘mathematical calculations related to counting based on the number 10’, and accordingly, transformation of the archiseme ‘quantity’ into the archiseme ‘counting’; for the quantitative *eleven* – only the adaptation of the integral seme ‘reference to aggregate’ and the differential seme ‘reference to an aggregate of objects/people in their uniformity’ due to its lowest productivity from the entire numerical series; for the quantitative *twelve* – delimitation of the integral semes ‘reference to aggregate’ and ‘reference to similarity’ with the subsequent transformation of the archiseme ‘quantity’ into the archisemes ‘number’ and ‘measurement’.

5. Phrasemic ordinal quantitatives, like quantitatives of number, are not only subject to semantic modulation, but also demonstrate a steady tendency towards semantic transposition. Modulation of phraseosemes occurs according to such semantic models as “beginning”, “primacy”, “starting point”, “plurality”, “intensity”, etc. The most productive integral phraseosemes for *first* are ‘time’, ‘space’, ‘quality’, differential ones – ‘movement in time’, ‘movement in space’ and ‘movement in time and space’, and gradual ones – ‘the highest or lowest degree of manifestation of quality’. The latter are most characteristic of phrasemes with the quantitatives *second*, *third*. In phrasemes with ordinal quantitative *fourth*, the transformation of the archiseme ‘sequence’ into the archiseme ‘measurement’ is attested. Ordinal quantitatives (from the *fifth* and onwards) reflect close connections with the prime semantic model ‘aggregate’. The semantic model “intensity” is associated with the delimitation of integral phraseosemes ‘betrayal’, ‘uselessness’,

‘redundancy’ (for *fifth*), ‘ability to predict’ (for *sixth*), and gradational phraseosemes: ‘the lowest quality’ (for *tenth*), ‘the highest degree of feeling of pleasure, happiness’ (for *seventh*). In the ordinal quantitatives *eleventh* and *twelfth/dozenth*, the source of semantic modulation is sacred general cultural information of Christian origin. It has been established that in the range of the *first* to the *fourth*, the order of objects or phenomena is determined, oriented towards the beginning of the counting sequence, and starting from the *fifth*, their non-discrete perception as a set, the echo of which is explained by the mythological perception of the world.

6. The phrasemic quantitatives of measurement are units of dimension of spatial characteristics and physical-somatic characteristics of a person; units of weight; units of time; monetary units. Novel phraseosemes as a result of the action of the actualization mechanism are correlated with an indefinite quantity (the oppositions “many-little”, “far-near”, “big-small”, “rich-poor”, “greedy-generous-wasteful”, etc.) and retain a connection with both the archiseme ‘dimension’ and the literal meanings of quantitatives. They demonstrate connections with the archisemes ‘counting’ and ‘quantity’. The most productive semantic models for this cluster of phrasemes are: “measurement of distance in space” (submodels “measurement of length”, “measurement of height”, “measurement of somatic characteristics of a person”, “measurement of width”), “measurement in time”, “measurement of goods-money relations”. The semantic model “measurement in time” is characteristic of phrasemes containing quantitatives-indicators measuring large-small-indefinite amounts of time that are necessary to complete something or approach/occurrence of something, or a description of events that occurred during a certain period of time. The semantic model “measurement of goods-money relations” reproduces numerous associative conceptualizations about different aspects of human existence, stereotypes of behaviour and relationships between people, various situations, and most importantly, social status, and characteristics of human qualities.

Prospects for further research involve extending the analysis to other languages, including non-Indo-European ones, and employing corpus resources, statistical tools, and artificial intelligence technologies.

Keywords: the English language, phrasemes, phrasemic quantitatives, phraseosemes, semantic modulation, automated analysis, semantic models, semantic derivation, adaptation, delimitation, actualization.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Васько, С. Р. (2022). Фраземи як знаки вторинної номінації і результат фразеосеміозису. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*, 25(2), 18–31. DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2022.274923> (категорія Б).
2. Vasko, S. (2024). Semic Composition Modulations of Quantitatives in the Phrasemes of English (Methodical Practices of Analysis). *Acta Linguistica Lithuanica XC*. 251- 272. <https://doi.org/10.35321/all90-10> (Scopus).
3. Васько, С. Р. (2025). Механізми семантичної модуляції квантитативів у фраземах англійської мови. *Нова філологія*, (98), 33-43. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2025-98-4> (категорія Б).
4. Васько, С. Р. (2025). Семантичні моделі фразем із квантитативами порядку в англійській мові. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 92 (1), 260 – 265. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/92-1-35> (категорія Б).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Васько, С. Р. (2023). Фраземотвірна семантика квантитативів англійської мови. *"Ad orbem per linguas. До світу через мови"*: Матеріали Міжнародної науково-практичної відео конференції, 18–19 травня 2023 року. Видавничий центр КНЛУ, 45–46.
6. Васько, С. Р. (2023). Методологічні підходи до фразеологічної ідентифікації стійких сполук в англосаксонській традиції. *"Інноваційні підходи до формування багатомовної та полікультурної компетенції в умовах викликів сьогодення"*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 23 – 24 листопада 2023 р. С. 36 – 39;
7. Васько, С. Р. (2024). Семантична структура квантитатива *one* у Словнику сучасної англійської мови (на матеріалі Dictionary of Contemporary English). *"Ad orbem per linguas. До світу через мови"*: Матеріали Міжнародної

науково-практичної конференції, 16–17 травня 2024 року. Видавничий центр КНЛУ, 30–32.

8. Васько, С. (2024). Семантичний сценарій квантитатива *two* у Словнику сучасної англійської мови (на матеріалі Dictionary of Contemporary English). *"Пріоритетні напрями філологічних, лінгводидактичних і соціальнокомунікаційних досліджень"*: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 28 – 29 листопада 2024 року. Херсонський державний університет, С. 16 – 17.

9. Васько, С. (2025). Семантична модуляція квантитатива *twelve* у фраземах англійської мови. *"Ad orbem per linguas. До світу через мови"*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 15–16 травня 2025 року. Видавничий центр КНЛУ, 35–36.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЛСВ – лексико-семантичний варіант

ЛСГ – лексико-семантична група

ІС – інтегральна сема

ДС – диференційна сема

ГС – градуальна сема

ІФС – інтегральна фразеосема

ДФС – диференційна фразеосема

ГФС – градуальна фразеосема

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ABSTRACT	9
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	18
ВСТУП	22
РОЗДІЛ 1 ФРАЗЕОСЕМІОТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСУ СЕМАНТИЧНОЇ МОДУЛЯЦІЇ КВАНТИТАТИВІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	32
1.1 Лінгвопарадигмальні дефініції терміна “фразема” на тлі дублетних і суміжних позначень	32
1.2 Квантитативи як засоби семантизації і фразеосеміотизації понять кількості, лічби і виміру в англійській мові	47
1.3 Семантична модуляція як процес перегрупування семних ознак квантитативів у фраземному контексті	57
1.4 Фраземотвірна активність квантитативів англійської мови ...	64
Висновки до розділу 1	72
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ І РЕЗУЛЬТАТУ СЕМАНТИЧНОЇ МОДУЛЯЦІЇ КВАНТИТАТИВІВ У ФРАЗЕМАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	75
2.1 Спеціальні методи вивчення семантичної модуляції і семантичної транспозиції компонентів фраземних знаків	75
2.2 Методичні принципи і практики дослідження квантитативних компонентів у складі фразеологізмів англійської мови	85
2.3 Програма “Acrobat Reader” та її інструменти для автоматизованого пошуку фразем із квантитативами в електронних фразеологічних джерелах (словниках) англійської мови	91

2.4	Комплексна методика аналізу модуляційно-семантичних змін у квантитативах-компонентах фразем англійської мови	94
	Висновки до розділу 2	96
	РОЗДІЛ 3 СЕМАНТИЧНА МОДУЛЯЦІЯ КВАНТИТАТИВІВ ЧИСЛОВОГО РЯДУ ВІД <i>ONE</i> – <i>TWELVE</i> У ФРАЗЕМАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	99
3.1	Семантичні сценарії розвитку квантитативів числового ряду від <i>one</i> – <i>twelve</i> в англійській мові	100
3.2	Механізми семантичної модуляції квантитативів-компонентів фразем англійської мови	114
3.2.1	Адаптація, делімітація ІС ‘вказівка на одиничність’, ‘вказівка на сукупність’ і актуалізація фразеосем квантитатива <i>one</i>	115
3.2.2	Адаптація, делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’, ‘вказівка на подібність’, ‘парність’ і актуалізація фразеосем квантитатива <i>two</i>	123
3.2.3	Адаптація, делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’ і актуалізація фразеосем квантитатива <i>three</i>	128
3.2.4	Адаптація, делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’, ‘рівновага’ і актуалізація фразеосем квантитатива <i>four</i>	130
3.2.5	Адаптація ІС ‘вказівка на сукупність’ і актуалізація фразеосем квантитатива <i>five</i>	133
3.2.6	Актуалізація фразеосем квантитатива <i>six</i>	135
3.2.7	Делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива <i>seven</i>	137
3.2.8	Адаптація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива <i>eight</i>	139
3.2.9	Делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива <i>nine</i>	140

3.2.10	Адаптація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива <i>ten</i>	142
3.2.11	Нульова активність <i>eleven</i> у досліджуваному сегменті фразем англійської мови	143
3.2.12	Адаптація, делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем	143
	Висновки до розділу 3	145
	РОЗДІЛ 4 СЕМАНТИЧНІ МОДЕЛІ КВАНТИТАТИВІВ ЛІЧБИ ТА ВИМІРУ ВЕЛИЧИН У ФРАЗЕМАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	149
4.1	Семантичні моделі фразем із квантитативами порядку в англійській мові	149
4.2	Семантичні моделі фразем із квантитативами-вимірювачами в англійській мові	158
4.2.1	Семантична модель фразем із квантитативами-вимірювачами відстані та її субмоделі	159
4.2.2	Семантична модель фразем із квантитативами-вимірювачами часу та її субмоделі	162
4.2.3	Семантична модель фразем із квантитативами-вимірювачами товарно-грошових відносин та її субмоделі	164
	Висновки до розділу 4	166
	ВИСНОВКИ	169
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	174
	СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ І ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ДЖЕРЕЛ	186
	ДОДАТКИ 1 – 5	187

ВСТУП

Дисертація присвячена вивченню процесу і результату семантичної модуляції квантитативів у складі фразем англійської мови.

Сучасна фразеосемантика (Амосова Н. М., Андрейчук Н. І., Баран Я. А., Білоноженко, В. М., Гамзюк М. В., Гнатюк, І. С., Левченко О. П., Пашинська Л. М., Тищенко О. В., Шутова М. О., Burger H., Granger S., Raquot M., Bethany G., Mitkov R., Naciscione A., Pierini P., Teliya V. та ін.), яка ґрунтується на ідеях семасіології (науки про лексичні значення слів, їхніх сполук на зразок фразем та способи зміни їх значень з лінгвокультурними проявами), зорієнтована на дослідження семантичної варіативності слова як у вузькому, так і в широкому контексті (Левицький В. В., Кочерган М. П., Мальцева Г. В., Jackendoff R., Geeraerts D., Levin B., Pinker St., Taylor J., Wierzbicka A. та ін.).

У цій дискусії, з одного боку, звертають увагу на внутрішній фразеологічний контекст, де відбуваються складні процеси конфігурації смислів слів, які беруть участь у фразеотворенні, а з іншого, на поведінку готових фразеологізмів у широкому контексті, де також відбувається їх семантична зміна.

Окрему і дотепер не розв'язану проблему становить складність організації семантичної структури слів-компонентів **фразем** (Амосова Н. М., Пашинська Л. М., David B., Mel'čuk I.), смисл яких так чи інакше пов'язаний зі значенням / значеннями одного з них, що сприяє легкому (безперешкодному) відтворенню їх у свідомості представників певної лінгвокультури (Селіванова О. О. та ін.). Виходячи з широкого розуміння фразем (Mel'čuk I.), припускаємо, що критерій відтворюваності є обов'язковим для подібних утворень фразеологічного типу. Решта фразеологічних ознак (стійкість, образність, експресивність тощо) є факультативними, які можуть виявлятися більшою чи меншою мірою.

При цьому слід зауважити, що суперечності між ученими з приводу самодостатності слів-компонентів фразем, які не втрачають зв'язків зі своєю семантичною структурою, оформленою в лексико-семантичній системі кожної мови, майже вичерпані (Гамзюк М. В.).

Проте зв'язки слова-компонента фраземи з його ЛСГ чи тематичною групою (наприклад, соматизма, фітоніма, антропоніма тощо), а також зсуви лексико-категорійної семи у процесі фразеотворення потребують подальшого дослідження.

Особливо це стосується морфологічних класів слів, які у фраземному контексті / складі, зберігаючи зв'язок зі своєю семантичною структурою (сукупністю значень та їх ЛСВ, описаних у тлумачних словниках), зазнають змін в еврисемічній (багатоплановій) структурі – наборі взаємопов'язаних між собою компонентів (сем – інтегральних, диференційних, градуальних) цих значень та ЛСВ (Васько 2024, Vasko 2024).

Попередній огляд наукової літератури з цього питання дає підстави говорити про те, що до такого класу слів належать лексеми-числа (Телегіна О. В.), або квантитативні одиниці (Швачко С. О.) / нумеративи, які у складі фразем є джерелами творення їх образно-символічного значення.

У сучасній англійській мові до категорійного класу (частин мови) квантитативів належать: 1) числівники (кількісні й порядкові), 2) субстантивовані числівники (іменники), 3) займенники, 4) прислівники, які об'єднані архісемами 'кількість', 'лічба', 'вимір' (Швачко С. О.).

Квантитативи у складі фразем англійської мови, як правило, підлягають семантичним зрушенням, але при цьому зберігають зв'язок із архісемою, реалізуючи інтегральні, диференційні, градуальні й навіть потенційні семи і фразеосеми.

З-поміж семантичних зрушень на тлі процесів *семантичної деривації* (Деменчук О. В.) і *семантичної транспозиції* (Романенко О. П.) окремо виділяють **семантичну модуляцію** (С. П. Лопушанська), що відображає

“процес варіативності семних ознак у значенні чи ЛСВ слова при збереженні зв’язків із архісемою”.

Але при цьому твердження про морфологічний статус слова в перебігу зміни його семних ознак потребує уточнення, адже семантична модуляція пов’язана здебільшого зі змінами у семантичній структурі слова, а не граматичній. Критерієм для семантичної модуляції квантитативів як компонентів фразем вважають семантичні зміни, в яких архісеми ‘кількість’, ‘лічба’, ‘вимір’ реалізуються хоча б в одному з образно-символічних значень готової фраземи. Для перевірки цих припущень потребує більш глибокого вивчення смисловий потенціал квантитативів англійської мови у мікро- (в їх семантичній та еврисемічній структурах) і макроконтекстах (у складі готової фраземи) з позицій положень теорії семантичної модуляції.

Актуальність теми дисертації полягає в її спрямуванні на вивчення когнітивної теорії актуалізації значення слова, зокрема процесів і механізмів відображення в свідомості представників певної лінгвокультури здатності слова – компонента фраземних сполук до семантичних зрушень. Необхідність переосмислення такого процесу, як семантична модуляція аргументується тим фактором, що сприйняття світу людиною становить смислову домінанту її мовної свідомості, зміни якої можуть бути продуктивними лише тоді, коли вони зафіксовані в лінгвокультурі у вигляді різних знаків-символів, до яких належать квантитативні одиниці з їх образно-семантичним потенціалом у складі фразем англійської мови.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичних планів науково-дослідницьких робіт Київського національного лінгвістичного університету за галуззю знань 03 Гуманітарні науки. Дисертація є складовою частиною НДР кафедри германської філології “Діахронні й синхронні студії германських та інших мов світу” Київського національного лінгвістичного університету, зареєстрованої в УкрІНТЕІ (№ держреєстрації: 0123U102396; терміни виконання: 04.2023 – 04.2028).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Київського національного лінгвістичного університету, протокол № 5 від 8 листопада 2022 р.

Мета дослідження полягає у виявленні модуляційно-семантичних змін квантитативів у фраземах англійської мови шляхом аналізу механізмів адаптації, делімітації й актуалізації інтегральних, диференційних і градуальних сем як компонентів їх значень та ЛСВ під впливом фраземного контексту.

Досягнення мети дисертації передбачає вирішення таких завдань:

– сформулювати теоретичні положення роботи, пов'язані з питаннями когнітивної семасіології, теорії актуалізації значення слова у фразеологічному контексті, з процесами семантичної транспозиції і семантичної модуляції знаків-символів у фразеотворенні;

– розробити комплексну методику виявлення модуляційно-семантичних змін квантитативів у фраземах англійської мови;

– виконати автоматизований пошук в електронних лексикографічних тлумачних словниках і фразеологічних джерелах англійської мови одиниць-квантитативів та фразем із квантитативним компонентом семантики за допомогою інструментів комп'ютерного програмного забезпечення “Acrobat Reader”;

– побудувати матриці семантичних структур квантитативів від *one* – до *twelve* і проаналізувати здатність їх еврисемічних структур до фраземної продуктивності квантитативів;

– виявити напрями модуляційно-семантичних змін (перегрупування семних ознак) квантитативів у фраземах англійської мови;

– схарактеризувати механізми адаптації, делімітації інтегральних, диференційних, градуальних сем в образно-символічних значеннях фразем із квантитативами, а також механізм актуалізації нових фразеосем як результат трансформації архісем ‘кількість’, ‘лічба’, ‘вимір’.

Об'єктом дослідження є фраземи англійської мови з квантитативами кількості, порядку і виміру.

Предметом – модуляційно-семантичні зміни (перегрупування семних ознак) квантитативів (*адаптація* (приспосування сем), *делімітація* (визначення меж семних змін) і *трансформація* архісем ‘кількість’, ‘лічба’, ‘вимір’ (поява нової фразеосеми як фіксатор нового значення) у фраземах англійської мови.

Джерельною базою і фактичним матеріалом дослідження є лексикографічні (тлумачні) словники англійської мови: Collins Cobuild English Dictionary. Harper Collins Publishers Ltd., 1997; The Free Dictionary by Farlex. – <http://www.thefreelibrary.com>; Oxford Advanced Learner's Dictionary. – Oxford University Press, 1995 та **фразеологічні джерела англійської мови**: Cambridge International Dictionary of Idioms (1998). Cambridge University Press; Flavell, L., & Flavell, R. (1992). *Dictionary of Idioms and Their Origins*. KYLE CATHIE LTD; Sieftring, J. (Ed.). (2004). *The Oxford Dictionary of Idioms* (2nd ed.). Oxford University Press; Sinclair, J. (1995). *Collins Cobuild dictionary of idioms*. HarperCollins Publishers; Spears, R. (1997). *NTC's Thematic Dictionary of American Idioms* (1st ed.). McGraw-Hill; Spears, R. (2007). *American Idiom Dictionary* (Second Edition). MCGRAW-HILL'S ESSENTIAL; Oxford Paperback Thesaurus (2002). Oxford, Oxford University Press; Oxford English Dictionary. (n.d.). Retrieved November 11, 2022, from <http://www.oed.com/>; Zimmer, B. G. (Ed.). (2008). *Pocket Oxford American Dictionary* (2nd ed.). Oxford, New York: Oxford University Press, з яких відібрано квантитативи числового ряду від 1 до 12 з тлумаченнями їх значень і фраземи з квантитативним компонентом семантики.

Методи дослідження. Для виконання завдань дослідження у роботі застосовано такі методи і прийоми аналізу мовного матеріалу: *метод комп'ютерної вибірки* за допомогою програми “Acrobat Reader” – для виконання автоматизованого пошуку в електронних тлумачних словниках англійської мови квантитативів та у фразеологічних джерелах – фразем із

квантитативним компонентом семантики. *Метод механічної селекції* відібраного матеріалу дослідження – для забезпечення його репрезентативності та однорідності. *Метод словникових дефініцій* у поєднанні з *компонентним аналізом* – для укладання матриці семантичних сценаріїв розвитку квантитативів англійської мови числового ряду від *one* – до *twelve* та виділення семного складу для кожного значення і ЛСВ з подальшою характеристикою еврисемічної структури квантитатива.

Метод семантичної діагностики разом із *методом фразеологічної ідентифікації* – для виявлення механізмів (адаптації та делімітації) перегрупування семних ознак (інтегральних, диференційних і градуальних) еврисемічної структури квантитатива у фразеосеми під впливом фраземного контексту. *Метод семантичної трансформації* – для виявлення перегрупування ознак на рівні архісем ‘кількість’, ‘лічба’ і ‘вимір’ шляхом актуалізації нових фразеосем як мотиваційної основи для утворення нового образно-символічного значення фразем з квантитативним компонентом. *Метод фразеосеміотизації* з елементами кількісних підрахунків – для обчислення фраземної продуктивності квантитативів та виявлення тих квантитативів, еврисемічні структури яких демонструють більш активну динаміку до семантичної трансформації на рівні архісем і, як результат, до мотивації нових образно-символічних значень готових фразем.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в експланаторній аргументації нового положення теорії когнітивно орієнтованої фразеосеміотики про те, що механізм актуалізації нового значення слова у широкому і вузькому контексті, зокрема у фраземному оточенні, є завершенням процесу семантичної модуляції і стартом для запуску процесу семантичної транспозиції / семантичної трансформації. *Уперше запропоноване* нове визначення семантичної модуляції слів-компонентів фразем як зміни їх еврисемічних структур у результаті фразеосеміозису, які виявляються при зіставленні семного складу значень слів, що склалися в системі мови, з образно-символічними значеннями готових фразем.

Уперше в науковий обіг фразеосеміотики введено термін “фраземні квантитативи”, утворені внаслідок семантичної модуляції їх еврисемічних структур (інтегральних, диференційних і градуальних сем) у напрямках адаптації, делімітації й актуалізації до фраземного оточення, а також перегрупування на рівні архісем ‘кількість’, ‘лічба’ і ‘вимір’. Доведено, що не всі фраземні квантитативи мають однакову продуктивність / активність.

Розроблено нову методику аналізу фраземних квантитативів англійської мови, яка виявилася ефективною, і дала змогу отримати нові наукові результати:

1. Еврисемічні структури квантитативів англійської мови числового ряду *one – twelve* включають набір взаємопов’язаних між собою семних компонентів (архісем ‘кількість’, ‘лічба’, ‘вимір’, інтегральних, диференційних і градуальних сем) кожного зі значень та ЛСВ, що відображають семантичні сценарії їх розвитку й уявлення носіїв англійської мови про кількісно-якісні параметри (точні й неточні) предметів, речей, об’єктів тощо, ступінь їх вияву, досконалість, гармонію, симетрію / асиметрію, зокрема і через вимір та лічбу.

2. Підтверджено, що “множина” як перший етап осмислення людиною кількісних відношень загалом (їх лічби та виміру) збереглася в інтегральній семі ‘вказівка на сукупність’, виділеної для переважної більшості досліджуваних значень та ЛСВ квантитативів. Починаючи з квантитатива *one* вже спостерігається намір реалізувати ідею розчленованості множини через адаптацію й делімітацію ступенів прояву кількісних показників у певній сукупності; для квантитатива *two* на базі інтегральної семи ‘вказівка на сукупність’ реалізується ідея дуалізму через делімітацію диференційної семи ‘парність’; для квантитатива *three* простежується зв’язок з первісними витоками його символіки – позначати кількість об’єктів, предметів, явищ за критерієм більше, ніж один, що належали до множини й асоціювалися з апроксиматором неозначеної кількості ‘багато’. Згодом цей числівник увійшов у практику замість квантифікатора-апроксиматора ‘багато’.

3. Семантичний сценарій *four*, хоча і має інтегральну сему ‘вказівка на сукупність’, утім він запускає механізм актуалізації нової фразеосеми ‘рівновага’ (переважно пов’язаної з поведінкою людини, її характером, діями тощо) з поступовим семантичним перегрупуванням архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’.

4. Семантичні сценарії квантитативів від *six* – до *twelve* демонструють зниження фраземної продуктивності, міграцію синкретичних сем зі значень інших квантитативів на тлі прояву дії двох механізмів – адаптації і делімітації, а також послаблення семантичної модуляції за рахунок дії механізму актуалізації нових фразеосем і запуск процесу семантичної транспозиції.

5. Фраземні квантитативи порядку демонструють стійку тенденцію до семантичної транспозиції. Установлено, що в діапазоні *перший – четвертий* відбувається визначення порядку предметів або явищ, орієнтованого на початок послідовності лічби, а починаючи з п'ятого – їх недискретне сприйняття як множини.

6. Фраземні квантитативи виміру співвідносяться з невизначеною кількістю (опозиції “багато-мало”, “далеко-близько”, “великий-малий”, “багатий-бідний”, “жадібний-щедрий-марнотратний” тощо), зберігають зв'язок як із архісемами ‘вимір’, ‘лічба’ і ‘кількість’, так і з буквральними значеннями квантитативів-вимірювачів.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні наявності зв'язку між семантичною структурою ізольованого слова та його фраземно-контекстним ідіоматичним уживанням. Теоретичні положення дисертації поглиблюють ідеї лінгвокультурології та фразеосеміотики в діапазоні взаємозв'язків мови й культури та ролі в цих процесах національних символів, до яких належать квантитативи, що посприяли менталізації уявлень носіїв англійської мови про категоризацію об'єктів і предметів буття (їх кількість, лічбу та вимір).

Практичне значення дисертації пов'язане із можливістю використання основних її результатів у викладанні освітніх компонентів: теоретична граматики англійської мови, лексикологія англійської мови, історія англійської мови та ін., дисциплін вільного вибору здобувачів за тематикою когнітивної і лексичної семантики, у написанні кваліфікаційних робіт магістрів із проблем фразеосемантики англійської мови. Опрацьований фактичний матеріал може стати доповненням до фразеологічних джерел англійської мови та словників-символів.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертації були апробовані на *п'яти* наукових міжнародних конференціях: “Переломні епохи і кризові стани спільнот у проєкціях культури (літератури)” (Київ, 2022); “Ad orbem per linguas. До світу через мови” (Київ, 2023; 2024); “Інноваційні підходи до формування багатомовної та полікультурної компетенції в умовах викликів сьогодення” (Одеса, 2023); “Пріоритетні напрями філологічних, лінгводидактичних і соціальнокомунікаційних досліджень” (Херсон, 2024).

Публікації. Теоретичні й практичні результати дисертації висвітлено в *дев'яти публікаціях*, з яких *одна* – у науковому виданні, що індексується в міжнародних наукометричних базах Scopus / Web of Science, *три* – у фахових виданнях України категорії Б, *п'ять* – в матеріалах доповідей на наукових конференціях різних рівнів.

Структура роботи. Дисертація складається з анотацій двома мовами, списку опублікованих робіт автора, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури, списку лексикографічних і фразеологічних джерел та додатків.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, охарактеризовано методи дослідження і фактичний матеріал, вказано форми апробації дисертації.

У **першому розділі** “Фразеосеміотичні засади вивчення процесу семантичної модуляції квантитативів в англійській мові” сформульовано

теоретичні положення дисертації, пов'язані з визначенням наукового об'єму поняття “фразема” на тлі суміжних дублетних позначень, обґрунтовано наявність зв'язку між семантичною структурою ізолюваного слова-квантитатива та його фраземно-контекстним ідіоматичним уживанням, аргументовано доцільність вивчення таких слів-компонентів фразем, як квантитативи, уточнено визначення поняття семантичної модуляції як перегрупування семних ознак у семантичній структурі квантитатива під впливом фраземного оточення.

Другий розділ “Методологія дослідження процесу і результату семантичної модуляції квантитативів у складі фразем англійської мови” присвячений розробленню комплексної методики для виявлення модуляційно-семантичних змін у квантитативах англійської мови (адаптацію сем, делімітацію сем, актуалізацію фразеосем та семантичну транспозицію) із залученням комп'ютерної програми “Acrobat Reader”.

У третьому розділі “Семантична модуляція квантитативів числового ряду від *one* – до *twelve* у фраземах англійської мови” виявлено модуляцію ІС, ДС, ГС, а також актуалізацію фразеосем у досліджуваному сегменті фактичного матеріалу, а також зрушення на рівні архісем ‘кількість’, ‘лічба’ і ‘вимір’, які демонструють тенденцію до семантичної транспозиції фраземного квантитатива.

У четвертому розділі “Семантичні моделі квантитативів лічби та виміру величин у фраземах англійської мови” описано семантичні моделі фразем з їх субмоделями, утвореними за участі квантитативів порядку і виміру величин.

У висновках викладено основні результати дисертаційної праці.

РОЗДІЛ 1
ФРАЗЕОСЕМІОТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ
ПРОЦЕСУ СЕМАНТИЧНОЇ МОДУЛЯЦІЇ КВАНТИТАТИВІВ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

1.1 Лінгвопарадигмальні дефініції терміна “фразаема” на тлі дублетних і суміжних позначень

Сучасна лінгвістика, за словами О. С. Кубрякової, є “поліпарадигмальною наукою, але, незважаючи на фактичні процеси інтеграції ідей різних наукових шкіл, кожна з них продовжує свій шлях розвитку в конкретній предметній сфері досліджень і становить своєрідну мініпарадигму наукового знання” (Кубрякова 2004, с. 228).

Однією з лінгвістичних мініпарадигм є фразеологічна теорія (Б. М. Ажнюк, Ш. Баллі, В. І. Гаврись, М. В. Гамзюк, Ж. В. Краснобаєва-Чорна, О. П. Левченко, Л. М. Пашинська, О. П. Пророченко, О. О. Селіванова, В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко, М. О. Шутова, В. Altenberg, Y. Clark, J. P. Colson, A. P. Cowie, S. Granger, S. Th. Gries, M. Paquot, A. Langlotz, M. Levin, H. Lindquist, R. Moon, M. Stubbs, B. N. Kipfer та ін.), яка формувалася на базі досягнень “традиційних” лінгвістичних парадигм: історико-етимологічної / порівняльно-історичної (О. О. Потебня, Л. П. Сміт, Я. О. Спринчак, Н. Burger та ін.), системно-структурної (Н. М. Амосова, Л. Г. Скрипник та ін.) та функційно-прагматичної (М. Ф. Алефіренко, В. М. Телія, M. Stubbs та ін.).

Становлення фразеології як лінгвістичної дисципліни зазвичай пов’язують з ім’ям Ш. Баллі та розробленою ним класифікацією різних сполук одиниць, в якій учений виділив вільні словосполучення, фразеологічні ряди (групи слів, де два розташовані поряд поняття зливаються майже в одне), фразеологічні єдності (де слова втратили своє значення й виражають єдине нерозкладене поняття), фразеологічні звороти (що увійшли в мовний узус і

стали фактами мовної системи). Якщо в будь-якому словосполученні, на думку Ш. Баллі, кожна одиниця частково або повністю втрачає своє значення, й лише сполучення в цілому зберігає смисл, то таке поєднання є фразеологічним висловом (Балли 2001, с. 84–85, 87, 90).

Проте, як показує попередній огляд наукової літератури, витoki фразеологічної науки слід шукати в більш ранніх роботах із цієї проблематики, а безпосередньо розроблення її теорії та методології – у контексті названих вище лінгвістичних парадигм, зокрема системно-структурної.

Систематизація знань про стійкі звороти мовлення розпочалася під впливом ідей історико-етимологічної парадигми, яка панувала в лінгвістичній науці в середині XIX ст. Це пояснює, чому інтерес дослідників до вивчення цих одиниць був сфокусований на реконструкції джерел їхнього походження.

Роботи фразеологічного змісту в аспекті етимологічних пошуків виконувалися переважно на поч. XX ст. і тривали майже до його середини, коли власне в лінгвістиці почала набирати стрімких обертів і утвердилася інша наукова парадигма. Підтвердження цих припущень знаходимо в “Передмові” до збірника статей “Phraseologie / Phraseology: An International Handbook of Contemporary Research...” (by Harald Burger (Ed.), et al.), де наголошується на тому, що “хоча систематичні дослідження у фразеології сягають поч. XX ст., проте широкомасштабні міжнародні студіювання в цій площині розпочалися лише в 70-х роках XX ст.” (Phraseologie 2007, р. XII).

Історико-етимологічна фразеологія була представлена двома напрямками досліджень. Одні вчені переконували в тому, що фразеологізми як одиниці мови складаються зі слів і за своєю будовою (граматичною формою) є словосполученнями. І тому без з’ясування етимології слів, що входять до їх складу, визначити походження стійкої сполуки неможливо (див. докладніше про цю дискусію в праці: Копыленко & Попова 2010).

Інші ж, навпаки, відносили їх до нерозкладених сполук – “ідіом” (фразеологічних стереотипів) із різним ступенем злиття компонентів, яке відбувалося “як у далеку історичну добу, так і на сучасному етапі фразеотворення”. Із цих спостережень стає зрозумілим, чому науковці обстоювали важливість історико-етимологічного вивчення одиниць фразеології. Походження, шляхи і закономірності утворення фразеологічних сполук можна визначити лише при ретельному опрацюванні питань історичної фразеології на матеріалі різних мов. А поки питання про їхнє походження та історичний розвиток залишається без відповіді. До того ж велике значення для становлення фразеології як лінгвістичної дисципліни має застосування в ній зіставного і порівняльного методів, за допомогою яких можна встановити як загальні тенденції в історії виникнення фразеологічних сполук, так і відмінності при їх утворенні в кожній конкретній мові. Методика діахронічного аналізу, що була апробована фразеологами на широкому славістичному й індоєвропейському матеріалі, показала свою ефективність, зокрема, і для виявлення джерел мотивації фразеологічного значення. У цьому контексті задекларовані ідеї були суголосними з положеннями О. О. Потебні про внутрішню форму слів (Потебня 1999) і стійких висловів.

Попри значні розбіжності в поглядах представників двох напрямів ранньої історико-етимологічної фразеології, основні їхні методологічні здобутки були пов’язані з застосуванням порівняльно-історичного методу (а також зіставно-типологічного) для реконструкції джерел походження як форми, так і значення стійких висловів.

Починаючи з другої половини ХХ ст. і дотепер, етимологічні й діахронічні дослідження (А. О. Івченко, В. М. Мокієнко, В. Д. Ужченко, Н. Burger та ін.) продовжують розпочату процедуру реконструкції 1) внутрішньої форми фразеологізмів різних мов; 2) способів розвитку конотацій у первинному значенні окремого слова як компонента фразеологізмів; 3) національно-культурної символіки й образності нерозкладених стійких сполук тощо.

Безумовно, що подальше вивчення цих питань актуалізувалося вже наприкінці ХХ – поч. ХХІ ст. у новій науковій лінгвістичній парадигмі, коли об'єкт фразеології, за спостереженнями Г. Бургера та його колег, розширився “від стійких сполук до шаблонних речень і текстів” (Burger 2007, pp. XII – XVIII). На цьому докладніше зупинимося нижче.

Хронологічно наступною в лінгвістиці була *системно-структурна наукова парадигма*, охарактеризована як “ера семантики”, яка значно вплинула на зміщення акцентів у фразеології з діахронічної етимології на синхронічну етимологію й безпосередньо на вивчення системних відношень між різними видами стійких сполук з опертям на семантику. Особливо активно розроблялися питання про 1) співвідношення фразеологізму і слова, 2) визначення критеріїв фразеологічності та семантичних основ для класифікації фразеологізмів, 3) наявність системних зв'язків між одиницями фразеології (варіантність фразеологізмів, синонімію, антонімію, полісемію), розроблення власне фразеологічних методів дослідження тощо.

При цьому зазначимо, що основна дискусія, присвячена пошуку термінологічної одиниці на позначення об'єкта дослідження у фразеології та оптимальної дефініції для її визначення, перебувала під впливом загальноприйнятої на той час фразеологічної теорії В. В. Виноградова, яка на довгі роки визначила подальший її розвиток і стала так званою “доксою”, загальмувавши появу альтернативної системної класифікації одиниць фразеології (Амосова 2013). З-поміж критичних міркувань заслуговує на увагу позиція насамперед І. Є. Анічкова, який розумів фразеологію як лінгвістичну дисципліну, де вивчаються принципи сполучуваності слів, тимчасом як синтаксична теорія, на засадах якої розроблялася класифікація фразеологізмів В. В. Виноградова, є розділом граматики, де досліджуються правила сполучуваності словоформ на матеріалі конкретної мови (Аничков 1992, с. 15–22).

На тлі десятків класифікацій, що повторювали виноградівську, можна виокремити й ті, що відрізнялися новаторством й оригінальністю. На наш

погляд, одна з оптимальних структурно-граматичних класифікацій фразеологічних одиниць (зворотів) запропонована в роботах Л. Г. Скрипник, де було виділено два їхні класи: 1) фразеологізми, “організовані за моделлю словосполучення, семантико-структурною особливістю яких є співвіднесення з окремим словом і функціонування його в ролі члена речення (те, про що говорили представники першого напряму в історико-етимологічній фразеології), та 2) фрази, побудовані за моделями речень” (Скрипник 1973, с. 19–23). Ще однією перевагою в теорії Л. Г. Скрипник була її перспективна думка про критерій відтворюваності фразеологічних зворотів у мовленні людини, що є ключовою властивістю цих одиниць.

Припускаємо, що класифікація Л. Г. Скрипник може претендувати на універсальну таксономію фразеологізмів з погляду їхньої структурно-системної організації, спираючись на яку можна здійснювати подальшу видову диференціацію цих одиниць із урахуванням обраних дослідницьких принципів, а також матеріалу й особливостей конкретної мови. Таке спостереження нами зроблено з попередньо розглянутих численних класифікацій фразеологізмів.

Оскільки для цього дослідження науковий інтерес становлять фразеологізми англійської мови в плані розгляду лексико-граматичних трансформацій їхнього ключового компонента, який у складі стійкого вислову набуває нових сем і в цілому генерує фразеологічне значення, то наведемо аргументи дослідників, які були сформульовані в результаті аналізу матеріалу англійської мови.

Фундаментальною теоретичною працею, виконаною в межах системно-структурної лінгвістичної парадигми, вважається монографія Н. М. Амосової “Основи англійської фразеології” (3-є вид., 2013 р.), у якій авторка вперше запропонувала “контекстологічний підхід для вивчення словесних сполук” (Амосова 2013, с. 2) і на його основі відмежувала їх від вільних сполучень слів. Визначення типів контекстологічної взаємодії, на її думку, дозволяє

диференціювати фразеологічні явища від явищ іншого порядку та визначити принципи їхньої класифікації (там само).

Особливий акцент у роботі Н. М. Амосової зроблено на характеристиці контекстологічних умов для англійської мови. “Дослідити роль та форми контексту, – пише Н. М. Амосова, – можна лише на матеріалі конкретної мови, утримуючись від широких узагальнень та механічного поширення одержаних висновків на інші мови. Річ у тому, що роль контексту в тій чи іншій мові залежить від ступеня автономії слова, зумовленої особливостями її граматичного ладу та словникового складу” (Амосова 2013, с. 25). У своїх міркуваннях дослідниця спирається на тези Ст. Ульмана, який переконував у тому, що сила контексту залежить від ступеня автономності слова в кожній мові й наводив аргументи на користь того, що, наприклад, семантична автономія французького слова не є тотожною автономії слова в німецькій мові чи навіть у старофранцузькій. З огляду на ці твердження, погоджуємося з Н. М. Амосовою в тому, що роль контексту для англійської мови значно вагоміша, аніж для інших мов і що цей факт пов’язаний із аналітизмом англійського граматичного ладу, який має дуже обмежений реєстр засобів для морфологічного формотворення (там само).

Граматична будова англійської мови вплинула на виникнення різних омоформ, тобто лексико-граматичних омонімів. Н. М. Амосова коментує цю особливість на прикладі слова *blind*, узятого поза контекстом. Очевидно, що без контексту лише за формою слова неможливо визначити його належність навіть до певного лексико-граматичного класу / розряду, оскільки в ньому не відображені його граматичні категорії, або, точніше, воно містить одночасно різні лексичні й граматичні показники. Його можна кваліфікувати як дієслово у формі теперішнього часу першої і другої особи однини або ж теперішнього часу всіх трьох осіб множини, або як інфінітив, або як форму наказового способу. Понад те, воно може бути не тільки якоюсь із зазначених дієслівних форм, а й прикметником, і іменником. Відтак, звуковий або буквений комплекс *blind* імплікує в собі не лише певні омоформи, а

щонайменше містить три лексико-граматичні омоніми. Форма *blinded* може вживатися як особова дієслівна форма минулого неозначеного часу, як дієприкметник минулого часу, як субстантивованій прикметник із суфіксом *-ed*. Форма *blinding* може бути дієприкметником теперішнього часу, герундієм і віддієслівним іменником. Такі форми типові для морфологічного устрою англійської мови. З ними пов'язаний і унікальний характер англійського словосполучення і речення (Амосова 2013, с. 25–26).

Для досягнення мети виконуваного дослідження врахування морфологічного ладу англійської мови та роль контексту є принциповими умовами, без яких неможливо сформулювати широку дефініцію термінологічного гіпероніма як оптимальної одиниці для позначення центрального об'єкта фразеології, а також розкрити когнітивно-семіотичні механізми поєднання компонентів у всіх його гіпонімах / видових представників. У широкому смислі йдеться про когнітивний процес фразеосеміозису.

Міркуючи навколо природи одиниць, що беруть участь у процесі фразеонімації, Н. М. Амосова запропонувала враховувати два типи контексту: постійний і змінний. Перший виключає або лімітує варіації компонентів у межах того самого семантичного результату, тоді як другий допускає варіантність конкретного лексичного складу і зумовлює синтаксичні й морфологічні його комбінації (там само).

І хоча концепція контекстологічної взаємодії Н. М. Амосової розроблялася під впливом ідей структуралізму, проте в ній уже визрівав новий поворот, що став актуальним для представників *функційно-прагматичної наукової парадигми*, яка згодом об'єднала три лінгвістичні теорії (теорію номінації, теорію референції, теорію мовленнєвих актів).

У перебігу дискусій представників нової прадигми ідеї багатопрофільної системно-структурної фразеології, зокрема й В. В. Виноградова, зазнали ревізії (Телія 1996, с. 8) і критичної оцінки. В. М. Телія пише про те, що саме функціоналізм мав компенсувати значні

недоліки іманентності в лінгвістичних студіях шляхом актуалізації “людського фактора в мові” (Телия 1996, с. 9) як ключового принципу лінгвістичної науки загалом та фразеологічної теорії зокрема.

Було сформульовано положення про те, що головними чинниками для фразеотворення слід уважати процеси сегментації світу людиною, характерні для конкретного мовного соціуму (про це вище зазначалося з посиланнями на роботу Н. М. Амосової, яка аргументувала значення контексту для конкретної мови), й виявлення ролі фразеологізмів в організації висловлювання для його представників. Поступово у фразеології формується *функційно-параметричний підхід* для вивчення всіх її одиниць, визначальним параметром для яких обирають їх здатність до відтворення як готових стійких сполук, що зберігаються у свідомості носіїв певної мови. Цей параметр на тлі інших обґрунтувала В. М. Телия і припустила, що “відтворюваність може бути як абсолютною, так і відносною” (Телия 1996, с. 56). За такого вектора зрештою було прийнято широкий погляд на обсяг фразеології і виділено “шість базових класів одиниць: 1) ідіоми, 2) фразеологічні сполуки, 3) прислів'я і приказки, 4) крилаті вислови, 5) штампи і 6) кліше. Усі ці типи одиниць, за словами В. М. Телії, поєднуються за двома ознаками: багатослівністю і відтворюваністю.

Іншими словами, широкий обсяг фразеології “включає все те, що відтворюється в готовому вигляді і не є словом” (Телия 1996, с. 58).

Відтворюваність як одна з характеристик названих одиниць забезпечує людині їх вільне вилучення із пам'яті як готових одиниць із постійним (частково варіативним) складом і значенням (у термінах Н. М. Амосової, це було названо як постійний контекст, який відрізняє стійкі сполуки від вільних поєднань, що утворюються в результаті комбінації компонентів у перебігу спілкування за законами граматики кожної мови).

За характером взаємодії компонентів постійного контексту, що відображають ядро так званої семантики (інваріанта смислів, одиниці рівня мовної абстракції, що реалізується в її варіантах, семемах), Н. М. Амосова

розмежувала дві форми термінологічно пов'язаних між собою одиниць англійської мови – *фраземи* й *ідіоми*. Проте, спираючись на загальноприйнятий широкий погляд на об'єкт фразеології, який було задекларовано вище, цей поділ у сучасних фразеологічних студіях умовний. Уточнімо лише, що термін “*idiom*” свого часу у вузькому розумінні ввів у науковий обіг англійський дослідник Л. П. Сміт на позначення тих одиниць, які він назвав “словесними аномаліями, що порушують або правила граматики, або закони логіки” (Сміт 1959, с. 5). Для того, щоб переконатися, що термін “ідіома” в англо-американській інтерпретації може кваліфікуватися як одна з одиниць фразеології, наведемо його визначення в Оксфордському словнику, де під ним розуміють “послідовну єдність пов'язаних між собою слів, загальну семантику яких важко або неможливо зрозуміти шляхом тлумачення змісту кожного слова” (Oxford English Dictionary, режим доступу URL: <http://www.oed.com/>). Цим терміном фразеологи активно послуговувалися в різні часи й продовжують ним оперувати в найновіших працях із фразеології різних мов.

Підсумовуючи стислий критичний огляд історії розвитку фразеологічної науки до кінця ХХ ст., у якій найбільш проблематичним було питання (і певною мірою залишається) про пошук оптимального терміна для позначення об'єкта фразеології, зазначимо, що таким поліфункційним гіперонімом на сьогодні є термін **фразеологізм** та його повний семантичний еквівалент – **фразема**, утворений за аналогією з лінгвістичними термінами “у стилі структуралізму” (Телия 1996, с. 59) на основі *-емного* компонента. Тривала і жвава дискусія навколо цього питання спричинила значні розбіжності в підходах і практиках до побудови науково коректної класифікації одиниць фразеології у різних мовах.

Обравши термін фразема як родовий на позначення різних одиниць фразеології, до яких належать усі гіпоніми, утворені на основі “постійного контексту” (Амосова 2013, с. 23) для їх компонентів, зазначимо, що в основу дефініції такого розуміння покладено поняття фразеологічного значення.

Щоб зрозуміти, які сполуки слів є фразеомою, треба знати їхнє значення і характер внутрішньої залежності (семантики – інваріанта смислу, на базі якого твориться фразеологічне значення). Не маючи уявлення про фразеологічне значення, визначити фразему дуже складно, доки не будуть актуалізовані джерела “лінгвокультурної мотивації” її компонентного складу (Заваринська 2022).

Фраземи демонструють не лише лексичну стабільність, а й стійкий характер своєї структури. Поєднання цих двох аспектів робить фраземи готовими відтворюваними одиницями мови, а не комбінаціями слів, придатних для іменування певної мовленнєвої ситуації. Той факт, що компоненти фраземи поєднуються на основі ключового слова, робить контекстний зв'язок між ними найбільш стійким (наприклад, фразема з квантитативними компонентами *kill two birds with one stone* утворена на основі опозиції семантично і категорійно трансформованих числівників *two* й *one*, які лише в цьому постійному контексті виконують роль ключових слів і продукують фразеологічне значення й інваріантний смисл готового вислову).

Ці та інші питання почали активно обговорюватися в період домінування нової *когнітивно-дискурсивної лінгвістичної парадигми* (М. Ф. Алефіренко, О. П. Левченко, О. О. Селіванова, М. В. Гамзюк, М. О. Шутова та ін.), де термін *фразема* закріпився в практиці його вживання в значенні терміна “фразеологізм” без коментарів й обґрунтування для подібної взаємозаміни.

Когнітивно-дискурсивна фразеологія змістила вектор наукових пошуків із розроблення оптимальної класифікації фраземних знаків різної природи на реконструкцію моделі фразеологічної картини світу конкретної лінгвокультури (Алефіренко 2008, с. 9), яка відображає процеси пізнання навколишньої дійсності і є ментально-когнітивним конструктом.

Науковий обсяг терміна “фразема” у зв'язку з новим антропоцентричним принципом у лінгвістиці зазнав якісних змін, а крім граматичних характеристик та функційно-прагматичного призначення його стали розглядати

як результат процесу **фразеосеміозису** (М. Ф. Алефіренко). Констатуємо, що у фраземах у стійкій формі сконцентровано ціннісно-образні смисли національної самосвідомості, закодовано етноунікальні особливості народного життя і народного духу (звідси й акцент на особливостях їхньої вторинної номінації та правилах сполучуваності компонентів у конкретній мові).

Характерною рисою фразем є їхня образно-ситуативна мотивованість, що відображає світобачення народу – носія мови. Фраземи виникають у національних мовах як знаки вторинної номінації на основі асоціативно-образно-оцінного сприйняття дійсності, що відтворює історичний та духовний досвід мовного колективу, його культурні традиції, етикет, правила поведінки в різних ситуаціях тощо, оскільки суб'єкт фразеонімації – це завжди суб'єкт національної лінгвокультури (Шутова, 2016).

Мовленнєвий (асоціативно-образно-оцінний) процес, що веде до виникнення фраземних знаків вторинної номінації, розглядається як логічний акт фразеосеміозису (за М. Ф. Алефіренком), результатом якого є фразеологічне значення.

У цьому полягає лінгвосеміотична сутність фраземи, що є знаком білатеральної природи (поза єдністю змісту – десигната та форми – десигнатора фразема ані функціонувати, ані сприйматися як знак не може). Десигнат – це асоціативно-образно-оцінне відображення в мовній свідомості людини фрагмента, якості або процесу навколишньої дійсності, що позначається за допомогою десигнатора. Як ідеальна (внутрішня) сторона, десигнат є найважливішим мотивом для творення фраземопороджувального знака. Десигнатор, зі свого боку, – це акустичний образ-схема прототипного стійкого сполучення слів, що зберігається в мовній пам'яті.

Процес і акт фразеосеміозису ґрунтуються на базових положеннях когнітивно-семасіологічної теорії внутрішньої форми знаків вторинної номінації, що сягають містико-інтуїтивістської концепції внутрішньої форми мови В. фон Гумбольдта, а також внутрішньої форми слова О. О. Потєбні.

Остання слугує генератором лінгвокультурної мотивації (за І. Ф. Заваринською) фраземного знака, або ж його лінгвокреативної природи. Внутрішня форма безпосередньо бере участь у формуванні фразеологічного значення, передумовами для якого стає переосмислена синтаксична конструкція (це може бути як непередикативне, так і передикативне утворення). Внутрішня форма – це ядро семантики (інваріанта смислу), архетип, що зберігається в мовній свідомості й генерує новий зміст знаків вторинної номінації – зокрема і фразем. Це так звані “генотип фраземи”, що зумовлює подальший розвиток та функціонування її в узусі носіїв конкретної мови.

Продемонструємо, як відбувається процес фразеосеміозису. Спираючись на концепцію О. О. Потебні, припускаємо, що в основі фразеонімації лежить поняття аперцепції, під яким учений розумів вплив пережитих людиною емоцій і відчуттів на сприйняття кожної життєвої події. “При утворенні слова як і цілого вислову колись вже отримане враження зазнає нових змін, наче сприймається вдруге, тобто підлягає аперцепції” (Потебня 1999, с. 99).

Наведені міркування вченого розкривають специфіку фразеологічного значення, що акумулює колективний досвід етносу. Фразеологічне значення зашифроване в генетичних прототипах знаків вторинної номінації. Посередником між фразеологічним значенням і значенням прототипу фраземи є внутрішня форма, яка містить смислові елементи лексичної і граматичної семантики (семантики) компонентів, на основі яких формується фразеологічне значення. Це ті елементи, які “передають гени” майбутній фраземі. З цього випливає припущення про те, що внутрішня форма мотивує фразеологічне значення.

Мотивованість є лексико-граматичною сутністю фраземи, а внутрішня форма – компонентом її формально-змістової знакової структури, яка виражає цю властивість. Функційно внутрішня форма є способом вираження лінгвокультурної мотивації фраземи, а в онтологічному плані – лексико-

граматичною структурою фраземи, що відображає зв'язок її звучання і значення. Виходячи з цього, під внутрішньою формою фраземи розуміємо її обов'язкову ознаку, що виділяється мовною свідомістю на підставі попереднього колективного й індивідуального досвіду.

Прикладом може слугувати фразема англійської мови з квантитативним компонентом *baker's dozen* (Баранцев 2005, с. 61) – “пекарева (пекарська) дюжина (13)”, український відповідник – “бісова / чортова дюжина” (Білоноженко, 2003, с. 764), де на базі первинного значення іменника *dozen* – “колишньої міри поштучної лічби однорідних предметів, що дорівнювала 12”, в умовах постійного контексту (за Н. М. Амосовою) з іменником *baker's*, ужитим у значенні присвійного прикметника, виникло вторинне фразеологічне значення “пекарева (пекарська) дюжина”, внутрішня форма якого містить ознаку ‘страх перед суворою карою за недотримання стандарту ваги при випіканні буханця хліба’.

Утворення фраземи *baker's dozen* в її фразеологічному значенні стало можливим за рахунок модуляції архісеми ‘кількість’ в архісемі ‘вимір’ у значенні квантитатива *dozen* (запозиченого в англійську мову з фр. *douzaine*, утвореного від числівника *do(u)ze* – “дванадцять” та суфікса жіночого роду *-aine*, який надає значення точності кількості – 12; у французьку мову цей числівник був запозичений із латинського числівника *duodecim*: *duo* – “два” і *decim* – “десять”) під впливом контекстної сполучуваності з лексемою *baker's* та лінгвокультурним мотивом або “числовим кодом культури, в якому ті чи інші числа наділяються значимими для культури смислами”, за Н. Ф. Венжинович (Венжинович 2020, с. 45), у цьому випадку для генерування у внутрішній формі інтегральної фразеосеми ‘страх’, диференційної фразеосеми ‘страх перед суворою карою за недотримання стандарту ваги при випіканні буханця хліба’. Лексема *dozen* у такому разі втрачає своє первинне значення “точної кількості 12”.

Джерелом лінгвокультурної мотивації для утворення фраземи англійської мови *baker's dozen* стала історія Середньовічної Англії,

пов'язана з системою штрафів за недотримання ваги випеченого буханця хліба, для якої було встановлено чіткий стандарт. Після випікання буханці могли зменшуватися у вазі, тому булочники змушені були додавати до дюжини буханців (12) ще одну, додаткову. Її розрізали на доважки та додавали до тих буханців, які не дотягували до стандарту. У Середньовіччі за спробу ошукання покупців кара була аж занадто суворою: могли навіть відтяти руку. Неймовірний страх змушував пекарів вдаватися до таких дій: торговці хлібом отримували від булочників 13 буханців замість дюжини – 12, причому 13-й буханець ішов до прибутку торговців.

Загалом витоки значення “дюжина” – поштучної лічби однорідних предметів, що дорівнює 12, сягають давніх цивілізаційних держав, зокрема Шумеру в Месопотамії (Крамер 2002), яка застосовувалася аж до введення метричної системи. Число 12 давні люди вважали більш досконалим, ніж 10, бо воно ділиться на 1, 2, 3, 4, 6, 12, а 10 – лише на 1, 2, 5, 10. Звісно, що давні шумери керувалися більш простою логікою, але мудрою (вони послуговувалися й числом 60): якщо взяти за основу 12, то будь-яку річ простіше розділити на 2, 3, 4 і 6 рівних частин. Але головним мотивом для шумерів була рука і чотири пальці, які складаються з 12 фалангів (по три на кожному), а великий палець використовувався для лічби. Щодо містики числа 13, то існують різні версії його конотацій, але здебільшого негативні (в європейській нумерології, астрології, прогностиці й християнській релігії).

Отже, реконструкція внутрішньої форми квантитатива 12 у значенні “дюжина” пояснює, чому саме ця кількість була прийнята також і в Англії для комплектації поштучних предметів (до речі, вона і зараз функціонує).

Так, при сприйнятті фраземи *baker's dozen* свідомість англійця легко відтворює ситуацію, пов'язану з випіканням і торгівлею хлібом у Середньовічній Англії. Відповідно, наведений приклад є фраземним знаком, адже його основною характеристикою, за В. М. Телією, є відтворюваність у готовій формі (Телия 1996, с. 58). І саме внутрішня форма як мисленнєво-мовленнєвий

конструкт фокусує в собі одну з ознак етимологічного образу відповідного фраземного знака.

Внутрішня форма фраземи є як когнітивною, так і мовною категорією. Як показує наведений приклад, у процесі фразеосеміозису внутрішня форма зумовлює і план змісту фраземного знака, і його мовну форму, демонструючи білатеральну природу знака вторинної номінації. Внутрішня форма стає конструктом для асоціативно-образно-оцінного відображення у свідомості представників лінгвокультури джерел та витоків мотивувальної ознаки для подальшого фразеосеміозису.

Спробуємо реконструювати шлях перетворення думки у вербальну форму від моменту її виникнення до відображення в семантичній структурі готових знаків вторинної номінації. Когнітивний механізм формування асоціативно-образно-оцінної семантики у фраземних знаків на основі внутрішньої форми є послідовним алгоритмом: 1) стартовим етапом у процесі фразеосеміозису є “код культури” як посередник між об’єктом пізнання (когніції) і знаком мови; 2) далі в когнітивній базі формується план змісту знака вторинної номінації, тобто ознака, що буде покладена в основу фразеонімації, або іншими словами, внутрішньої форми фраземи, яка зумовлює її стійку форму шляхом сполучення компонентів за законами лексико-граматичної системи кожної мови; 3) завершальна стадія – це когнітивна здатність представників лінгвокультури відворити у свідомості в готовому вигляді фраземний знак. Описаний механізм формування фраземного знака свідчить про те, що внутрішня форма є посередником між когнітивною і мовною площинами, яка відображає процес пізнання світу людиною.

Внутрішня форма фразем як знаків вторинної номінації утворюється на основі знань, збережених у свідомості носіїв певної мови, та завдяки їх когнітивній здатності усвідомлювати зв’язок між звучанням і значенням утворених одиниць. Роль внутрішньої форми у процесі фразеосеміозису полягає в смислородженні асоціативно-оцінної образності фраземного знака. Як продемонстрував наведений вище приклад, специфіка внутрішньої

форми розкривається в результаті співвідношення семантики фраземотвірних компонентів із цілісним (фразеологічним) значенням готової фраземи. При цьому відзначимо, що в акті вторинного семіозису (в цьому разі – фразеосеміозису) об'єкт або предмет думки актуалізується в свідомості носія мови і стає йому зрозумілим, але водночас він корелює з первинним знаком мовної одиниці, що вже стає предметом думки в новому постійному контексті.

З цього випливає визначення терміна фразема, що є 1) знаком вторинної номінації білатеральної природи і водночас результатом фразеосеміозису; 2) складним креативним продуктом лінгвокультурного коду етносу, способом актуалізації якого є внутрішня форма, що висвічує в мовній свідомості носія цього коду важливу, значиму для нього ознаку і є генератором номінації, тобто вербальної форми фраземи. Акцентуємо увагу на тому, що основна роль внутрішньої форми фраземи полягає у формуванні значення, яке дозволяє носієві мови сприймати її асоціативно-образно-оцінний смисл. Тому внутрішня форма фраземи є елементом культурного коду, який дозволяє зберігати її в пам'яті носіїв мови і щоразу відтворювати за необхідності в готовому вигляді. Внутрішня форма задає вектор для акту вторинної номінації (для формування фразеологічного значення) та в цілому для процесу фразеосеміозису й тих асоціативних модуляцій (перетворень), без яких неможливе утворення фраземних знаків.

1.2 Квантитативи як засоби семантизації і фразеосеміотизації понять кількості, лічби і виміру в англійській мові

У когнітивному процесі сприйняття різних фрагментів світу, зокрема і тих, які пов'язані з кількісно-якісними характеристиками предметів, явищ, вимірюванням величин тощо, відображено взаємодію когніції та мовної діяльності людини.

Як універсальна категорія, кількість є об'єктом міждисциплінарних досліджень, про що свідчить різноманітність термінів, наприклад, кількість –

у філософії та логіці (Арістотель, Cassirer E., Есперсен О. та ін.), число та величина – в математиці (школа піфагорійців), числівник, квантитативність, квантитативи та ін. – у лінгвістиці (Акуленко В. В., Акуленко Л. Г., Бодуен де Куртене І. О., Жаботинська С. А., Швачко С. О., Wierzbicka A. та ін.).

Наведені терміни відображають історико-культурні процеси формування універсальної категорії кількості, яка сягає античної філософії і вперше була описана в роботах Арістотеля. Г.Ф.В. Гегель, продовжуючи розвиток традицій античності щодо понять величини, ступеня та інтенсивності, які є складовими компонентами категорії кількості, започаткував її міждисциплінарне тлумачення (Hegel 1986, 2020).

Про це згадує у роботі “Revival: Primitive Mentality, 1923)” антрополог і етнолог Люсьєн Леві-Брюль, коли розвиває думку античних філософів у тому, що формування категорії кількості почалося ще у носіїв так званого дологічного мислення з їх сприйняттям кількості певної множини, наприклад, зграї хижаків, зграї вовків тощо. Дологічне мислення вчений характеризує як містичне, на основі вивчення якого формулює закон партиципації (співпричетності): для первісної людини предмет міг бути як самим собою, так і чимось іншим одночасно.

Такої ж точки зору дотримувався Ернст Кассієр, автор теорії про людину як *animal symbolicum*. Згідно з його переконаннями, число (кількість) множини виступає не у формі якоїсь вимірної числової величини, а у вигляді символічних уявлень про число, пов'язаних із враженням від конкретної множини (Cassirer 1923, S. 187).

У свою чергу, якщо звернутися до піфагорійців – математиків, то вони вважали, що на початковому етапі розвитку категорії кількості число так чи інакше сягає первісних уявлень про сукупність предметів разом із такими їх властивостями, як колір, форма, розмір та ін.

Аргументи для пояснення витоків математичної кількості знаходимо у концепціях дологічного мислення людства, які базуються на тезах про те, що сприйняття кількості істот чи предметів без їх додаткової лічби було

засноване на уявленнях про малу кількість конкретної множини. В разі великої кількості (наприклад, *a pack of hounds*), то дологічна уява зосереджувалася на сприйнятті відсутності / зникнення, наприклад, однієї собаки в численній зграї не за кількістю, а за зовнішніми та іншими якостями кожної собаки (наприклад, відсутність рудого собаки, маленького собаки з гладкою шкірою і т.ін.) (Категория количества ... 1991).

Усе це свідчить про те, що етап дологічного (наочно-чуттєвого) відображення в первинній свідомості людини кількісної характеристики конкретних множин істот або предметів можна розглядати як історичну передумову для подальшого теоретичного обґрунтування категорії кількості.

Пізніше наукові спроби вивчення категоріального статусу кількості були так чи інакше пов'язані з попередніми ідеями про те, що кількісна визначеність об'єктів може бути встановлена лише після виділення їх із навколишньої дійсності на основі якісних характеристик. Якість – це та властивість, завдяки якій предмет протягом певного часу є тотожним самому собі і тією чи іншою якістю відрізняється від інших предметів. Зі зміною якісних властивостей він перестає бути собою, отже, стає іншим предметом (там само).

З цих спостережень випливають два основні критерії для визначення якості. Перший критерій полягає в тому, що один предмет, визначений за його якісними параметрами, відрізняється від інших предметів, тому предмети є ізольованими один від одного, і між ними виникають відношення відмінності. Другий – у тому, що той чи інший предмет з його якісними характеристиками залишається тотожним собі самому навіть за певних змін тої чи тої його якості. Відмінності предмета на різних етапах його побутування залишаються у свідомості людини лише тому, що на кожному з цих етапів він є якісно визначеним.

Для встановлення кількісної визначеності предметів / об'єктів навколишнього світу мислення людини, хоча й абстрагується від якісної визначеності, проте розглядає їх як однорідні. При цьому попередньою

умовою виділення їх як об'єктів з точки зору їх кількості є визначення меж окремих істот або предметів.

У цьому плані доречно навести слова Г.В.Ф. Гегеля про те, що головну триаду буття становить “кількість” разом із “якістю” та “вимірюванням”.

Учення Арістотеля й інших філософів було покладено в основу лінгвістичного дослідження категорії кількості, важливе значення для якого мав поділ кількості на два самостійні види: перервне число і безперервна величина. Відповідно до доктрини Арістотеля для мисленнєвої, тобто когнітивної категорії кількості, важливими є дві інші категорії: число й величина. Арістотель писав, що будь-яка кількість є множиною, якщо вона може бути обчислена, а величиною – якщо вона може бути виміряна (Арістотель 2020, с. 164-165).

На сьогодні однією з найважливіших теоретичних проблем сучасного когнітивно-орієнтованого мовознавства є встановлення взаємозумовленості універсальної (міждисциплінарної) категорії кількості, математичної категорії числа та лінгвістичної категорії класу числівників, неозначено-кількісних слів та інших класів слів (іменників, займенників тощо).

Щодо математичної категорії числа, то в історії математики конкурували дві ідеї. Перша – *науково-раціональна*, яка обстоювала тезу про те, що число відбиває реальні властивості самої дійсності. Свій розвиток вона отримала у вченні Фреге-Рассела, згідно з яким число є властивістю, загальною для всіх класів, між членами яких наявна однозначна відповідність. Друга ідея – *науково-логічна*, пов'язана з розробленням порядкової концепції числа, що передбачала доведення певного місця числа в конкретній системі, завдяки якому число отримало своє значення.

Виходячи з цього, існують два поняття числа: кількісне та порядкове, які відображають об'єктивні властивості перервної кількості.

Безумовно, для лінгвістики результатом обидвох дискусій стало формування кількісних та порядкових числівників.

Саме вивчення числівників, які використовуються при абстрактному рахунку, і перехід від різних типів збірної множини до абстрактної дистрибутивної множини в межах граматичної категорії числа започаткувало новий етап у розвитку категорії кількості. На цьому етапі категорія кількості вже не розглядається в тісному зв'язку з категорією якості, а отримує вищий ступінь наукової аргументації.

Однак дискусії серед лінгвістів (див. роботи І. О. Бодуена де Куртене) і не тільки, присвячені обговоренню питань, пов'язаних із граматичною категорією числа, зокрема його множини, у випадках уживання з речовими або збірними іменниками (наприклад, англ. *flock* 'зграя, натовп') продовжують точитися і донині. Що стосується останніх, то іменникам цієї лексико-граматичної групи властива безперервна величина, оскільки вони можуть вимірюватися (1 кг борошна, наприклад), але порахувати їх кількість неможливо.

Англійські граматисти пропонують поділ іменників за опозицією "однина – множина" на:

1) імена, що позначають предмети, які можна порахувати (тобто ті, що рахуються / їх кількість можна обчислити) і

2) імена, що не підлягають рахунку: речові імена (*milk*), абстрактні (*beauty*), збірні (McCawley 1975; Corbett 2004, p. 78-82).

Відповідно, перші імена мають форми однини і множини, тимчасом другі мають обмеження на вживання числових форм. Лексичне значення таких імен може змінюватися при вживанні нетривіальних числових форм (Есперсен 1958, с. 231-232).

Відмінність обчислення / необчислення виникає в семантиці (Jackendoff 1991) і в синтаксисі імені (Allan 1980). Щоб розмежувати обчислювані / необчислювані імена, Р. Джекендофф пропонує врахувати такі два критерії концептуалізації об'єктів: 1) критерій межі, який допомагає визначити, чи має об'єкт точні межі в певний період часу, і 2) критерій поділу на частини об'єкта: при поділі на частини чи перестає об'єкт бути собою (Jackendoff

1991). Л. Муковська наводить такий приклад: “якщо книгу чи машину розділити на частини, то це вже не буде ані книга, ані машина; але якщо від води відокремити частину, то вода не перестане бути водою” (Муковська 2021, с. 36).

У своїй філософсько-граматичній теорії О. Єсперсен для визначення обчислення / необчислення об'єктів пропонував співвідносити їх із числівниками “один” і “два” (Єсперсен 1958, с. 233). Проте вживання необчислюваних імен у нехарактерних для них контекстах, зокрема у фраземному контексті, свідчить про те, що в мовах можлива рекатегоризація: *I'd like a coffee please* – Я б хотів (одну) каву, будь ласка (у цьому випадку речовий іменник ужитий як обчислюваний (Corbett 2004, р. 81).

Обчислюваність представляється К. Аланом як шкала, де обчислюваність і необчислюваність – це крайні її позиції, а імена розташовуються на цій шкалі від “обчислюваних” до “менш обчислюваних” (Allan 1980, р. 566).

Для англійської мови ця шкала може бути представлена таким, наприклад, іменним рядом (Corbett 2004, р. 82): *car, oak, cattle, scissors, mankind, admiration, Himalayas*. Але заради справедливості слід сказати, що в сучасних когнітивно-орієнтованих англійських граматиках поділ слів на дві групи: обчислювані (count) та необчислювані (mass) дещо спрощує онтологію універсальної категорії кількості загалом. Наслідком такого спрощення стала проблема лексикографічного представлення лексем, які займають проміжне положення на шкалі обчислюваності, коли лексемі приписується або характеристика обчислюваності, або необчислюваності. Про це свого часу теж зазначав І. Мельчук (див., наприклад, Мельчук 1985).

Г. Корбетт (Corbett 2004, р. 81) зауважує, що, крім терміна рекатегоризація (recategorization), вживаються й інші терміни: вторинна рекатегоризація (secondary recategorization) (Lyons 1968, р. 282) та “реклаифікація” (reclassification) (Quirk et al. 1985, р. 248).

А. Вежбицька визначає обчислюваність не як граматичну характеристику категорії числа, а як когнітивну, тобто як прототипову властивість імені. Вона виділяє класи числової дефектності англійських імен:

1) тільки однини, яка характерна для гомогенних субстанцій (*butter* ‘масло’, *wine* ‘вино’, *water* ‘вода’); субстанцій з найдрібніших компонентів (*rice* ‘рис’, *sand* ‘пісок’) і для гетерогенних класів предметів, які використовуються як комплект для однакової цілі (*furniture* ‘меблі’, *cutlery* ‘столові прилади’).

2) переважно однини, що є характерною для великих колекцій маленьких предметів, таких маленьких, що їх не рахують, наприклад, *hair* – волосся;

3) лише множини, характерної для субстанцій на зразок *oats* ‘овес’, *curds* ‘сир’, *coffee-grounds* ‘кавова гуща’; географічних ландшафтів (*plains* – прерії, *steppes* ‘степ’, *woodlands* ‘лісові масиви’); множинних об’єктів, зафіксованих в одному місці (*stairs* ‘сходи’, *catacombs* ‘катакомби’); парних об’єктів на зразок *scissors* ‘ножиці’, *goggles* ‘захисні окуляри’; груп субстанцій і об’єктів (*leftovers* ‘рештки їжі’, *groceries* ‘бакалія’);

4) переважно множини, характерної для маленької множини дрібних предметів гастрономії, наприклад, *noodles* ‘макарони’ і рослин на зразок *peas* ‘горох’ (Wierzbicka 1988, p. 550–560).

Наведені граматичні класи набувають семантичних дефініцій, і кожному класу приписується прототипова ситуація з характерною числовою формою імені. Якщо іменник ужитий у відмінній від прототипової ситуації формі числа, то це вже виняток. В інших класифікаціях неможливість вживання іменника в множині є граматичним критерієм віднесення до збірних іменників.

Однак О. Есперсен мав власну точку зору з приводу збірності і вважав, що "збірність у логічному відношенні, з одного боку, є однією, а з іншого – множиною". Філософ відносив до збірних такі імена, як *a set (of tools, of*

volumes) ‘набір (інструментів), збірка (томів / випусків)’; *a pack (of hounds)* ‘згряя (собак); *a bunch (of flowers, of keys)* ‘букет (квітів), зв’язка (ключів)’.

З наведених прикладів випливає, що збірність іменників означає “єдність низки предметів чи істот, які можна перерахувати”. У цьому полягає амбівалентність збірних імен. Наприклад, в англійській мові, з одного боку, вони можуть уживатися як з попередніми *a* чи *one*, так і у формі множини *two flocks* ‘два стада’, *many nations* ‘багато націй’; а з іншої сторони, вони позначають множину і можуть сполучатися з дієсловом і предикативом у множині (Есперсен 1958, с. 224–226).

Якщо ж говорити про інші мови, наприклад, про українську, то іменник *ліс* жодного стосунку до збірності не має. Подібні іменники протиставляються за формами однини – множини (*ліс – ліси*). З цього приводу О. Есперсен зробив важливе зауваження: “Там, де в одній мові вживається однина, в іншій – може вживатися множина” (Есперсен 1958, с. 230).

Наведені відмінності граматичних форм демонструють різну мовну концептуалізацію одних і тих самих об’єктів навколишньої дійсності.

Як бачимо, категорія кількості реалізується за допомогою одиниць різних мовних рівнів: лексико-семантичного, граматичного, а також одиниць когнітивного рівня, що концептуалізують кількісне сприйняття навколишньої дійсності у свідомості носіїв різних мов.

Тому слід розділяти термінологічно близькі поняття: кількість і квантитативність. Кількість стосується можливості обчислюваності та вимірювання, а квантитативність – це когнітивно-семантична категорія, що актуалізує уявлення про комплекс понять кількісного змісту на вказаних рівнях мовної об’єктивації.

Зупинимося докладніше на понятті квантитативності й квантитативних одиниць або квантитативів – слів із кількісною семантикою (Акуленко Л. Г., Есперсен О., О. М. Медведь, Соколовська О. О., Швачко С. О., J. Greenberg, L. Mukovskaya та ін.).

У когнітивній лінгвістиці категорію квантитативності розуміють як “сукупність мовних засобів, призначених для вираження кількісних значень. Квантитативність характеризується двома властивостями: універсальністю (оскільки кількісна характеристика є однією з обов'язкових форм існування субстанції, то кількісні відношення виражені у всіх мовах і становлять універсалію), тобто приналежністю до всіх мов світу, і семіотичністю, тобто приналежністю до знакових систем” (Муковская 2020, с. 8-9).

Поняття квантитативів є ширшим за поняття “лексико-граматичний клас числівників”, оскільки вони включають окрім останніх, іменники, прислівники, неозначено-кількісні слова, слова-апроксиматори і, безумовно, цілі граматичні конструкції (наприклад, в англійській мові використовуються граматичні квантитативні конструкції на зразок *about + nom*, *about + gen*: *the room is about 10 meters wide; at about two o'clock*), які можуть вживатися як компоненти фраземних знаків.

Унаслідок міжкатегоріальної взаємодії квантитативи у фраземному контексті символізують поняття порядку, міри і ступеня, множини та пов'язаних з ними параметрів (наприклад, виділення з множини: *someone, somebody*).

У підході до аналізу компонентного складу фраземних знаків тривалий час була поширена думка про абсолютну невивідність фразеологічного значення зі значень компонентів та їхню повну десемантизацію. Це була принципова позиція академіка В. В. Виноградова, і тому ніхто не наважувався її заперечувати і навіть обговорювати. Але поступово із сучасними досягненнями фразеології розпочинається потрактування фразеологічного значення в парадигматиці, що безпосередньо пов'язане з комплексним аналізом компонентів фраземних знаків, представлених різними лексико-граматичними класами слів.

Ознайомлення з даними тлумачних словників і словників ідіом англійської мови свідчить про багатство та різноманітність складу фраземних компонентів, які представлені: а) словами вільного вжитку з прямим чи

переносним значенням, що функціонують як самостійно, так і фраземному контексті; б) словами закріпленого вживання, невідомими поза фраземними знаками; в) словами із застарілими значеннями тощо.

Що стосується квантитативів як лексико-граматичного класу слів, то на етапі семантизації у складі фразем вони набувають закріпленої форми. Так, наприклад, субстантивована форма переважно характерна для сукупної множини, збірності, способу організації множини. Безпосередньо квантитативний параметр є класифікатором при диференціації сукупності й збірності. Збірна множина набуває конкретного наповнення у складі фраземного знака. Сукупна множина виділяється через семантичний критерій, що дає змогу встановити сутність речовини або маси, які складаються з множини частин, майже не відокремлених один від одного або зовсім невіддільних.

Фразеосеміотичний процес упорядкування навколишнього світу відбиває як універсальні, так і національно-культурні традиції відображення квантитативності у свідомості носіїв англійської мови. При взаємодії понять означеної / неозначеної кількості та власне квантитативності генерується ще одна специфічна їх сфера – приблизна (апроксимативна) кількість. Семантичною особливістю прибливної кількості є позначення неозначеної множини із зазначенням кількісних меж цієї множини, тому мовне позначення такої кількості містить у собі більше одного числового значення, але в певному кількісному інтервалі.

Оскільки у фраземних знаках семіотизовано народну оцінку життя, спостереження, історію, культуру, географію, традиції кожного етносу, то саме ці фактори є джерелами для виявлення лінгвокультурної мотивації квантитатива та своєрідності його мовних форм, до переваг вживання одних квантитативів над іншими, зрідка вживаними в певній мові. У той же час варто звернути увагу на досить часте вживання квантитативів-універсалій у складі фразем різних мов, зокрема і в англійській мові, на зразок *seven leagued*

boots, the seventh heaven, a cousin seven times removed, які, швидше за все, є реліктами індоєвропейської свідомості.

Отже, при дослідженні репрезентативної сторони категорії кількості за допомогою семантизації й фразеосеміотизації квантитативів англійської мови, зазначимо, що вона реалізується на рівні одиниць мовної системи, зокрема лексики і граматики (морфології і синтаксису), й структур когнітивного рівня (концептів), що в складних комбінаціях фраземного контексту відображають кількісне сприйняття дійсності носіями певної лінгвокультури, в данному разі англійськомовної.

1.3 Семантична модуляція як процес перегрупування семних ознак квантитативів у фраземному контексті

Фраземотворення – складний когнітивно-семіотичний процес, який тісно пов'язаний із питанням словесного складу фраземних знаків.

Зрозуміти природу фразеосеміозису можна лише вивчаючи склад та основні семантичні характеристики лексем, з яких складаються ці знакові утворення.

Під впливом ідей когнітивно-дискурсивної наукової парадигми (про що йшлося в п. 1.1 дисертації) фразеологи (М. В. Гамзюк, Л. М. Пашинська, М.А. Langlotz та ін.) дійшли висновку про те, що рух лінгвістичної думки від формально-структурних досліджень слова до розкриття його функційно-змістових аспектів, актуалізованих зокрема і у фраземних знаках, сприяв інтеграції знань про значні семантичні зміни словникових значень слова під впливом контексту.

Якщо звернутися до витоків вивчення даної проблеми, то вона сягає праць О. О. Потебні, який приділяв особливу увагу зіставленню значень слова в системі мови та його вживанню в мовленні й описав різницю між ближнім та далеким значеннями слова. У роботах вченого, написаних в останній чверті XIX ст., вже тоді було розкрито зміст терміна “концепт”, в якому узагальнено

сенси слова в комплексі всіх його близьких та далеких значень, у тому числі й контекстуально зумовлених (Потебня 1999).

У класичній семасіології (В. В. Левицький, М. В. Нікітін та ін.) і в подальшій когнітивно-дискурсивній лінгвістиці представлені різні погляди на розкриття механізмів зміни структури значення слова за його актуалізації в контексті загалом і у фраземному зокрема.

У фіналі тривалих дискусій дослідники дійшли висновку про те, що значення слова фіксує систему його типових реалізацій (типових контекстів), при цьому семантика слова в момент його використання носіями мови може по-різному проявляти себе: як надавати можливість мовцю точно висловити необхідний для нього зміст, так і демонструвати смислову неоднозначність. Один і той же зміст, що виражається словом, сполучається з різними смислами слів-компонентів висловлювання, що можуть бути зумовлені як контекстом, так і природою значення слів, з якими поєднується певне слово. Ці особливості пов'язані з поліцентризмом семантичної структури слова, що інтегрує різні за ступенем абстракції поняттєві ознаки, серед яких виділяються ядерні, а також додаткові, різні за значимістю, конотативні й прагматичні, що залежать від ситуаційних умов актуалізації значення слова.

Серед причин формування смислового потенціалу мовних одиниць, було названо динамічний характер зв'язків між морфолого-семантичними ознаками значення слова та категорійною структурою понять, що відображають референти (або денотати) навколишнього світу і вказують на особливі когнітивно-семантичні процеси, що актуалізуються в момент потенційної реалізації значення слова у контексті. М. В. Нікітін (Никитин 1988, с. 65) запропонував переглянути тлумачення значення слова як стабільного утворення з постійним складом ЛСВ і, відповідно, порушив питання про полісемію словесного знака що становить його когнітивно-семантичну структуру.

Аргументуючи необхідність зміни системно-структурного підходу до розкриття багатозначної структури слова на когнітивний, М. В. Нікітін

ззначив, що “віддзеркалення світу в свідомості носія мови засноване на механізмах порівняння та розрізнення, які керують ототожненням понять і самих сутностей світу, але при цьому не виключають випадки, коли складно визначити, йдеться про одне й те саме значення слова чи про різні його ЛСВ [...]. У кожного значення вони свої” (Никитин 1988, с. 66).

У когнітивній семантиці як центральному напрямі когнітивно-дискурсивної наукової лінгвістичної парадигми процес актуалізації слова, а точніше процес семантичної трансформації його значення в контексті, пов'язують із **когнітивним процесом семантичної модуляції** семного складу значення слова, теоретично обґрунтованого в працях С. П. Лопушанської та її послідовників. Основні теоретичні положення концепції семантичної модуляції зводяться до таких аргументів, які інтерпретовані з власними уточненнями і корекціями.

1. Сприйняття (пізнання) світу людиною є концептуальною домінантою мовної свідомості, і її зміна закономірно пов'язана зі змінами мисленнєвої діяльності. Якщо виходити з того, що концептуальною домінантою мовної свідомості є сприйняття людиною навколишнього світу, її ставлення до явищ матеріальної та духовної культури [...] (Лопушанская 2002) тощо, то таке світорозуміння відображається в мові, зокрема, в семантичній структурі слова.

2. Під семантичною структурою слова розуміється “єдність взаємопов'язаних різнорівневих ЛСВ слова відповідно до системи конкретної мови та закономірностей її функціонування” (Лопушанская 1994, с. 140–144). При цьому пропонується розмежовувати семантичну структуру слова, що склалася в системі мови, і еврисемічну структуру значення слова, що функціонує в контексті.

3. Механізми відбору та використання в мовленнєвій діяльності детермінованих елементів значення слова носіями певної мови пропонується розглядати як **механізми семантичної модуляції** (Лопушанская 1994, с. 140–144).

4. У процесі взаємодії різнорівневих явищ корелятивні зв'язки між семантичними ознаками, характерними для кожного мовного рівня, можуть виявитися неспіввідносними, внаслідок чого в семантичній структурі слова відбувається перегрупування ознак, що відображає різні, навіть протилежні тенденції.

Семантична модуляція відображає процес перегрупування ознак в еврисемічній структурі слова, який відрізняється від семантичної деривації / транспозиції, що передбачає зміни у семантичній структурі слова і, як наслідок, сприяє появі нового значення, а не лише зміни у семному складі значення чи ЛСВ.

Семантична модуляція відрізняється від семантичної деривації ще й тим, що вона не руйнує цілком архісему, хоча і допускає в ній початок трансформації. Ці тенденції свідчать про ініціальну стадію семантичних змін і появу нового значення.

Що стосується семантичної модуляції квантитативів у фраземному контексті, то це питання слід розглядати у зв'язку з перегрупуванням інтегральних, диференційних і градуальних сем квантитатива у фразеосеми образно-символічних значень фразем, а також у співвідношенні з основними архісемами 'кількість', 'лічба' і 'вимір', на базі яких вони були виділені.

Це потребує уточнення визначення терміна "сема" стосовно процесу семантичної модуляції квантитативів у складі фраземних знаків.

Термін "сема" ввів у науковий обіг чеський лінгвіст В. Скалічка для позначення мікроелемента / мікрокомпонента плану змісту мовного знака (Скаличка 1963, с. 19-35). Семи – це так звані "атоми" значення, що входять до складу макроелементів – аспектів значення. У лінгвістичній літературі активно вживаються і синонімічні дублети до терміна сема: *семантичний множник* (О. К. Жолковський), *семантична ознака* та *диференційна ознака* (І. В. Арнольд), *семантичний примітив* (А. Вежбицька) та ін.

Кожен ЛСВ слова є складною організованою сукупністю сем, що утворюють його семантичну структуру.

У теорії значення традиційно виділяли два підходи до вивчення структури значення слова: *диференційний* та *інтегральний*. В основі першого, диференційного підходу, покладено ідеї про лексичне значення як про структурне утворення в термінах “фігур плану змісту” (Л. Єльмслев). Концепція глоссематиків стала фундаментом для розробки нового методу дослідження структури значення слова – *компонентного аналізу*, за допомогою якого почали аналізувати семантику слів різних ЛСГ (детально про компонентний аналіз і його процедуру зупинимося у 2 розділі дисертації).

Згідно з диференційним підходом значення слова інтерпретують як елементарну структуру, що включає в себе певну кількість ознак (сем), необхідних для протиставлення одного значення іншому (І. О. Мельчук та ін.). У цьому підході основною функцією мовного знака є розмежування мікрокомпонентів значення (сем).

Пізніше диференційна модель семантичних ознак (сем) була доповнена низкою суттєвих інтегральних складових і отримала назву інтегрального підходу. В результаті розкладання значення за диференційними ознаками в ньому залишаються мікрокомпоненти (семи), які не підлягають розкладанню і мають спільні ознаки (М. В. Нікітін та ін.). В основі цього підходу лежить концепція значення як відображуваного явища, де особливу роль відведено процесу актуалізації значення в контексті. Важливо, що диференційний та інтегральний підходи не виключають один одного.

Згодом під впливом ідей когнітивної семантики була розроблена модель системно-інтегрального підходу до вивчення структури значення слова, яка поєднує в собі принципи системно-структурної, функційно-прагматичної та антропоцентричної лінгвістики. Значення слова представники цього підходу пов'язують з уявленнями людини-носія мови про світ (А. Вежбицька та ін.).

Враховуючи здобутки представників трьох підходів до вивчення структури значення слова, зазначимо, що його слід розглядати як складну організацію його семних мікрокомпонентів, які відображають і позначають реальні й уявні / віртуальні ознаки денотатів / референтів.

Традиційно виділяють три типи сем: *архісему* (загальну сему родового (гіперонімічного) значення), диференційні семи видових значень і потенційні семи, що відображають додаткові характеристики позначуваного об'єкта. У ширшому контексті будь-яка з цих сем може актуалізуватися, вийти на перший план, тоді як інші семи, що відображають вже відомі або неактуальні для мовця аспекти номінації, втрачають значимість, нейтралізуються і можуть зовсім зникнути з семантичної структури слова (Гак 1972, с. 371).

У фраземному контексті для квантитатива важливими є *інтегральні, диференційні та градуальні семи*. Інтегральні семи передають інформацію, загальну для виділених трьох архісем квантитативів, тоді як диференційні семи виконують розрізнявальні функції у межах цих архісем, а *градуальні* – вказують на ступінь прояву певної семи.

У рамках когнітивно-семантичного підходу до вивчення фразеосеміозису заслуговує на увагу виділення й інших типів сем. До них належать архетипні семи, що виділяються на основі первинної семантики квантитативного компонента, що має свої екстралінгвальні витoki. Розглянемо фразему з квантитативним компонентом *one: burn one's fingers* – “suffer because of incautious or meddling behaviour”, де квантитатив *one* зберігає свою первинну семантику одиничності, у цьому випадку – приналежності самому собі.

В образно-символічному значенні фразем у процесі семантичної модуляції квантитатива як їхнього компонента важливими є і *граматичні семи* – макрокомпоненти й мікрокомпоненти граматичного значення.

До макрокомпонентів слід віднести семи найбільш узагальненого граматичного значення, що позначають кількість, лічбу і вимір. До мікрокомпонентів належать, наприклад, семи, що позначають граматичне значення однини / множини, збірності іменників та ін. Семи однини, множини, семи позначення множинних об'єктів (*odds and ends; thirty pieces of silver* (бібл.) тощо описано в попередньому параграфі.

Семантична модуляція межує з процесом семантичного перенесення, тобто семантичної транспозиції – переважно метафоричної.

Уперше термін “транспозиція” запровадив Ш. Баллі (Баллі 1955, с. 138), який наголошував, що специфіка мовного знака полягає в його дуалізмі, який відображає лінійний (дискретний) характер позначеного і глобальний (недискретний) характер позначуваного.

В інтерпретації цього явища, за словами Л. М. Михайлова, намітилися два підходи. З одного боку, транспозиція розуміється як система переходів мовних одиниць із одного класу до іншого, з іншого, транспозицію розглядають як переносне вживання значення слова, переміщення одного члена опозиції (у синтаксичній парадигмі) до сфери вживання іншого, у результаті чого відбувається модифікація його значення та функції (Михайлов 1994, с. 119). Таким чином, виділяють транспозицію семантичну та функціональну.

Семантична транспозиція ґрунтується на вторинній, синтагматично зумовленій номінації.

При перенесенні найменування з однієї сфери до іншої до уваги береться одна ознака, залежно від суб'єктивної оцінки носіїв мови або пресуппозиції. Поява у свідомості мовця установки, його потреби образно назвати (схарактеризувати / оцінити) фрагмент дійсності, зумовлює виникнення фраземного знака. Подібне найменування викликає у мовного колективу асоціативні реакції.

При фразеологічній метафоризації відбувається “не просте уподібнення, а перерозподіл / перегрупування” на рівні архісем ..., що актуалізуються в буквальному значенні, та ознак, що асоціюються з уявленням про референт цього значення ...” (Телия 1990, с. 46), при цьому перенесення значення відбувається за подібністю цілих ситуацій.

Як правило, метафоричному переосмисленню підлягають асоціації, пов'язані з подібністю поведінки, зовнішнього вигляду, кольору, звуку, відчуттів, форми, кількості та ін. Вони є лінгвокультурними джерелами

метафоризації. Цільові установки мовного колективу, що формуються в національній свідомості, а також когнітивна здатність носія мови оперувати асоціаціями безпосередньо генерують процеси, які в рамках фразеологічної семіотизації зумовлюють семантичну транспозицію як завершення процесу семантичної модуляції загалом та квантитативного компонента у складі фразем зокрема.

1.4 Фраземотвірна активність квантитативів англійської мови

Розглядаючи фраземогенез в ономасіологічному аспекті (що відповідає психолінгвістичній реальності), дослідники зазначають, що він є переозначенням вихідного смислу або наявного в мові готового поєднання слів, або окремого слова, яке вже має свій десигнатор (план вираження / позначене) з прямим значенням (це узгоджується з концепцією С. І. Карцевського (Карцевский 2004, с. 245): “[...] позначуване (десигнат) прагне виразити себе іншими засобами, ніж його власний знак [...]”.

Здатність знака брати участь в утворенні фразем називають фраземотвірною активністю. “Один і той же знак може входити як компонент до складу різних фразем”, тимчасом не всі знаки, що є одиницями лексико-семантичної та граматичної систем певної мови, демонструють здатність брати участь у фразеосеміозисі (Алефиренко 2009, Осипова 2007, Ужченко 1994).

Лінгвісти (Hendrickson R., Stubbs M.) виділяють 2 групи факторів, що впливають на фраземотвірну активність мовного знака: *інтралінгвальні* (внутрішньомовні) та *екстралінгвальні* (позамовні).

Внутрішньомовні фактори базуються на ідеї генетичної спільності слова та фраземного компонента. “Сама можливість взаємодії одиниць лексико-семантичної і фразеологічної підсистем, на думку М. Ф. Алефіренка, зумовлена їхньою знаково-номінативною сутністю” (Алефиренко 2009, с. 79). З цього випливає, що виникнення фраземних знаків є результатом

перетворення семантико-граматичної структури лексем, з яких вони складаються.

Розглянемо основні внутрішньомовні фактори фраземотвірної активності компонентів фразем.

1. Частота вживання слова певної ЛСГ у мові, його активність.

Під активністю лексем у мові розуміється частота і різноманітність їх уживання. Загальновідомим і прийнятим у середовищі фразеологів стало твердження про те, що фраземи утворюються за рахунок найпоширеніших слів, які зазвичай сягають одиниць основного словникового фонду (базового словника, за М. Сводешем) і мають найбільшу фраземотвірну активність. Однак М. Ф. Алефіренко застерігає, що абсолютизувати цю закономірність не варто, оскільки деякі лексеми в рамках певних ЛСГ її порушують, хоча і категорично не заперечує думку про те, що зі зростанням частоти слова збільшується і його фразеологічна активність (Алефіренко 2009, с. 84).

2. Розвинена семантична структура слова, тобто багатоаспектна полісемія, яка теж впливає на фраземотвірну активність. Усі високочастотні компоненти фразем, як правило, є багатозначними словами. При цьому метафоричне переосмислення слів відбувається насамперед на основі прямого значення. Однак і це положення потребує подальшої перевірки, оскільки не всі дослідники з ним згодні.

Є навіть уже спростування прямої залежності між фразеологічною активністю та різноманітністю системи значень слова, наприклад, для такої групи ЛСГ, як зооніми.

3. Місце лексеми у структурі конкретної ЛСГ. Наразі обговорюється питання про те, що фраземотвірна активність слова безпосередньо залежить від його розташування у структурі ЛСГ, до якої воно належить. Сміслові ядро ЛСГ характеризується досить високою фраземотвірною активністю. І навпаки, з більшим дистанціюванням членів ЛСГ від її лексико-семантичного центру зменшується й їхня фраземотвірна активність. Центральні лексеми ЛСГ мають розвинену семантичну структуру. Сміслові

зв'язки слів співвідносять їх не лише з предметно-поняттєвою сферою позначеного явища (пряме значення), а й із суб'єктивними асоціаціями носіїв мови (переносне значення).

До екстралінгвальних факторів слід віднести історію, культуру, літературу, міфологію, релігію та ін. джерела як мотиватори внутрішньої форми слів-компонентів фразем (див. п. 1.1), виконуючи визначальну роль у фраземотворенні.

При вивченні внутрішньомовних і позамовних факторів стає очевидним необхідність докладнішого розгляду питання семантичних процесів, що відбуваються при фраземотворенні.

Оскільки відправний момент у формуванні фраземних знаків пов'язаний із їхнім компонентним складом, зокрема із поняттям лінгвокультурної мотивації (внутрішньомовної і позамовної) ключового компонента семантики, яким у даній роботі є квантитативний, то вважаємо за доцільне вивчити його фраземотвірну активність.

Вирішення цього питання дозволить скласти уявлення про ступінь участі різних квантитативів у генеруванні фраземного образно-символічного значення, а також надасть можливість реконструювати внутрішні семантичні зв'язки між компонентами фразем.

Квантитативи є реліктами свідомості носіїв кожної мови і мають яскраво виражений інтенціонал. При цьому дослідження їх лінгвокультурної мотивації загалом та у складі фраземних знаків зокрема сприятиме розкриттю ролі кількості, лічби й процедур виміру у створенні картини світу носіїв англійської мови.

Квантитативний компонент в англійській фразеології балансує між двома полюсами денотативної співвіднесеності: з одного боку, це зв'язок із конкретними об'єктами кількості, лічби і виміру, що забезпечує його однозначність; з іншого боку, образно-символічні смисли дозволяють сприймати квантитативи як якісно навантажені знаки, не прив'язані до конкретного кількісного значення чи значення певної величини.

Явище вторинної семіотизації квантитативів у складі фразем англійської мови відображає процеси логіко-математичного і наївного осмислення кількісних і вимірювальних процедур. І якщо суто математичний підхід передбачає однозначність і точність результату перерахування, то для сфери національної культури, наївної мовної свідомості перерахування постає як осмислення нераціональних властивостей об'єкта.

Проаналізувавши наявну наукову літературу (Медведь О. М.), прокоментуємо ті результати, які становлять для даного дослідження теоретичний інтерес, пов'язаний із поняттям фраземотвірної активності квантитативного компонента семантики в англійській мові. Нові ж самостійні висновки або доповнення будуть зроблені після комплексного аналізу зібраного реєстру квантитативів та визначення їх активності у складі фразем англійської мови з урахуванням усіх процесів семантичної модуляції.

У більшості робіт зазначається, що **до компонентів із найвищою активністю** у фраземному контексті належить квантитатив-числівник *one*, який, хоча і має значення “один” (кількість): *oneself, oneness, one-armed, one-sided, one-way (street), one-track (road), one-armed bandit, one-time, one-star (hotel), one-up-man-ship*, проте в процесі фразеосеміозису реалізує різноманітні можливості своєї багатовимірної семантичної структури.

Вочевидь, що фраземотвірну активність квантитатива *one* з його невичерпними семантичними розшаруваннями, можна пояснити, передусім, екстралінгвальними чинниками. Д. Тресіддер у “Словнику символів” зазначає: “число один символізує первинну цілісність, божественну сутність, світло чи сонце, джерело життя” (Тресиддер 1999, с. 248-249).

Піфагорійці надавали одиниці особливого значення і вважали, що це не просто число, як решта, а начало чисел; щоб стати числом, все має долучитися до єдності. Тому піфагорійці не вважають одиницю непарним числом. Першим парним числом, на їхню думку, є двійка, а першим непарним – трійка. Дж. Купер говорить про первісні значення одиниці: начало, первинна єдність – першопричина, Творець, сутність, містичний центр (у

тому числі центр будинку – вогнище), щось нероздільне, підйом. Одиниця асоціюється з принципом, завдяки якому розвинулась якість і, таким чином, сприяла формуванню уявлень про множинність. Тобто одиниця стала основою всіх чисел й основою життя. В астрології їй відповідає Сонце, в алхімічній символіці – Вогонь (Купер 1995, с. 56).

Відповідно, в основі творення фраземних знаків із квантитативом *one* лежить образ начала, первинності, єднання, певної спільності тощо. Усі номінативно-похідні сутності, що містять експресивно-оцінні значення, обов'язково вказують на той образ, який став витокком лінгвокультурної мотивації (вибору) даного слова для номінації нового позначуваного (десигнату). Цей образ завжди пов'язаний з аналогією чи порівнянням як способами встановлення подібності (Телия 1996, с. 257).

Попередній огляд зібраного для подальшого аналізу в дисертації фразеологічного матеріалу підтверджує припущення про те, що в англійській фразеології компонент *one* має високу активність, проте ступінь їх семантичної модуляції потребує подальшого вивчення.

Безпосередньо архісема 'кількість' актуалізується в образно-символічних значеннях фразем, які відображають як універсальні, так і національно-специфічні уявлення про точність арифметичних дій (*clear as that two and two make four*) або конкретно позначають поняття, що реально існує чи існувало колись: *the 39 articles* "зведені правила англіканської церкви"; позначають конкретну подію, що відбувається вперше: *first night* "прем'єра, перша вистава"; *get to (reach) first base* "зробити перший крок у певній справі".

Оскільки в англійській лінгвокультурі, як пише М. О. Шутова, людина схильна до індивідуалізму (Шутова 2016), то фразеологія цей етнокультурний стереотип характеру англійця (мати свою думку і не залежати ні від кого) фіксує через символіку квантитативного компонента *one*, який, окрім архісеми 'кількість', актуалізує інтегральну сему 'окреме / індивідуальне' з акцентами на самоцінності суцього в його єдності: *один-єдиний: one rotten*

apple soils the barrel “своя власна персона”; *one and the only* “унікальний, єдиний”; *look after (take care of) number one* “піклуватися про себе, про власні інтереси”; *one in a million* “один на мільйон”; *one-way* “в один кінець” тощо.

Фраземотвірна активність виявляється і через реалізацію інтегральних і диференційних сем: ‘спільності, але не як множини, а як чогось єдиного’: *to be of one accord; on one footing; one bone one flesh; all in one breath; all for one and one for all*; ‘протиставлення один-другий-інший’: *one fire drives out another; talking is one thing, doing is another; one man’s meat is another man’s poison*; ‘вказівки’ (у біблійних фраземах): *the Evil One; the One above*; ‘послідовності’: *one after another / one by one*.

Квантитатив *one* є багатоплановим символом, і через таку свою природу посідає особливе місце серед квантитативів. Цим пояснюється дуже висока його активність у складі фразем англійської мови.

Також активним, за спостереженнями дослідників та відібраним зі словників фактичним матеріалом, є квантитативний компонент *two*, в якому закодована ідея членування цілого. Якщо єдність в міфологічній свідомості уявлялася як добро і щастя, то двоїстість – як розпад єдності – як зло та нещастя, наприклад: *two dogs over one bone seldom agree*.

У процесі стартової селекції відібраних фразем, як і в попередньому матеріалі з компонентом *one*, зафіксовані приклади, де квантитатив *two* реалізує архісему ‘кількість’ і відображає онтологічну сутність, насамперед, його конфліктності. Фраземи з цим компонентом, який зберігає своє точне кількісне значення, об’єднані загальною тематикою конфліктної ситуації, для виникнення якої необхідні щонайменше дві сторони: *there are / it takes two to tango; it takes two to make a quarrel*.

І якщо квантитатив *one* вказує на виділення з множини, то квантитативний компонент *two* зберігає уявлення про деяку множину, починаючи з інтегральної семи ‘роздвоєність’ (*between two fires, fall (sit) between two stools*) і наявності диференційних сем вказівки на схожість, подібність предметів чи характеристик людей’ (*as like as two peas*).

Досить висока активність квантитатива *two* простежується й у процесі актуалізації у його значеннях інтегральної семи ‘приблизна, неточна кількість’: *between two evils 'tis not worth choosing / of two evils choose the less*, де буквально значення двох проблем / негараздів, між якими треба зробити вибір, трактується як неточна їх кількість (як кілька проблемних ситуацій).

Той же процес відбувається при переосмисленні фраземи *to kill two birds with one stone*, де квантитатив *two* позначає деяку множину (кілька проблем), а квантитатив *one*, втрачаючи інтегральну сему точної кількості, символізує можливість швидкого і ефективного їх вирішення в плані заощадження ресурсів. У цьому прикладі відбувається семантична модуляція архісеми ‘кількість’ для двох квантитативів – *one* і *two*.

Точне значення квантитатива *two* змінюється на неточне в процесі фразеосеміозису знаків, в результаті якого виникло фразеологічне значення “неможливості вирішувати одночасно всі поставлені завдання: *if you run after two hares you will catch neither*”.

Також слід відзначити активність значень *two* продукувати градуальної семи у фраземах *cross as two sticks, as thick as two short planks*, де він виконує функцію інтенсифікатора як маркера ступеня її прояву, характеризуючи об’єкт “як дуже злий і геть дурний”. Градуальна сема наявна і в компаративно-квантитативних фраземах на зразок *be like as two eggs / like two peas in a pod*, де компонент *two* посилює ступінь схожості порівнюваних об’єктів.

Порівняно висока семантична активність квантитатива *three* спирається на позитивне його значення в різних культурах. Число *three* символізує ідею досконалості та блага й актуалізує акціональну семантику у фраземах *three is the magic number, three is a charm*.

Фраземи *three in One, three foundations*, лінгвокультурними джерелами мотивації яких є міфологія і релігія, фіксують ТРІЙЦЮ й утверджують її як фундаментальну основу світобудови.

При цьому квантитатив *three* не завжди актуалізує позитивні конотації у складі фразем. Наприклад, у значенні фраземи *two is a company, three is a crowd* архісема ‘кількість’ й інтегральна сема ‘точна кількість’ актуалізують нову фразеосему ‘руйнації звичного порядку’.

Модуляція інтегральної семи ‘точна кількість’ у квантитатива *three* відбувається на основі втрати його основного значення у фраземі *three may keep a secret if two of them are dead*, з одного боку, внаслідок переосмислення якого виділяється нова інтегральна сема ‘невизначена кількість’ (декілька людей не можуть зберігати таємницю). З іншого боку, точна кількість тут необхідна для здійснення арифметичної дії, смисл якої зводиться до того, що таємниця залишиться лише тоді, коли вона відома одній людині. Бо квантитатив *two*, як вище зазначалося, при всій його рівновазі та балансі, провокує імовірність конфлікту.

До активних можна віднести і квантитатив *seven*, який у наївній свідомості носіїв різних мов і, як показує матеріал англійської мови, асоціюється з магією, вічністю, таємничими знаннями. Це зумовлює перегрупування інтегральної семи ‘точна кількість’ в диференційну сему ‘неточна/невизначена кількість’: *a fool may ask more questions in an hour than a wise man can answer in seven years*.

Тимчасом невисоку фраземотвірну активність демонструють інші квантитативи першого десятка, починаючи від *four*, особливо *five*, *six*, *nine*. Квантитатив *four* у фраземному контексті зберігає інтегральну сему ‘точної кількості’, актуалізуючи нові фразеосеми на базі образно-символічних значень фразем, пов’язаних з відображенням у свідомості носіїв англійської мови космогонічних уявлень про чотири сторони простору, чотири стихії тощо. У зовнішній формі фраземи *the four corners of the earth* зберігається квантитатив *four* для точного позначення кількості, проте архісема ‘кількість’ тут трансформується в архісему ‘вимір’ як результат виділення нової інтегральної фразеосеми ‘відстань’ та градуальної фразеосеми ‘далека відстань’.

Огляд уже відібраних фразем із квантитативами для подальшого аналізу, до складу яких входить квантитатив *five*, показує його невисоку активність, де він, хоча і не втрачає зв'язок з архісемою 'кількість', однак актуалізує нові фразеосеми і, як результат, сигналізує про утворення нового образного значення, пов'язаного з символікою руки – п'ятернею: *to give smb. five* – рукостискання.

Що стосується, наприклад, квантитатива *nine*, то його фраземотвірна активність теж невисока і пов'язана в основному з виділенням градуальної фразеосеми, на базі якої утворюється нове образно-символічне значення наприклад, у фраземі *cats have nine lives*, що означає – високий ступінь вираження ознаки і символічно підкреслює особливу живучість кішок. Градуальна сема виділяється у значеннях ще кількох фраземних знаків на зразок *to be on cloud nine*; *to touch it off to the nines*, які образно характеризують “прояв виняткових умінь людини”.

Як попередній підсумок, зазначимо: під фраземотвірною активністю квантитативів розуміється їхня здатність брати участь в утворенні образно-символічного значення готових фразем. Фраземотвірна активність квантитативів англійської мови зумовлена внутрішньомовними і позамовними факторами. До внутрішньомовних факторів належить частота вживання квантитатива у фраземному контексті, розшарування його семантичної та еврисемічної структур. Екстралінгвальними факторами, які мотивують фраземотвірну активність, є історія, культура, міфологія, символіка, вірування тощо.

Висновки до розділу 1

Історіографія питання про термінологічну сутність одиниць фразеології і передовсім фраземи складалася в середовищі представників історико-етимологічної, системно-структурної і функційно-прагматичної / параметричної лінгвопарадигм.

Крізь призму історико-етимологічної парадигми у царині фразеології зусилля вчених були спрямовані на реконструкцію походження всіх її одиниць. У рамках системно-структурної парадигми вчені дійшли згоди щодо необхідності розроблення універсальної класифікації стійких сполук. Водночас на тлі аргументів про необхідність розроблення універсальної класифікації одиниць фразеології, окрему увагу зосереджено на ранній концепції Н. М. Амосової, де авторка обстоювала важливу роль контексту для граматичного поєднання слів у стійкий вислів конкретної мови, зокрема англійської, в якій ступінь автономії слова є набагато вищим за інші мови у зв'язку з її аналітизмом. У функційній парадигмі спостерігається зміщення попередніх акцентів і зрештою утверджується широкий погляд на термінологічну сутність одиниць фразеології й обґрунтовується гіперонімічна поліфункційність терміна “фразеологізм” та його повного семантичного дублета, яким є “фразема”, утворена за аналогією до лінгвістичних термінів із -емним компонентом.

В умовах становлення нової когнітивно-дискурсивної парадигми термін “фразема” еволюціонував, і його наукову дефініцію доповнили поняттям фразеосеміозису. Фразема є результатом процесу фразеосеміозису, у внутрішній формі якої закодовані ознаки, що концентрують у стійкій формі ціннісно-образні смисли національного світосприйняття й етноунікальні особливості народного життя, вербалізовані за законами лексико-семантичної і граматичної систем кожної мови й легко відтворювані у свідомості носіїв цієї мови у вигляді готових сполук.

У теорії когнітивно орієнтованої фразеосеміотики процес актуалізації нового значення слова у широкому і вузькому контексті – семантичної трансформації, зокрема у фраземному оточенні, пов'язують із суміжним, але не тотожним йому процесом семантичної модуляції.

Під семантичною модуляцією розуміють зміни еврисемічних структур слів-компонентів фразем у результаті фразеосеміозису, які виявляються при

зіставленні семного складу значень слів, що склалися в системі мови, з образно-символічними значеннями готових фразем.

Для розкриття механізмів семантичної модуляції слів-компонентів фразем обрано такий лексико-граматичний клас англійської мови, як квантитативи. Семантична модуляція квантитативів у складі фразем англійської мови відображає способи логіко-математичного і наївного переосмислення процедур кількості, лічби і виміру. Лінгвокогнітивний підхід спрямований на вивчення цих понять як знаків національної культури і наївної мовної свідомості та їх здатності позначати нераціональні властивості об'єктів навколишнього світу.

У фраземному контексті їх названо “фраземними квантитативами”. Образно-символічне значення готових сполук – фразем не складається із сукупності значень фраземних квантитативів, а є відображенням у цих значеннях основних ознак архісем ‘кількість’, ‘лічба’, ‘вимір’ або їх інтегральних, диференційних і градуальних фразеосем. При цьому не всі фраземні квантитативи мають однакову активність, на яку впливають як внутрішньомовні, так і позамовні фактори. До внутрішньомовних факторів належить частота вживання фраземного квантитатива, розшарування його семантичної та еврисемічної структур. Екстралінгвальними факторами, які мотивують фраземотвірну активність, є історія, культура, міфологія, символіка, вірування тощо.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ І РЕЗУЛЬТАТУ СЕМАНТИЧНОЇ МОДУЛЯЦІЇ КВАНТИТАТИВІВ У ФРАЗЕМАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1 Спеціальні методи вивчення семантичної модуляції і семантичної транспозиції компонентів фраземних знаків

Сучасна методологія фразеологічної науки продовжує пошук оптимальних підходів до аналізу своїх одиниць (Brenier, Michaelis, 2005), які б наблизили науковців до побудови несуперечливої класифікації фраземних знаків, адже наявні на сьогодні їхні таксономії потребують значного коригування, зокрема в аспекті уточнення заявлених розробниками принципів і критеріїв ідентифікації фразеологічного ресурсу [Howarth, 1998], що є різним за джерелами лінгвокультурної мотивації і хронологією фразеологізації.

У вступі до колективної праці “Phraseology: an interdisciplinary perspective”, за редакцією Sylviane Granger and Fanny Meunier, йдеться про те, що фразеологізми “як багатослівні одиниці здебільшого класифікуються на підтипи відповідно до ступеня вияву семантики на основі базових критеріїв, до яких належать: некомпозиційність, синтаксична фіксованість, лексичні обмеження та інституціалізація” (Phraseology... 2008, p. XIX).

Окреслена проблематика з різних методологічних сторін жваво обговорювалася на міждисциплінарній конференції з фразеології: “Phraseology 2005. The Many Faces of Phraseology”, окремі матеріали якої увійшли до вищезгаданої праці.

Основа мета конференції полягала в тому, щоб надати можливість дослідникам, які працюють у сфері фразеології, зустрітися зі своїми колегами, що вивчають ті ж типи фразеологізмів, але із залученням інших методологічних підходів і не лише в англійській мові, а й у французькій,

німецькій, японській, іспанській та ін., та віднайти оптимальні методологічні інструменти для коректного аналізу фразеологічних ресурсів різних мов.

Такий міжкультурний діалог безумовно сприяв актуалізації широкого спектру питань фразеології, що продовжують розроблятися представниками різних фразеологічних традицій: англосаксонської, західно- і східноєвропейської, а також далекосхідної.

Для представлення наукової аргументації окреслених ключових проблем методології фразеологічної науки доцільно навести міркування Стефана Гріса, одного з авторів колективної праці “Phraseology: an interdisciplinary perspective”, який пропонує досліджувати фразеологію з трьох основних сторін (Phraseology... 2008, р. XXI). У розділі “Phraseology and linguistic theory. A brief survey” учений наголошує на необхідності консолідації зусиль фразеологів, по-перше, для випрацювання несуперечливого визначення фразеологізмів / фразем, по-друге, для формулювання теоретичних положень для їх вивчення з урахуванням міждисциплінарного характеру і принципу експланаторності, по-третє, для розроблення оптимальних критеріїв для фразеологічної ідентифікації (Phraseology... 2008, р. 4 – 25) цих культурно-маркованих знаків.

Що стосується питання визначення фразеологічних одиниць, то Стефан Гріс вказує (як і переважна більшість фразеологів різних традицій) на недостатню обґрунтованість критеріїв, які мають бути покладені в основу їх дефініціювання. З-поміж основних критеріїв він пропонує шість основних, що найбільшою мірою мають ознаки параметризації:

- 1) характер і 2) компонентний склад фразеологізмів / фразем;
- 3) частота вживання фразеологізмів в узусі, а для цього автори (П'єр Ж. Л. Арно, Емануель Феррань, Діана М. Льюїс і Франсуа Маньєз) застосовують автоматизовані методи і ресурси корпусів національних мов;
- 4) лексико-синтаксична гнучкість / варіативність на тлі поняття усталеності / фіксованості фразеологізму;
- 5) семантична єдність і

б) некомпозиційність (Phraseology... 2008, р. 4 – 25) (або в термінах східноєвропейської фразеологічної традиції – **відтворюваність**).

Перший критерій для ідентифікації фраземних знаків є надзвичайно важливим, адже дискусія навколо проблеми комбінаторних можливостей слова у складі фразеологізмів (так званого компонента) та збереження потенційних зв'язків із його лексикографічними значеннями і формами поза фразеологічним контекстом ще далека від завершення, хоча градус суперечностей навколо семантичної самодостатності ключового компонента фразем останнім часом значно знизився (М. В. Гамзюк, І. Ф. Заваринська, М. О. Шутова та ін.).

Науковий пошук у цьому напрямі продовжується. Але вже не викликає заперечень думка фразеологів із приводу того, що безпосередньо під впливом образного фразеологічного значення обов'язково відбувається актуалізація латентних смислів ключового компонента фразем, які є джерелом набуття образності фраземи. Так, наприклад, компонент-квантитатив *penny* у складі фраземних знаків набуває нового фразеологічно зв'язаного значення “невелика сума грошей”: *cost a pretty penny* – “коштувати чимало грошей”, “ударити по кишені”; “не мати ані гроша за душею”; *turn an honest penny* – “чесно підзаробити”, але при цьому остаточно не втрачає зв'язків зі своїм лексикографічним значенням.

Для більш переконливого доведення цих припущень потрібні спеціальні методи вивчення характеру компонентного складу фразем (в даному разі фразем із квантитативним компонентом), спрямовані на аналіз типів їх значень, форми, залежностей у фразеологічному контексті, здатності до варіювання, узуального і okazіонального вживання та частоти тощо.

Зважаючи на багатогранність досліджуваного питання, спеціально обраний метод для вивчення кожного із зазначених параметрів варто розглядати як цілеспрямований підхід із комплексом як наукових положень, так і суто технічних прийомів.

Тому обрані спеціальні методи завжди розглядають як систему прийомів, а їх сукупність – як комплексну методику.

При аналізі фразеологічного значення стійких сполук ефективним є структурний метод та прийоми його аналізу: *методика компонентного аналізу* та *методика дистрибутивного аналізу*. Обидві методики вважаємо спеціальними процедурами, застосування яких сприятиме виявленню модуляційних семантичних змін компонентів фраземних знаків та специфіки їх комбінаторних можливостей (дистрибуції) в англійській мові. У результаті виконання обидвох процедур можна класифікувати типи фразеологічного значення, засновані на різних механізмах модуляції / перерозподілу сем як компонентів значень фраземних квантитативів залежно від характеру їх абстрагування від лексичного та граматичного значень, від прототипу фразеологізму та від утвореного нового образно-символічного значення шляхом морфолого-синтаксичної дистрибуції компонентів й утворення фразеосем.

Для розкриття характеру внутрішньої форми фраземних знаків вчені (О. В. Тищенко, М. О. Шутова) рекомендують застосовувати *спеціальний ономасіологічний метод*, в основу якого покладено процедуру зіставлення готового значення фраземи з буквральними значеннями її компонентів та виявленими за допомогою компонентного аналізу їх семними характеристиками. Цей шлях надає змогу визначити тип семантичних зрушень у процесі утворення стійкої сполуки: *семантичну трансформацію* (утворення нового метафоричного значення) чи власне *семантичну модуляцію* (перегрупування семних ознак в еврисемічній структурі компонента фраземи).

Наступний критерій, який запропонував Ст. Гріс, – це частота вживання в узусі фраземного знака. Для того, щоб її визначити, дослідники жваво обговорюють доцільність залучення інструментарію і ресурсів корпусів національних мов.

Корпусний інструментарій надає можливість швидкого автоматизованого пошуку потрібної одиниці в ресурсах корпусу та обчислення частоти її вживання.

Аргументи для ефективного використання корпусних методик у фразеології переконливо наводить Джон Сінклер (Preface p. XV) у Передмові до праці “Phraseology An interdisciplinary perspective” (Sinclair 2008, p. XV1).

Учений акцентує увагу на тому, що “головною причиною зростання інтересу до фразеологічної науки є сучасне використання корпусів текстів як основного джерела даних для лінгвістичного аналізу. Корпуси побудовані на сприйнятті фрагментів тексту як повторюваних подій і тому надають змогу обчислювати частоту появи пошукової одиниці в тексті, а також використовувати кількісно-статистичні методи для її характеристики (Sinclair 2008, p. XV1).

Окрім того, Стефан Гріс у своїх міркуваннях робить акцент на новій ролі фразеологізму як одиниці, що характеризується міждисциплінарним статусом, починаючи від його витлумачення в ТГГ (теорії генеративної граматики), де цей термін був на периферії наукових інтересів, і до сучасних версій його інтерпретації з позицій когнітивної лінгвістики, конструктивної граматики, а головне, крізь призму методологічної парадигми корпусної лінгвістики, де він становить центральний об’єкт спостереження (виконуючи роль стійкої сполуки в широкому розумінні – так званої колокації: див. Бобер Н. М. та ін.).

Найбільшою проблемою при цьому, на думку Стефана Гріса, залишається пошук спеціального методу для ідентифікації фразеологізмів у різних наукових школах і традиціях. Учений критикує брак єдності фразеологів у цьому питанні (Phraseology... 2008, p. 18), особливо, якщо йдеться про процедури їх аналізу, які застосовуються у трансформаційно-генеративній граматиці, у когнітивній і корпусній лінгвістиці.

У трансформаційно-генеративній лінгвістиці (Phraseology... 2008, p. 19), за спостереженнями Стефана Гріса, виявлення фразеологізмів було

досить “еклектичним”, враховуючи мовну систему, яка містить довершені продуктивні правила сполучуваності слів і розглядає власне лексику як набір винятків із цих правил. Зважаючи на той факт, що універсальна граматики не приділяла достатньої уваги системному вияву фразеологізмів у рамках трансформаційної породжувальної граматики, то фразеологізми оцінювалися як непродуктивні сполуки і, відповідно, їм відводили роль винятків. Як аргумент для такого погляду Стефан Гріс наводить припущення генеративістів про те, що за своєю природою фразеологізми не є універсальними, а тому не становлять значимості для генеративних процедур. До того ж генеративісти переконували в неможливості вивчення поведінки семантики конкретної одиниці (як однослівної, так і багатослівної) з точки зору жорстких правил граматики, яке є можливим лише за синтаксичних умов (Phraseology... 2008, p. 19).

У когнітивній лінгвістиці та конструктивній граматиці дискусії точаться навколо ідентифікації фразеологізму як певної моделі, схеми / шаблону (прототипу), що використовується у вигляді готової сполуки і вилучається мовцем зі свідомості для позначення певного фрагмента дійсності.

Одним із перспективних напрямів у цьому плані є, на думку, Віллі Мартіна, внесок *фреймової семантики* у вивчення одиниць фразеології. Він показує, як відбувається конфігурація значень лексичних одиниць – компонентів фразем та їх зміна у термінах концептуальних семантичних мереж, що допомагають розрізнити різні типи комбінацій цих компонентів.

На прикладах конкретних сполучень слів – колокацій, компонент яких належить до однієї ЛСГ, автор демонструє, як вони набувають різних відтінків семантики у фраземному контексті і які семантичні зв'язки між ними існують.

Ще один достатньо новий методологічний підхід із позицій когнітивної лінгвістики розробляє Марія Омазич, що спирається на положення двох теорій: теорії метафори та теорії концептуальної інтеграції. Обидві теорії представлені як взаємодоповнювальні. Теорія метафори передбачає

опрацювання широкого діапазону традиційних загальновідомих в узусі фразеологічних одиниць, в основу творення яких покладено метафору (семантична транспозиція), тоді як теорія концептуальної інтеграції розглядає модифіковані фразеологічні одиниці, що виникли як варіанти традиційних фраземних знаків та їх образності (Omazi' 2008, p. 67-81).

Якщо ж говорити про показники фразеологічної стійкості сполуки (фраземи, ідіоми, колокації і навіть фрази), то пропонується виміряти частоту її вживання в узусі, яку надають конкорданси корпусів мов. Наразі більшість із наявних словників фразеологізмів й ідіом та інші джерела не завжди відображають сучасний ресурс фразеології кожної національної мови, зокрема й англійської. Саме в цьому діапазоні є корисними концепції та методичний інструментарій (напів)автоматизованої ідентифікації фразеологізмів у корпусах мов в їх кореляції з процедурними алгоритмами когнітивної і конструктивної граматики (Phraseology... 2008, p. 21-22).

На сьогодні розробники методів оброблення природної мови, які спеціалізуються на застосуванні автоматизованих інструментів для дослідження стійких / фіксованих сполук слів часто не завжди обізнані з уже укладеними типологіями / класифікаціями фразеологізмів. Так само і фразеологи, як правило, не послуговуються корпусними методиками автоматизованого пошуку фразеологізмів у великих масивах текстів. Не є активними і контакти між представниками психолінгвістичних студій, що практикують у царині застосування експериментів для вивчення ролі фразеологізмів як у засвоєнні й розумінні мови, так і в обґрунтуванні значення фразеології для викладання мов (Sylviane Granger and Fanny Meunier, 2008, p. XX).

Відсутність і досі тісних наукових зв'язків між представниками традиційних і корпусних напрямів фразеологічних досліджень, як вказують Sylviane Granger and Fanny Meunier, зумовлена певним скептицизмом, що результати такої взаємодії сприятимуть формулюванню нових ідей. За їхніми словами, є висока ймовірність того, що внаслідок автоматизованого аналізу

будуть отримані помилкові й навіть хибні дані (Sylviane Granger and Fanny Meunier, 2008, p. XX).

Ці застереження не є безпідставними, адже корпусний конкорданс надає результати різних варіацій “стійких фраз / фразем”, а не лише їх канонічні / узусні форми. І постає запитання щодо четвертого критерію для ідентифікації фразем, яким є лексико-синтаксична гнучкість, тобто варіативність на тлі поняття усталеності – стійкості / фіксованості фразеологізму.

Розроблення спеціальної методики для аналізу ступеня співвідношення характеристик гнучкості й фіксованості фраземних знаків надасть відповідь на це і донині не розв’язане в теорії і методології фразеологічної науки питання.

Звертаємо увагу на методологію Марії Хелени Свенссон, яка намагається розібратися з дуже складним поняттям, яке в західноєвропейській фразеології дістало назву некомпозиційності, – синонімічним до загальноприйнятого фразеологічного терміна *відтворюваність* (про цей критерій фраземних знаків йшлося в першому розділі) (Svensson 2008, p. 81-95).

М. Х. Свенссон пропонує розглядати це поняття через опозиції: мотивованість / немотивованість, прозорість / непрозорість, аналізованість / неаналізованість, пряме / переносне значення. Авторка оперує ще терміном енциклопедична некомпозиційність і розглядає його у зв’язку з такими параметрами, як прототипність, впізнаваність і частота вживання. У своєму підході М. Х. Свенссон не є категоричною щодо використання некомпозиційності як всеосяжного терміна і пропонує вказати, яка з опозицій некомпозиційності актуалізується безпосередньо у фраземному контексті чи загалом у фреймовому сценарії (Svensson 2008, p. 81-95).

Також наведемо слушні міркування І. Мельчука (праця “General Phraseology. Theory and Practice” (Mel’čuk: Introduction, p. 3) з приводу інтерпретації поняття фіксованості / стійкості фразем в їх дотичності до відтворюваності. Учений є прихильником теорії когнітивної і фреймової

семантики про те, що кожна фразема має описуватися комплексно за чітко заданим шаблоном. Фраземи, як і лексеми, переконує вчений, потрапляють у лексикон (узус), і це передбачає їх лексикографічну реалізацію відповідно до значень, зафіксованих у фразеологічних джерелах. Виходячи з цього, опис фраземи має відбуватися або суворо за її фіксацією як готового знака у фразеологічному джерелі, або згідно з зафіксованими значеннями, утвореними на основі ключового компонента фраземи. При цьому схема (шаблон, за І. Мельчуком) усвідомлення готового знака носієм лінгвокультури має зберігатися. По суті, йдеться про критерій відтворюваності фразем як готових знаків, а не як повсякчасна комбінація компонентів у процесі використання в певній мовленнєвій ситуації (фреймовому сценарії). Проте, це не означає, що компоненти у складі фразем не можуть бути гнучкими / варіативними. Це допустимо, адже поняття стійкості / фіксованості перш за все пов'язане з ідеєю інваріантності (від фр. *invariant*), суть якої полягає в тому, що певна мовна одиниця містить у собі основні ознаки / властивості її конкретних реалізацій (Л. Єльмслев). Якщо говорити загалом про динамічні процеси в мовній системі, то, незважаючи на послідовну зміну системи в цілому, окремі її сутності (інваріанти) зберігаються незмінними. Цю ідею й аргументує І. Мельчук, коли говорить про заданий шаблон для фраземи, зафіксований у лексиконі носія мови.

На підставі наведених думок пропонуємо робоче визначення фраземної стійкості, під якою розуміємо обсяг інваріантності, що зумовлює їх відтворюваність як готових знаків при всіх узуальних й оказіональних трансформаціях і модуляціях.

Відповідно, слід розглядати стійкість фразем як комплексне поняття з притаманною їй інваріантністю, що може бути представлена варіантами – різними виявами однієї й тієї ж сутності; напр., видозмінами однієї й тієї ж одиниці, яка за всіх змін залишається сама собою.

З цього випливає, що інваріант – це абстрактне позначення однієї і тієї ж сутності (одиниці) – так званий шаблон (за І. Мельчуком), що залишається незмінним незалежно від конкретних модифікацій / перетворень – варіантів.

Оскільки квантитативність тісно пов'язана з математичною категорією числа (див. розд 1, стор. 36), то принагідно відзначимо, що термін *інваріант* був уведений в науковий обіг математиком Дж. Сильвестром у 1851 році і став найважливішим у цій науці. Вивчення інваріанта безпосередньо пов'язане із завданнями класифікації об'єктів певного типу.

По суті, лінгвістична категорія квантитативності стала результатом виділення (класифікації) із логічної категорії множинності таких понять, як точна і неточна кількість та зумовила необхідність пошуку одиниць у ресурсах конкретної мови для їх семантико-граматичного позначення, зокрема і за допомогою фраземних знаків, компонентами яких є квантитативи англійської мови.

Для розроблення теорії семантичної модуляції, яка визріла на ґрунті класичних теорій семантичної деривації – правил утворення нових значень від первісного / вихідного значення, або семантичної транспозиції – механізму утворення метафори (Деменчук О. В.), а також нових теорій конструктивної граматики і концептуальної інтеграції (М. Тернер, Ж. Фоконьє) у лексичній, а згодом і когнітивній (фреймовій) семантиці був застосований *інваріантно-варіантний підхід*, який зрештою успішно адаптували для вивчення одиниць фразеології.

Ефективною процедурою для реалізації інваріантно-варіантного підходу до вивчення процесів і результатів семантичної транспозиції і семантичної модуляції фразем із квантитативами видається застосування методу *фразеологічної ідентифікації* ступеня ідіоматичності фразем та їх стійкості І. О. Мельчука (робота вченого “Phrasemes in language and phraseology in linguistics”, 1995).

До складу стійких фразем І. Мельчук зараховує компоненти, що не використовуються в інших конструкціях. Щодо ідіоматичності, то вчений

пропонує такий прийом для визначення: якщо хоча б один із компонентів фраземи виступає не в своєму словниковому значенні (а в деякому іншому), при цьому за її межами компонент виступає у своїх узуальних словникових значеннях, то утворення є ідіоматичним. Якщо у складі фраземи компонент виступає хоч і в словниковому значенні, але образно-символічному, то така фразема є напівідіомою (“Phrasemes in language and phraseology in linguistics”, 1995).

На фразеологічну активність компонентів впливають різні чинники: частотність компонентів в узусі, джерела походження, кількість значень, комбінація – для простоти відтворення. Але найбільш значущими факторами є частотність і багатозначність.

Фраземна активність тісно пов'язана з багатозначністю, тому дефініційний аналіз кожного квантитатива (зафіксованих у словниках значень) повинен також бути включений до комплексної методики дослідження. Хоча тут є застереження, що багатозначні компоненти-квантитативи можуть і не мати високої фраземної активності.

Підтвердити чи спростувати ці припущення можна буде після апробації розробленої комплексної методики дослідження на фактичному матеріалі у практичних розділах дисертації, яка включає найбільш ефективні з розглянутих вище спеціальних методів з їх прийомами.

2.2 Методичні принципи і практики дослідження квантитативних компонентів у складі фразеологізмів англійської мови

Категорія кількості, вперше виділена Арістотелем як універсальна форма мислення, є результатом пізнання людиною кількісного осмислення явищ буття, що виражено в усіх мовах світу (Акуленко Л. Г., Івченко М. П., Таранець В. Г. та ін.).

Виходячи з огляду наукових праць, присвячених розробці загальної методології вивчення квантитативності в цілому (категорії кількості, категорії

числа та способів їх номінації) та фразеологічної квантитативності, зокрема, в даній роботі систематизовано основні принципи, покладені в її основу:

1. Ключовий методологічний принцип – антропоцентризм – зорієнтований на дослідження мовної картини світу та її фрагментів, одним із яких є квантитативний, у тісній кореляції з людиною, свідомістю, мисленням та різними видами людської діяльності.

Оскільки образ числа є базовим символом, яким оперує людина, то категорію кількості та тісно пов'язану з нею категорію квантитативності відносять до своєрідних когнітивних структур, об'єктивованих у лексико-граматичних системах мов світу (Л. Талмі). Найбільш характерною функцією числа, згідно з якою когнітивні складники безпосередньо категорії квантитативності виявляються повною мірою, є, за спостереженнями С. А. Жаботинської, функція кількості (Жаботинская 1992). Саме функційний потенціал числа зумовив експансію до його когнітивного простору знаків різних частиномовних класів (числівника, іменника, займенника, прислівника тощо), де вони так чи інакше зберігають зв'язок зі своїм прототипом.

2. Принциповим для методології вивчення фразеологічної квантитативності є *міждисциплінарний підхід з його поліпарадигмальністю*. Цей принцип взагалі називають стратегічним фундаментом сучасної лінгвістики. Для реконструкції змісту квантитативів вчені свого часу запропонували та успішно апробували *когнітивно-ономасіологічний метод*, що обов'язково передбачає звернення до тих суміжних наукових галузей, де поняття кількості, лічби і виміру вже набули теоретичного значення. До таких сфер належить перш за все філософія математики, що фактично розглядає категорію числа як самостійну інформаційну систему зі своїми власними способами оброблення інформації про індивідуальні числа, характерні для цієї системи (Жаботинская 1992, с. 262). Намагаючись удосконалити трактування числа, різні школи філософії математики займалися, як правило, дослідженням одного з аспектів числової категорії, розуміючи під нею числову систему, що склалася як у суспільному, так і в науковому

(математичному) мисленні у вигляді актуального та потенційного ряду поїменованих (натуральних) чисел (Жаботинская 1992, с. 26).

Формуючись у внутрішньому лексиконі носія мови поступово, поняття числа пройшло різні етапи становлення, що пов'язують його з іншими вербалізованими сутностями. Простежити цей зв'язок можна шляхом застосування когнітивно-ономасіологічного методу, який передбачає обов'язкову реконструкцію джерел символіки чисел та внутрішньої форми вторинної номінації чисел як результату семантичної транспозиції і семантичної модуляції.

Набір квантитативів англійської мови (артиклів (*a/an, the*), вказівних займенників (*this, these, that, those*), вимірювачів (*some, several, many, few, etc.*), іменників на позначення сукупностей на зразок *group, herd, couple, etc.*, параметричних прикметників (*big, small, long, short, etc.*), прислівників-градуаторів (*more, most, less, least, etc.*), рекурсивних термінів як-то: *father, grandfather, great grandfather*, а також числівників (див. (Жаботинская 1992, с. 263) дає всі підстави говорити про те, що вони є результатом вище вказаних процесів.

3. Наступний методологічний принцип, який безпосередньо стосується епістемології досліджуваної у дисертації проблеми, – це принцип ізоморфізму мови та культури, з урахуванням якого фразеологізми з квантитативними компонентами семантики визначаються як вербальні знаки культури (О. П. Левченко).

Для реалізації цього принципу серед ефективних методичних практик, як правило, обирали *лінгвокультурологічний метод*.

Учні та послідовники школи квантитативної фразеології в Україні (Т. О. Анохіна, С. В. Баранова, І. К. Кобякова та ін.), фундатором якої є професорка С. О. Швачко, застосовуючи цей метод, дійшли висновків, що семантичні модифікації квантитативних елементів за умов фразеологічного контексту демонструють трансформацію когнітивно-поняттєвого кількісного змісту в якісний. При повному або частковому збереженні кількісного змісту

фразеологізми реалізують образні їх значення, при значній трансформації кількісного значення фразеологічні знаки виражають якісно-оцінне (час від часу – предметне) значення кількості й можуть навіть мати абсолютно інше наповнення залежно від особливостей англійськомовної культури та її реалій.

Процес модифікації досліджуваних одиниць відображає еволюцію їх семантичного розвитку, ретроспективний рух від предметного до кількісного значень, циклічно повторюваний на якісно новому етапі в особливих умовах. Семантичний вектор опрацьованих дослідниками фразеологізмів із нумеративами англійської мови, за результатами їх спостережень, представлений ланцюгом від точно-кількісних → через невизначено-кількісні → до якісних та оцінних значень. Ці тенденції є відображенням загального процесу розвитку семантики квантитативів: предметне → конкретно-кількісне → абстрактно-кількісне → якісне → предметне значення (Медведь).

Для визначення цих тенденцій використовувалися в комплексі *компонентний* та *етимологічний аналіз*, які дали можливість реконструювати внутрішню форму як самого квантитативу, так і джерела походження фраземи. Цікаві версії етимологічних пошуків описані у роботах С. О. Швачко, де наведені переконливі аргументи щодо ролі квантитативів для усвідомлення основних етапів пізнання кількісних відношень у навколишньому світі (Швачко 2008, с. 57).

Наприклад, звертаючись до етимології англ. слова *brace*, професорка Швачко С. О. розкриває виняткову роль руки, яку вона відграла в процесах становлення лічби і виміру в багатьох лінгвокультурах, про що свідчать етимологічні паралелі у ст.-фр. *brace, brase* – “дві руки” і лат. мові *brachium, brachia* – “рука”, “руки”, звідки вони потрапили в більшість європейських мов, зокрема і в англійську мову у своєму первинному значенні “дві руки”. Згодом, переважно у фразеологічному контексті, на базі первісної семантики були розвинуті предметне і кількісне значення. У вимірювальній функції

тривалий час слово *brace* функціонувало паралельно зі словом *fathom*: *They have built a tomber ... a brace and a half high*); а потім було витіснено останнім.

Тимчасом додаткове застосування компонентного аналізу сприяло виділенню в семантичній структурі слова *brace* диференційної семи ‘парність’, бо спершу воно вживалося на позначення парності тварин і предметів.

Виходячи з цих спостережень, Швачко С. О. припускає, що предметне значення слова *brace* було вихідним, первісним, на базі якого утворилися вторинні значення (Швачко 2008, с. 57). Зрештою, семантичну еволюцію *brace* вона подає в такій схемі: “упряжка для собак” → ”собаки в упряжці” → “дві тварини” → “два” і переконує, що подібний шлях семантичного розвитку: від предметного до абстрактного значення – характерний і для квантитативів на зразок *yoke*, *span*, що розвинули у своїй смисловій структурі числове і вимірювальне значення. Тісні етимологічні зв’язки семантичного розвитку простежуються у квантитатива *yoke*, пов’язані з д. сакс. *juc*, готськ. *yak*, лат. *jugum*, санскр. *yuga*, *yo 'gya* [Швачко 2008, с. 57].

У Стародавньому Римі мірою землі була “упряжка” (*yugum*). Ця назва виникла в результаті асоціативних зв’язків між знаряддям праці й ділянкою землі, яку виорювали за один день. З часом слово набуло значення “два”. Аналогічну еволюцію пройшло і слово *spane*. Сему ‘парності’ квантитатив *span* реалізує в англійській мові на території Канади, США, Африки на позначення кількості биків, коней, слонів. У сучасній англійській мові ця сема частіше реалізується у значеннях слів *couple*, *pair*. Проте, загалом слова *span*, *yoke*, *brace* обмежені у своєму узусі й належать до раритетів.

Основний підсумок, який зробила С. О. Швачко в результаті апробації своєї методичної практики (комплексного застосування етимологічного і компонентного аналізу), має важливе значення для дослідження процесу семантичної модуляції квантитативів кількості, лічби і виміру. У тих випадках, коли квантитативи, наприклад, виміру походять від власне числівників (квантитативи на зразок *mile*), в їх семантичній структурі не

етимологізується предметне значення, якщо ж слова виміру виникли пізніше (Швачко 2008, с. 59), ніж числівники, тоді в їх еволюції простежується генезис від предметного до кількісного значень.

Квантитативи виміру беруть активну участь в реалізації градуальних фразеосем. На ступінь прояву градуальної ознаки вказують так звані градуатори. Зафіксовані у семантичних структурах квантитативів і у фраземах градуатори дозволили авторам подібних досліджень віднести прояв квантитативності до однієї із зон на шкалі градації: максимально низького (*hardly, least, slightly, little, few*) та низького прояву ознак (*a little, a few, small (amount), not enough; less, rather, quite, almost, nearly*); високого (*a lot of, lot(s), much, many, a large number / amount, a great / good deal of; very, al*) та максимально високого прояву ознак (*absolutely, completely, extremely, too, totally*).

4. Обов'язковим науковим принципом є експланаторність, яка в комплексі з попередніми принципами досягається шляхом використання наукових даних фразеологічних джерел, словників символів та національних корпусів з їх інструментами та ресурсами для демонстрації частоти вживання фразеологізмів із квантитативами в узусі.

Для виявлення узуальної семантики фразеологічних одиниць, до складу яких входять квантитативи, у всіх методичних практиках використовувалися, як правило, фразеологічні словники англійської мови, словники ідіом, словники символів та джерела енциклопедичного характеру. Для визначення частоти вживання досліджуваних одиниць все частіше застосовують інструменти та ресурси національних корпусів та комп'ютерні програми.

2.3 Програма “Acrobat Reader” та її інструменти для автоматизованого пошуку фразем із квантитативами в електронних фразеологічних джерелах (словниках) англійської мови.

Програма “Acrobat Reader” була розроблена в 2015 році (остання версія (20.006.20034) 2024 року) компанією Adobe Inc для програмного забезпечення: Windows 10/8/7/Vista/XP | Mac OS X.

Acrobat DC з Adobe Document Cloud є комплексним рішенням для роботи з PDF-файлами, завдяки якому можна працювати з документами. Новий центр інструментів дає змогу швидко отримувати доступ до найбільш затребуваних користувачами інструментів, що ефективно працюють на ПК, мобільних пристроях і веб-сторінках, а також на сенсорних пристроях.

Абревіатура DC означає Document Cloud, що вказує на інтеграцію програмного пакета з хмарним сервісом Adobe, тобто зберігання документів на хмарі, до якої користувач має доступ з будь-якого пристрою (<https://helpx.adobe.com/ua/reader/faq.html>; <https://www.adobe.com/ua/documentcloud.html>; <https://www.adobe.com/ua/documentcloud/business/reports/boost-hr-agility-with-e-signatures.html>).

Adobe розвиває стратегічне партнерство з закладами освіти (<https://blog.adobe.com/en/publish/2023/09/21/adobe-expands-hbcu-hsi-investments-boost-digital-literacy-creative-skills-career-prep>).

Компанія надає розширені ресурси для здобувачів, включаючи навчання цифровим інструментам.

Як зазначає Чітра Мітта, сертифікований професійний коуч Co-Active Training Institute, “одним із ключових нововведень програми є дедалі більше впровадження електронних підписів та електронних документів, яке зросло в установах під час переходу на дистанційну освіту в 2020 році” (<https://blog.adobe.com/en/publish/2023/06/23/how-going-paperless-can-help-your-school-fight-inflation>).

Acrobat легко інтегрується з Microsoft 365, Google Drive та іншими популярними інструментами для спільної роботи над документами, що полегшує співпрацю в рамках робочих процесів закладу освіти. Користувачі можуть спільно працювати над PDF-файлами та підписувати їх в Microsoft Teams.

Для роботи с сервісами програми надаються відповідні інструкції (українською): https://helpx.adobe.com/ua/pdf/acrobat_reference.pdf та інструкції користування: <https://helpx.adobe.com/ua/reader.html>

Відкрити файл в PDF у програмі Acrobat Reader DC можна за інструкцією: <https://helpx.adobe.com/ua/acrobat/using/opening-pdfs.html>

Для пошуку фраземних одиниць із квантитативами в електронних фразеологічних словниках англійської мови було виконано дії відповідно до інструкцій:

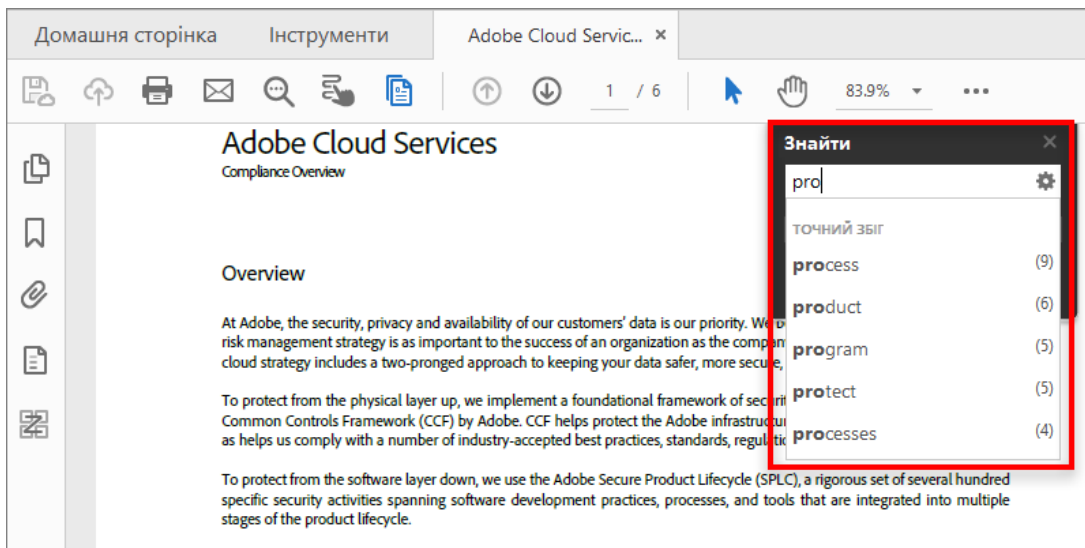
<https://helpx.adobe.com/ua/reader/using/save-view-search-pdfs.html>

<https://helpx.adobe.com/ua/acrobat/using/searching-pdfs.html>

Щоб знайти пошукові фраземні одиниці-квантитативи в PDF-файлах (завантажених в електронних словниках: *Cambridge Academic Content Dictionary* (1999 – and today) <https://dictionary.cambridge.org/>; *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2000 – and today) <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>; *Merriam-Webster Dictionary* <https://www.merriam-webster.com/dictionary>) було використано панель інструментів “Пошук” і здійснено їх суцільну вибірку. Для початку пошуку було виконано такі дії:

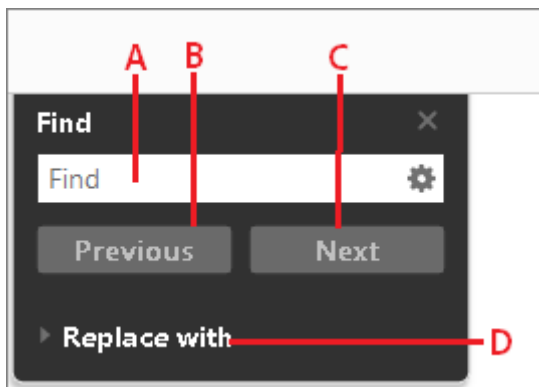
Правою кнопкою миші натиснуто на документ та обрано в меню опцію “Знайти”. У верхньому правому куті вікна документа введено пошуковий елемент-квантитатив. Натисканням опції “Далі” або “Назад” вибірку було продовжено.

Коли вводилися кілька перших літер квантитатива в полі пошуку, Acrobat одразу пропонував варіанти пошукового слова та показував, наскільки часто воно зустрічається в словнику.

Відображення панелі інструментів “Пошук”

Відкрийте, вибравши “Правка” > “Знайти” (Ctrl/Command+F).

Вікно пошуку дозволяє здійснювати вибірку слів одразу в кількох електронних фразеологічних словниках англійської мови.

Наступною процедурою роботи з програмою були дії, спрямовані на збереження результатів пошуку.

Для цього, натиснувши в меню на і обравши “Зберегти результати у PDF”, результати пошуку було збережено на робочому столі у відкритому файлі.

У процесі опанування інструментами програми з електронних фразеологічних словників англійської мови було вибрано фраземи з кількісними і порядковими квантитативами від 1 – до 12.

Пошукова робота у програмі вже довела її ефективність і надала змогу укласти реєстр фразем з квантитативами англійської мови.

2.4 Комплексна методика аналізу модуляційно-семантичних змін у квантитативах-компонентах фразем англійської мови

Як було зазначено вище, у семантиці фраземних знаків із квантитативами відображаються уявлення людини про процеси кількості, лічби, виміру як про форми пізнання одного з фрагментів картини світу.

У процесі фразеосеміозису в семантичних і еврисемічних структурах квантитативів відбуваються як модуляційні семантичні зміни (при цьому не втрачається повністю їх зв'язок з архісемою 'кількість'), так і дериваційні семантичні зміни – семантична транспозиція (у разі повної втрати зв'язку з архісемою та, як наслідок, виникнення нового значення у квантитатива).

Для вивчення безпосередньо процесу і результату семантичної модуляції квантитативів у складі фразем англійської мови в дисертації була розроблена комплексна методика, яка спирається на принципи антропоцентризму, міждисциплінарності, ізоморфізму мови і культури та експланаторності і включає набір методів та прийомів, успішно апробованих у наукових працях із досліджуваної проблематики.

Запропонована в дисертації комплексна методика становить оптимальне поєднання методів і процедур аналізу фактичного матеріалу й аргументує логіку їх послідовного, а час від часу і паралельного застосування.

Початковий етап розробленої методики передбачав автоматизовану вибірку квантитативів англійської мови з електронних тлумачних словників англійської мови (*Cambridge Academic Content Dictionary* (1999 – and today) <https://dictionary.cambridge.org/>; *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2000 – and today) <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>; *Merriam-Webster Dictionary* (1982 – and today). <https://www.merriam-webster.com/dictionary>) з подальшим укладанням всіх їх значень і лексико-семантичних варіантів (далі – ЛСВ) у таблиці-матриці. З цією метою застосовано процедури *методу вивчення дефініцій значення слова і методу компонентного аналізу*.

У результаті вивчення значень та ЛСВ квантитативів у матриці відображено їх семантичні структури чи семантичні сценарії розвитку. У результаті виявлення семної організації кожного значення та ЛСВ встановлено їх еврисемічні структури шляхом виконання двох послідовних операцій:

- 1) виділення найдрібніших компонентів значення – сем;
- 2) встановлення між семами закономірних зв'язків і відношень – їх семантичної мережі квантитативів числового ряду від *one – twelve*.

Кожна виділена сема є складовою ЛСВ – смисловим компонентом значення квантитатива загалом. У цьому випадку сема розуміється як відображення у свідомості носія англійської мови окремої ознаки загальної квантитативної семантики, представленої у ЛСВ, – у наборі структурно впорядкованих сем.

На другому етапі з оцифрованих англійськомовних фразеологічних джерел із залученням інструментів комп'ютерної програми “Acrobat Reader” здійснено оптимальну вибірку фразем із квантитативним компонентом семантики. Паралельно виконано механічну селекцію відібраних фразем та їх подальшу кластеризацію шляхом використання *методу фразеологічної ідентифікації* на основі інваріанта значення чи ЛСВ квантитатива (числового ряду *one – twelve*) і *методу агломераційної кластеризації* – інваріантно-варіантної таксономії інтегральних, диференційних, градуальних фразеосем, організованих у вигляді концептуально-семантичної мережі архісем ‘кількість’, ‘лічба’, ‘вимір’.

Третій етап передбачав використання методу обчислення ступеня активності фраземних квантитативів числового ряду *one – twelve* в тісній взаємодії фразеосем між собою. Для цього залучено елементи процедури *лінгвокультурологічної реконструкції* джерел мотивації образно-символічного значення досліджуваних фразем.

Ця процедура передбачала реконструкцію культурного змісту фраземного знака і включала такі алгоритми її виконання:

1) співвіднесення образу фраземи загалом чи безпосередньо квантитатива з кодами культури (архетипами, опозиціями, міфологічними уявленнями, ритуалами, обрядами, звичаями, релігійними віруваннями);

2) виявлення джерел, що вплинули на реалізацію лінгвокультурної інформації в образно-символічному значенні фраземи з квантитавною семантикою (Заваринська І. Ф.).

Фінальний етап дозволив підтвердити припущення про те, що квантитативи англійської мови зазнають семантичної модуляції у результаті фразеосеміозису, зокрема перегрупування архісем 'кількість', 'лічба' і 'вимір' у напрямках адаптації, делімітації й актуалізації інтегральних, диференційних і градуальних сем і виникнення відповідних фразеосем. Якщо відбуваються перегрупування на рівні архісеми, то у квантитатива утворюється нове метафоричне значення як результат семантичної транспозиції, а у фраземи – нова фразеосема, що актуалізує виникнення нового образно-символічного значення.

Висновки до розділу 2

Антропоцентричний принцип сучасної лінгвістики, згідно з яким наукові об'єкти почали вивчати, перш за все, за їх важливістю / значимістю для людини, став, по суті, реакцією всієї гуманітарної сфери знання й особливо когнітивно-орієнтованої лінгвістики на попередні лінгвістичні парадигми, у різних школах розроблялися спеціальні методи для ідентифікації, таксономії / класифікації й інтерпретації фразеологічних ресурсів багатьох мов світу.

Цей принцип став ключовим у розробленні методології дослідження фразеологічної квантитативності англійської мови, яка через специфіку об'єкта її аналізу обґрунтовує необхідність залучення ще і таких принципів, як міждисциплінарність, ізоморфізм мови і культури й експланаторність.

Принцип міждисциплінарності є надзвичайно важливим для застосування спеціальних методів вивчення фразеологічної квантитативності

з їх поліпарадигмальним характером власне у лінгвістиці, а також методологічного апарату філософії, логіки, математики, об'єктом спостереження в ких теж є категорії кількості, лічби і виміру. Принцип ізоморфізму мови і культури передбачає здійснення процедур реконструкції лінгвокультурної мотивації фразеологізмів із квантитативними компонентами семантики, адже вони належать до вербальних знаків англійськомовної культури. Принцип експланаторності разом із з попередніми принципами реалізується шляхом підтвердження об'єктивності наукових даних, опрацьованих на матеріалі фразеологічних джерел, словників символів, національних корпусів текстів з їх інструментами й ресурсами для демонстрації кількісних показників і частоти вживання фразеологізмів із квантитативами в узусі.

Зважаючи на багатогранність досліджуваної у дисертації проблематики, обрані принципи є цілеспрямованими настановами для апробації нової методики аналізу процесів і результатів семантичної модуляції і семантичної транспозиції квантитативів англійської мови, яких вони зазнали у широкому й вузькому фраземному контексті.

Комплексна методика зорієнтована на доведення гіпотези про те, що у процесі фразеосеміозису в семантичних і еврисемічних структурах квантитативів відбуваються як модуляційні семантичні зміни (при цьому не втрачається повністю їх зв'язок з архісемами 'кількість', 'лічба' і 'вимір'), так і дериваційні семантичні зміни – семантична транспозиція (у разі нейтралізації / повної втрати зв'язку з архісемою та, як наслідок, виникнення нового значення у квантитатива).

Запропонована методика вибору й подальшого аналізу фактичного матеріалу дослідження аргументує логіку послідовного, а подеколи і паралельного застосування тих джерел, ресурсів, інструментів, методів і прийомів, які вже успішно були задіяні в попередніх методичних практиках науковців і які розроблялися для вивчення фразеологічної квантитативності, переважно в англійській мові.

На початковому етапі систематизовано квантитативи англійської мови у відповідні таблиці-матриці і внесено до них всі значення і лексико-семантичні варіанти цих одиниць, зафіксовані у тлумачних словниках англійської мови, словниках символів та інших джерелах, де наявна така інформація. З цією метою застосовано процедури дефініційного аналізу, компонентного аналізу й окремі прийоми когнітивно-ономасіологічного методу.

На другому етапі з електронних англійськомовних фразеологічних джерел із залученням інструментів комп'ютерної програми "Acrobat Reader" виконано максимальну вибірку фразем із квантитативним компонентом семантики і паралельно з цим виконано їх механічну селекцію із застосуванням методу фразеологічної ідентифікації. За допомогою *методу агломераційної кластеризації* – побудовано інваріантно-варіантну таксономію інтегральних, диференційних, градуальних фразеосем, організованих у вигляді концептуально-семантичної мережі архісем 'кількість', 'лічба', 'вимір'.

На третьому етапі використано метод обчислення ступеня активності фраземних квантитативів числового ряду *one – twelve* в тісній взаємодії фразеосем між собою. Для цього залучено елементи процедури *лінгвокультурологічної реконструкції* джерел мотивації образно-символічного значення досліджуваних фразем. Саме символіка числа засвідчила витoki і джерела образно-асоціативного кількісно-якісного виміру фрагментів навколишнього світу, його предметів і явищ, оскільки відтворює взаємозв'язки людини і Всесвіту, гармонію і порядок тощо.

Завершальний етап передбачає формулювання висновків та доведення гіпотези про те, що квантитативи англійської мови зазнають семантичної модуляції у процесі фразеосеміозису, зокрема перегрупування сем у фразеосеми за допомогою механізмів адаптації й делімітації. Якщо спрацьовує механізм актуалізації нової фразеосеми, то має місце процес семантичної трансформації, а у квантитатива утворюється нове метафоричне значення.

РОЗДІЛ 3
СЕМАНТИЧНА МОДУЛЯЦІЯ КВАНТИТАТИВІВ
ЧИСЛОВОГО РЯДУ ВІД *ONE – TWELVE*
У ФРАЗЕМАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У теоретичному розділі дисертації обґрунтовано когнітивний статус фразеосеміотики, основним завданням якої є інтерпретація образно-символічного значення фразем як результату пізнання явищ навколишнього світу. Смыслоутворювальну роль у фразеосеміозисі виконують механізми поєднання внутрішньої форми, образності й мотивації слів-компонентів фразем. Внутрішня форма фраземи репрезентує зв'язок між значенням її прототипу та готовим фраземним значенням, утвореним, як правило, на основі переосмислення одного з її компонентів / або всіх (Заваринська І. Ф.), образність фраземи відображає механізми кодування інформації про світ, пов'язані з особливостями ментального світогляду народу, мотивація – розкриває джерела образності та способи перегруповання семних ознак у значеннях прототипу.

Ступінь образності фраземи, як правило, визначається на основі модуляції компонентів значень ключового компонента, а також витоків і джерел лінгвокультурної мотивації. Квантитативи як компоненти фразем зазнають модуляції їх еврисемічних структур (інтегральних, диференційних і градуальних сем) у напрямках адаптації, делімітації, а подеколи і самої архісеми 'кількість' унаслідок актуалізації нової фразеосеми. Для фіксації дії цих механізмів у розділі проаналізовано семантичні структури / семантичні сценарії квантитативів *one – twelve* й виявлено перегруповання семних ознак у фразеосеми в напрямках адаптації і делімітації, а також актуалізацію нових фразеосем.

3.1 Семантичні сценарії розвитку квантитативів числового ряду від *one – twelve* в англійській мові

Як уже неодноразово зазначалося, кожен квантитатив має складну еврисемічну (багатопланову) структуру, різні компоненти якої – інтегральні, диференційні, градуальні семи – є реалізацією архісеми ‘кількість’, а подеколи і її трансформацією (Васько 2024, Vasko 2024). Еврисемічна структура квантитатива є набором взаємопов’язаних між собою компонентів його семантичної структури. У свою чергу під *семантичною структурою квантитатива* розуміємо сукупність його значень та їх ЛСВ, описаних у тлумачних словниках англійської мови. Оскільки така структура складалася в результаті історичного розвитку англійської мови та колектив-у(-ів) як носія (-ів) цієї мови, то на її позначення у роботі запропоновано термін “семантичний сценарій”, що, на нашу думку, є більш оптимальним із огляду на дуже давні витoki символіки і джерел походження досліджуваних одиниць (Жайворонок 2006, с. 5).

Квантитативи числового ряду від *one – twelve* символічно відображають уявлення носіїв англійської мови про кількісно-якісні параметри (точні й неточні) предметів, речей, об’єктів тощо, ступінь їх вияву, досконалість, гармонію, симетрію / асиметрію.

Попередні спостереження за семантичними сценаріями розвитку квантитативів числового ряду від *one – twelve* підтверджують, що "множина" як перший етап осмислення кількісних відношень збереглася в інтегральній семі ‘вказівка на сукупність’, виділеної для переважної більшості досліджуваних значень та їх ЛСВ із властивою їм символікою.

Такий попередній висновок зроблено в результаті аналізу як семантичних сценаріїв розвитку квантитативів *one-twelve*, так і їх еврисемічних структур, презентованих у вигляді таблиці-матриці, укладеної на основі даних Dictionary of Contemporary English (2009). Second edition. London: Pearson Longman, 2082 p. (Додатки 1, 3).

Семантичний сценарій квантитатива *one*. Семантична структура квантитатива *one* є багатоплановою концептуальною мережею його значень і ЛСВ, яких він набув у статусі числівника (3 значення), у ролі займенника (24 значення з ЛСВ), прикметника (2 значення з ЛСВ), іменника (в разі вживання в множині) і у функції детермінатива (7 значень із ЛСВ).

Для 3-х значень числівника *one*¹ ідентифіковано архісему ‘кількість’ й інтегральну сему: ‘мала / невелика кількість’; для 24 значень займенника *one*², *plural ones* та їх ЛСВ установлено мережеві зв’язки між архісемою ‘кількість’, 4-ма інтегральними семами (‘вказівка на велику / неозначену кількість’, ‘вказівка на вже відому кількість’, ‘вказівка на послідовність кількості дій, подій, об’єктів’, ‘вказівка на сукупність як множину’), 9-ма диференційними та 3-ма градуальними семами (‘вказівка на ступінь прояву великої кількості’ (наявність градуатора *one too many*); ‘вказівка на невизначеність ступеня прояву якості великої кількості’ (наявність градуатора *a difficult one*); ‘вказівка на ступінь прояву вікової характеристики’ (дітей малого віку) (наявність градуатора *little ones*)). Решта сем, виявлених для детермінатива *one*³, для прикметника *one*⁴ й іменника *one*⁵, є компонентами мережевої моделі його семантичної структури, які додатково розкривають уявлення носіїв англійської мови про кількісні характеристики предметів, речей тощо, позначених за допомогою *one* (Додатки 1, 3).

Багатоплановість семантичного сценарію квантитатива *one* відображає загалом уявлення носіїв англійської мови, пов’язані з усвідомленням 1) малої кількості й водночас множинності як сукупності зокрема й одиничних предметів, 2) виділенням ступенів прояву великої / неозначеної кількості. Окрім того, зафіксовано тенденцію до початку перегрупування архісеми ‘кількість’ в архісему ‘лічба’ шляхом виділення ІС ‘послідовність лічби у перебігу визначення кількості’.

Виділені семи для значень і ЛСВ квантитатива *one* демонструють ознаки, за якими встановлювався Порядок з Хаосу, адже сама ідея порядку лежить в основі кількості, лічби і виміру.

Розглядаючи символічну сутність *one*, зазначимо, що навіть єдина інтегральна сема (далі – ІС) 2.1 ‘мала / невелика кількість’, виділена для 3-х його значень у ролі числівника, свідчить про певну єдність, нерозчленованість – сукупність як щось внутрішньо однорідне. Водночас сама ідея розчленованості символізує прагнення носіїв мови семантизувати ступені прояву кількісних показників у певній сукупності, що складає сутність еврисемічної структури квантитатива *one*. Про це свого часу говорив і Піфагор: будь-яка множина складається або з сукупностей, або з одиничних предметів. Відповідно, в семантиці *one* закладено уявлення про виділення одиниці з множини та різні ступені прояву одиничності.

Семантичний сценарій квантитатива *two*. Лексикографічні значення квантитатива *two* реалізують архісему ‘кількість’, яка об’єднує 10 основних значень, характерних винятково для *two* як числівника. Для цих значень виділено 5 інтегральних і 5 диференційних сем.

Інтегральні семи: 1) ‘вказівка на незначущість (малу кількість)’ – для значення 10 “two cents (worth)”; 2) ‘вказівка на невідоме / невизначеність / розгубленість / неочікуваність’ – для значення 9 “be in two minds (about sth.)”, AmE “be of two minds (about sth.)”; 3) ‘вказівка на сукупність’ – для значення 2 “in twos”, значення 4 “that makes two of us”, значення 8 “two heads are better than one”; 4) ‘констатація зрозумілого факту без доведення (ясність)’ – для значення 3 “put two and two together” і значення 5 “two can play at that game”; 5) ‘відстань’ – для значення 6 “a year / a week / a moment / an hour etc or two”.

Диференційні семи: 1) ‘вказівка на виділений об’єкт з конкретної кількості однорідних (пари об’єктів)’ – для значення 6 “a year / a week / a moment / an hour etc. or two”; 2) ‘вказівка на сукупність об’єктів / людей в їх однотипності’ – для значення 4 “that makes two of us” і значення 5 “two can play at that game”; 3) ‘відстань як проміжок часу / років’ – для значення 6 “a year / a week / a moment / an hour etc. or two”; 4) ‘роздвоєність’ – для значення 7 “two sides of the same coin”, значення 9 “be in two minds (about sth.)”; AmE

“be of two minds (about sth.)”; 5) ‘парність’ – для значення 2 “in twos”, значення 3 “put two and two together”, значення 4 “that makes two of us”, значення 8 “two heads are better than one”.

Опрацьована семантична структура квантитатива-числівника *two* демонструє те, що для 4-х його значень (значення 2, 3, 4, 8) із 10 характерною є диференційна сема ‘парність’, що виділена на базі інтегральної семи ‘вказівка на сукупність’. Це пояснюється первинною міфопоетичною символікою числа *two* загалом, сакралізація якого сягає давніх традицій і пов’язана, з одного боку, з роздвоєнням, дуальністю, протилежністю (добро і зло, життя і смерть, він і вона, я і ти), а, з іншого боку, з усвідомленням парності опозицій, яка покладена в основі світогляду людини.

Окрім того, семантичний сценарій для квантитатива *two* в аналізованому словнику включає 11 прикладів фразем, де компонент *two* символізує роздвоєність й одночасність – виконати одночасно дві різні справи – досягти цілі (*kill two birds with one stone*), не досягти жодної з двох цілей (*fall between two stools*), парність як достатність (*two’s company, three’s a crowd*), незначущість (малу кількість) (*be two / ten a penny*) тощо.

Проналізований лексикографічний фрагмент семантичного сценарію квантитатива *two* дає підстави для попереднього висновку про те, що цей числівник має складну семантичну структуру, яка розвинулася на базі загальної символіки числа два, первісно пов’язаної з усвідомленням ролі обох рук, коли можна було взяти по одному предмету в кожную руку (сема ‘роздвоєність’ і водночас сема ‘парність’). Згодом ці уявлення в кожній лінгвокультурі набували власної сакралізації, що більшою мірою відображено у фраземах із цим квантитативом, які є складовою частиною лексикографічного семантичного сценарію числівника *two*.

Семантичний сценарій квантитатива *three*. Причина ототожнення чисел із ідеями-символами пояснюється когнітивними здібностями людини сприймати явища навколишнього світу.

Числівник *three* виник на позначення точної кількості об'єктів, предметів, явищ, які раніше визначалися за критерієм "більше, ніж один (тобто належали до множини обчислюваних об'єктів й асоціювалися з апроксиматором неозначеної кількості – квантитативом багато)". Згодом числівник три увійшов у практику замість квантифікатора "багато".

Число три, маючи сакральне значення, як правило, символізує точну й неточну кількість значущих для людини і колективу ритуально-міфологічних артефактів (як духовних, так і матеріальних).

У міфологічних уявленнях індоєвропейців числом три позначали весь навколишній світ, який ділили на земне, підземне і небесне царства. Тому число три стало священним, позначаючи три явища, які інтегруються в єдине ціле. Три – це символ світової Єдності, формула творення світу та моделі Всесвіту, що уособлюється в Святій Трійці (Войтович 2002).

Семантична структура квантитативна *three* в аналізованому словнику є підтвердженням цієї символіки, яка містить у своєму сценарії лише 1 значення і 2 його ЛСВ. Для обох ЛСВ інтегральною семою є 'вказівка на сукупність': для ЛСВ 1 "in threes" (групами з трьох людей або речей) і для ЛСВ 2 "threesome" (троє). Окрім того, для ЛСВ 1 виділено й диференційну сему 'вказівка на сукупність об'єктів / людей в їх однотипності'.

Значення тріадності числівника *three* є знаково-символічним для культури та свідомості не лише носіїв англійської мови, воно передовсім відображає синтез біологічної еволюції життя загалом, яке має початок, середину та кінець; душу, тіло і дух; народження, життя і смерть; минуле, теперішнє й майбутнє (Мацюк 2015, с. 73).

Семантичний сценарій квантитатива *four*. Число *four* символізує єдність, цілісність світобудови та рівновагу її матеріального і духовного устрою. З ним пов'язане горизонтальне освоєння навколишнього простору. Ще Піфагор припускав, що в основі Всесвіту лежать закони, які

керують реалізацією всіх проявів життя, і що основа всіх процесів Всесвіту – математична, яка представлена числами й геометрією.

І не випадково, що число *four* називають найважливішою космологічною константою і вважають його символом стабільності без руху та динаміки загалом. Особливого значення числу *four* надавав К. Г. Юнг, який розглядав його як символічну основу цілісності світу та людини. У природі все діє згідно із законом рівноваги, і тому це число позначає саму природу. З цього випливає ключовий смисл числа *four*, яким є **рівновага** як необхідна умова існування матеріального світу.

Це пояснює той факт, що всі сучасні технологічні досягнення людства базуються у своїй теоретичній гіпотезі на математичних рівностях. Людина, що є мікrokосмом, тобто зменшеною копією світобудови, прагне досконалості. А досконалість і є рівновагою. Відповідно, *four* утворює структуру, що відображена в міфах про створення світу та орієнтації в ньому.

Як число порядку і гармонії, *four* панує над простором і часом. Чотири сторони світу (схід, південь, захід, північ), чотири стихії (вода, вогонь, повітря, земля), чотири фази Місяця. Чотиричленність простору поширюється і на час: життя людини складається з чотирьох періодів (дитинство, молодість, зрілість, старість). Число *four* поділяє час за великою шкалою (рік, місяць, тиждень, день) і за малою (доба, година, хвилина, секунда). Рік має чотири сезони (літо, осінь, зима, весна), доба – включає ранок, день, вечір, ніч (відповідно до сонячного циклу).

Підтвердження цим спостереженням знаходимо в аналізованому Dictionary of Contemporary English, де репрезентантом / маркером *four* є винятково числівник *four*, семантичний сценарій якого представлений 6 значеннями та 2 ЛСВ для 3 значення: 1 ЛСВ “in fours” – групами з чотирьох людей або речей і 2 ЛСВ “foursome” – четверо. Обидва ЛСВ поєднані інтегральною семою ‘вказівка на сукупність’, яка характерна і для значення 5 “команда з чотирьох осіб, які веслюють на човні”, а особливо для значення 6

“the four corners of the Earth / world”, де компонент значення ‘увесь світ’ реалізує ідею суцільного охоплення (цілковитої повноти).

Проте, ключовий смисл числа *four* – **рівновага**, зазначений вище, актуалізований у значенні 2 числівника *four* “on all fours” – підтримувати тіло руками й колінами; на четвереньках, яке в аналізованому словнику подане після першого буквального значення для числівника *four* – “кількість чотири”.

Також семантичний сценарій *four* відображає ще одну його символічну природу, пов’язану із чотиричленністю сегментації простору і часу, де ключову роль відіграє таке поняття, як **відстань**. У словнику для значення 6 “the four corners of the Earth / world” – місця або країни, які розташовані далеко одна від одної; чотири сторони світу, увесь світ, найвіддаленіші куточки світу – виділяємо інтегральну сему ‘відстань’, диференційну сему ‘відстань між чотирма сторонами світу’ та градуальну сему із семантичним градуатором відстані – дуже далеко, який характеризує просторову сутність чотиричленності сторін світу, передовсім значну відстань між ними.

Семантичний сценарій квантитатива *five*. *Five* – це **СИМВОЛ ЛЮДИНИ**, її жестово-соматична символічна природа; як правило, графічно зображується фігурою людини, де голова, розведені в сторони руки і ноги утворюють п’ятикутну геометричну фігуру. За попередніми спостереженнями дослідників, помічено, що лише в англійській мові число *five* символізує багатство. Це можна підтвердити наведеним в аналізованому словнику семантичним сценарієм числівника *five*, який включає п’ять значень, друге з яких “fiver” – банкнота, вартістю у п’ять доларів або у п’ять фунтів, – наводиться як буквально значення цього числівника після першого прямого значення “кількість п’ять”. Для нього виділено інтегральну сему ‘номінал банкноти’.

Два наступні значення – 3 і 4 пов’язані з жестовою соматикою руки, діями рукою, які стали знаками-символами в різних лінгвокультурах, зокрема і в англійськомовних. Числівник *five* у 3 значенні “give sb (a) five” вживається

для вираження позитивних емоцій радості й задоволення по відношенню до іншої людини. Для цього значення і для значення 4 “take five” характерною є спільна інтегральна сема ‘символічний жест п’ятірнею’, але різні диференційні семи: для значення 3 – ‘жест п’ятірнею на знак задоволення’, а для значення 4 – ‘жест п’ятірнею на знак невеликої перерви в роботі’. Для значення 4 фіксуємо ще одну інтегральну сему ‘мала кількість часу’, додаткову диференційну сему ‘відстань як проміжок часу’ й градуальну сему ‘ступінь прояву невеликого проміжку часу’ (наявність семантичного градуатора *take five*, закодованого в жестовій символіці руки як знака для невеликої перерви від роботи, але вираженої точною кількістю *five*).

Для значення 5 “fives” – британська гра з м’ячем, у якій м’яч б’ють п’ятірнею об будь-яку з трьох стін, – актуалізується інтегральна сема ‘дія п’ятірнею’ та диференційна сема ‘дія п’ятірнею у грі’. Вочевидь, що це значення є національно-специфічним для британської лінгвокультури.

Семантичний сценарій квантитатива *six*. *Six* – число союзу, символ космічної **рівноваги та божественної симетрії**, що виражає поєднання протилежностей, єдність полярностей, вибір різноспрямованих шляхів. Це впливає з езотеричного значення шістки: вона символізує акт Творення, починаючи від шумерів, і відповідає шести напрямам простору (по два на кожен вимір) і водночас припинення руху (бо для Творіння знадобилося шість днів). Числом Творення шість є в іудаїзмі, і у християн.

Six символізує, з одного боку, рівновагу двох трикутників за принципом вкладеності один в одного та принципом подібності, а з іншого, баланс таких стихій, як вогонь і вода, що теж забезпечують рівновагу.

У свою чергу шістка виступає символом закону аналогій, вираженого геометричною мовою: "нижнє аналогічно верхньому, а верхнє аналогічно нижньому". Як геометрична фігура, вона називається Зіркою Давида, чи печаткою Соломона: шестикінцева зірка, утворена двома трикутниками, з

яких один – вершиною вгору (чоловічий початок, вогонь, небо), інший – вершиною вниз (жіночий початок, вода, земля).

У сучасних західних культурах *six* – це щасливий випадок, везіння, удача. Але при цьому вважається, що, перебуваючи під впливом шістки, людина віддає перевагу матеріальним цінностям, а не духовним, прагне до грошей. І це підтверджено у лексикографічній інтерпретації числівника *six*, де з шести його значень у ролі винятково числівника – саме друге значення “*six figures / digits*” – цифра з шістьма нулями, тобто велике число / значна сума – йде після основного першого значення, що актуалізує архісему ‘кількість’, зберігаючи зв’язки з уявою про неозначену кількість (у даному разі – багато грошей), що корелює з поняттям множинності. Відповідно, для цього словникового значення виділено інтегральну сему ‘вказівка на велику кількість’, диференційну сему ‘вказівка на велику кількість грошей із шістьма нулями’ і градуальну сему ‘дуже багато’.

У семантичному сценарії числівника *six* розвинулося 3 символічне значення “*at sixes and sevens*” шляхом переосмислення символіки шестикінцевої зірки Давида як союзу двох трикутників, з яких один розташований вершиною вгору, а інший – вершиною вниз, тобто догори дном. На базі цього переносного фразеологізованого значення “догори дном” виділено інтегральну сему ‘вказівка на розгубленість / незібраність / неорганізованість’ у розумінні безладу.

4 значення числівника *six* в аналізованому словнику теж представлено у вигляді фраземи “*six of one and half a dozen of the other*” – буквально значення якої – описувати ситуацію, коли люди або групи людей є однаково відповідальними за щось погане, – тимчасом в образному фразеологічному контексті числівник *six* в альянсі з квантитативом *and half a dozen* (півдюжини, тобто теж шість) означає “одне й те саме”. Знову ж таки, виділені для значення 4 інтегральні семи: ‘вказівка на сукупність’ і ‘вказівка на подібність’ є розвитком семантичної структури числівника *six*, пов’язаного з вторинним фразеосеміозисом трикутників шестикінцевої зірки Давида,

геометрично побудованих за принципом їх подібності. Також виділяємо тут диференційну сему ‘вказівка на сукупність людей в їх однотипності’.

5 значення “knock / hit sb for six” – погано вплинути, втратити стабільність і рівновагу – числівника *six* є демонстрацію його символічної амбівалентності: здатності в образно-фразеологічному контексті позначати втрату рівноваги й асиметрію і в такий спосіб набувати негативної оцінної конотації за шкалою добре – погане. На базі цього значення виділено інтегральну сему ‘дестабілізація’ і диференційну сему ‘дестабілізація стану людини / порушення узвичаєного способу життя’.

Для значення 6 виділено інтегральну сему ‘вказівка на успіх у грі’ і диференційну сему ‘вказівка на успіх у грі після конкретної кількості послідовних дій’. Це значення є розвитком символіки числа шість, яку в західних культурах, як правило, пов’язують із успіхом тощо. Припускаємо, що воно є віддзеркаленням екстрасенсорного чуття людини: *the sixth sense* – шосте чуття, де актуалізовано порядковий числівник.

Семантичний сценарій квантитатива *seven*. Число *seven* представлено числівником лише з трьома значеннями. Припускаємо, що вся його символіка є універсальним відображенням архісеми ‘кількість’, зокрема як особливого числа з самостійним значенням, відтвореним як кількісним, так і порядковим числівником. *Seven* уважають **символом порядку, повного періоду чи циклу**. Власне це відображено у 2 конотативному значенні числівника *seven* “the seven year itch” – думка про те, що після семи років шлюб багатьох людей починають бажати стосунків із кимось новим, для якого виділено інтегральну сему ‘конкретна кількість років’ і диференційну сему ‘вказівка на конкретний строк завершеного циклу’. У цьому ж значенні числівника *seven* міститься і латентна містична сема, пов’язана з таємницею і непізнаним, вираженим його смисловим компонентом ‘бажати стосунків із кимось новим’.

Seven пов'язують із маркуванням інтроверсійності, здатності людини до зміни своїх рішень, несталих переконань. І це відображено у значенні 3 “at sixes and sevens”, для якого виділяємо інтегральну сему ‘вказівка на невідоме / невизначеність / розгубленість’ і диференційну сему ‘вказівка на порушення гармонії як точної кількості циклів створення світу’. Бог створив світ за шість днів, а на сьомий день відпочивав, тобто збирався з думками для утримання гармонії і порядку у створеному ним світі.

Семантичний сценарій квантитатива *eight*. Число *eight* у лексикографічній інтерпретації англійської мови має лише два значення, граматично реалізовані лише числівником *eight*. Завдяки своїй графічній формі, *eight* символізує баланс протилежних сил: сили духовної та природної. Проте головна його містико-символічна сутність полягає у відображенні нескінченності. Вісімка символізує закон причини та наслідку.

Перше значення у словнику уособлює в собі архісему ‘кількість’, виражену числівником *eight*. Для значення 2 числівника *eight* – команда з восьми осіб, які веслюють на гоночному човні, – виділено інтегральну сему ‘вказівка на сукупність’ і диференційну сему ‘вказівка на однотипність дій конкретної сукупності людей’.

Як уже неодноразово наголошувалося, вживання квантитативів має не лише важливе символічне значення для носіїв мови з погляду власне самого числа і його позначення засобами граматики (і не лише числівниками), а, перш за все, в аспекті відображення ними асоціативних зв'язків між кількісними характеристиками об'єктів та предметів буття у процесі категоризації дійсності.

Семантичний сценарій квантитатива *nine*. Найбільш утаємниченим числом серед числового ряду від 1 до 12 є *nine*, яке в досліджуваному словнику граматично представлено винятково числівником із шістьма значеннями. Число *nine* у своїй архісемі ‘кількість’, яка властива і

для числівника *nine*, символізує **торжество духу над матерією**, духовну зрілість людини, завершення тощо. До того ж в езотеричній філософії число *nine* є символом не лише завершення, а й перетворення та досконалості.

Тому *nine*, як правило, пов'язують із завершенням певних відрізків часу, що підтверджує символіку **закінчення й завершення з подальшим шляхом до досконалості**. Звернімо увагу на те, що воно є останнім у ряді простих чисел. Сам ряд свідчить про межі прояву циклів життя людини, де *one* означає початок, а *nine* – завершення блукання лабіринтом, який по колу тричі проходить людська душа після смерті. Звідси впливає смисл потрійності числа *nine*, де потрійна тріада утаємничує потойбіччя, в якому опиняється душа після закінчення життєвої програми.

Усі ці асоціативні уявлення про символіку числа *nine* реалізовані в значеннях числівника *nine* та в компонентах кожного з цих значень – семах. Так, для значення 2 “*nine times out of ten*” і значення 6 “*be on cloud nine*” виділено інтегральну сему ‘вказівка на максимальний прояв емоцій’ і диференційну сему ‘вказівка на точну кількість випадків із точної кількості можливих’. В обидвох значеннях відтворено смисл завершеності певного циклу, а у значення 6 реконструюється ще й потойбічна магія *nine*, пов'язана вочевидь із небесним раєм, куди потрапляє душа після трициклового блукання лабіринтом і який асоціюється зі щастям і максимальним проявом позитивних уявлень про нього. Смисл завершеності циклу, пов'язаний із дев'ятиденним терміном, характерний для значення 3 числівника *nine* “*a nine days' wonder*” і для значення 4 “*have nine lives*”, для яких виділяємо інтегральну сему ‘точна кількість днів як завершеність циклу’ і диференційну сему ‘конкретна відстань між днями завершення циклу’.

Інтегральну сему ‘вказівка на досконалість’ виявлено для значення 5 “*dressed up to the nines*” – вдягнений до дев'ятки, диференційними семами для якого є ‘вказівка на точну кількість випадків із точної кількості можливих’ і ‘вказівка на невизначену (але одну) особу’.

У семантичному сценарії числівника *nine* для значення 3 “a nine days’ wonder” і значення 6 “be on cloud nine” спостерігаємо ще наявність градуальної семи з семантичним градуатором ‘найвищий ступінь прояву емоцій схвильованості від щастя і задоволення’.

Семантичний сценарій квантитатива *ten*. Як показує вище проаналізований матеріал семантичних сценаріїв розвитку чисел від 1 до 9, ці знаки в їх символічному контексті сприймаються представниками лінгвокультури не лише в кількісному, а й у якісному плані. Кожне число символічно пов'язане з певною ідеєю, яка сягає вищих світів і реалізується у вигляді закономірностей у земній реальності.

Що стосується завершення числового ряду від 1 до 10, тобто числа *ten*, то, як бачимо, воно символізує повернення до 1, духовну довершеність / досконалість (див. вище символіку $3 + 3 + 3 = 9$) і єдність / однотипність, формалізовані у числовій схемі $1 + 0 = 1$. Якщо йдеться про наступну формулу після потрібної тріади $3 + 3 + 3$, то її завершує також 1: $3 + 3 + 3 + 1 = 10$. Число 1 в цій комбінації означає не просто початок чогось (воно починає ряд складних чисел, а не простих), а початок нового прояву на іншому етапі еволюції, на наступному колі в лабіринті життів (земного і небесного), тобто на вищому рівні.

Семантичний сценарій числа *ten* включає розвиток 4-х значень у функції числівника з 2 ЛСВ для значення 3 і значення 1 в ролі іменника *ten*.

Значення 2 “ten to one” – для вираження чогось дуже ймовірного, значення 3 ЛСВ 2 “be a dime a dozen” – щось легко знайти або отримати / багато чогось однотипного, значення 4 “(get) ten out of ten (for something)” – отримати десять із десяти (за щось) – уживається в школах, щоб поставити відмінну оцінку або жартівливо похвалити когось, об'єднані спільною інтегральною семою ‘вказівка на велику кількість’.

Для значення 2 і значення 4 виділяємо диференційну сему ‘вказівка на точну кількість випадків із точної кількості можливих’, яка відображає

символіку 10, пов'язану з довершеністю і досконалістю. Збереження цієї символіки у числівника *ten* відбувається шляхом певних математичних калькуляцій у ситуаціях, пов'язаних з лічбою на основі числа 10.

У ЛСВ 1 “*be ten a penny*” значення 3 актуалізується інтегральна сема ‘мала / невелика кількість’, малозначуща / не дуже значима, яка пов'язана з символікою одиниці: $1 + 0 = 1$, наявної у формулі числа 10. Для цього ЛСВ диференційною семою є ‘вказівка на малозначимому річ’. Для значення 3 ЛСВ 2 виділяємо диференційну сему ‘вказівка на сукупність об'єктів / людей в їх однотипності’, а для значення 2 – семантичний градуатор ‘найвищий прояв імовірності чогось’.

У ролі іменника число *ten* уживається на позначення номіналу банкноти – десятифунтова банкнота – десятка, тому інтегральною семою тут є ‘вказівка на сукупність’, а диференційною – ‘вказівка на сукупність об'єктів в їх однотипності’.

Після першого десятка, за числом *ten* йдуть числа, які також є комбінацією простих чисел, а тому їх вважають вторинними по відношенню до чисел першого десятка.

Семантичний сценарій квантитатива *eleven* символізує про перехід, надлишок і небезпеку, а також про конфлікт та страждання.

За попередніми спостереженнями на матеріалі словникової статті з реєстровим словом *eleven* зафіксовано одне кількісне значення, представлене числівником *eleven*, і одне значення, де *eleven* є іменником. Для значення 1 іменника *eleven* – “команда з 11 гравців у футбол або крикет” – характерним є його компонент у вигляді інтегральної семи ‘вказівка на сукупність’ і диференційної семи ‘вказівка на сукупність об'єктів / людей в їх однотипності’.

Семантичний сценарій квантитатива *twelve* в аналізованому словнику має 1 значення “dozen” – дюжина, що дорівнює 12, для якого виділяємо інтегральну сему ‘одиниця виміру’ та диференційну сему ‘одиниця виміру поштучної лічби однорідних предметів’ (див. п. 1.1 дис.).

3.2 Механізми семантичної модуляції квантитативів-компонентів фразем англійської мови

У запропонованому в дисертації робочому визначенні фразем ці одиниці схарактеризовано як експоненти-знаки культурного знання, що відображають взаємодію мовних і символічних комбінацій у квантитативній інтерпретації фрагментів навколишнього світу (як реального, так і уявного). Виходячи з того факту, що квантитативи відіграють велику роль у символіці, то при вивченні їх семантичної модуляції у складі фразем акцент зроблено на реконструкції джерел мотивації образно-символічного значення квантитативів у процесі фразеосеміотизації.

Розглядаючи семантичні сценарії розвитку квантитативів від 1 до 12 у тлумачному словнику англійської мови, виявлено, що ці утворення мають еврисемічну структуру, граматично виражену переважно числівниками, починаючи з **two**. І це спостереження має пояснення, пов'язане з символікою чисел і етапами становлення категорії кількості загалом, яка супроводжувала всі стадії розвитку людського суспільства.

У фраземному контексті англійської мови у семантичному сценарії квантитативів зафіксовано такі механізми: адаптацію інтегральних (далі – ІС), диференційних (далі – ДС) і градуальних (далі – ГС) сем, виділених в їхніх лексикографічних значеннях, до фраземного контексту й утворення фразеосем; делімітацію – фіксацію меж перегруповання сем у фразеосемі й актуалізацію – утворення нових фразеосем і, як результат, продукування на їх основі нового образно-символічного значення у готового фраземного знака.

Під впливом фраземного контексту внаслідок семантичної модуляції у семантичному сценарії квантитатива не з'являється нове значення, а відбувається: 1) пристосування – *адаптація* інтегральних, диференційних і градуальних сем, виділених для кожного лексикографічного значення чи ЛСВ квантитатива, до нового контексту його вживання переважно як числівника (а також займенника, детермінатива, прикметника й іменника), тобто до

образно-символічного значення готової фраземи (фраземного значення) англійської мови, 2) перерозподіл семних ознак до фіксації нових фразеосем – *делімітація* з висвічуванням меж джерел символіки образно-символічного значення фраземи, а також 3) продукування нових фразеосем – *актуалізація*, не характерних для жодного з лексикографічних значень чи ЛСВ квантитатива (Додатки 1, 3), проте в окремих випадках виявлених для інших значень квантитативів із числового ряду від 1 до 12.

3.2.1 Адаптація, делімітація ІС ‘вказівка на одиничність’, ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива *one*. І хоча число нуль не було включено до семантичного сценарію розвитку квантитативів від 1 до 12, проте його символіка є теж важливою для реконструкції джерел мотивацій їх символічних значень у фраземному контексті. Нуль, як правило, пов’язують із символікою небуття (порожнечою, лакунарністю: див. Анохіна 2018), а також зі смертю як станом з погляду людського існування й вічністю (візуально нагадує 8) завдяки своїй округлій формі. З метафізичного погляду нуль є джерелом усіх чисел, синтезом Нескінченного простору і Вічного часу, символікою всього потенційного, латентного тощо.

Символіка числа нуль у фраземах англійської мови актуалізує напругу, концентрацію, майбутню небезпеку або відповідальну справу. Наприклад, англ. *zero hour* – рішуча година (військ. – година, початок наступу, ймовірно, – старт як відправний момент); *zero in on something* – зосередитися, сконцентруватися лише на чомусь одному.

Відомо, що всі числа походять від одиниці, яка еквівалентна містичній силі. В аспекті природному (космічному) *one* постає символом єдності з природою (див. значення 12 для займенника *one*: “be at one with somebody / something”). У людському (земному) аспекті *one* символізує як сукупність

чогось, так і кількісні (точні й неточні) прояви виділення об'єктів і осіб з деякої множини / сукупності в їх одиничності.

Зафіксовано, що квантитатив *one* (перший у числовому ряді) ще збергіє у своєму семантичному сценарії розвитку граматичні показники класів слів із вказівкою на неозначену кількість предметів, осіб, характеристик їх якості, (рештки первісного етапу пізнання кількості через когнітивні операції з поняттями множини) тощо, виражені займенниками, детермінативами і прикметниками та зрідка іменниками (Додаток 1, 2).

Показово, що навіть у ролі числівника квантитатив *one*, реалізуючи архісему 'кількість', у першому значенні зберігає категорію роду: 1. кількість – один, одна, одне, яка не властива числівникам як граматичному класу слів (а в аналітичній англійській мові не передбачає артикля, що супроводжує категорію роду). Підтвердженням вище наведених аргументів щодо еволюційного характеру становлення категорії квантитативності є наступні два значення квантитативна *one* в ролі числівника в аналізованому словнику: 2. “one or two” – (syn. few) – мала кількість людей або речей; 3. “in ones and twos” – по одному або парами невеликою кількістю чи групами.

Решта значень та їх ЛСВ притаманні іншим класам квантитативів, переважно займенникам – 24 значення (Додаток 1, 2).

Такі попередні узагальнення зроблено на підставі відібраного, класифікованого й проаналізованого фактичного матеріалу.

У кількісному співвідношенні підтверджено спостереження щодо найвищої продуктивності до фразеосеміотизації квантитатива *one* на тлі інших квантитативів із числового ряду від 1 до 12.

Зі 163 фразем, відібраних для аналізу з Oxford Dictionary of Idioms (2004) (Second edition. Edited by Siefring J. Oxford, New York: Oxford University Press, 340 p.) та інших словників після здійсненої механічної селекції усієї автоматизованої вибірки, з *one* функціонує в англійській мові **51** одиниця.

Це найбільша кількість із цієї вибірки (майже третина) (Додаток 2).

Для 51 прикладу фразем із квантитативом *one* властиві всі три описані вище механізми семантичної модуляції: адаптація, делімітація й актуалізація, але в різній продуктивності кожного механізму, а також їх комбінацій між собою. Також відбувається і комбінація найбільш характерної ІС, яка зазнала семантичної модуляції у фраземеному контексті, з іншими ДС і ГС.

Для *one* найбільш продуктивними ІС є ‘вказівка на одиничність’ і ‘вказівка на сукупність’, які впливають на ступінь продуктивності кожного з механізмів семантичної модуляції і які послужили джерелами актуалізації (лінгвокультурної мотивації) нових фразеосем.

Продуктивним є механізм адаптації ІС ‘вказівка на одиничність’ у різних її комбінаціях з іншими ІС, ДС, ГС, яка демонструє пристосування *one* до фраземного контексту й утворення образно-символічних значень, фразеосеми яких так чи інакше характеризують важливість одиничності як малої кількості, як виділення одиничності з групи однорідних / неоднорідних поєднань, як вказівки на конкретну особу, на подібність один до одного тощо:

1) у комбінаціях з ІС 2.1 ‘мала / невелика кількість’, виділеної для значень 2, 3 числівника *one*, ДС 3.1 ‘вказівка на виділений об’єкт з групи невизначеної кількості однорідних’ – для ЛСВ 2 значення 1, для ЛСВ 1 значення 2, для ЛСВ 3 значення 2, для значень 8, 9, 10, 18 – займенника *one*, і ГС 4.6 ‘вказівка на максимальний ступінь прояву одиничності’ (з наявністю градуаторів – *is enough, all* у складі фраземи, зокрема й семантичного градуатора, як у П24) – для значення 1, для ЛСВ 1,2 значення 2 – прикметника *one* (Додаток 1, Додаток 2), наприклад: *one cloud is enough to eclipse all the sun* – достатньо однієї хмари, щоб затьмарити все сонце; *a (or one) hell of a* (ДЗ, П24) – підкреслення / виділення одного дуже чогось поганого, або навпаки;

2) у комбінаціях з ІС 2.16 ‘вказівка на подібність’ (для значення 4 числівника *six*) і двома ДС: 3.4 ‘вказівка на конкретну особу’ і 3.16 ‘вказівка на конкретну особу в порівнянні з іншими подібними людьми’: *one of the boys*

(ДЗ, П6) – той, хто прийнятий (визнаний) групою чоловіків; *one and the same* (ДЗ, П45) – одна й та ж особа або річ;

3) у комбінаціях з ІС 2.1 ‘мала / невелика кількість / мало значуща / не дуже значима’: *one jump ahead* (ДЗ, П26) – на один стрибок уперед, *one-horse town* (ДЗ, П38) – місто одного коня; і для цього прикладу з ДС 3.7 ‘вказівка на щось малозначиме’;

4) у комбінаціях з ІС 2.1 ‘мала / невелика кількість’, ІС 2.5 ‘вказівка на послідовність’, ГС ‘не набагато перевершити досягнення’ (наявність градуатора *narrowly* в образно-символічних значеннях 1) “*narrowly surpass a previous effort or achievement*”; 2) “*narrowly outdo another person*”) для фраземи *go one better* (ДЗ, П3).

Дію механізму адаптації ІС ‘вказівка на одиничність’ зафіксовано у комбінаціях лише з ДС, що характерні як для значень 1, так і для інших значень квантитативів числового ряду від 1 до 12:

1) з ДС 3.2 ‘вказівка на виділений об’єкт з невизначеної кількості неоднорідних’: *with one eye on* (ДЗ, П14) – одним оком (приділити не всю свою увагу чомусь, а одному моменту); *one fine day* – одного гарного дня (ДЗ, П17). *one in the eye for* – одна (подія), яка потрапила в поле зору (ДЗ, П13);

2) з ДС 3.13 ‘вказівка на точну кількість випадків із конкретної точної кількості можливих’, виділеної для квантитативів 9, 10: *one over the eight* – один із восьми.

Механізм адаптації ІС ‘вказівка на одиничність’ в окремих значеннях фразем інтегрується з механізмом делімітації ДФС і фіксує межу з механізмом **актуалізації** нових фразеосем, причому не завжди виділених для значень *one*. Це зафіксовано:

1) у комбінаціях з делімітацією ДС 3.2 ‘вказівка на виділений об’єкт з невизначеної кількості неоднорідних’ і **актуалізацією** нової ІФС ‘дестабілізація’, не виділеної для жодного зі значень *one*, проте характерної для значення 5 квантитатива *six*: *one of those days* (ДЗ, П8) – день, коли декілька справ пішли не так, як треба;

2) у комбінаціях з ІС 2.1 (а) ‘вказівка на велику кількість’ (багато), **делімітацією** з ДС 3.2 ‘вказівка на виділений об’єкт з невизначеної кількості неоднорідних’, ГС 4.1 вказівка на ступінь прояву великої кількості (наявність гадуатора *one too many* – надзвичайно / дуже багато і **актуалізацією нової ІФС** ‘сп’яніти’ і **ГФС** ‘сильно сп’яніти’: *have one too many* (ДЗ, П23) – по одній (чарці) надто багато (разів) / сп’яніти.

Механізм адаптації характерний для пристосування ознак значень квантитатива *one*, пов’язаних ще з однією ІС ‘вказівка на сукупність’, що є найпродуктивнішою для всіх досліджуваних фраземних квантитативів. Безпосередньо для *one*:

1) у комбінації з ДС ‘вказівка на сукупність невизначеної кількості речей / об’єктів в їх одиничності’: *in one piece* (ДЗ, П40) – одним цілим шматком – як відображення тенденцій до виділення одного чогось із множини й водночас збереження первісних уявлень про множину як сукупність в образно-символічному фраземному значенні;

2) у комбінації з ДС 3.14 ‘вказівка на сукупність об’єктів / людей в їх однотипності’: *one man no man* – одна людина нічого не варта / безпечніше діяти спільно; *rolled into one / (all) rolled into one* (ДЗ, П36, П44) – риси різних людей або речей, які скомбіновані (згорнуті) в одній людині або в якомусь предметі; *be at one* (with smb) – дотримуватися однієї (спільної) думки (з кимось); *one bone one flesh* – одна кістка одна плоть; *one nation* – одна нація (ДЗ, П28) (народ) нерозділена(-ий) соціальною нерівністю.

Механізм делімітації ІС ‘вказівка на одиничність’ зрідка відображає способи її комбінації з іншими ІС, ДС, ГС, наприклад, зафіксовано поодинокі випадки з ДС 3.1 ‘вказівка на виділений об’єкт з групи невизначеної кількості однорідних’, ДС 3.16 ‘вказівка на конкретну особу в порівнянні з іншими подібними людьми’ і ГС 4.5 ‘вказівка на максимальний ступінь прояву відмінностей порівнюваних людей’ (семантичний градуатор в образному значенні фраземи) в ІФС ‘індивідуальність’ за семіотичною опозицією ‘доля – недоля’: *odd one (or man) out* (ДЗ, П32) – зайвий, цап-відбувайло, біла ворона /

хтось або щось, що відрізняється від інших; той, хто не може легко або комфортно вписатися в групу чи суспільство.

Як правило, цей механізм є продуктивним у разі перегрупування ІС ‘вказівка на одиничність’ у напрямі утворення нових фразеосем, тобто на межі дії механізму делімітації і запуску механізму **актуалізації**. Це виявлено у комбінаціях:

1) з ДС 3.4 ‘вказівка на конкретну особу’ й **актуалізацією** нової ІФС ‘**індивідуальність**’: *number one* – власна персона; *one and the only* – єдиний, унікальний; *look after (take care of) number one* (ДЗ, П31) – егоїстично дбати про себе (своя персона – номер один), про свої інтереси, захищати власну персону; *a great one for* (ДЗ, П 20) – ентузіаст; *owe someone one* (ДЗ, П39) – заборгувати комусь одному;

2) з ДС 3.1 ‘вказівка на виділений об’єкт з групи невизначеної кількості однорідних’, ДС 3.4 ‘вказівка на конкретну особу’, ДС 3.16 ‘вказівка на конкретну особу у порівнянні з іншими подібними людьми’, ГС 4.5 ‘вказівка на максимальний ступінь прояву відмінностей порівнюваних людей’ і **актуалізацією** нових фразеосем: ІФС ‘небезпечна особа’, ДФС ‘небезпечна особа для суспільства – злочинець’ і ГФС ‘занадто небезпечний злочинець’: *public enemy number one* (ДЗ, П30) – ворог суспільства номер один / найбільш розшукуваний злочинець;

3) з ІС 2.4 ‘вказівка на розгубленість / незібраність / неорганізованість’, ДС 3.2 ‘вказівка на виділений об’єкт з невизначеної кількості неоднорідних’, ГС 4.6 ‘вказівка на максимальний ступінь прояву одиничності’ і **актуалізацією** нових фразеосем: ІФС ‘дестабілізація’, ДФС 3.30 ‘дестабілізація стану людини’, не виділених для жодного зі значень *one*, проте характерних для значення 5 квантитатива *six*, і ГФС 4.8 ‘найвищий ступінь прояву емоцій схвильованості’ з семантичним градуатором, виділеної для значень 3, 6 числівника *nine*: *like a hen with one chick (or chicken)* (ДЗ, П25) – як квочка з одним курчам / абсурдно метушливий і надмірно тривожний.

Механізм актуалізації нових фразеосем зафіксовано на базі ІС 2.7

‘вказівка на одиничність’, зокрема:

ІФС ‘швидкість / легкість виконання дії’: *with one stroke of the pen* – одним розчерком пера; *in (or at) one fell swoop* (ДЗ, П 16) – за одну спробу (одним махом); *do something with one hand (tied) behind your back do* (ДЗ, П21) – робити щось однією рукою за спиною (робити щось легко);

ІФС ‘вказівка на успіх у грі’: *pull one out of the hat* (ДЗ, П22) – витягти щось одне з капелюха (успішно здійснити трюк в очевидно безнадійній ситуації); *one-horse race* (ДЗ, 37) – перегони одного коня.

Механізм актуалізації нових фразеосем виявлено в образно-символічних значеннях готових фразем, які характерні не лише для семантичного сценарію квантитатива *one* (Додаток 1, Додаток 2), але й для інших значень квантитативів числового ряду від 2 до 12:

– ІФС ‘перший рух, початок’, ‘започатковане вперше’: *back to square one* (ДЗ, П2) – повернутися на початок, до позиції один; *from day one* (ДЗ, П7) – від самого початку; *a new one on (me, him, etc.)* (ДЗ, П.29) – щось одне нове для (мене, нього і т.д.) / обліковий запис, ідея, щось одне нове, раніше не відоме для всіх;

– ІФС ‘обман, маніпуляція’: *pull a fast one* (ДЗ, П.15, П 41) – отримати нечесну перевагу шляхом швидкої дії (махінації); *pull the other one* (ДЗ, П42) – вживається на позначення маніпуляції людиною, обману;

– ІФС ‘кінець – початок’ й одночасно ‘не-щастя – щастя’: *as one door closes, another opens* (ДЗ, П9) – коли одні двері закриваються, інші відчиняються / не варто впадати у смуток через невдачу, оскільки відкриваються інші можливості; *one for the road* (ДЗ, П43) – одна (чарка) на дорогу;

– ІФС ‘неуважність’: *in one ear and out the other* (ДЗ, П10) – в одне вухо влітає, з іншого – вилітає;

– ІФС ‘уважність / пильність’: *sleep with one eye open* (ДЗ, П48) – спати з одним відкритим оком / спати чуйно, щоб бути насторожі того, що відбувається навколо;

– ІФС ‘прямий контакт’: *one on one (or one to one)* (ДЗ, П35) – один на один;

– ІФС ‘байдужість’: *be all one to smb* (ДЗ, П1) – усе однакове, байдуже;

– ІФС ‘застереження’ *don't put all your eggs in one basket* (ДЗ, П11) – не кладіть усі яйця в один кошик.

Механізм актуалізації демонструє також перегрупування ознак архісеми ‘кількість’ в архісемі ‘вимір’, що ще раз засвідчує запуск процесу семантичної транспозиції як завершення процесу семантичної модуляції.

Зафіксовано актуалізацію ІФС ‘кінець – початок’ з опозицією життя – смерть, зокрема ІФС ‘завершеність (кінець)’ і ДФС ‘близька завершеність життєвого шляху’ шляхом семантичної трансформації:

– ІС 2.9 ‘відстань’, ДС 3.20 ‘вказівка на конкретний строк завершеного циклу’, ДС 3.22 ‘відстань як проміжок часу / років’, ДС 3.23 ‘конкретна відстань між днями завершеного циклу’, які виділені для значень квантитативів із числового ряду *two, three, four, five: have (got) one foot in the grave* (ДЗ, П18) – стояти / бути однією ногою в могилі; *one minute to midnight* (ДЗ, П.27) – одна хвилина до півночі / останній момент або остання можливість; *there's one (or a sucker) born every minute* (ДЗ, П5) – щохвилини народжується одна людина-невдаха;

– ІС 2.13 ‘кількість часу’ / ДС 3.22 ‘відстань як проміжок часу’, виділених для квантитативів *two* і *five*, ГС 4.4 ‘вказівка на ступінь прояву невеликого проміжку часу’, виділеної для *five*, і ГС 4.6 ‘вказівка на максимальний ступінь прояву одиничності’, характерної для значення 1, для ЛСВ 1,2 значення 2 *one* – прикметника, в ІФС ‘швидкість реакції в часі’: *get something in one* – здогадатися за одну мить (ДЗ, П34).

3.2.2 Адаптація, делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’, ‘вказівка на подібність’, ‘парність’ й актуалізація фразеосем квантитатива *two*. Другим за продуктивністю до фразеосеміотизації після *one* в Oxford Dictionary of Idioms (2004) (Second edition. Edited by Siefring J. Oxford, New York: Oxford University Press, 340 p.), є *two* (35 фразем зі 163).

Найбільш продуктивні ІС для *two* – ‘вказівка на сукупність’, ‘вказівка на подібність’, ‘парність’, які виділені на базі його семантичних структур і які відображають дії механізмів семантичної модуляції. Виділені семи в результаті дії механізму актуалізації стають джерелами лінгвокультурної мотивації нових фразеосем.

Механізм адаптації ІС ‘вказівка на сукупність’ у цьому сегменті фактичного матеріалу поступається механізмам делімітації й актуалізації. Зафіксовано тенденції комбінації ІС ‘вказівка на сукупність’ як із іншими ІС, ДС, ГС, так і одночасно з ІС ‘парність’, зокрема з:

– ІС 2.10 ‘рівновага’, ІС ‘парність’: *two can play at that game* (ДЗ, П6) – у цій грі можуть грати двоє / погана поведінка одного гравця може обернутися проти нього – завдати шкоди; *it takes two to tango* (ДЗ, П29) – для танго потрібні двоє / дві залучені сторони повинні діяти спільно, якщо прагнення має бути успішним; *that makes two of us* (ДЗ, П30) – це робить з нас двох / ти в тому самому становищі або дотримуєшся тієї ж думки, що й попередній оратор; *two-way street* (ДЗ, П35) – вулиця з двостороннім рухом / відносини між двома людьми або групами, в яких дії потрібні з обох сторін; те, що працює в обох напрямках;

– з ІС ‘парність’, ІС 2.5 (а) ‘вказівка на успіх у грі’, ДС 3.3 ‘вказівка на виділений об’єкт з конкретної кількості однорідних (пари об’єктів)’, ГС 4.2 ‘вказівка на ступінь прояву якості’ – наявність градуатора *a much better* в образно-символічному значенні “a much better plan or expedient” фраземи *a trick worth two of that* (ДЗ, П27) – трюк, вартий двох;

– з ДС 3.25 ‘роздвоєність’: *be in (or of) two minds* (ДЗ, П11) – мати дві думки / неспроможність вибору між двома альтернативними варіантами; *two sides of a shield* (ДЗ, П24) – дві сторони щита / два способи розгляду чогось; дві сторони питання; *a two-edged sword* (ДЗ, П33) – двосічний меч / палиця з двома кінцями;

– з ІС 2.1 ‘мала / невелика кількість, мало значуща / не дуже значима’, ІС 2.3 ‘вказівка на вже відоме’, ІС 2.11 ‘номінал банкноти’, ДС 3.18 ‘вказівка на послідовність думок’: *add (or put in) your twopenn'orth* (ДЗ, П 34) – додайте (або вставте) свої два пенси / додайте свою думку, яка не дуже варта уваги.

Механізм **делімітації** є більш продуктивним, за результатами дії якого перегрупування різних сем, виділених для значень квантитатива *two*, і передовсім трьох найбільш продуктивних, обов’язково закінчується актуалізацією нової фразеосеми. Він більш характерний для ІС ‘вказівка на подібність’.

Делімітація ІС ‘вказівка на подібність’ зафіксована в її комбінації як з двома попередніми ІС, так і з іншими ІС, ДС і ГС з фіксацією актуалізації нової фразеосеми:

– з ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’, ІС ‘парність’, ДС 3.14 ‘вказівка на сукупність об’єктів в їх однотипності’ з тенденцією до утворення нової ІФС ‘невправність, незграбність в опозиції лівий-правий’ через механізм актуалізації: *have two left feet* (ДЗ, П9) – мати дві ліві ноги;

– ІС 2.1 ‘мала / невелика кількість’, ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’, ДС 3.3 ‘вказівка на виділений об’єкт з конкретної кількості однорідних (пари об’єктів)’ й актуалізації нової ІФС ‘поганий варіант вибору’ і нової ГФС ‘менш поганий варіант вибору’ (наявність градуатора *the lesser*) в рамках опозиції добро – зло / лихо: *the lesser evil (or the lesser of two evils)* (ДЗ, П10) – з двох лих обирають менше.

– ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’, ІС 2.7 ‘вказівка на одиничність’, ІС ‘парність’ та актуалізації ІФС ‘досягти результату’ і ДФС ‘досягти результату однією дією або одночасною дією’: *kill two birds with one stone* (ДЗ, П1) –

убити двох птахів одним каменем; *serve two masters* (ДЗ, П21) – служити двом панам одночасно (одиночність в цьому прикладі зафіксована в образно-символічному значенні “take orders from two superiors or follow two conflicting or opposing principles or policies at the same” аналізованої фраземи);

– ІС 2.3 ‘вазівка на вже відоме’, виділеної для значення 1 та ЛСВ 1 займенника *one* та актуалізацією ІФС ‘набути досвіду’: *know a thing or two* (ДЗ, П8) – знати якусь річ або дві / набути досвіду, бути досвідченим; *teach (or tell) someone a thing or two* (ДЗ, П26) – навчити когось (або розповісти комусь одну річ або дві).

– з ІС 2.1 ‘мала / невелика кількість’, ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’, ІС 2.11 ‘номінал банкноти’, ДС 3.14 ‘вказівка на сукупність об’єктів в їх однотипності’ та актуалізації ІФС ‘брак грошей, бідність’ і ГФС ‘злидні / бути дуже бідним’ в опозиції багато – мало, багатство – злидні’: *not have two pennies to rub together* (ДЗ, П15) – не мати двох (пенсів) монеток, щоб вони терлися разом;

– з ІС ‘парність’ та актуалізацією нової в ІФС ‘малий за розміром’ (ймовірно, тут ідеться про короткий розум, про дурість) і нової ГФС ‘максимальний ступінь прояву дурості’ – наявність градуатора *very* в образно-символічному значенні “very stupid” (дуже дурний): *thick as two (short) planks* (ДЗ, П18) – товщиною, як дві (короткі) дошки.

– з ІС ‘парність’, ГС 4.1 ‘вказівка на ступінь прояву великої кількості’ та актуалізацією ІФС ‘дурість’ і ГФС ‘максимальний ступінь прояву дурості’ – наявність семантичного градуатора *crazy* в образно-символічному значенні “(of a person) stupid or crazy” (дурна або божевільна людина): *a sandwich (or two sandwiches) short of a picnic* (ДЗ, П20) – бутерброд (або два бутерброди) за винятком пікніка.

– з ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’, ІС ‘парність’ та актуалізацією ІФС ‘зваженість у прийнятті рішень’ і ГФС ‘ступінь прояву виваженості при ухваленні рішення’ *two heads are better than one* (ДЗ, П31) – дві голови краще однієї (наявність градуатора *are better*).

Механізм актуалізації характерний для таких нових фразеосем, виділених на базі образно-символічних значень готових фразем:

– ІФС ‘поразка / невдача’: *fall between two stools* (ДЗ, П5) – впасти між двома стільцями / не досягти жодної з двох цілей.

– ІФС ‘упевненість / самостійність / незалежність’: *stand on your own (two) feet* (ДЗ, П 25) – стати на власні (дві) ноги.

– ГФС ‘інтенсивність виконання дії’: *in two shakes (of a lamb's tail)* (ДЗ, П22) – в два струшування (баранячого хвоста) на базі градуатора “very quickly” – дуже швидко (градуатор *very*), наявного в тлумаченні фраземного значення;

– ІФС ‘збагачення шахрайством / обманом’ і ГФС ‘незначний ступінь прояву цінності отриманого збагачення’ (наявність градуатора *of little* в образно-символічному значенні “plentiful or easily obtained and consequently of little value” фраземи *two (or ten) a penny* (ДЗ, П16, 32) – два (або десять) пенні / легке збагачення має невелику цінність.

– ІФС ‘байдужість’ і ГФС ‘суцільна байдужість’ (градуатор *at all* в образно-символічному значенні “care little or not at all” – П2, “not care at all” – П7) фразем: *not care two straws* (ДЗ, П2) – мало або зовсім не цікавитися; *not care (or give) a hoot (or two hoots)* (ДЗ, П7) – байдуже, чи крикнути один раз, чи два рази – зовсім байдуже;

– ІФС ‘роздратованість / гнів’ і ГФС ‘лють’ (наявність градуатора *very* у фраземно-образному значенні “very annoyed or grumpy”: *cross as two sticks* (ДЗ, П 3) – хрест як дві палиці, між якими відбувається тертя;

– ІФС ‘задоволення’ і ГФС ‘захоплення / захват’ – наявність градуатора *great* в образно-символічному значенні “showing great pleasure; delighted” фраземи *like a dog with two tails* (ДЗ, П4) – як пес з двома хвостами.

У поодиноких прикладах виявлено перегрупування ознак архісеми ‘кількість’ в архісемі ‘лічба’ як результат процесу семантичної транспозиції:

Зафіксовано кілька випадків **семантичної трансформації** архісеми ‘кількість’ в архісемі ‘лічба’:

– трансформацію ІФС ‘порівняння подібності речей / осіб’ і ГФС ‘максимальна подібність’ на основі поєднання квантитатива *two* з Countable Noun *peas: like peas (or like as two peas) in a pod* (ДЗ, П13) – як дві горошини в стручку / настільки схожі, що їх неможливо розрізнити. Це стало мотиватором для утворення нового образно-символічного значення “порівняння цілком однакової негативної поведінки людей”;

– трансформацію кількості у прості та точні арифметичні дії шляхом звичайної лічби: *put two and two together* (ДЗ, П19) – складіть два і два разом, у результаті якої було утворено образно-символічне значення “зробити очевидний висновок”.

3.2.3 Адаптація, делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива *three*. На відміну від досить синкретичної лексикографічної інтерпретації числівника *three*, представленої в аналізованому тлумачному словнику лише одним значенням з двома ЛСВ, для яких виділено ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’ і ДС 3.14 ‘вказівка на сукупність об’єктів / людей в їх однотипності’ для ЛСВ 1 цього значення, фраземний семантичний сценарій квантитатива *three* є третім серед відібраної (з Oxford Dictionary of Idioms (2004) (Second edition. Edited by Siefring J. Oxford, New York: Oxford University Press, 340 p.) загальної кількості фразем (163 одиниці), у складі яких функціонують квантитативи числового ряду від 1 – до 12 і які становлять 22 одиниці.

У фраземному контексті семи, виділені для одного лексикографічного значення числівника *three* та двох ЛСВ, зазнали семантичної модуляції переважно шляхом механізмів **адаптації й актуалізації**, тоді як делімітація (зафіксована у 2-х випадках із 22 прикладів) майже не характерна для його фразеосеміотизації.

Механізм адаптації ІС ‘вказівка на сукупність’ у цьому сегменті фактичного матеріалу хоча і є продуктивним, проте актуалізація нових

фразеосем демонструє тенденцію до більш динамічних зрушень на рівні архісеми вже в наступному квантитативі з досліджуваного числового ряду.

Адаптація ІС ‘вказівка на сукупність’ у різних її комбінаціях з іншими ІС, ДС, ГС, демонструє пристосування *three* до фраземного контексту й утворення образно-символічних значень, фразеосеми яких так чи інакше характеризують важливість сукупності. Переважно зафіксовано такі комбінації:

– з ІС 2.16 ‘вказівка на подібність’, ДС 3.14 ‘вказівка на сукупність об’єктів / людей в їх однотипності’, ДС 3.19 ‘вказівка на групу людей’: *three-some* (ДЗ, П9) – утрьох; “in a row, side by side, alongside, level, beside each other, shoulder to shoulder” – пліч-о-пліч, поруч; *three musketeers* (ДЗ, П 21) – три мушкетери “three close associates or inseparable friends” – троє близьких соратників або нерозлучних друзів; *two (or three, four, etc.) of a kind* (ДЗ, П5) – два (або три, чотири і т. д.) одного виду;

– з ІС 2.7 ‘вказівка на одиничність’, ІС 3.26 ‘парність’: *three-piece* (ДЗ, П7) – adj. 1 “(of a set of furniture) consisting of a sofa and two armchairs”. 2 “(of a set of clothes) consisting of pants or a skirt with a vest and jacket” – присл. 1 (набір меблів) складається з дивана та двох крісел. 2 (комплект одягу), що складається зі штанів або спідниці з жилетом і курткою;

Поодинокі приклади делімітації ІС ‘вказівка на сукупність’ зафіксована в її комбінації з ДС та актуалізацією нової фразеосеми:

– з ДС 3.14 ‘вказівка на сукупність об’єктів / людей в їх однотипності’ й актуалізацією ГФС ‘найвищий ступінь прояву значимості групи людей з трьох чи чотирьох осіб’ (градуатор *the big* у зовнішній формі і градуатор *the dominant* – в образно-символічному значенні “the dominant group of three, four, etc.” – домінантна група з трьох, чотирьох і т.д.): *the big Three, Four, etc.* (ДЗ, П1) – велика Трійка, Четвірка тощо.

Механізм актуалізації характерний для таких нових фразеосем, виділених на базі образно-символічних значень готових фразем з квантитативом *three*:

– ІФС ‘непарність’ і ГФС ‘найвищий ступінь прояву якості точної кількості непарності (трьох або п’яти)’ на базі значення “перемога, досягнута шляхом отримання більшості з визначеної непарної кількості ігор”: *the best of three (or five, etc.)* (ДЗ, П.2) – найкраще з трьох (або п’яти тощо);

– ІФС ‘непарність’ і ДФС ‘суперництво між трьома закоханими’ *eternal triangle* (ДЗ, П3) – вічний трикутник;

– ІФС ‘досконалість’ і ГФС ‘вказівка на найвищий ступінь прояву досконалості’ (градуатор *beautiful* і градуатор *the (Three) Graces* в образно-символічному значенні “Greek Mythology: three beautiful goddesses believed to personify charm, grace, and beauty, with good (or bad) grace in a willing (or reluctant) way”): *the (Three) Graces* (ДЗ, П4) – (Три) грації; (градуатор *topless female glamour model*) в образно-символічному значенні “It was a British newspaper convention of publishing a large image of a topless female glamour model (known as a Page 3 girl) on the third page of mainstream red top tabloids”): *page three girl* (ДЗ, П 19) – дівчина з третьої сторінки;

– ІФС ‘стан сп’яніння’: *two (or three) sheets to the wind* (ДЗ, П6) – два (або три) листки на вітру;

– ІФС ‘умови гри’, ДФС ‘умови гри парами людей з опозицією лівий-правий’ образно-символічного значення “a race run by pairs of people, one member of each pair having their left leg tied to the right leg of the other” – перегони між парами людей, у яких ліва нога кожного члена пари прив’язана до правої ноги іншого: *three-legged race* (ДЗ, П 12) – триногий біг;

– ІФС ‘поразка’ і ДФС ‘поразка у грі’ в образно-символічному значенні “failure, omission, slip, blunder, error, mistake” – невдача: *one hit and three misses* (ДЗ, П 14) – один удар і три промахи;

– ІФС ‘сентиментальність’ образно-символічного значення “self-indulgently sentimental”, “a tired, three-hanky melodrama” – поблажливо сентиментальний, тривала мелодрама: *three-hankie* (ДЗ, П15) – сопливий / розпускати соплі (три хустинки – носові).

– ІФС ‘емоційна експресивність’ образно-символічного значення “three successive hurrahs expressing appreciation or congratulation of someone or something”: *three cheers for* (ДЗ, П16) – тричі ура.

– ІФС ‘основи освіти’ і ДФС ‘початкова освіта в сукупності трьох основних предметів’ образно-символічного значення “regarded as the fundamentals of elementary education”: *the three Rs reading, (w)riting, and (a)rithmetic* (ДЗ, П 20) – Три R: читання, письмо, арифметика;

В окремих прикладах виявлено перегрупування ознак архісеми ‘кількість’ в архісемі ‘вимір’ як результат процесу семантичної транспозиції:

– ІС ‘відстань’, ДС 3.22 ‘відстань як проміжок часу / років’ й утворення образно-символічного значення “the return of a family to poverty after one generation of prosperity” – повернення сім’ї до бідності після одного покоління процвітання: фраземи *clogs to clogs in three generations* (ДЗ, П18) – сабо до сабо (дерев’яні черевики) в трьох поколіннях;

– ІФС ‘аспект’: adj. “involving three directions, processes, or participants: a three-way race for the presidency” – прикм. включає три напрямки, процеси або учасників: тристороння боротьба за президентство: *three-way* (ДЗ, П10) тристоронній; adj. 1. “having or appearing to have length, breadth, and depth”. 2. “lifelike or real” прикм.: 1) має довжину, ширину та глибину. 2) реальні або справжні: *three-dimensional* (ДЗ, П11) – тривимірний.

3.2.4 Адаптація, делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’, ‘рівновага’ й актуалізація фразеосем квантитатива *four*. В аналізованому словнику зафіксовано **13** фразем із квантитативом *four*, лексикографічна інтерпретація якого як числівника представлена такою семантичною структурою: 6 значень та 2 ЛСВ для 3 значення.

Як і попередні квантитативи, вживані у складі фразем англійської мови, числівник *four* пройшов теж процес семантичної модуляції разом із фразеосеміотизацією.

Механізми семантичної модуляції – адаптація, делімітація й актуалізація мають різний ступінь продуктивності. Домінантою у цьому матеріалі, як згадувалося в попередньому параграфі, є механізм актуалізації, і відповідно, процес семантичної модуляції починає поступатися процесу семантичної транспозиції як фіксатор змін на рівні архісеми ‘кількість’ і її трансформації в архісеми ‘вимір’ і ‘лічба’.

Адаптація ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’ зафіксована для поодиноких прикладів у комбінації із ДС:

– з ДС 3.14 ‘вказівка на сукупність об’єктів / людей в їх однотипності’, ДС 3.19 ‘вказівка на групу людей’: *four-some* (ДЗ, П12) – четверо (повний збіг ЛСВ 1 значення 3 лексикографічного сценарію числівника *four*).

Делімітація ІС 2.10 ‘рівновага’ характерна для фразем, в образно-символічному значенні яких виділено її комбінації з іншими ІС, ДС та актуалізацією нової фразеосеми:

– з ІС 2.16 ‘вказівка на подібність’, ДС 3.16 ‘вказівка на конкретну особу / річ у порівнянні з іншими подібними людьми / речами’ та актуалізацією нової ІФС ‘аналогія / рівність’ і ДФС ‘точна аналогія’: *on all fours with* (ДЗ, П4) – на всіх чотирьох з.

У результаті дії **механізму актуалізації** виділено нові фразеосеми в образно-символічному значенні готових фразем:

– ІФС ‘подолання перешкоди’ – в образно-символічному значенні “*with your hands and knees on the ground corresponding exactly with (of a person) on the hands and feet, or the hands and knees: I had to go on all fours to squeeze through the low opening*” – (про людину) на руках і ногах, або руках і колінах: мені довелося йти на четвереньках, щоб протиснутися через низький отвір” – фраземи *on all fours* (ДЗ, П1) – на всіх чотирьох (четвереньках).

– ІФС ‘працювати по-максимуму; працювати на виснаження’, ГФС 4.1 ‘вказівка на ступінь прояву великої кількості, у даному разі максимального ступеня роботи чогось – пікового (як працюють циліндри двигуна внутрішнього згоряння)’ в образно-символічних значеннях: “*working or*

functioning at a peak level” – працює або функціонує на піковому рівні – фраземи *firing on all (four) cylinders* (ДЗ, ПЗ) – робота на всіх (чотирьох) циліндрах; “a transmission system that provides power directly to all four wheels of a vehicle” – система передачі потужності безпосередньо на всі чотири колеса транспортного засобу – фраземи *four-wheel drive* (ДЗ, П7) – повний привід.

Перегрупування ознак архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’ як результат процесу семантичної транспозиції зафіксовано в образно-символічних значеннях фразем, для яких виділено:

– ІФС ‘малий за розміром’ і ГФС ‘максимальний ступінь вияву маленького розміру чогось (градуатор *a very small*) як вишуканості’: *petit four* (ДЗ, П13) – маленьке печиво до чаю;

– ІС 2.9 ‘відстань’, ДС 3.24 ‘відстань між сторонами світу’ і ГС 4.7 ‘надзвичайно далека відстань’: *the four (or far) corners of the world (or earth)* (ДЗ, П2) – чотири (або далекі) сторони світу (або землі), яку вживають на позначення того, що є дуже далеким, віддаленим.

– ІФС – ‘поширення інформації’, ГФС ‘швидке поширення інформації на далеку відстань’ (градуатори: *to the four winds, out in all directions*): *to the four winds* (ДЗ, П5) – на чотири вітри;

– ІФС – ‘розлука близьких людей’, ДФС ‘емоційна розлука близьких людей (на відстані)’: *to the wind(s) (or the four winds)* (ДЗ, П6) – на чотири вітри;

– ІФС ‘аспект / вимір’ і ГФС ‘найвищий ступінь прояву виміру’: *four-dimensional* (ДЗ, П8) – чотиривимірний.

Також серед матеріалу один приклад є результатом процесу семантичної трансформації архісеми ‘кількість’ в архісему ‘лічба’ й утворення нового образно-символічного значення у фраземи. На базі ІФС ‘вказівка на точну кількість букв у слові’, ДФС ‘вказівка на точну кількість букв у слові-інвективі, лайці’ виникла груба форма для образливого вислову на зразок *four-letter word* (ДЗ, П 10) – слово з чотирьох букв.

3.2.5 Адаптація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива *five*. Фраземна семіотизація квантитатива-числівника *five* в аналізованому словнику представлена 10 прикладами. У складі фразем англійської мови числівник *five* теж зазнав семантичної модуляції у результаті дії механізмів адаптації, делімітації й актуалізації. При цьому зазначимо, що лексикографічна інтерпретація числівника *five* містить лише 5 значень, для яких виділено 4 ІС, 4 ДС і 1 ГС і які так чи інакше збережені в образно-символічних значеннях готових фраземних знаків із досліджуваним квантитативним компонентом. Семи, що повністю зберегли свої ознаки як компоненти лексикографічних значень числівника *five*, швидко адаптувалися до фраземного контексту. Семи, в яких під впливом фраземного контексту відбулося перегрупування ознак із висвічуванням меж джерел нової символіки, демонструють напрями їх делімітації в образному переосмисленні. Семи, які не характерні для лексикографічних семантичних сценаріїв числівника *five*, але виділені в образно-символічних значеннях готових фразем, актуалізують потенційні можливості квантитатива *five* до продукування навіть нових значень, а не лише нових сем.

Продемонструємо це на конкретних прикладах з Додатку 3 до дисертації. У фраземному контексті для числівника *five* зафіксовано домінування механізму актуалізації на тлі двох інших, а також послідовну тенденцію до семантичної трансформації архісеми.

Адаптація ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’ зафіксована у комбінації з:

ІС 2.12 ‘символічний жест п’ятірнею / дія п’ятірнею / удар кулаком’ в образно-символічному значенні 1) “a fist”, 2) “a punch” – 1) кулак, 2) удар кулаком – фраземи *bunch of fives* (ДЗ, П5) – п’ятірня / купа з п’яти.

У результаті актуалізації у фраземному контексті ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’, виділеної для семантичного сценарію квантитативна *five*, виникли такі нові фразеосеми:

– ІФС ‘хитрість’, ‘прихованість справжніх намірів’ в образно-символічному значенні “be intelligent; have your wits about you” – думати про щось, розмірковувати над чимсь, не виявляючи своїх справжніх думок про вас – фраземи *know how many beans make five* (ДЗ, П1) – знати, скільки бобів становить п'ять (бути собі на думці);

– ІФС ‘їжа, кулінарія’ в образно-символічному значенні “a blend of five powdered spices, typically fennel seeds, cinnamon, cloves, star anise, and peppercorns, used in Chinese cooking” – суміш п'яти порошкоподібних спецій, як правило, насіння фенхелю, кориці, гвоздики, анісу і горошин перцю, які використовуються в китайській кулінарії – фраземи *five-spice* (ДЗ, П7) – п'ятиспецієва суміш.

– ІФС ‘досконалість’, ГФС ‘вказівка на найвищий ступінь прояву досконалості’ (градуатори: *the highest class or quality; luxury; highest military rank*) в образно-символічному значенні 1 “(especially of a hotel or restaurant) denoting the highest class or quality: a five-star luxury resort”. 2 “(in the armed forces) referring to the highest military rank, awarded only in wartime: a five-star general” – 1 (особливо готелю або ресторану), що позначає найвищий клас або якість: п'ятизірковий розкішний курорт; 2 (у збройних силах) – найвище військове звання, присвоєне тільки у воєнний час: п'ятизірковий генерал – фраземи *five-star* (ДЗ, П8) – п'ятизірковий.

– ІФС ‘емоційна форма привітання’, ДФС ‘жест п'ятірнею на знак задоволення при зустрічі’ в образно-символічному значенні “informal a gesture of celebration or greeting in which two people slap each other’s palms with their arms raised” – жест святкування або привітання двох людей, коли вони торкаються піднятими вгору долонями один до одного – фраземи *high five* (ДЗ, П9) – дай “п'ять”;

Перегрупування ознак архісеми ‘кількість’ в архісемі ‘вимір’ як результат процесу семантичної транспозиції зафіксовано в образно-символічних значеннях фразем, для яких виділено:

– ІФС ‘великий за розміром, за вагою’, ГФС ‘максимальний ступінь вияву великого розміру чогось’ (градуатор *largest*), і, як наслідок, виникнення нового образно-символічного значення ‘небезпека, загроза’ (градуатор *most dangerous*) в “a name given by hunters to the five largest and most dangerous African mammals: rhinoceros, elephant, buffalo, lion, and leopard” – таку назву дали мисливці п'яти найбільшим і найнебезпечнішим африканським ссавцям: носорогу, слону, буйволу, левові і леопардові – у фраземи *the big five* (ДЗ, П2) – велика п'ятірка.

– ІФС ‘відстань як проміжок часу’, ДФС 3.28 ‘жест п'ятірнею на знак невеликої перерви в роботі’, ГФС ‘вказівка на ступінь прояву невеликого проміжку часу’ (наявність семантичного градуатора *take five*, закодованого в символіці знаків невеликої перерви від роботи, але вираженої точною кількістю *five*) – в образно-символічному значенні “take a short break”; “relax” – зробити невелику перерву; розслабитися.

– ІФС ‘тривалість робочого дня’ і ДФС ‘тривалість робочого часу в офісі’ в образно-символічному значенні “typical office hours” – типові робочі години – фраземи *nine to five* (ДЗ, П5) – з дев'ятої ранку до п'ятої.

– ІФС ‘малий за розміром’ і ГФС ‘ступінь вияву маленького розміру чогось’ (градуатор *a slight*), у даному разі прояву маленької щетини після гоління до кінця дня, – в образно-символічному значенні “a slight growth of beard visible on a man's chin several hours after he has shaved” – невелика щетина на підборідді чоловіка через кілька годин після гоління (легка щетина на обличчі чоловіка до кінця дня) – фраземи *five o'clock shadow* (ДЗ, П5) – п'ятигодинна тінь (вечірня щетина).

3.2.6 Актуалізація фразеосем квантитатива *six*. Квантитатив *six* у фраземному контексті мотивує образно-символічне значення готового відтворюваного знака, проте його продуктивність є низькою порівняно з іншими квантитативами.

Зафіксовано в Oxford Dictionary of Idioms (2004) лише чотири приклади, два з яких вжито у лексикографічній презентації числівника *six*. Так, 3 лексикографічне значення числівника *six* подане у формі фраземи *at sixes and sevens* (ДЗ, ПЗ), для якого виділено ІС 2.4 ‘вказівка на невідоме / невизначеність / розгубленість / не зібраність / неорганізованість як безлад / неочікуваність’ й **актуалізовано** нову ГФС (градуатор *total confusion*) ‘суцільна розгубленість’ в образно-символічному її значенні “in a state of total confusion or disarray” – перебувати у стані тотальної плутанини або безладу.

Лексикографічне значення 5 теж подане у формі фраземи BrE *spoken knock / hit sb for six* (ДЗ, П4), де **актуалізована** нова ІФС ‘здивувати успіхом у грі’, ГФС (градуатори *very severely, utterly overwhelm*) ‘максимально викликати емоції’ – в образно-символічному значенні “affect someone very severely; utterly overwhelm someone” – вплинути на кого-небудь дуже сильно; цілком приголомшити когось під час гри у крикет шляхом виконання точної кількості дій.

Тенденція до перегруповування ознак архісеми ‘кількість’ в архісемі ‘вимір’ зберігається, незважаючи на незначну фраземотвірну активність квантитатива *six*. Ознаки архісеми ‘вимір’ простежуються в семіотиці *six*, пов’язаної з опозицією життя-смерть / ритуал поховання в образно-символічному значенні “dead and buried” – смерть і поховання – фраземи *six feet under* (ДЗ, П2) – на шість футів під землею, зокрема на тлі семантичної трансформації ІФС ‘розмір могили для поховання’, ДФС ‘точний розмір могили для поховання’, ГФС ‘максимальний розмір могили для поховання у шість футів’ і, як наслідок, виникнення цього нового фраземного значення. Цікавими є джерелами мотивації нового образно-символічного значення відібраної для аналізу фраземи. Припускають, що офіційний Лондон визначив розмір могил (шість футів – 1 м, 82 см) для поховання. 1665 року лікарі-практики вважали, що поховання тіл померлих на глибині шести футів (під землею) зупинить поширення чуми. Люди інфікувалися один від одного і від померлих. Тоді Голова Лондонської префектури наказав ховати їх на

цвинтарях у глибоких могилах не менше двох метрів. На такій глибині інфекції не вимиваються дощами і не будуть поширюватися. До того ж, імовірно, така глибина була обрана тому, що вона була перешкодою (досить великою) для тварин та й для руйнівників могил.

3.2.7 Делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива *seven*. Число 7 у лексикографічній інтерпретації представлено лише трьома значеннями, при тому, що вони описують їх зміст через форму готових фразем, зафіксованих в Oxford Dictionary of Idioms (2004): значення 2 сформульовано у формі такої фраземи *the seven year itch*, а значення 3 – у формі фраземи *at sixes and sevens*. Остання наявна серед фразем із квантитативом *six*.

У фраземному контексті квантитатив *seven* теж не є активним. В аналізованому словнику з цим компонентом виявлено лише 5 одиниць, одна з яких – *the seven year itch* (ДЗ, П4), як вище зазначено, залучена для лексикографічної інтерпретації.

Проте, незважаючи на малочисельні словникові презентації *seven*, цей квантитатив бере участь у фразеосеміотизації і, як і попередньо проаналізовані утворення, зазнав дії механізмів семантичної модуляції в образно-символічних значеннях готових фраземних знаків. Зафіксовано дію механізмів делімітації й актуалізації, а також тенденцію до семантичної трансформації архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’.

Делімітація ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’ в її комбінаціях з ІС 2.16 ‘вказівка на подібність’, ІС 2.17 ‘вказівка на досконалість’, ДС 3.14 ‘вказівка на сукупність об’єктів / людей в їх однотипності’, ДС 3.19 ‘вказівка на групу людей’, ГС 4.2 ‘вказівка на ступінь прояву якості великої кількості’ сприяла утворенню ІФС ‘зоряна сукупність / сузір’я’, ДФС ‘група точної кількості жіночих коледжів’ і ГФС ‘максимально точна кількість престижних жіночих коледжів’ (градуатор *high academic and social prestige*) – в образно-символічних значеннях 1 “Astronomy the star cluster of the Pleiades”, 2 “a group

of seven women's (or formerly women's) colleges in the eastern US having high academic and social prestige” – Астрономія: сузір'я. 2. група із жіночих (або раніше жіночих) коледжів у східній частині США з високим академічним і соціальним престижем – фраземи *Seven Sisters* (ДЗ, П5) – сім сестер.

Зафіксовано також **актуалізацію**:

– ІФС ‘імовірність подружньої зради / невірності’ і ДФС ‘імовірність зради / невірності після семирічного шлюбу’ – в образно-символічному значенні “a tendency to be unfaithful, supposed to arise after seven years of marriage” – схильність до невірності настає після семи років шлюбу – фраземи *the seven year itch* (ДЗ, П4) – семирічне непереборне бажання / семирічний свербіж.

– ІФС ‘гріхи у християнстві’ і ДФС ‘точна кількість смертних гріхів в їх сукупності’ – в образно-символічному значенні “in Christian tradition) the sins of pride, covetousness, lust, anger, gluttony, envy, and sloth” – (у християнській традиції) гріхи гордості, жадібності, гніву, ненажерливості, заздрощів і ліні – фраземи *the seven deadly sins* (ДЗ, П2) – сім смертних гріхів.

Перегрупування ознак архісеми ‘кількість’ в архісемі ‘вимір’ виявлено шляхом семантичної трансформації ІФС ‘подолання відстані’, ДФС ‘подолання великої відстані пішки’ і ГФС ‘дуже швидко подолання відстані (за допомогою магічних чобіт)’ (градуатор *very fast*) і виникнення нового образно-символічного значення “the ability to travel very fast on foot” – здатність дуже швидко пересуватися пішки – у фраземи *seven-league boots* (ДЗ, П1) – семимильні чоботи. Також у результаті семантичної трансформації ІС 2.9 ‘відстань’, ДС 3.24 ‘відстань між сторонами світу’ у ІФС ‘світовий океан’, ГФС ‘максимальний ступінь вияву протяжності водного басейну планети’ (градуатор *all the oceans*) виникло нове образно-символічне значення “all the oceans of the world (the Arctic, Antarctic, North Pacific, South Pacific, North Atlantic, South Atlantic, and Indian Oceans)” – всі океани світу (Північний Льодовитий, Антарктичний, Північна частина Тихого

океану, Південна частина Тихого океану, Північна Атлантика, Південна Атлантика та Індійський океани) – фраземи *the seven seas* (ДЗ, ПЗ) – сім морів.

3.2.8 Адаптація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива *eight*. Семантична структура числівника *eight* є дуже концентрованою, оскільки містить одне значення, окрім спільного для всіх квантитативів значення кількості. Фразеосеміотизація теж не є продуктивною. Зафіксовано в *Oxford Dictionary of Idioms* (2004) лише чотири фраземи, у складі яких квантитатив *eight* демонструє здатність до семантичної модуляції основних компонентів свого одного значення, а також тих семних ознак, що виділені для значень інших квантитативів із числового ряду від 1 до 12.

Адаптація ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’ в її комбінаціях з ІС 2.16 ‘вказівка на подібність’, ДС 3.1 ‘вказівка на виділений об’єкт з групи невизначеної кількості однорідних’, ДС 3.16 ‘вказівка на конкретну річ у порівнянні з іншими подібними речами’ відбулася в образно-символічному значенні “an object or movement having the shape of the number eight” – об’єкт або рух, що мають форму цифри вісім – фраземи *figure eight* (ДЗ, ПЗ) – вісімка.

Актуалізація ІФС ‘небезпека’ і ДФС ‘небезпека для здоров’я і життя’ характерна для образно-символічного значення “a blood protein involved in the clotting of blood, a lack of which causes one of the main forms of hemophilia” – білок крові, важливий для згортання крові, брак якого викликає одну з основних форм гемофілії, що термінологізувалося для медичної галузі, фраземи *Factor VIII (also factor eight)* (ДЗ, П2) – Фактор VIII.

Якщо аналізувати фразему *behind the eight ball* (ДЗ, П1), то її буквально значення “за восьмим шаром (за вісілкою)” є результатом процесу семантичної трансформації архісеми ‘кількість’ в архісему ‘лічба’ і виникнення нового образно-символічного значення “поразка у грі”. Спершу квантитатив адаптує до фраземного контексту ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’,

далі шляхом делімітації двох ДС 3.3 ‘вказівка на виділений об’єкт з конкретної кількості однорідних, ДС 3.13 ‘вказівка на точну кількість випадків із конкретної точної кількості можливих’ актуалізується ІФС ‘порядок лічби (шарів у грі в більярд)’, яка трансформується в нове образно-символічне значення “поразка у грі” і актуалізує архісему ‘лічба’, нейтралізуючи архісему ‘кількість’.

3.2.9 Делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива *nine*. За кількістю значень, які утворюють семантичні структури квантитативів із числового ряду від 1 до 12, числівник *nine* посідає разом із числівником *six* третю позицію в лексикографічній інтерпретації (після квантитатива *two*).

Семантичний сценарій числівника *nine* включає 6 значень, для яких виділено 3 ІС і 3 ДС. Чотири з цих значень: 2, 3, 5 і 6 описують їх зміст через форму готових фразем, зафіксованих в Oxford Dictionary of Idioms (2004): значення 2 сформульовано у формі такої фраземи *nine times out of ten* (ДЗ, ПЗ), значення 3 – у формі фраземи *a nine days’ wonder*, значення 5 – у формі фраземи *dressed up to the nines* (ДЗ, П2), значення 6 – у формі фраземи *on cloud nine* (ДЗ, П1).

У фраземному контексті квантитатив *nine* демонструє здатність до семантичної модуляції. З огляду на лексикографічний сценарій згаданих вище двох фразем (*nine times out of ten*, *dressed up to the nines*) є підстави вже говорити про **делімітацію** меж інтегральної семи ‘вказівка на сукупність’ й утворення на базі її ознак фразеосем, що образно-символічно підкреслюють ступінь найвищої якості, довершеність чогось, досконалість, спішність завершення чогось тощо.

Для фраземи *nine times out of ten* актуалізовано нову ІФС ‘максимальний успіх’, для фраземи *dressed up to the nines* – ІФС ‘досконалість’, а також для обох ГФС ‘максимальний ступінь прояву якості’ (градуатор *very smartly or elaborately*) – в образно-символічному значенні “dressed very smartly or

elaborately” цієї фраземи. Синонімом до фраземи *dressed up to the nines* в Oxford Dictionary of Idioms (2004) зафіксовано такий приклад: *to the nines* (ДЗ, П5), для образно-символічного значення якого “to a great or elaborate extent: the women were dressed to the nines” – більшою мірою чи максимально: жінки були одягнені найкраще (при параді) – теж характерна актуалізація вищезазначених фразеосем. Відзначимо, що навіть сама фразема *dressed to the nines* використана для опису образно-символічного значення її синоніма.

Зафіксовано також перегрупування ознак архісеми ‘кількість’ в архісемі ‘вимір’ у фраземи *on cloud nine* – на дев'ятому небі / хмарі шляхом семантичної трансформації ІФС ‘прояв емоцій’ і ГФС ‘найвищий ступінь прояву емоцій’ (градуатор *extremely happy*) і виникнення нового образно-символічного значення “найвище задоволення від щастя”. Цікавою є лінгвокультурна мотивація образно-символічного значення цієї фраземи, наведена в Oxford Dictionary of Idioms (2004): “On cloud nine refers to a ten-part classification of clouds in which nine was second highest. A dated variant of the expression is on cloud seven” (ДЗ, П1) – на дев'ятій хмарі – стосується десяти частин класифікації хмар, у яких другою за величиною була дев'ята. Застарілий варіант виразу – на сьомому небі / хмарі.

Семантична трансформація ІФС ‘відстань між днями завершеного циклу’ і виникнення образно-символічного значення “найвище задоволення від щастя” простежуються у фраземи *nine-day miracle* – дев'ятиденне диво.

Нове образно-символічне значення ‘доступність / безбар’єрність’ / ‘максимальна доступність – вседозволеність’ виникло у фраземи *the whole nine yards* (ДЗ, П 4) – усі дев'ять ярдів (від А до Я; від початку до кінця; повний набір) унаслідок семантичної трансформації ІФС 3.23 ‘конкретна відстань між днями завершеного циклу’ на базі делімітації ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’ в її комбінації з ІС 2.9 ‘відстань’. Ярд – одиниця виміру довжини в англійській метричній системі, що дорівнює 3 футам або 36 дюймам. Угодою англійськомовних країн з 1 липня 1959 року довжина ярду дорівнює 0,9144 метра. 1760 ярдів складають сухопутну милю.

3.2.10 Адаптація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива *ten*. Семантичний сценарій квантитатива *ten* у лексикографічній інтерпретації включає 4 значення, з яких 2 ЛСВ значення 3 – для числівника *ten*, і одне значення – для іменника *ten*.

Що стосується фазеосеміотизації *ten*, то, за даними Oxford Dictionary of Idioms (2004), лексикографічні значення, зокрема значення 2 “ten to one” – для вираження чогось дуже ймовірного; ЛСВ 3.1 значення 3 “be ten a penny”, а також значення 4 “BrE (get) ten out of ten (for something)” є фраземними знаками, оскільки вони також представлені в згаданому словнику ідіом.

З огляду на ці спостереження є всі підстави говорити про **адаптацію** ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’ в її комбінаціях з ІС 2.1 (а) ‘вказівка на велику кількість’, ГС 4.9 ‘найвищий прояв імовірності чогось’ (наявність градуатора *very probably*) – для значення 2 і ГС ‘вказівка на найвищий ступінь прояву якості’ (наявність градуатора *excellent performance*) – для значення 4 фразем: *two (or ten) a penny* (ДЗ, П2); *ten to one* – десять до одного (ДЗ, П4); *ten out of ten* – десять із десяти (ДЗ, П3).

Фразеосеміотизація квантитатива *ten* демонструє також **актуалізацію** нових фразеосем (на базі ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’): ІФС ‘правила поведінки’, ДФС ‘релігійно-біблійні правила поведінки’ і ГФС ‘максимальна сукупність правил поведінки, даних Богом Мойсею на горі Синай’. Тут градуатором є зовнішня форма самої фраземи *Ten Commandments* (ДЗ, П5) – Десять Заповідей, розшифрована в образно-символічному її значенні “a rule given by God (in the Bible); the rules of conduct given by God to Moses on Mount Sinai” – правило, дане Богом (у Біблії); правила поведінки, дані Богом Мойсею на горі Синай.

Зафіксовано й семантичну трансформацію архісеми ‘кількість’ в архісему ‘лічба’ у фраземи *count to ten* – порахуй до десяти, де наказовий спосіб дієслова *count to* сприяв виникненню нового образно-символічного значення “приборкання найвищого прояву емоцій люті через лічбу для заспокоєння”.

3.2.11 Нульова активність *eleven* у досліджуваному сегменті фразем англійської мови.

В аналізованих джерелах фразем із квантитативом *eleven* не зафіксовано.

3.2.12 Адаптація, делімітація ІС ‘вказівка на сукупність’ й актуалізація фразеосем квантитатива *twelve*. Лексикографічний сценарій числівника *twelve* представлений архісемою ‘кількість’ і одним значенням “dozen” – дюжина, для якого виділено ІС 2.18 ‘поштучна лічба (набір) предметів, речей, людей з 12 одиниць’ і ДС 3.31 ‘поштучна лічба однорідних предметів, груп людей з 12 одиниць / персоналій’, які в процесі фразеотворення зазнали семантичної модуляції шляхом дії трьох механізмів та їх комбінації між собою. Результатом дії цих когнітивних механізмів є образно-символічне значення фраземи як готового відтворюваного знака носіїв англійської мови. Окрім того, спостерігається трансформація архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’ і архісему ‘лічба’.

Адаптація ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’ зафіксована у комбінації із ДС 3.19 ‘вказівка на групу людей’ – в образно-символічному значенні “a group of six” – група з шести – фраземи *half-dozen (also half a dozen)* (ДЗ, ПЗ) – півдюжини.

Делімітація ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’ характерна для фразем, в образно-символічному значенні яких виділено її комбінації з іншими ІС, ДС та актуалізацією нової фразеосеми: ДС 3.19 ‘вказівка на групу людей’, ГС 4.1 ‘вказівка на ступінь прояву великої кількості’ (градуатор *very common*) – в образно-символічному значенні “very common and of no particular value; “experts in this field are a dime a dozen” – дуже поширений і не має особливої цінності; “експертів у цій галузі безліч, але гріш їм ціна” – фраземи *a dime a dozen* (ДЗ, П5), на базі якого актуалізується нова ІФС ‘кількість без якості не є цінною’.

Для решти фразем виявлено чітку і динамічну тенденцію до семантичної транспозиції, адже перегрупування ознак у семантичних сценаріях фраземних квантитативів відбувається на рівні архісеми ‘кількість’, яка трансформується в архісеми ‘лічба’ і ‘вимір’.

Зафіксовано послідовність цього процесу: до фраземного контексту *a round dozen* швидко адаптується ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’ й ІС 2.18 ‘одиниця поштучної лічби об’єктів, предметів з 12 одиниць’, далі шляхом делімітації ДС 3.31 ‘поштучна лічба однорідних предметів, груп людей із 12 одиниць / персоналій’ і ГС ‘вказівка на ступінь прояву великої кількості’ (градуатор *a full*) актуалізується нова ІФС ‘ціле, сукупність, комплект’, яка трансформується в образно-символічне значення “*a full dozen; complete, entire, whole, full*” – повна дюжина, цілий / повний комплект – фраземи *a round dozen* (ДЗ, П6) й актуалізує архісему ‘лічба’, нейтралізуючи архісему ‘кількість’. Образно-символічні значення 1. “*a series of physical exercises to be performed daily workout*”. 2. “*a set of routine duties or tasks*” – 1. серія фізичних вправ для виконання щоденних тренувань; 2. набір рутинних обов’язків або завдань – фраземи *daily dozen* (ДЗ, П8) – щоденна дюжина, щоденні завдання – є також результатом процесу семантичної трансформації.

Подібний алгоритм простежується і для фраземи *by the dozen* (ДЗ, П7) – “*in large quantities*” – у великій кількості, дюжинами, що свідчить не випадковість процесу семантичної трансформації, а його закономірність. Тут характерними є ознаки архісеми і ‘лічба’, і ‘вимір’ одночасно.

Перегрупування архісеми ‘кількість’ в архісему ‘лічба’ підтверджено і в наступних прикладах. На першому етапі спостерігаємо пристосування до фраземного контексту ІС 2.6 ‘вказівка на сукупність’ *twelve good men and true* (ДЗ, П1) разом із ІС 2.16 ‘вказівка на подібність’, ІС 2.18 ‘одиниця поштучної лічби об’єктів, людей з 12 одиниць’, подальшу делімітацію ДС 3.14 ‘вказівка на сукупність людей в їх однотипності’, ДС 3.19 ‘вказівка на групу людей’ з актуалізацією на їх основі ІФС ‘Суд присяжних з 12 чоловіків’ і ДФС ‘Суд присяжних з 12 благородних і справедливих чоловіків’, які трансформуються

нове образно-символічне значення “A jury in a court of law was traditionally composed of twelve men” фраземи *twelve good men and true* – дванадцять благородних і справедливих чоловіків.

Перегрупування архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’ зафіксовано в образно-символічному значенні “talk incessantly, to speak rapidly and without stopping” – говорити, не зупиняючись, говорити швидко і без зупинки, торохтіти як кулемет фраземи *talk nineteen to the dozen* (ДЗ, П2) – говорити від дев'ятнадцяти до дюжини – як результат трансформації ІФС ‘вимір розмови’, ДФС ‘вимір швидкості / тривалості розмови’, ГФС ‘максимальний ступінь прояву швидкості / тривалості розмови’ (градуатор *without stopping*).

Як попередній підсумок, зазначимо, що механізм актуалізації нового значення слова у широкому і вузькому контексті, зокрема у фраземному оточенні, є завершенням процесу семантичної модуляції і стартом для запуску процесу семантичної транспозиції.

Висновки до розділу 3

Квантитативи англійської мови числового ряду від *one* – *twelve* мають складну еврисемічну структуру, яка включає набір взаємопов'язаних між собою семних компонентів (архісеми ‘кількість’, інтегральних, диференційних і градуальних сем) кожного зі значень та ЛСВ, що відображають семантичні сценарії їх розвитку й уявлення носіїв англійської мови про кількісно-якісні параметри (точні й неточні) предметів, речей, об'єктів тощо, ступінь їх вияву, досконалість, гармонію, симетрію / асиметрію, зокрема і через вимір та лічбу.

Семантичні сценарії розвитку квантитативів числового ряду від *one* – *twelve* підтверджують, що “множина” як перший етап осмислення людиною кількісних відношень загалом збереглася в інтегральній семі ‘вказівка на сукупність’, виділеної для переважної більшості досліджуваних значень та ЛСВ квантитативів із властивою їм символікою.

Проте, починаючи з квантитатива *one* спостерігається прагнення реалізувати ідею розчленованості множини через семантизацію ступенів прояву кількісних показників у певній сукупності. Відповідно, в семантиці *one* закладено уявлення про виділення одиниці з множини та різні ступені прояву одиничності.

У семантичній структурі квантитативна *two* на базі інтегральної семи 'вказівка на сукупність' виділено диференційну сему 'парність'. Це пояснюється первинною міфопоетичною символікою числа *two*, сакралізація якого пов'язана, з одного боку, з роздвоєнням, дуальністю, протилежністю, а, з іншого боку, з усвідомленням парності опозицій, яка покладена в основі світогляду людини.

Семантична структура квантитативна *three* є підтвердженням витоків його символіки – позначати кількість об'єктів, предметів, явищ за критерієм більше, ніж один, що належали до множини й асоціювалися з апроксиматором неозначеної кількості багато). Згодом числівник три увійшов у практику замість квантифікатора-апроксиматора "багато". Інтегральна сема 'вказівка на сукупність' зберігається, але зафіксована лише для 2-х ЛСВ.

Семантичний сценарій *four*, хоча і має інтегральну сему 'вказівка на сукупність', та все ж сфокусований на вираженні символіки рівноваги і поступовому зрушенні архісеми 'кількість' шляхом семантичної трансформації в архісему 'вимір'. Для значення 6 "the four corners of the Earth / world" така трансформація зумовлена символічними уявленнями носіїв англійської мови про чотиричленну сегментацію світу (простору і часу), пов'язаними з поняттям відстані.

Семантичний сценарій *five* характеризує жестово-соматичну символічну природу людини, оскільки 3 і 4 значення цього квантитатива пов'язані з діями рукою, які стали знаками-символами в різних лінгвокультурах, зокрема і в англійськомовних. Також фіксуємо трансформацію архісеми 'кількість' в архісему 'вимір' на тлі виділеної

інтегральної семи ‘мала кількість часу – п’ять хвилин перерви’ та її трансформацію в ІФС ‘відстань’.

Six як квантитатив представлений в аналізованому тлумачному словнику уже фразеологізованими значеннями. Характерним для його семантичного сценарію є збереження інтегральних сем: ‘вказівка на сукупність’ і ‘вказівка на подібність’ та диференційної семи ‘вказівка на сукупність людей в їх однотипності’. Цей фрагмент сценарію є результатом вторинного фразеосеміозису значення 3 “at sixes and sevens” як переосмислення символіки трикутників шестикінцевої зірки Давида, геометрично побудованих за принципом їх подібності, з яких один розташований вершиною вгору, а інший – вершиною вниз, тобто догори дном.

Семантичний сценарій *seven* є набором синкретичних значень, що символізують певний період чи цикл та їх зміну, а тому теж спостерігається трансформація архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’.

Семантичний сценарій *eight* має лише два значення, граматично реалізовані лише числівником *eight*. Головна його містико-символічна сутність полягає у відображенні безкінечності. Фразеосеміотизація не є продуктивною. В Oxford Dictionary of Idioms (2004) зафіксовано лише чотири фраземи, у складі яких квантитатив *eight* демонструє здатність до трансформації архісеми ‘кількість’ в архісему ‘лічба’. Інтегральна сема ‘вказівка на сукупність’ адаптована в образно-символічному значенні фраземи *figure eight* для вираження подібності на зразок форми числа 8.

Число *nine* пов’язують із завершенням певних відрізків часу, що підтверджує символіку закінчення й завершення з подальшим перевтіленням і шляхом до досконалості. Звернімо увагу на те, що воно є останнім у ряді простих чисел.

У фраземному контексті квантитатив *nine* демонструє здатність до семантичної модуляції на основі дії трьох механізмів. Зафіксовано теж трансформацію архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’.

Семантичний сценарій числа *ten* включає розвиток 4-х значень у функції числівника з 2 ЛСВ для значення 3 і значення 1 в ролі іменника *ten*.

З п'яти прикладів фразем три використано для лексикографічного дефініціювання числівника *ten*. Це свідчить про те, що у свідомості носіїв англійської мови число *ten* відображено через його образність і символіку як результат фразеосеміотизації. Для значення 2 і значення 4 виділяємо диференційну сему 'вказівка на точну кількість випадків із точної кількості можливих', яка відображає символіку 10, пов'язану з довершеністю і досконалістю. Збереження цієї символіки у числівника *ten* відбувається шляхом певних математичних калькуляцій у ситуаціях, пов'язаних з лічбою на основі числа 10. Відповідно, тут має місце трансформація архісеми 'кількість' в архісему 'лічба'.

Семантика *eleven* представляє одне кількісне значення, представлене числівником *eleven*, і одне значення, де *eleven* є іменником, і з огляду на його графічне зображення, виділено інтегральну сему 'вказівка на подібність'. Проте, жодного прикладу не зафіксовано у корпусному реєстрі відібраного фактичного матеріалу.

Семантичний сценарій числівника *twelve* у процесі фразеотворення демонструє тенденцію до трансформації архісеми 'кількість' в архісеми 'лічба' і 'вимір' шляхом адаптації, делімітації й актуалізації його семних ознак і фразеосем.

РОЗДІЛ 4
СЕМАНТИЧНІ МОДЕЛІ КВАНТИТАТИВІВ
ЛІЧБИ ТА ВИМІРУ ВЕЛИЧИН
У ФРАЗЕМАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

4.1 Семантичні моделі фразем із квантитативами порядку в англійській мові

Семіотика квантитативів, що вживаються на позначення порядку, відображає інформацію про послідовність та місцезнаходження в ряді предмета, об'єкта, суб'єкта тощо. Дослідження взаємодії квантитативів порядку з іншими знаками у фраземному контексті англійської мови демонструє різні аспекти їх семантичної модуляції, які, хоча і зберігають зв'язок із архісемою 'послідовність при лічбі', проте випромінюють і нові компоненти (семи) в їх значеннях, що є джерелами для актуалізації фразеосем як складників образного смислу готової фраземної одиниці.

Квантитативи порядку, що становлять лічильну порядкову систему, в кожному окремому випадку позначають ознаку предмета за його місцем у цій системі при лічбі однотипних предметів. Квантитативи порядку поза фраземним контекстом мають архісеми 'послідовність при лічбі'. Так, "the first" починає лічильний ряд, а, наприклад, "the seventh" – вказує, що перелічено вже шість елементів і що цей предмет є останнім із них.

Семантичній модуляції у фраземному контексті підлягають, як правило, квантитативи порядку першого десятка до 12 зі значним зменшенням прикладів з квантитативами від 8 – до 12.

Зі словника англійської мови [Oxford Dictionary of Idioms, 2004. Second edition. Edited by Siefring J. Oxford, New York: Oxford University Press, 340 p.] з верифікацією в інших джерелах для аналізу відібрано 73 приклади фразем із квантитативами порядку, 29 з яких складають ті, що мають у своєму складі квантитатив *first* і характеризуються максимально широким діапазоном

семантичної модуляції: *get to first base* (ДЗ, П1) “achieve the first step towards your objective” – зробити перший крок до своєї мети; *cast (throw) the first stone* (ДЗ, П2) – кинути перший камінь (біблійне значення); *first off* (ДЗ, П 6) – “as a first point; first of all” – як перший пункт (спочатку); перш за все; *first up* (ДЗ, П10) – 1) “first of all”; 2) “at the first attempt” – 1) насамперед; 2) з першої спроби (спочатку); *from the first* (ДЗ, П19) – “from the first, the (very) beginning, the start, the outset, the commencement” – з самого початку, (самий) початок; *of the first magnitude* (ДЗ, П14) – “of the first order see”: *at FIRST* – першого порядку; першої величини та ін.

Як показують вищенаведені приклади, це пояснюємо, насамперед, властивою йому семантикою початку, первинності, відправного моменту тощо. І хоча у багатьох працях вчені продовжують досліджувати питання початку з позицій нейробіології та його числового вираження в об'єктивному світі (Sawamura, Shima, Tanji, 2002), та все ж таки проаналізована лінгвістична література з цієї проблематики, зокрема праці проф. Швачко С. О. (Shvachko, 2013) та ін., дають підстави припустити, що у свідомості людини досить рано виникла когнітивна здатність до розрізнення концептів “початок” і “кінець” – як дихотомії просторово-часових координат буття з їх кількісно-якісною оцінкою. При цьому важливим є той факт, що порівняно з кількісним квантитативом *один*, значення якого усвідомлюється не при ізольованому вжитку лише при порівнянні з наступним рядом чисел, квантитатив *first* одразу містить семантику порядку або архісеми ‘послідовність при лічбі’.

Відповідно, квантитатив *first* заслуговує на окрему наукову аналітику у фраземному контексті відповідно до його тлумачень у словниках англійської мови, де серед значень наведено також і фраземні одиниці. Опрацювавши ці значення, виділяємо на тлі архісеми ‘послідовність при лічбі’ такі ІФС, як ‘час’, адже позначення порядку лічби пов'язане як з предметами, так і (найчастіше) з подіями, а їх послідовність актуалізується у вигляді ДФС ‘рух часу’. Тут семантизується здебільшого початок такої послідовності: *get to first*

base (ДЗ, П1) “achieve the first step towards your objective” – зробити перший крок до своєї мети; *first come, first served* (ДЗ, П5); *first past the post* (ДЗ, П7) – перший, який перетнув фінішну пряму (“of a contestant, especially a horse, in a race) winning a race by being the first to reach the finishing line” – (про учасника, особливо коня, у перегонях), виграти перегони, першим досягти фінішу; *first thing* (ДЗ, П8) – перша річ “early in the morning; before anything else” – рано вранці; перш за все; *first light* (ДЗ, П17) – перший світанок “daybreak, sunrise, daylight, cockcrow” – світанок, схід сонця, денне світло, перші, другі півні (час перед світанком); *from the first* (ДЗ, П19) “from the first, the (very) beginning, the start, the outset, the commencement” – з самого початку (самий) початок. Зауважимо, що квантитатив *first* утворює як лінійну модель часу, коли за названою подією слідує інші, однотипні: *Christ's first miracle* (ДЗ, 23) – Перше диво Христа “supernatural phenomenon, mystery, prodigy” – надприродне явище, таємниця; так і циклічну *first night* (ДЗ, 24) – перша ніч “premiere” – прем'єра та ін.

Наступна ІФС, що виділена у семантичній структурі квантитатива *first*, – це ‘простір’. Проте, незважаючи на логічну очевидність такої асоціації (перший – той, хто найближчий до спостерігача), такі приклади не є поширеними: *the first leg* (ДЗ, П22) – перша нога “part, stage, portion, segment, section, phase, stretch, lap” – частина, стадія, сегмент, розділ, фаза, проміжок, раунд на біговій доріжці; *take the first step* (ДЗ, П27), *make the first move* (ДЗ, П 28) “get going, go ahead” – йти, йти вперед. В останніх двох прикладах-варіантах відбувається актуалізація ДФС ‘рух у просторі’.

У фраземі *the first-wave immigrants* – емігранти першої хвилі – фіксуємо актуалізацію ДФС ‘рух у часі й просторі’, а також ГФС ‘масовий прояв чогось, що рухається один за одним у безлічі на деякій відстані’. Це є сигналом для старту трансформації архісеми ‘послідовність при лічбі’ в архісему ‘вимір’. Але окрім цих сем тут актуалізується нове значення “щось подібне хвилі”. Цей смисл створює вже нову семантичну модель, тобто появу

нового значення у фраземи, а не семантичну модуляцію квантитатива в образному фраземному контексті.

Актуалізація початку породжує семантику суперлатива – позначення кращого серед інших, зокрема такого, що перевершує інших. У такий спосіб моделюються ГФС, які фіксують різні ступені якості: *first among equals* (ДЗ, ПЗ) – перший серед рівних “the person or thing having the highest status in a group” – особа або річ, що мають найвищий статус у групі. Власне сам квантитатив *first* тут є градуатором і вживається у значенні “найкращий”; *of the first order (or magnitude)* (ДЗ, П11) – першого порядку (або величини) “used to denote something that is excellent or considerable of its kind” – використовується для позначення чогось надзвичайно значимого; *of the first water* (ДЗ, П12) – першої води “see WATER extreme or unsurpassed of kind” – першого порядку, найкращої якості, неперевершений. Ця фразема належить до системи класифікації діамантів за їх кольором або блиском (порівняно з блиском води). І хоча дана система більше не використовується, але вислів, яким активно послуговувалися в переносному значенні з початку 1800-х років, зберігся.

Спостереження за іншими фраземними квантитативами порядку, відібраними для подальшого аналізу, дозволили виділити моделі семантичної модуляції семного складу самого квантитатива.

SECOND: З-поміж 13 прикладів у 6-х фраземах його семантика (зокрема й архісема ‘послідовність при лічбі’) орієнтується на актуалізацію ІФС ‘якість’ та виділення на її тлі ГФС: 1) ‘низька якість’: *play second fiddle* (ДЗ, ПЗ) – грати другу скрипку “to take a subordinate role to someone or something” – зайняти другорядну роль по відношенню до когось або чогось, тобто бути на других ролях, відійти на другий план (показово, що мотиваційною основою семантики цієї фраземи є сфера мистецтва); *second-rate, second-class* (ДЗ, П7) – другосортний, другого сорту “of mediocre or inferior quality” – нижчої якості / посередній; *second-hand* (ДЗ, П11) – друга рука “substandard, low-quality; awful, terrible, dreadful, dire” – недоброякісні,

неякісні; *second-best* (ДЗ, П13) – другого сорту “inferior, lesser, unimportant” нижчий, менший, неважливий; і 2) ГФС ‘висока якість’: *second to none* (ДЗ, П5, П8) – неперевершений “as good as or better than all others” так само добре або краще, ніж усі інші.

В інших прикладах зафіксована ІФС ‘заміщення першо-го/ї (відомо-го/ї об'єкта чи особи)': *second banana* (ДЗ, П1) – другий банан “the second most important person in an organization or activity” – друга за величиною важлива особа в організації чи діяльності; ІФС ‘пильність, передбачуваність’: *have second sight* (ДЗ, П9) – мати другий зір: ДАР ПЕРЕДБАЧЕННЯ, ДАР ПРОЗРІННЯ “the supposed ability to perceive future or distant events” – передбачувана здатність сприймати майбутні або віддалені події та ін. Відтак, фіксуємо утворення нового значення – містичного.

THIRD: Відзначаємо також сакральну символіку для квантитатива *third* у проаналізованих фраземах англійської мови. Особливо це характерно для універсальної народної культури. Відомо, що дія або процес, що відбувається втретє, має особливе значення для досягнення результату: *third time lucky* (ДЗ, П1) – втретє пощастило “after twice failing to accomplish something, the third attempt may be successful” – після того, як двічі не вдалося здійснити щось, третя спроба може бути успішною. Тут фіксуємо дві ІФС: 1) ‘завершеність дії і повноту деякої послідовності’, яка має початок, середину і кінець, і найчастіше фігурує в приписах тричі робити те або інше (магічна дія), і 2) ІФС ‘якість’ у комбінації з ГФС ‘найвищий ступінь послідовно якісно виконаної дії’. Також ця ІФС зазнає розвитку опозиційності до попередньої ГФС ‘найнижчий ступінь прояву якості’: *third-generation* (ДЗ, П4) – третє покоління “of very poor quality; inferior” – дуже поганої якості; неповноцінний; *third-rate* (ДЗ, П6) – третьосортний “of inferior or very poor quality” – “a third-rate boarding house” нижчої або дуже поганої якості - третьосортний пансіонат. Тут ідеться про те, що третій у лічильному ряді після першого і другого стають мотиваційною основою для ГФС ‘не кращої якості’.

Виявлено навіть один приклад фраземи, в якій трансформації підлягають амбівалентні ГФС, виділені на базі ІФС ‘якість’: *third class* (ДЗ, П2) – третій клас – ‘прояв найнижчої якості’ (“a set of people or things grouped together as the third best” – набір людей або речей, згрупованих разом як треті найкращі; ‘найнижчий ступінь прояву якості’: “chiefly historical the cheapest and least comfortable accommodations in a train or ship” – найдешевше і найменш комфортне розміщення в поїзді або на кораблі).

Квантитатив *third* реалізує, наприклад, таку фраземну семантику, коли актуалізується вихідна бінарність (контрастність) сприйняття осіб, явищ і навіть цілих країн: *Third World* (ДЗ, П9) – третій світ (країни третього світу) – “the developing countries of Asia, Africa, and Latin America”. Тут імпліцитно йдеться про дві сторони, які не дуже зацікавлені у розвитку третьої сторони.

FOURTH: Цей квантитатив представлений лише у 3-х фраземах. Однак можна припустити, що у фраземному контексті архісема ‘послідовність при лічбі’ продовжує розвиток попередніх фразеосем, зокрема ІФС “+ (плюс) один”. Йдеться, насамперед, про існування у фізіології та природі (це може бути будова тіла людини або тварини, фізичні особливості світу тощо) або в суспільстві певної кількості елементів. Тому символічне позначення ще одного елемента в цій семантичній моделі відбувається за допомогою квантитатива порядку *fourth*, наприклад: *fourth dimension* (ДЗ, П2) – четвертий вимір “time regarded as a dimension comparable to the three linear dimensions”, де ДФС ‘час’ розглядається як вимір, порівняно з трьома лінійними (просторовими) вимірами (йдеться про щось неосягнене почуттями, щось містичне: див. [Atkinson, Campbell, Francis, 1976]. Аналогічно за цією семантичною моделлю делімітується ДФС ‘влада’: *the fourth estate* (ДЗ, П1) – четверта влада “the press; the profession of journalism” – преса; професія журналіст.

Система позначень *перший – четвертий* демонструє певну цілісність, орієнтацію на перший елемент. На межі четвертого цей імпульс згасає, але з'являються нові семи.

Така закономірність пояснюється ще індоєвропейським походженням двох груп чисел, де система лічби мала подвійну структуру, тобто всередині десяткової системи була укладена четвіркова. І якщо десяткова система використовувалася для лічби, то в четвірковій системі відображалася візуальна здатність людини сприймати числа.

Подібна семантична модель представлена й фразеосеміотизацією квантитатива FIFTH. Сюди можна віднести один із п'яти прикладів *fifth column* – п'ята колона та його синонім *fifth columnist* (ДЗ, П1) – особа, яка належить до п'ятої колони, з делімітацією ІФС ‘зрада’ – від назви п'єси Е. Хемінгвея про громадянську війну в Іспанії, де вороги наступали на місто чотирма колонами (асоціація з чотирма сторонами світу), а п'ята колона, тобто зрадники, була всередині. Символіку цієї фраземи можна охарактеризувати ймовірно так: все є на один вимір більше, і за допомогою семантичної модуляції фраземного квантитатива створюється додатково метафорично-асоціативний образ, що корелює з грою смислами.

Квантитативи порядку (від п'ятого й далі) доцільно розглядати як загальну єдність із властивими їм закономірностями та семантичними моделями, хоча при цьому слід відзначити й відмінності окремих одиниць у фраземному контексті англійської мови. Загалом сюди відносимо глибший семантичний і сакральний компонент непарних квантитативів порядку і фразеологічну синонімію (див. приклад вище). Так, зокрема квантитативи *fifth* і *seventh* розвивають свою первісну семантичну модель “множина”. На тлі абстрактної схеми “множина” актуалізується ІФС ‘непотрібність’ *fifth wheel* (ДЗ, П3) – п'яте колесо “a superfluous person or thing” – зайва особа або річ, предмет тощо.

Що стосується квантитатива порядку SIXTH, то у відібраному матеріалі зафіксовано лише один приклад *sixth sense* (ДЗ, П1) – шосте почуття “a supposed ability to know things by intuition or instinct rather than by sight, smell, hearing, etc.”, що означає інтуїцію, або здатність передбачати, прогнозувати щось, не вдаючись до звичайних п'яти почуттів (зір, слух, нюх, смак, дотик).

Походження фраземи пов'язане з тим, що мова та уявлення людини про світ приписували інтуїції роль додаткового, шостого способу пізнання дійсності, наче це нове почуття, яке доповнює згадані п'ять.

SEVENTH. Цей квантитатив представлений лише у двох фраземах, одна з яких випромінює ІФС 'інтенсивність' з проявом ГФС 'найвищий ступінь відчуття задоволення, щастя тощо': *in seventh heaven* (ДЗ, П1) – на сьомому небі "in a state of ecstasy" – зазнавати почуття захоплення, задоволення, безмежного щастя. Джерелами загальнокультурної мотивації для цієї інтернаціональної фраземи вважається ідея, що в пізній іудейській та мусульманській теологічних традиціях постулюється віра про існування семи небес, і сьоме з них було найвищим, де можна було насолоджуватися станом вічного блаженства.

Наступні після *seventh* квантитативи порядку у фраземному контексті вживаються зрідка. Зафіксовано поодинокі приклади, а з квантитативом *ninth* у сформованій вибірці з досліджуваних фразеологічних джерел англійської мови взагалі не виявлено жодного.

Що ж до квантитатива порядку *tenth*, то у складі єдиної фраземи *tenth-rate* (ДЗ, П1) – десятисортний не знайдено підтвердження наявності ІФС 'завершення' або ж, наприклад, 'протиставлення першому', як можна було б припустити. Ймовірно, це пояснюється тим, що в англійськомовній традиції завершенням числового ряду першого десятка вважається не *tenth*, а *twelfth / dozenth*. Окрім того, протиставлення першому й *tenth* не завжди семіотизується образно, ці ознаки можуть виступати як самостійні, семантично не співвідносні між собою. І, виходячи з наведеного прикладу, квантитатив *tenth* у фраземному контексті актуалізує ІФС 'неголовний, неважливий' і ГФС 'найнижча якість'. І в цьому випадку можемо говорити про збереження у внутрішній формі самого квантитатива основної первісної ознаки лічби загалом (і кількості, і порядку) семантичної моделі "множинність".

У квантитативах порядку *eleventh* і *twelfth* / *dozenth* джерелами семантичної модуляції є сакральна загальнокультурна інформація християнського походження. У фраземі *at the eleventh hour* (ДЗ, П1) – об одинадцятій годині (в останню мить) “at the latest possible moment” актуалізована фразеосема ‘Ісусова притча’ й ГФС ‘найбільш пізній момент’. У словнику дається таке тлумачення фраземи: витoki даного вислову сягають Ісусової притчі про робітників, яких наприкінці дня найняли працювати у винограднику (Матвій 20:1-16). Фразема *Twelfth Night* (ДЗ, П1) – дванадцята ніч теж має християнську основу: 1) “January 6, the Christian feast of the Epiphany”; 2) “the evening of January 5, formerly the twelfth and last day of Christmas festivities” – 1) 6 січня, Християнське свято Богоявлення; 2) вечір 5 січня, раніше дванадцятий і останній день Різдвяних свят.

Підсумовуючи проміжні результати аналізу механізмів семантичної модуляції квантитативів порядку у фраземах англійської мови, зазначимо, що окрім розвитку інтегральних, диференційних і градуальних фразеосем в їх основній архісемі ‘послідовність при лічбі’ простежується і процес семантичної транспозиції.

Модуляція інтегральних, диференційних і градуальних фразеосем відбувається за такими основними семантичними моделями, як “початок”, “першість”, “відправний момент”, “множинність”, “інтенсивність” тощо. Найбільш продуктивними для *first* інтегральними фразеосемами є ‘час’, ‘простір’, ‘якість’, диференційними – ‘рух у часі’, ‘рух у просторі’ та ‘рух у часі й просторі’, градуальними – ‘найвищий або найнижчий ступінь прояву якості’. Останні найбільш частотні для фразем з квантитативами *second*, *third*. У фраземах з квантитативом порядку *fourth* зафіксовано трансформацію архісеми ‘послідовність при лічбі’ в архісему ‘вимір’, а також розвиток ДФС ‘влада’.

Квантитативи порядку (від п'ятого й далі) демонструють їхні тісні зв'язки з первісною семантичною моделлю “множинність”. Семантична модель “інтенсивність” пов'язана з делімітацією інтегральних фразеосем

‘зрада’, ‘непотрібність’, ‘зайвість’ (для *fifth*), ‘здатність передбачати’ (для *sixth*), градуальних фразеосем: ‘найнижча якість’ (для *tenth*), ‘найвищий ступінь відчуття задоволення, щастя’ (для *seventh*).

У квантитативах порядку *eleveth* і *twelfth* / *dozenth* джерелом семантичної модуляції є сакральна загальнокультурна інформація християнського походження.

4.2 Семантичні моделі фразем із квантитативами-вимірювачами в англійській мові

Аналіз відібраних фразем показує, що квантитативи-вимірювачі, які входять до складу фраземного знака, сягають назв просторових понять, назв частин тіла, земельних ділянок, різних сукупностей тощо. За межами свого лексичного значення (у фраземному контексті) квантитативи-вимірювачі зазнають семантичної модуляції, переважно адаптації ІС, ДС і ГС, а також утворюють нові фразеосеми (ІФС, ДФС, ГФС), які співвідносяться з невизначеною кількістю (багато-мало, далеко-близько, великий-малий тощо), апроксиматорами та якісною характеристикою предметів / явищ.

Подібні семантично переосмислені квантитативи є мотиваторами фразеологічно-образного значення в цілому, серед яких:

- одиниці виміру просторових характеристик та фізично-соматичних характеристик людини (*mile, yard, inch, low, short, thin* тощо);
- одиниці ваги (*ton, pound, ounce, bushel* тощо);
- одиниці часу (*day, hour, minute, month* тощо);
- грошові одиниці (*pound, penny, dollar* тощо) (Васько 2023, с. 45-46).

Звертаємо увагу, що фразеосеми, які генерують образну семантику фраземного знака, зберігають зв'язок як із архісемою ВИМІР, так і з буквральними значеннями квантитативів-вимірювачів.

Окрім того, модуляція інтегральних, диференційних і градуальних фразеосем здебільшого (як показує проаналізований матеріал) відбувається за

такими найбільш продуктивними семантичними моделями та їхніми субмоделями: “вимір відстані у просторі”, “вимір соматичних характеристик людини”, “вимір товарно-грошових відносин”, “вимір у часі” та ін.

Продемонструємо це на прикладі фраземи *penny wise and pound foolish* (заощадливий у дрібницях і марнотратний у чомусь великому; той, що ризикує чимось великим заради чогось дріб'язкового), де обидва квантитативи-вимірювачі грошових знаків зберігають семантичний зв'язок зі своїм буквальною значенням. Однак у процесі фразеосеміозису у складі іншої фраземи (*to cost*) *a pretty penny* основне значення переосмислюється, проте не виходить за рамки семіотичної моделі “багато – мало”. У наведеному фраземному контексті квантитатив *penny* завдяки граматичному модифікатору *pretty* актуалізує фразеологічне значення “вартує значної суми коштів”, зберігаючи при цьому зв'язок з буквальною значенням “грошовий знак”, що реалізується в одному з ЛСВ квантитативна *penny* "гроші, сума грошей загалом" і зберігається у внутрішній формі інших фразем англійської мови: *to turn an honest penny; a friend in court is better than a penny in purse*.

4.2.1 Семантична модель фразем із квантитативами-вимірювачами відстані та її субмоделі.

Одним з найбільш поширених вимірювачів довжини є квантитатив *inch*, який у статусі іменника набуває образно-символічного значення у фраземах англійської мови і зазнає семантичної модуляції ІС ‘відстань’, ДС ‘мала відстань’ і ГС ‘дуже мала відстань’, виділених для архісеми ‘вимір’ семантичної моделі **вимір відстані у просторі**, зокрема субмоделі **вимір довжини**, що дорівнює 2,54 см. (значення 1, Д4), а також адаптації ГС ‘дуже мала відстань’ для ЛСВ 2 цього квантитатива. Для субмоделі вимір довжини характерною є актуалізація ІФС ‘рух на відстані’, ДФС ‘повільний рух на невеликій відстані’ і ГФС ‘дуже повільний рух на невеликій відстані’ в

образно-символічному значенні фраземи *inch by inch* – дюйм за дюймом, рухатися дуже поступово і повільно.

Продуктивним квантитативом досліджуваної семантичної моделі у фраземному переосмисленні виступає іменник *mile* (у словнику наведено 13 значень з їх ЛСВ) і водночас прислівник (2 значення): *be miles away* бути за багато миль = далеко *Informal зануритися в думки*.

Показово, що ці значення є готовими фраземними знаками з компонентом *mile* (Д4) (одиниця вимірювання дистанції, що дорівнює 1760 ярдам або 1609 метрам) у різних граматичних формах, які внаслідок модуляції архісеми вимір моделі вимір відстані у просторі, субмоделі вимір довжини зберігають семіотичні еквіполентні ознаки опозиційного змісту “багато-мало; далеко / близько”: *miles* милі = дуже довгий шлях (Д4, П13); *miles* – дуже велика дистанція: *miles from* (Д4, П3); *see for miles* – бачити на відстані миль; бачити на багато миль вперед; *miles from anywhere* – милі (далеко) від найближчого міста; далеко від цивілізації, у глухому закутку; *go the extra mile* – пройти ще милю (намагатися трохи більше), щоб досягти чогось після того, як докладено багато зусиль; *can see / spot / tell sth a mile off* – можна побачити / помітити / розрізнити щось за милю (неозброєним оком); *by a mile* – на дуже велику (значну) суму, ступінь, набагато краще.

Також до цієї семантичної субмоделі відносимо фраземи, образно-символічне значення яких переосмислене на основі вживаних в їх складі квантитативів *near* “ближній”, “близький”, “розташований поруч”, *next* “найближчий”, “сусідній”, *short* “короткий”. Аналізована субмодель не є автономною, оскільки переосмислення значень квантитативів у фраземному контексті мотивоване семантичною субмоделлю “вимір соматичних характеристик людини”. Наприклад, у фраземі *a long tongue is a sign of a short hand* – букв. “довгий язик – це знак короткої руки” на тлі семантичних субмоделей вимір довжини і вимір соматичних характеристик людини актуалізується семіотична модель “багато-мало” як загальна квантитативна константа, що відображає стереотипні уявлення носіїв різних мов і

англійської мови теж про неозначену множинність і у плані кількості, і в аспекті виміру, у наведеному прикладі довжини частин тіла людини: язика і рук.

На базі семантичної моделі **вимір відстані у просторі** утворено образно-символічне значення фраземи *it is good to be near of kin to land <an estate>* – букв. “добре, коли людина оселилася поряд із рідними”, де ІС ‘близька відстань’, виділена для основного значення квантитатива *near*, зазнала адаптації у фраземному контексті й подальшої семантичної модуляції, передовсім актуалізації ІФС ‘оселитися поруч’, ДФС ‘оселитися поруч із рідними’ і ГФС ‘оселитися дуже близько до рідних’.

Субмодель **вимір висоти** виділена на основі переосмислення значень квантитативів *low, short* “низький, невисокий”, *lowly* “невисокий, невисоко розташований” в образно-символічному значенні готових фразем, утворених за семантичними моделями: **“вимір відстані у просторі”**, **“вимір соматичних характеристик людини”**.

Семантичній модуляції підлягає ІС ‘висота’, виділена для образно-символічного значення фраземи *a low hedge is easily leaped over* – букв. “низьку (невисоку) огорожу легко перетнути”, яка вживається на позначення “тих людей, що у своїх інтересах використовують інших, здебільшого слабких, людей”. Ще одна фразема *short folk are soon angry* – букв. “низькі люди (невисокого / малого зросту) швидко стають злими” також містить цей квантитатив, що став мотиватором її образно-символічного значення й адаптації ІС ‘висота’ і ДС мала висота. Окрім того, у цих фраземах актуалізовано нові фразеосеми: ІФС ‘користь’ – для першого прикладу і ІФС ‘агресія’ – для другого.

Актуалізацію нових фразеосем: ІФС ‘обережність, обачність поведінки’, ДФС ‘виправдання обережності / обачності поведінки’ виявлено на базі модуляції ІС ‘висота’ у квантитатива-вимірювача на зразок *lowly*, вживаного у складі фраземи *lowly sit, richly warm* – букв. “низько сядеш, добре зігрієшся”,

що функціонує для характеристики людини, яка є цілеспрямованою і наполегливою.

Субмодель **вимір ширини** виділена на основі переосмислення значень квантитативів *narrow* “вузький”; “тісний”, *thin* “тонкий”, “худий”. Семантичній модуляції підлягає ІС ‘ширина’ зафіксована для образно-символічного значення фраземи *wide will wear, but narrow will tear* – букв. “широке носитиметься, а вузьке порветься”, яка вживається для характеристики людини, яку сприймають відповідно до гармонії одягу (зовнішності) і внутрішніх якостей. В образно-символічному значенні фраземи *a thin meadow is soon mowed* – букв. “лан, устелений зрідка травною, легко скосити” – квантитатив-вимірювач ширини *thin* актуалізує нову ІФС ‘безглузді вчинки’ і ДФС ‘відсутність здорового глузду’.

4.2.2 Семантична модель фразем із квантитативами-вимірювачами часу та її субмоделі.

Семантична модель вимір часу (англ. *awhile* “незабаром”, *apace* “швидко”, *fast, quick* “швидкий”, *near* “найближчий за часом”, швидкий, *quickly* “швидко”, “стрімко”, *short* “нетривалий / короткий, стислий термін”, *soon* “скоро”, “невдовзі”, *day* – “час, доба, епоха, строк”) характерна для фразем із квантитативами-вимірювачами великої-малої-невизначеної кількості часу, який необхідний для виконання чого-небудь чи наближення / настання чогось, чи опис подій, що відбувалися протягом певного часу тощо.

Найбільш продуктивним з усіх квантитативів вимірювачів часу є іменник *day* (зафіксовано в досліджуваному матеріалі 44 приклади з цим компонентом, які у словнику представлені як фраземи з образно-символічним значенням).

З-поміж сем, які виділено на основі здатності його значень до семантичній модуляції і які є результатом їх образного переосмислення, зазначимо такі:

– делімітацію ІС ‘вимір денного світла’, ДС ‘вимір денного світла як яскравого, чистого’ тощо, а також актуалізацію ІФС ‘прозорість’ і ГФС ‘максимальна прозорість / очевидність’ (*as clear as day* “чистий як день, дуже легко побачити чи зрозуміти”, *plain as day* “простий як день”, “зрозуміло як день”, “дуже очевидно”);

– адаптацію ІС ‘вимір часу для осмислення вчинків / дій’, ДС ‘вимір часу для каяття за провини’ і на їх фоні актуалізацію ІФС ‘час випробування’ і ДФС ‘час, коли минулі помилки чи провини мають бути покарані’ (*the Day of Judgement* – Судний день, *day of reckoning* – день розплати);

– адаптацію ІС ‘відлік часу’ в образно-символічному значенні фраземи *from day one* “з першого дня / від самого початку”;

– актуалізацію нових фразеосем:

– ІФС ‘нові можливості (через вимірювання певного періоду часу)’ (*tomorrow is another day* (44) “завтра інший день”, “майбутнє принесе нові можливості”);

– ІФС ‘отримання інформації’ і ДФС ‘отримання вичерпної інформації’ (*know the time of day* (43) “знати час дня (добу)”, “бути добре поінформованим про щось”);

– ІФС ‘виявлення ввічливості шляхом приділення часу’, ДФС ‘виявлення приємної ввічливості’ (*give someone the time of day* (42) “приділяти комусь час, “бути приємно ввічливим або дружнім з кимось”);

– ІФС ‘використання можливостей у певний момент часу’ і ГФС ‘максимальне використання можливостей у певний момент часу’ *seize the day* “скористайся днем, максимально використай момент” (є алюзією на латинський крилатий вислів *carpe diem* “лови день; використовувати слушну нагоду”, “діяти в сприятливий час”, “скористатися можливостями щось зробити, отримати чи скористатися обставинами” та ін.).

The mirth of the world dureth but a while – букв. “У радості короткий строк”; *A moneyless man goes fast through the market* – букв. “Людина без грошей швидко пересувається по ринку” (вживається на позначення бідності);

At every hour death is near – букв. “Смерть ближче з кожним часом” (підкреслюється непередбачуваність настання смерти); *Quick and nimble, more like a bear than a squirrel* – букв. “Спритна людина більше схожа на ведмедя, аніж на білку” (йдеться про докір людям, які повільно виконують термінові доручення).

4.2.3 Семантична модель фразем із квантитативами-вимірювачами товарно-грошових відносин та її субмоделі.

Проаналізований фактичний матеріал дає підстави говорити про те, що в кількісному плані фраземи з квантитативами-вимірювачами товарно-грошових відносин і пов'язаних з ними матеріальних реалій та духовних цінностей є достатньо поширеними з-поміж носіїв англійської мови.

У свідомості носіїв англійської мови на базі квантитативів-вимірювачів товарно-грошових відносин формуються численні асоціативні уявлення про різні сторони буття людини, аспекти людської діяльності, стереотипи поведінки і взаємини між людьми (Шутова М. О., Тищенко О.В.).

Як й інші вимірювачі, гроші у мовній картині світу набувають семіотизації в рамках моделі “багато-мало”, яка тісно пов'язана з системою таких категорій, як багатство і бідність, заощадливий, економний – щедрий, марнотратний тощо. Найкраще ці характеристики відтворено у фраземі *penny wise and pound foolish* (Д4, П12) “мудрий щодо копійок і нерозумний щодо фунтів”; “обережний та економний у дрібних справах, водночас марнотратний або екстравагантний у великих справах”.

У наведеному прикладі за схемою аналізованої семантичної моделі “**вимір товарно-грошових відносин**” актуалізується субмодель “вимір економності – щедрості” й, відповідно, ІФС ‘мудрість – безрозсудливість’.

Зазначимо, що найбільш продуктивними із цих вимірювачів є такі квантитативи: *penny*, (з яким зафіксовано 17 значень, представлених у

словнику переважно уже готовими фраземами), а також фраземи із компонентами *pound* та подеколи – *dollar*.

Penny – це історична та сучасна розмінна грошова одиниця багатьох країн, насамперед Великобританії (1 / 100 фунта стерлінгів). Історія *penny* починається з англосаксонських часів, коли він виготовлявся зі срібла, а пізніше (з XVII ст.) став мідним, бронзовим. Етимологія цього іменника залишається до кінця нез'ясованою, але деякі версії все ж мають місце в історії його походження. Припускають, що *penny* сягає кельт. *pen* “голова”, фриз. *panding*, яке походить від лат. *pondus* “вага”, ймовірно, має етимологічні зв'язки з англ. *pawn*, нім. *Pfand*, сканд. *pand*, що позначають завдаток, заставу, депозит або знак (символ).

Безпосередньо правий член опозиції “багато-мало” в буквальному смислі семантизується у фраземі *count the pennies* (Д4, ПЗ) “рахувати копійки” й трансформує архісему ‘вимір’ в архісеми ‘лічба’ і ‘кількість’, на базі яких сформовано ІС ‘вимір і лічба у грошових знаках’ і ДС ‘вимір і лічба у дрібних грошових знаках’.

В образно-символічних значеннях фразем актуалізуються нові фразеосеми:

1) інтегральні:

– ІФС ‘засудження несправедливості’: *a bad penny always comes back*;

– ІФС ‘дурість’ *penny-wise and pound-foolish*;

– ІФС ‘меркантильність’, ‘жадібність’, ‘дріб’язковість’ *a penny soul never came to twopence; pound, shillings, and pence*;

2) інтегральні й диференціальні:

– ІФС ‘ставлення до грошей’ і ДФС ‘дбайливе ставлення до грошей’ (*every penny that's saved is gotten; penny and penny laid up will be many*).

Внутрішня форма цих фразем прозора: дрібні монети дуже важливі: якщо їх наполегливо заробляти й заощаджувати, то можна стати багатим.

– ІФС ‘працездатність’ і ДФС ‘чесність’: *a single penny fairly got is worth a thousand that are not; one penny with right is better than a thousand without right; one cannot have a good penny with bad ware;*

– ІФС ‘співчуття’ і ДФС ‘співчуття до бідності’ *the penny does not remain with a poor man;*

– ІФС ‘зневага’ і ДФС ‘зневага до скупості’ *penny pinching.*

Незважаючи на те, що історія Англії більш давня, ніж історія США, *dollar* за продуктивністю у складі фразем майже не поступається квантитативу *pound*. Спостереження показують, що *dollar* досить часто зустрічається разом із компонентом *penny*, а не з *cent*, особливо в рамках опозиції багато – мало грошей, багатство – бідність: *a penny in time is as good as a dollar; he who was born to pennies will never be master of dollars.*

Зафіксовано 5 фразем, де квантитатив *dollar* вжито окремо без інших квантитативів-вимірювачів грошей: *dollar diplomacy; the allmighty dollar; feel/look like a million dollars; it is a dollars to doughnuts; you bet your bottom last dollar.*

Виражене в образно-символічних значеннях фразем ставлення людини до грошей (дрібних і великих) виявляє її моральні орієнтири та душевні якості, пояснює вчинки та ситуації, в яких задіяні гроші крізь призму як виміру, так і лічби та кількості.

Висновки до розділу 4

Квантитативи порядку у фраземному контексті англійської мови, як і квантитативи кількості зазнають семантичної модуляції – процесу, у результаті якого у фраземи не виникає нове образно-символічне значення, а випромінюється новий фразеосемний компонент. Досліджуваний матеріал демонструє, що на базі архісеми ‘послідовність при лічбі’ квантитативи порядку у складі фразем реалізують інтегральні, диференційні й градуальні фразеосеми. Окрім семантичної модуляції виявлено тенденцію фраземних квантитативів до семантичної транспозиції.

Установлено, що модуляція інтегральних, диференційних і градуальних фразеосем відбувається за такими основними семантичними моделями, як “початок”, “першість”, ”відправний момент”, “множинність”, “інтенсивність” тощо. Найбільш продуктивними для *first* інтегральними фразеосемами є ‘час’, ‘простір’, ‘якість’, диференційними – ‘рух у часі’, ‘рух у просторі’ та ‘рух у часі й просторі’, градуальними – ‘найвищий або найнижчий ступінь прояву якості’. Останні найбільш частотні для фразем з квантитативами *second, third*. У фраземах з квантитативом порядку *fourth* зафіксовано трансформацію архісеми ‘послідовність’ в архісему ‘вимір’.

Квантитативи порядку (від п'ятого й далі) демонструють їхні тісні зв'язки з первісною семантичною моделлю “множинність”. Семантична модель “інтенсивність” пов'язана з актуалізацією інтегральних фразеосем ‘зрада’, ‘непотрібність’, ‘зайвість’ (для *fifth*), ‘здатність передбачати’ (для *sixth*), градуальних фразеосем: ‘найнижча якість’ (для *tenth*), ‘найвищий ступінь відчуття задоволення, щастя’ (для *seventh*).

У квантитативах порядку *eleventh* і *twelfth / dozenth* джерелом семантичної модуляції є сакральна загальнокультурна інформація християнського походження.

І ще одне важливе спостереження, пов'язане з цим матеріалом, полягає у тому, що в діапазоні перший – четвертий відбувається переважно визначення порядку предметів або явищ, орієнтованого на початок послідовності лічби, а починаючи з п'ятого – їх недискретне сприйняття як множини, відлуння якої пояснюємо міфологічним сприйняттям світу, сакралізацією і християнізацією феномену квантитативів порядку під впливом фраземно-образного контексту, в якому здійснюється як їхня семантична модуляція, так і семантична транспозиція.

Квантитативи-вимірювачі, серед яких одиниці виміру просторових характеристик та фізично-соматичних характеристик людини; одиниці ваги; одиниці часу; грошові одиниці, теж підлягають семантичній модуляції. Нові фразеосеми, які виявлено на базі образно-символічних значень,

співвідносяться з невизначеною кількістю (багато-мало, далеко-близько, великий-малий, багатий-бідний, жадібний-щедрий тощо) і зберігають зв'язок як із архісемою ВИМІР, так і з буквральними значеннями квантитативів-вимірювачів. Окремі фразеосеми одночасно випромінюють зв'язки з архісемами ЛІЧБА і КІЛЬКІСТЬ.

Найбільш продуктивними семантичними моделями для цього кластеру фразем є такі: “вимір відстані у просторі”, “вимір соматичних характеристик людини”, “вимір товарно-грошових відносин”, “вимір у часі”.

Субмоделями семантичної моделі вимір відстані у просторі є такі: вимір довжини, вимір висоти, вимір ширини. Семантична модель вимір часу характерна для фразем із квантитативами-вимірювачами великої-малої-невизначеної кількості часу, який необхідний для виконання чого-небудь чи наближення / настання чогось, чи опис подій, що відбувалися протягом певного часу. Її субмоделі є схемами для творення нових фразеосем, образно переосмислених у свідомості носіїв англійської мови через їхні уявлення про час як термін для випробування, для отримання нових можливостей, нової інформації тощо. Семантична модель квантитативів-вимірювачів товарно-грошових відносин відтворює численні асоціативні уявлення про різні сторони буття людини, стереотипи поведінки і взаємини між людьми, різні ситуації, а головне, соціальний статус і характеристику людських якостей. Нові фразеосеми, утворені за схемами її субмоделей, пов'язані з образними трансформаціями уявлень носіїв англійської мови про ставлення до грошей, про стосунки між багатими і бідними, співчуття до бідності, засудження скупості та водночас марнотратства.

Розкриття фраземотвірної семантичної модуляції досліджуваних одиниць має перспективи, які полягають у продовженні аналізу інших квантитативів-вимірювачів для підтвердження припущення про те, що для цих утворень рівнозначними домінантами є всі три архісеми ВИМІР, ЛІЧБА, КІЛЬКІСТЬ.

ВИСНОВКИ

Сучасна когнітивно-дискурсивна фразеологія з її етнокультурним вектором витлумачує термін “фразема” крізь призму процесу і результату фразеосеміозису, у внутрішній формі якої закодовані ознаки, що концентрують у стійкій формі ціннісно-образні смисли національного світосприйняття й етноунікальні особливості народного життя і які без перешкод відтворюються у свідомості носіїв конкретної мови.

У рамках когнітивно-дискурсивної наукової парадигми процес актуалізації слова, а точніше його семантико-еврисемічної структури у фраземному контексті пов'язують із когнітивним процесом семантичної модуляції. Семантична модуляція – це зміни в семантико-еврисемічній структурі слова, результати якої виявляються при зіставленні семного складу значень, що склалися в системі мови, з образно-символічними значеннями слова, що функціонує в контексті, в даному випадку – зі словом-компонентом-квантитативом фраземного контексту. Засобами семантичної граматики квантитативності є квантитативи-числівники, іменники-вимірювачі множини й сукупності, неозначено-кількісні слова, слова з градуальною семантикою. Засобами фразеосеміотизації є ці ж одиниці, переосмислені у процесі фразеосеміозису, які виконують іншу функцію – лінгвокультурну, пов'язану з національно-культурним сприйняттям і відображенням фрагментів дійсності на основі кількісних параметрів, числових показників і вимірювань величин.

Квантитативи як компоненти фразем зазнають модуляції їх еврисемічних структур (інтегральних, диференційних і градуальних сем) у напрямках адаптації, делімітації й актуалізації, а подеколи і самих архісем ‘кількість’, ‘лічба’ і ‘вимір’ під впливом фраземного контексту. Для фіксації дії цих когнітивно-семантичних механізмів проаналізовано семантичні структури / семантичні сценарії квантитативів й виявлено в їх значеннях та ЛСВ адаптацію, делімітацію й актуалізацію семних ознак у фраземах англійської мови.

Не всі квантитативи мають однакову активність у фраземних контекстах, на яку впливають як внутрішньомовні, так і позамовні фактори.

Для виявлення впливу цих факторів у дисертації розроблено нову методологію, яка спирається на чотири основні принципи: антропоцентризму, міждисциплінарності, ізоморфізму мови і культури й експланаторності.

Зважаючи на багатогранність досліджуваної проблематики, обрані принципи є цілеспрямованими настановами для ефективної реалізації інваріантно-варіантного підходу до вивчення процесів і результатів семантичної модуляції квантитативів англійської мови, яких вони зазнали у широкому й вузькому фраземному контексті.

Розроблена методика вибору й подальшого аналізу фактичного матеріалу виявилася ефективною і підтвердила припущення про доцільність послідовного, а подеколи і паралельного застосування тих джерел, ресурсів, інструментів, методів і прийомів, які вже успішно були апробовані в попередніх методичних практиках науковців для вивчення фразеологічної квантитативності, переважно в англійській мові. У результаті апробації запропонованої методики було доведено, що квантитативи англійської мови зазнають семантичної модуляції у процесі фразеосеміозису, а також демонструють їх роль у перегрупованні архісем і утворенні нових фраземних значень.

Квантитативи англійської мови числового ряду від *one* – *twelve* мають складну еврисемічну структуру, яка включає набір взаємопов'язаних між собою семних компонентів (архісему 'кількість', інтегральних, диференційних і градуальних сем) кожного зі значень та ЛСВ, що відображають семантичні сценарії їх розвитку й уявлення носіїв англійської мови про кількісно-якісні параметри (точні й неточні) предметів, речей, об'єктів тощо, ступінь їх вияву, досконалість, гармонію, симетрію / асиметрію, зокрема і через вимір та лічбу.

Семантичні сценарії розвитку квантитативів числового ряду від *one* – *twelve* підтверджують, що "множина" як перший етап осмислення людиною

кількісних відношень збереглася в інтегральній семі 'вказівка на сукупність', виділеної для переважної більшості досліджуваних значень та ЛСВ квантитативів із властивою їм символікою.

Водночас спостерігається прагнення реалізувати ідею розчленованості множини через семантизацію ступенів прояву кількісних показників у певній сукупності. У семантичній структурі квантитатива *two* на базі інтегральної семи 'вказівка на сукупність' виділено диференційну сему 'парність'. Семантична структура квантитатива *three* відображає намір носіїв мови увести його вживання у практику замість квантифікатора-апроксиматора "багато". Семантичний сценарій *four*, хоча і має інтегральну сему 'вказівка на сукупність', та все ж сфокусований на вираженні символіки рівноваги і поступовому зрушенні архісеми 'кількість' шляхом семантичної трансформації в архісему 'вимір'. Семантичний сценарій *five* характеризує жестово-соматичну символічну природу людини. Також фіксуємо трансформацію архісеми 'кількість' в архісему 'вимір' шляхом трансформації ІФС 'відстань'.

Six як квантитатив представлений в аналізованому тлумачному словнику уже фразеологізованими значеннями. Характерним для його семантичного сценарію є збереження інтегральних сем: 'вказівка на сукупність' і 'вказівка на подібність'. Цей фрагмент сценарію є результатом вторинного фразеосеміозису. Семантичний сценарій *seven* є набором синкретичних значень, що символізують певний період чи цикл та їх зміну, а тому теж спостерігається трансформація архісеми 'кількість' в архісему 'вимір'. Семантичний сценарій *eight* має лише два значення, граматично реалізовані лише числівником *eight*. Головна його містико-символічна сутність полягає у відображенні безкінечності. Фразеосеміотизація не є продуктивною. Число *nine* є завершенням певних відрізків часу, що підтверджує символіку закінчення й завершення з подальшим перевтіленням і шляхом до досконалості. У фраземному контексті квантитатив *nine* демонструє здатність до семантичної модуляції на основі дії трьох механізмів.

Зафіксовано теж трансформацію архісеми ‘кількість’ в архісему ‘вимір’. Семантичний сценарій числа *ten* свідчить про те, що у свідомості носіїв англійської мови збереження образної символіки відбувається шляхом певних математичних калькуляцій у ситуаціях, пов’язаних з лічбою на основі числа 10. Відповідно, тут має місце трансформація архісеми ‘кількість’ в архісему ‘лічба’. Продуктивність *eleven* у фразеологічному контексті є нульовою. Для числівника *twelve* зафіксовано динамічну тенденцію до трансформації архісеми ‘кількість’ в архісеми ‘лічба’ і ‘вимір’.

Квантитативи порядку у фраземному контексті англійської мови, як і квантитативи кількості зазнають семантичної модуляції, а також демонструють тенденцію фраземних квантитативів до семантичної транспозиції.

Установлено, що модуляція інтегральних, диференційних і градуальних фразеосем відбувається за такими основними семантичними моделями, як “початок”, “першість”, “відправний момент”, “множинність”, “інтенсивність” тощо. Найбільш продуктивними для *first* інтегральними фразеосемами є ‘час’, ‘простір’, ‘якість’, диференційними – ‘рух у часі’, ‘рух у просторі’ та ‘рух у часі й просторі’, градуальними – ‘найвищий або найнижчий ступінь прояву якості’. Останні найбільш частотні для фразем з квантитативами *second*, *third*. У фраземах з квантитативом порядку *fourth* зафіксовано трансформацію архісеми ‘послідовність’ в архісему ‘вимір’. Квантитативи порядку (від п'ятого й далі) зберігають їхні тісні зв'язки з первісною семантичною моделлю “множинність”. Семантична модель “інтенсивність” пов’язана з делімітацією інтегральних фразеосем ‘зрада’, ‘непотрібність’, ‘зайвість’ (для *fifth*), ‘здатність передбачати’ (для *sixth*), градуальних фразеосем: ‘найнижча якість’ (для *tenth*), ‘найвищий ступінь відчуття задоволення, щастя’ (для *seventh*). У квантитативах порядку *eleventh* і *twelfth* / *dozenth* джерелом семантичної модуляції є сакральна загальнокультурна інформація християнського походження.

І ще одне важливе спостереження, пов'язане з цим матеріалом, полягає у тому, що в діапазоні перший – четвертий відбувається переважно визначення порядку предметів або явищ, орієнтованого на початок послідовності лічби, а починаючи з п'ятого – їх недискретне сприйняття як множини, відлуння якої пояснюємо міфологічним сприйняттям світу.

Квантитативи-вимірювачі, серед яких одиниці виміру просторових характеристик та фізично-соматичних характеристик людини; одиниці ваги; одиниці часу; грошові одиниці, теж підлягають семантичній модуляції. Нові фразеосеми, які виявлено на базі образно-символічних значень, співвідносяться з невизначеною кількістю (багато-мало, далеко-близько, великий-малий, багатий-бідний, жадібний-щедрий тощо) і зберігають зв'язок як із архісемою ВИМІР, так і з буквальними значеннями квантитативів-вимірювачів. Окремі фразеосеми одночасно випромінюють зв'язки з архісемами ЛІЧБА і КІЛЬКІСТЬ.

Найбільш продуктивними семантичними моделями для цього кластеру фразем є такі: “вимір відстані у просторі”, “вимір соматичних характеристик людини”, “вимір товарно-грошових відносин”, “вимір у часі”.

Субмоделями семантичної моделі вимір відстані у просторі є такі: вимір довжини, вимір висоти, вимір ширини. Семантична модель вимір часу характерна для фразем із квантитативами-вимірювачами великої-малої-невизначеної кількості часу, який необхідний для виконання чого-небудь чи наближення / настання чогось, чи опис подій, що відбувалися протягом певного часу. Семантична модель квантитативів-вимірювачів товарно-грошових відносин відтворює численні асоціативні уявлення про різні сторони буття людини, стереотипи поведінки і взаємини між людьми, різні ситуації, а головне, соціальний статус і характеристику людських якостей.

Перспективи подальших досліджень полягають у залученні до аналізу інших мої і не лише індоєвропейських, в опрацюванні фактичного матеріалу за допомогою корпусних інструментів і ресурсів програм штучного інтелекту (формул, коефіцієнтів, статистики тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Ажнюк, Б. М. (1989). *Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні*. Наукова думка.
- Акуленко, Л. Г. (1982). Выражение неопределенно большого и неопределенно малого количества в немецком языке (Дис. канд. филол. наук, Харьков).
- Акуленко, В. В. (1990). О выражении количественности в семантике языка. В *Категория количества в современных европейских языках* (Часть первая) (с. 7–40). Наукова думка.
- Акуленко, В. В., Швачко, С. А., Букреева, Е. И., Синякова, Г. А., Попович, М. М. (1990). *Категория количества в современных европейских языках*. В. В. Акуленко (ред.). Наукова думка.
- Алефиренко, Н. Ф. (2005). Фразеологическое значение: природа, сущность, структура. *Грани слова: сб. науч. ст. к 65-летию проф. В. М. Мокиенко* (с. 21–27). Эллипс.
- Алефиренко, Н. Ф. (2008). *Фразеология в свете современных лингвистических парадигм*. Эллипс.
- Амосова, Н. Н. (2013). *Основы английской фразеологии* (3-е вид.). URSS.
- Андрейчук, Н. И. (1987). Соотношение семантики фразеологических единиц и свободных словосочетаний (Автореф. дис. канд. филол. наук, Одесский университет).
- Андрущенко, О. Ю. (2020). Становлення фокусувального адверба *only* в англійських писемних пам'ятках VII-XVII ст. *Мова і культура*, 22, 5 (200), 211–219.
- Анохіна, Т. О. (2018). *Корпусний лакунікон англомовної та україномовної картин світу: монографія / відп. ред. А. В. Корольова*. Суми: Вид-во СумДУ, 588.
- Арістотель (2020). *Метафізика*. ФОЛІО.
- Балли, Ш. (1955). *Общая лингвистика и вопросы французского языка*. Издательство иностранной литературы.
- Балли, Ш. (2001). *Французская стилистика* (2-е изд.). Эдиториал УРСС.

- Баран, Я. А. (1999). Фразеологія у системі мови (Дис. докт. філол. наук, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника).
- Білоноженко, В. М. & Гнатюк, І. С. (1989). *Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів*. Наукова думка.
- Бодуэн де Куртенэ И. А. (1963). Количественность в языковом мышлении. В *Избранные труды по общему языкознанию* (Т. 2) (с. 311—324). Изд. Академии наук СССР.
- Васько, С. Р. (2022). Фраземи як знаки вторинної номінації і результат фразеосеміозису. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*, 25(2), 18–31.
- Васько, С. Р. (2023). Фраземотвірна семантика квантитативів англійської мови. *"Ad orbem per linguas. До світу через мови"*: Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції. Видавничий центр КНЛУ, 45–46.
- Васько, С. Р. (2025). Семантичні моделі фразем із квантитативами порядку в англійській мові. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 92 (1), 260 – 265.
- Войтович, В. М. (2005). Українська міфологія. [вид. 2-ге, стереотип.]. Київ : Либідь. 662.
- Венжинович, Н. Ф. (2020). О заимствованиях в украинской фразеологии. In Н. Walter, V. M. Mokienko (Hrsg.), *Die slawische Phraseologie: Entlehnungen und Kalkierungen in der slawischen Phraseologie* (s. 43–46). Universität Greifswald.
- Гаврись В. І. (2012) Німецька фразеологія в Україні / В. І. Гаврись. Київ.
- Гак, В. Г., & Кузнецов, С. Н. (1985). О типологии квантитативной сегментации предметов. В *Лингвистическая типология* (с. 113–122). Наука.
- Гамзюк, М. В. (2000). *Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць (на матеріалі німецької мови)*. Видавничий центр КНЛУ.

- Деменчук, О. В. (2018). Типологія моделей семантичної деривації лексики. В О. В. Деменчук (голов. ред.), *Семантична деривація лексики в типологічному висвітленні* (сс. 6–30). РДГУ.
- Деменчук, О. В. (2021). Семантична деривація лексики ментальних девіацій. *Лінгвістичні студії. Linguistic Studies*, 41, 24-35. Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса.
- Ельмслев, Л. (1999). Прологомены к теории языка. В В. Д. Мазо (Ред.), *Зарубежная лингвистика в 3-х томах (Т.1)*. (сс.. 131-256). Прогресс.
- Есперсен, О. (1958). *Философия грамматики* (В. В. Пассек, С. П. Сафронова, Пер.; Б. А. Ильиш, Ред.). Издательство иностранной литературы.
- Жаботинская, С. А. (1992). *Когнитивные и номинативные аспекты класса числительных (на материале современного английского языка)*: дис... д-ра филол. наук: 10.02.19.
- Жайворонок В. (2006). *Знаки української етнокультури*. Словник-довідник. Київ : Довіра. 210 с.
- Заваринська, І. Ф. (2022). *Фразеологізми з онімним компонентом в англійській, польській та українській мовах: лінгвокультурологічний аспект*. Осадца Ю. В.
- Івченко, А. О. (1999). *Українська народна фразеологія: ономазіологія, ареали, етимологія*. Фоліо.
- Кабанова, С. В. (1997). Вираження кількісно-якісних відношень синтаксичними структурами англійської мови (Дис. канд. філол. наук, Харківський державний університет).
- Карцевский, С. И. (2004). Об асимметричном дуализме лингвистического знака. В *Из лингвистического наследия* (Часть 2) (сс. 239 – 245). Языки славянской культуры.
- Категория количества в науке / Парнюк М. А., Рижко В. А., Ищенко Ю. А. / Ответ. ред. М.А. Парнюк. Наукова Думка, 1991. 242.

- Кобякова, І., Аліфіровець, М., Шинкаренко, Д. (2024). Вплив глобалізації на розвиток української та англійської мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 72, том 2, 2024.
- Костриба, О. В. (2022). Семантичне згасання мотивувальної спроможності непохідних багатозначних нумеративів: дивергентно-конвергентний підхід. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 25. Том 1. С. 24–31.
- Крамер, С. Н. (2002). *Шумеры. Первая цивилизация на Земле* (А. В. Милосердова, Пер.). ЗАО «Центрполиграф».
- Краснобаєва-Чорна, Ж. (2013). Терміносистема фразеології: структура та складники термінологічної мікросистеми «фразеокласифікація». *Лінгвістичні студії*, 26, 156–163.
- Кубрякова, Е. С. (2004). *Язык и знание. На пути получения знаний о языке. Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Языки славянской культуры*.
- Кулішенко, Л. А., Чечель, С. І. (2017). Значення та походження фразеологізмів із числовим компонентом. *Філологічні трактати*, Т. 9. 1, 63-72.
- Леви-Брюль, Л. (2002). *Первобытный менталитет*. Перевод с французского Е. Кальщикова. «Европейский Дом».
- Левицкий, В. В. (2012). *Семасиология : монография для молодых исследователей* (2-е изд.). Нова Книга.
- Левченко, О. П. (2005). *Фразеологічна символіка : лінгвокультурологічний аспект*. ЛРІДУ НАДУ.
- Лопушанская, С. П. (1994). Термин “семантическая модуляция” в метаязыке словообразования. *Терминоведение. Terminologie. Recherches et études*, 1, 140-144.
- Мальцева, Г. В. (2019). Структурно-семантична варіативність предметних біблійних фразеологічних одиниць. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, студентів та аспірантів*, 5 груд. 2019 р. Луцьк, 2019. С. 454–456.

- Мацюк, З. Фенко, М (2015). Символічно-сакральна мотивація семантики числа у фразеології Західного Полісся. *Science and Education a New Dimension. Philology, III (15), Issue: 68* (p. 71 – 74).
- Медведєва Л. (2023). Граматика сучасної англійської мови: нова перспектива. *Кн. I, 633, Кн. II – 891, Кн. III – 831 с.* Дніпро.
- Медведь, Е. Н. (2004). Особенности перевода английских фразеологических единиц с количественным компонентом. *Вісник Сумського державного університету, 4* (63).
- Медведь, Е. Н. (2009). Категория количественности в языковой картине мира. *Мова і культура: зб.наук.праць, 12.* Т. II (127).
- Мельчук, И. А. (1985). *Поверхностный синтаксис числовых выражений.* Wiener Slavistischer Almanach.
- Мойсеєнко, І. (2024). Вербальні засоби маніпуляції в рекламі. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 35 (74) № 1: 126 – 130.
- Мойсеєнко, І. П. (2024). Реклама в американському медіа дискурсі: прагмалінгвістичний і перекладацький аспекти. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2024. 77(2), 205–209.
- Мокиєнко, В. М. (2010). Историческая фразеология славянских языков. В J. Grković-Mejdžor (Ured.), *Теорија дијахронијске лингвистике и проучавање словенских језика* (с. 103–129). Српска академија наука и уметности.
- Муковская, Л. (2020). Числовые формы имен с пространственным значением в эстонском языке. В *Uralo-Indogermanica IV. Abstracts.* (pp. 14-15). University of Tartu, Narva College.
- Никитин, М. В. (1988). *Основы лингвистической теории значения.* Высшая школа.

- Осипова, А. А. (2007). Семантическая структура количественных компонентов фразеологических единиц современного английского языка. *Известия РГПУ им. А. И. Герцена*, 13 (36), 95–99.
- Пашинська, Л.М., Школа, Г.М. (2025). Неофраземи періоду російсько-української війни (на матеріалі медіа). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*, 28 (1), 157-166.
- Потебня, А. А. (1999). *Полное собрание трудов: Мысль и язык*. Лабиринт.
- Селіванова, О. О. (2004). *Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти)*. Брама.
- Скрипник, Л. Г. (1973). *Фразеологія української мови*. Наукова думка.
- Смит, Л. П. (1959). *Фразеология английского языка* (А. С. Игнатьева, Пер.). Учпедгиз.
- Соколовская, О. О. (2002). Средства выражения количественной приблизительности в современном английском языке (Дис. канд. филол. наук, Минский государственный лингвистический университет).
- Спринчак, Я. О. (1976). Этимологический анализ фразеологических выражений. *Украинский язык и литература в школе*, 5, 33–38.
- Таранець, В. Г. (1999). *Походження поняття числа і його мовної реалізації (до витоків індоєвропейської промови)*. Астропринт.
- Телия, В. Н. (1990). Семантика идиом в функционально-параметрическом отображении. В В. Н. Телия (Ред.), *Фразеография в Машинном фонде русского языка* (с. 32-47). Наука.
- Телия, В. Н. (1996). Объем фразеологии и типы ее единиц. В В. Телия, *Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты* (с. 56–83).
- Тищенко, О., Коваль С. (2025). Засоби відтворення фразем у дискурсі англомовної відеогри “Balduur’s gate”: перекладознавчий ракурс In: *Modern Philology. Науковий журнал. Вип. 4 Видавничий дім«Гельветика»*. С. 219-231

- Ужченко, В. Д. (1994). *Історико-лінгвістичний аспект формування української фразеології* (Дис. д-ра філол. наук, Дніпропетровський державний університет).
- Ужченко, В. Д., & Ужченко, Д. В. (2007). *Фразеологія сучасної української мови*. Знання.
- Химик, В. В. (1977). Количественность как функционально-семантическая категория и понятие квантитатива. *Лингвистический сборник. Вып. 9.* (сс.125-129).
- Шабі, С. В. (2013). Фразеологізми з семантикою кількості як особливий вид квантитативних одиниць у мові української казки. *Лінгвістичні дослідження, 35*, 69–75.
- Швачко, С. А. (1981). *Языковые средства выражения количества в современном английском, русском и украинском языках*. Вища школа.
- Швачко, С. А. (1983). Английские числительные и их место в лексико-семантическом поле количества (Дис. докт. філол. наук, Сумской государственной педагогический институт им. А. С. Макаренка).
- Швачко, С. О. (2012). Словотворчі тенденції квантитативних одиниць: лінгвокогнітивні аспекти. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : Філологічні науки. Мовознавство, 23*, 197–201.
- Швачко, С. О., & Баранова, С. В. (2007). *Засоби квантифікації: лінгвокогнітивні аспекти: Монографія*. Вид-во СумДУ.
- Шуменко О. А. (2010). Словотворчі потенції англомовних денумеративів. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки, 8*, 445–447.
- Шутова, М. О. (2016). Етнокультурні стереотипні портрети англійців і українців (когнітивно-ономасіологічна реконструкція фразеоформул). Видавничий центр КНЛУ.
- Allan, K. (1980). Nouns and countability. *Language, 56*, 541–567.

- Altenberg, B. (1998). On the Phraseology of Spoken English: The Evidence of Recurrent Word-Combinations. In A. P. Cowie (Ed.), *Phraseology* (p. 101–122). Clarendon Press.
- Andrushenko, O. (2022). The landscape of Middle English focusing adverb even. *Litera: Journal of Language, Literature and Culture Studies*, 32 (2), 1–24.
- Andrushenko, O. (2023). Lancsbox software options for the prospective investigation of the multilingual corpus for European studies. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Т.26, № 1.
- Andrushenko, O. (2023). Particularizing focus markers in old English: Just a case of adverb polysemy? *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow*, VIII (2), 2–14.
- Andrushenko O. (2022). The Scope of just: evidence from information-structure annotation in diachronic English Corpora. In: Natalia Sharonova, Vasyl Lytvyn, Natalia Sharonova et al. (Eds.), *Proceedings of the 6th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS 2022)*. Volume I: Main Conference, Gliwice, Poland, May 12-13, 2022, pp. 677-696.
- Atkinson, J., Campbell, F. W. & Francis, M. R. (1976). The magic number 4 ± 0 : A new look at visual numerosity judgements, *Perception*, 5 (p. 327–334).
- Baranova, S., Kobyakova, I., Brovkina, O. (2023). Lexical and Stylistic Derivation in Mass Media Discourse. *Studies in Media and Communication*, Vol.11 (#4).
- Beck, D. (2007). Morphological phrasemes in Totonacan inflection. In K. Gerdes, T. Reuther, L. Wanner (Eds.), *Meaning-Text Theory: Proceedings of the 3rd International Conference on Meaning-Text Theory* (pp. 107–116).
- Beck, D., & Mel'čuk, I. (2011). Morphological phrasemes and Totonacan verbal morphology. *Linguistics*, 49(1), 175–228.
- Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S., Finegan, E. (2000). *Longman Grammar of Spoken and Written English*. London: Longman, 1204.
- Burger, H. (1998). *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Erich Schmidt Verlag.

- Burger, H. (Ed.). (2007). *Phraseologie / Phraseology: An International Handbook of Contemporary Research: Volume 2 (Handbuecher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 28/2) (German and English Edition)*. Mouton de Gruyter.
- Cassirer, E. (1923). *Philosophie der symbolischen Formen*. T. I. «Die Sprache». Berlin.
- Clark, Y. (2010). *How idioms work*. Garnet Publishing Ltd.
- Colson, J. P. (2008). Cross-linguistic phraseological studies. In S. Granger, F. Meunier (Eds.), *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 191–207). John Benjamins Publishing Co.
- Corbett, G. G. (2004). *Number*. Cambridge University Press.
- Cowie, A. P. (1998). *Phraseology: Theory, Analysis and Application*. Clarendon Press.
- Del Pinal, G. (2018). Meaning, Modulation, and Context: A Multidimensional Semantics for Truth-conditional Pragmatics. *Linguistics and Philosophy*, 41(3), 165–207.
- Delcourt, C. (1998-1999). *Dictionnaire du français de Belgique* (v. 2). Bruxelles.
- Geeraerts, D. (2006). Words and Other Wonders – Papers on Lexical and Semantic Topics. *Cognitive Linguistics Research*, 33.
- Granger, S., & Meunier F. (Eds.). (2008). *Phraseology: An Interdisciplinary Perspective*. John Benjamins Publishing company.
- Granger, S., & Paquot, M. (2008). Disentangling the phraseological web. In S. Granger, F. Meunier (Eds.), *Phraseology. An interdisciplinary perspective* (pp. 27-49). John Benjamins.
- Granger, S., & Paquot, M. (2008). Disentangling the phraseological web. In S. Granger, F. Meunier (Eds.), *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 27–51). John Benjamins Publishing Co.
- Gray, B., & Biber, D. (2015). Phraseology. In Biber D., Reppen R. (Eds), *The Cambridge Handbook of English Corpus Linguistics* (pp 125-145). Cambridge University Press.

- Greenberg, J. H. (1972). Numeral classifiers and substantial number: problems in the genesis of a linguistic type. *Working Papers on Language Universals (Stanford University)*, 9, 1–39.
- Greenberg, J. H. (1974/1990). The relation of frequency to semantic feature in a case language (Russian). In Denning K., Kemmer S. (Eds), *On language. Selected writings of Joseph H. Greenberg* (pp. 207–226). Stanford.
- Gries, S. Th. (2008). Phraseology and linguistic theory: A brief survey. In S. Granger, F. Meunier (Eds.), *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 3–27). John Benjamins Publishing Co.
- Haust, J. (1933). *Dictionnaire français – liégeois* (2-ème partie). Liège.
- Hegel, G. W. F. Wer denkt abstrakt? In: G. W. F. Hegel, *Jenaer Schriften 1801–1807. Werke 2* (SS. 575-581). Frankfurt a. Main: Suhrkamp, 1986. Переклад з німецької Івана Іващенко за виданням. Наукова редакція Андрія Богачова. Літературна редакція Олександра Стукала. *Sententiae*, Volume XXXIX, Issue 2, 2020.
- Hendrickson, R. (2016). *Word and Phrase Origins*. Checkmark Books.
- Huddleston, R., Pullum, G. K. (2005). *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1842.
- Jackendoff R. S. (1994). *Patterns in the Mind. Language and Human Nature*. Basic Books.
- Jackendoff, R. (1991). *Semantics and Cognition*. The MIT Press Cambridge.
- Kipfer, B. N. (2008). *Phraseology. Thousands of Bizarre Origins, Unexpected Connections, and Fascinating Facts about English's best Expressions*. Sourcebooks.
- Landacker, R. W. (1991). *Concept, Image and Symbol : The Cognitive Basics of Grammar*. Mouton de Gruyter.
- Langlotz, A. (2006). *Idiomatic Creativity: A cognitive-linguistic model of idiom representation and idiom variation in English*. John Benjamins Publishing Company.
- Levin, B., & Pinker, S. (1991). *Lexical & Conceptual Semantics*. MIT Press.

- Levin, M., & Lindquist, H. (2008). Foot and Mouth: The phrasal patterns of two frequent nouns. *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 143–158). John Benjamins Publishing Co.
- Levin, M., & Lindquist, H. (2007). Sticking one's nose in the data: Evaluation in phraseological sequences with nose. *ICAME Journal*, 3, 87–110.
- Lieber, R. (2009). A lexical semantic approach to compounding. In R. Lieber, P. Štekauer (Eds.), *The Oxford handbook of compounding* (pp. 78–104). Oxford University Press.
- Lopushanskaya, S. (2009). *Human Language as a Means of Conceptualizing Reality / Sophia Lopushanskaya // The Human Being in Contemporary Philosophical Conceptions*. – Cambridge Scholars Publishing. P. 63–69.
- Lyons, J. (1968) *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge University Press.
- Massion, F. (1987). *Dictionnaire de belgicisms* (T.2). Verlag Peter Lang GMBH.
- McCawley, J. D. (1975). Lexicography and the count-mass distinction. In Cogen, C., Thompson, H., Thurgood, G., Whistler, K. and Wright, J. *Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* (pp. 314–321). University of California.
- Mel'čuk, I. A. (1995). Phrasemes in language and phraseology in linguistics. In M. Everaert, E.-J. van der Linden, A. Schenk, R. Schreuder (Eds.), *Idioms: Structural and Psychological perspectives* (pp. 167–232). Lawrence Erlbaum.
- Moon, R. (1998). Frequencies and forms of phrasal lexemes in English. In A. P. Cowie (Ed.), *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications* (p. 79–100). Oxford University Press.
- Naciscione, A. (2001). Phraseological Units in literary discourse : implications for teaching and reading. *Cauce Revista de Filologia usu Didactica. Reading beyond Text: Processes and Skills*, 24, 53–67.
- Pierini, P. (2008). Opening a Pandora's Box : Proper names in English Phraseology. *Linguistik online*, 36(4), 43–58.

- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Longman.
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., Svartvik, J. (2000). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Index by Crystal, D. London: Longman, 1779.
- Sawamura, H., Shima, K., & Tanji, J. (2002). Numerical Representation for Action in the Parietal Cortex of the Monkey. *Nature*, 415, 918-922.
- Shvachko, S. (2013). Polyfunctionality of the English Quantitative Words. *Journal of Education Culture and Society*, 2, 208-214.
- Stubbs, M. (2007). An example of frequent English phraseology: distribution, structures and functions. *Language & computer*, 62(1), 89–105.
- Taylor, J. (2017). Lexical Semantics. In B. Dancygier (Ed.), *The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics* (pp. 246–261). Cambridge University Press.
- Teliya, V., Bragina, N., Oparina, E., & Sandomirskaya, I. (1998). Phraseology as a Language of Culture: It's Role in the Representation of a Collective Mentality. In A. P. Cowie (Ed.), *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications* (p. 55–75). Oxford.
- Tyshchenko, O., Koshelkova, E. Types of Interlingual Equivalents of Phraseological Units and Metaphors in Literary Translation In: *AWEJ for Translation & Literary Studies*, Volume 7, Number 2. 2023 pp. 16-30.
- Vasko, S. (2024). Semic Composition Modulations of Quantitatives in the Phrasemes of English (Methodical Practices of Analysis). *Acta Linguistica Lithuanica XC*. (p. 251–272).
- Wierzbicka, A. (1988). *The Semantics of Grammar*. Amsterdam.
- Wierzbicka, A. (1992). *Semantics, culture and cognition: universal human concepts in culture-specific configurations*. Oxford University Press.
- Wierzbicka, A. (2006). *English: Meaning and culture*. Oxford University Press.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ І ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

- Баранцев, К. Т. (2005). *Англо-український фразеологічний словник* (2-е вид., випр.). Знання, КОО.
- Білоноженко, В. М. (Уклад.). (2003). *Словник фразеологізмів української мови*. Наукова думка.
- Гаврись, В. І., & Пророченко, О. П. (1981). *Німецько-український фразеологічний словник. Deutsch-Ukrainisches phraseologisches Wörterbuch. T.1–2*. Радянська школа.
- Керлот, Х.Э. (1994). *Словарь символов*. REFL-book.
- Купер, Дж. (1995). *Энциклопедия символов*. Ассоциация духовного единения «Золотой Век».
- Тресиддер, Дж. (1999). *Словарь символов*. ФАИР-Пресс.
- Cambridge International Dictionary of Idioms (1998). Cambridge University Press.
- Dictionary of Contemporary English (2009). (2nd ed.). London, Pearson Longman.
- Flavell, L., & Flavell, R. (1992). *Dictionary of Idioms and Their Origins*. KYLE CATHIE LTD.
- Siefring, J. (Ed.). (2004). *The Oxford Dictionary of Idioms* (2st ed.). Oxford University Press
- Sinclair, J. (1995). *Collins Cobuild dictionary of idioms*. HarperCollins Publishers.
- Spears, R. (1997). *NTC's Thematic Dictionary of American Idioms* (1st ed.). McGraw-Hill.
- Spears, R. (2007). *American Idiom Dictionary* (Second Edition). MCGRAW-HILL'S ESSENTIAL.
- Oxford Paperback Thesaurus (2002). Oxford, Oxford University Press.
- Oxford English Dictionary. (n.d.). Retrieved November 11, 2022, from <http://www.oed.com/>
- Zimmer, B. G. (Ed.). (2008). *Pocket Oxford American Dictionary* (2nd ed.). Oxford, New York: Oxford University Press.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

СЕМАНТИЧНІ СТРУКТУРИ КВАНТИТАТИВІВ ЧИСЛОВОГО РЯДУ ВІД *ONE* – *TWELVE* У DICTIONARY OF CONTEMPORARY ENGLISH

№ п/п	Морфологічна і синтаксична природа	Частина мови	Значення	Приклад	Примітка
1.	one¹ one² (plural ones);	Числ.	<p style="text-align: center;">Числівник</p> <p>1. кількість – один, одна, одне;</p> <p>2. one or two – (syn. <i>few</i>) – мала кількість людей або речей;</p> <p>3. in ones and twos – по одному або парами невеликою кількістю чи групами;</p> <p style="text-align: center;">Займенник</p> <p>1. для позначення когось або чогось, про кого або про що вже згадувалося або відомо;</p> <p>the one(s) (that / who / which) – той (ті), хто / що / який / які;</p> <p>this one / that one/ these ones / those ones – ось цей / ось той / ось ці / ось ті;</p> <p>2. для позначення</p> <p>а) одного з членів групи;</p> <p>б) або одного з пари людей чи речей;</p> <p>в) або одного з пари людей чи речей;</p> <p>с) one [+ of] – один [+ з];</p>	<p>1. <i>They had one daughter.</i></p> <p>2. <i>One or two of us knew her.</i></p> <p>3. <i>Guests arrived in ones and twos</i></p> <p>1. <i>Have you got a camera? – No. You should buy one (= buy a camera).</i></p> <p><i>The only jokes I tell are the ones that I hear from you.</i></p> <p><i>I like all the pictures except this one.</i></p> <p>2.</p> <p>а) <i>The children seemed upset. One was crying.</i></p> <p>в) <i>She has two daughters. One is a primary school teacher, the other is a musician.</i></p> <p>с) <i>This is one of my favourite books.</i></p>	

		<p>3. a) the one(s) who that – той / ті, хто;</p> <p>b) the only ones - єдині;</p> <p>4. one by one – один за одним; використовується, коли одна особа або річ у групі щось робить, потім наступна, потім наступна, особливо у регулярний спосіб;</p> <p>5. one after another / one after the other – один за іншим / один за одним; якщо події відбуваються одна за одною, вони відбуваються без великого проміжку часу між ними;</p> <p>6. (all) in one – все в одному; якщо хтось або щось є сукупністю різних речей в одному, то це всі ці речі;</p> <p>7. формальне - для позначення людей загалом, включаючи мовця;</p> <p>Прим. У повсякденній англійській мові люди</p>	<p>3. a) <i>I was the one who had been attacked, not Richard.</i> в) <i>The only ones who will benefit are the shareholders.</i></p> <p>4. One by one each soldier approached the coffin and gave a final salute.</p> <p>5. One after another, tropical storms battered the Pacific coastline.</p> <p>6. It's a TV, radio, and VCR all in one.</p> <p>7. One can never be too careful. – Ніколи не можна бути надто обережним.</p> <p><i>Great pictures make one think. – Чудові картини змушують задуматися.</i></p> <p>You can never be too careful.</p>	
--	--	--	--	--

		<p>зазвичай використовують you, а не one.</p> <p>8. I, for one, ... використовується, щоб наголосити на тому, що ви вірите у щось, щось таке робитимете і сподівається, що інші зроблять те саме;</p> <p>9. ... for one – використовується, щоб навести приклад когось або чогось;</p> <p>10. be one up (on somebody / get one up on somebody) – мати або отримати перевагу над ким-небудь;</p> <p>11. informal put one over on somebody – обдурити когось;</p> <p>12. be at one with somebody / something – а) відчувати себе дуже спокійно або розслаблено в ситуації чи середовищі, в якому перебуваєте;</p> <p>b) <i>formal to agree with someone about something</i> – погоджуватися з ким-</p>	<p>8. I, for one, am proud for the team's effort. – Я, наприклад, пишаюся зусиллями команди.</p> <p>9. There were several people absent that afternoon, weren't there? Mr Ashton for one. –</p> <p><i>Кілька людей були відсутні того дня, чи не так? Наприклад, пан Ештон.</i></p> <p>11. No one's going to put one over on me!</p> <p>12. a) She felt as she always did in these mountains: peaceful, without care, at one with nature. – Вона відчувала себе так само, як завжди в цих горах: мирно, безтурботно, в єдності з природою.</p> <p>b) He was at one with Wheatley on the need to abandon free</p>	
--	--	---	---	--

		<p>небудь про щось;</p> <p>13. informal – використовується в окремих фразах для значення «алкогольний напій»; have had one too many – випив занадто багато алкоголю; (have) one for the road - випити останній алкогольний напій перед тим, як залишити місце;</p> <p>14. Spoken the one about ... - жарт чи гумористична історія;</p> <p>15 Written as one – якщо багато людей роблять щось як один, усі вони роблять це одночасно;</p> <p>16. a difficult / hard / good etc. one – певний вид проблеми, запитання, історії тощо;</p> <p>17. one and the same – та сама особа чи річ;</p> <p>18. Informal not / never be one to do something –</p>	<p><i>trade.</i> – Він був одностайним з Уїтлі щодо необхідності відмови від вільної торгівлі.</p> <p>13. How about a quick one at the pub?</p> <p><i>14. Have you heard the one about the chicken who tried to cross the road?</i> - Ви чули ту про курку, що намагалася перебігти дорогу?</p> <p><i>15. The whole team stood up as one.</i> Вся команда встала як один.</p> <p><i>16. What do you attribute your long life to? – Oh that's a difficult one.</i> Чим ви пояснюєте своє довголіття? – О, це складно.</p> <p><i>17. Muhammad Ali and Cassius Clay are one and the same.</i></p> <p><i>18. Tom is not one to show his</i></p>	
--	--	---	---	--

			<p>ніколи не робити щось конкретне, тому що це не є частиною вашого характеру;</p> <p>19. Informal not / never be (a great one for (doing) something – не насолоджуватися певною діяльністю, предметом тощо;</p> <p>20. Spoken one of us – використовується, щоб сказати, що хтось належить до тієї ж групи, що й ви, або має ті самі ідеї, переконання тощо;</p> <p>21. old-fashioned or formal – кожен;</p>	<p><i>emotions.</i></p> <p>19. I've never been a great one for watersports. Я ніколи не був фанатом водних видів спорту.</p> <p>20. You can talk in front of Terry – he's one of us.</p> <p>21. Apologies to one and all.</p>	
	one ³	детер-мінатив	<p>22. BrE spoken got it in one! – використовується, щоб сказати, що хтось про щось правильно здогадався або відразу зрозумів;</p> <p>23. spoken little / young ones – використовується деякими людьми в значенні "діти", особливо маленькі діти</p> <p>24. BrE old-fashioned you are / he is a one – використовується для того, щоб сказати, що чиясь поведінка смішна, дивна чи дивовижна;</p> <p>1. використовується для підкреслення певної особи чи речі;</p> <p>2. one day / morning / year etc. а) одного дня, ранку</p>	<p>22. You are not painting the house again, are you? – Got it in one! – Ви ж не фарбуєте будинок знову? – Зрозумів!</p> <p>23. She's got four little ones.</p> <p>24. You are a one!</p> <p>1. If there's one thing I can't stand, it's people who bite their nails. а) <i>One morning I</i></p>	

		<p>тощо в минулому;</p> <p>b) використовується для розмови про день, ранок тощо в майбутньому, які ще точно не відомі;</p> <p>3. використовується для розмови про конкретну особу чи річ у порівнянні з іншими подібними людьми чи речами;</p> <p>4. It's one thing to ... it's (quite) another to використовується для позначення того, що друга згадана річ, насправді, дуже, цілком відрізняється від першої, і часто набагато складніше їх розрізнити;</p> <p>5. for one thing використовується для пояснення того, що ви щойно сказали;</p> <p>6. be one crazy woman / be one interesting job etc. <i>AmE spoken</i> to be a very crazy woman, be a very interesting job etc.</p> <p>7. <i>Formal</i> вживається перед іменем когось, кого ви</p>	<p><i>was sitting at my desk when a policeman knocked at my door.</i></p> <p><i>b) One day she hopes to move to the South Coast.</i></p> <p>3. <i>Why does my card work in one cash machine and not in another?</i></p> <p>4. <i>It's one thing to say we have a goal; it's another to actually act on it.</i></p> <p>5. <i>For one thing, she seldom stopped to listen. For another, he doubted that he could make himself clear.</i> <i>По-перше (з одного боку), вона рідко зупинялася, щоб послухати. З іншого боку, він сумнівався, що зможе прояснити ситуацію.</i></p> <p>6. <i>You are one lucky guy.</i> <i>Ти один щасливчик</i></p> <p>7. <i>He was accused of stealing a horse from one Peter</i></p>	
--	--	---	---	--

	<p>one⁴ (лише перед іменником)</p> <p>one⁵ (вживається, як правило, у множині)</p>	<p>прикм.</p> <p>Іменник</p>	<p>не знаєте або не чули про нього раніше;</p> <p>1. <i>лише</i></p> <p>2. one and only a) використовується, щоб підкреслити, що хтось дуже відомий; b) використовується для підкреслення того, що щось є єдиним у своєму роді;</p> <p><i>AmE</i> Ододоларова паперова купюра</p>	<p><i>Wright.</i> <i>Його звинуватили в крадіжці коня у якогось Пітера Райта.</i></p> <p><i>1. Her one concern was to get to the door without being seen.</i> <i>Її єдиною турботою було пройти до дверей непомітною.</i></p> <p><i>a) the one and only Frank Sinatra;</i></p> <p><i>b) I even tried my one and only French joke on them.</i> <i>Я навіть спробував над ними свій єдиний французький жарт.</i></p> <p><i>I don't have any ones.</i></p>	
2.	two	числ.	<p>Числівник</p> <p>1. кількість – два;</p> <p>2. in twos – групами з двох людей або речей; twosome – двоє;</p> <p>3. put two and two together – скласти два і два (здогадатися значення з почутого чи побаченого);</p> <p>4. that makes two of us –</p>	<p>1. <i>I'll be away for almost two weeks.</i></p> <p>2. <i>I'd like you to line up in twos, please.</i></p> <p>3. <i>I saw him leaving her house and I put two and two together.</i></p> <p>4. <i>"But I don't know anything</i></p>	

		<p><i>Spoken.</i> – “нас таких двоє”;</p> <p>5. two can play at that game – <i>Spoken</i> використовується для того, щоб сказати комусь, що він / вона не матиме переваги над вами, зробивши щось, тому що ви теж можете це зробити - “у цю гру можуть грати двоє”;</p> <p>6. a year / a week / a moment / an hour etc or two – <i>Spoken</i> “один чи кілька років тощо”;</p> <p>7. two sides of the same coin – два способи розгляду однієї ситуації = дві сторони однієї медалі;</p> <p>8. two heads are better than one – “дві людини, швидше за все, розв’яжуть проблему або придумують щось, ніж одна людина, яка працює сама”;</p> <p>9. BrE be in two minds (about sth.); AmE be of two minds (about sth.) – “бути нездатним вирішити, що робити, або думати про щось”;</p> <p>10. two cents (worth)- AmE informal ваша думка або те, що ви хочете сказати;</p> <p>11. two’s company, three’s a crowd – “краще залишити двох людей наодинці, ніж трьох, щоб провести</p>	<p><i>about children!</i>” “<i>Well, that makes two of us</i>”.</p> <p>9. I was in two minds about whether to go with him. <i>Я була в роздумах, чи йти з ним.</i></p> <p>10. Everyone had to put in their two cents worth. <i>Кожен мав покласти (вставити) свої два центи (п’ять копійок).</i></p>	
--	--	---	--	--

			<p><i>час один з одним</i>"; третій зайвий don't care two hoots – “байдуже”; two / three etc. of a kind – “два / три тощо”; be two / ten a penny – “не цінні чи цікаві, оскільки вони дуже поширені та їх легко знайти”; in ones and twos – “по одному і по два”; it takes two to tango – “для танго потрібні двоє”; kill two birds with one stone – “вбити двох зайців одним пострілом”; no two ways about it - “немає сумнівів щодо цього”; fall between two stools – “не досягти жодної з двох цілей”.</p>		
3.	three	Числ.	<p>Числівник 1. кількість – три; a) in threes – групами з трьох людей або речей; б) threesome – трос;</p>		
4.	four	Числ.	<p>Числівник 1. кількість – чотири; 2. on all fours – підтримувати тіло руками та колінами; навкарачки; 3. ЛСВ in fours – – групами з чотирьох людей або речей; ЛСВ foursome – четверо; 4. удар у крикеті, який приносить чотири результативні пробіжки, тому що він виходить за межі ігрової зони;</p>	<p>2. He was down on all fours playing with the puppy. <i>Він лежав на руках і колінах і грався із цуценям.</i></p>	

			<p>5. команда з чотирьох осіб, які веслюють на гоночному човні, або човен, на якому вони веслюють;</p> <p>6. the four corners of the Earth / world - місця або країни, які знаходяться далеко одна від одної;</p>	<p>6. People from the four corners of the world have come to Ontario to make it their home. Люди з чотирьох сторін світу приїхали до Онтаріо, щоб зробити його своїм домом.</p>	
5.	five	Числ.	<p>Числівник</p> <p>1. кількість – п’ять; 2. банкнота вартістю п’ять доларів або фунтів -fiver; 3. give sb (a) five – <i>Informal</i> – вдарити рукою по долоні чиєїсь руки, щоб показати, що ти дуже задоволений чимось; 4. take five – <i>spoken</i> – використовується, щоб сказати людям припинити роботу на кілька хвилин; 5. fives – британська гра з м’ячем, у якій м’яч б’ють рукою об будь-яку з трьох стін;</p>	<p>1. Do you have two fives for a ten?</p>	
6.	six	Числ.	<p>Числівник</p> <p>1. кількість – шість; 2. six figures / digits – раніше говорили про число від 100 000 до 1000 000;</p>	<p>2. The final cost of the project will easily run into six figures (= be over \$100.000). Кінцева вартість проекту може сягнути шестизначного числа (= понад \$100 000).</p>	

			<p>3. at sixes and sevens – <i>Informal</i> – неорганізований і розгублений;</p> <p>4. it's six of one and half a dozen of the other – <i>Spoken</i> – для позначення того, що люди або групи людей, які беруть участь у ситуації, однаково відповідальні за щось погане, що відбувається;</p> <p>5.BrE Spoken knock / hit sb for six – сильно вплинути на когось у поганий спосіб;</p> <p>6. удар у крикеті, який приносить шість пробіжок, оскільки м'яч перетинає край ігрової зони, перш ніж торкнутися землі;</p>	<p>3. <i>When the visitors arrived, we were still at sixes and sevens.</i></p> <p>4. <i>In any family quarrel, it's usually six of one and half a dozen of the other.</i></p> <p>5. <i>Losing his job really knocked him for six.</i></p>	
7.	seven	Числ.	<p>Числівник</p> <p>1.кількість – сім;</p> <p>2.the seven year itch - гумористичне - думка про те, що після семи років шлюбу багато людей починають бажати стосунків з кимось іншим;</p> <p>3. at sixes and sevens – <i>informal</i> – неорганізований і розгублений;</p>	<p>1. <i>We close the store at seven (= at & o'clock).</i></p>	
8.	eight	Числ.	<p>Числівник</p> <p>1.кількість – вісім;</p> <p>2. команда з восьми осіб, які веслюють на гоночному човні, або човен, на якому вони веслюють;</p>	<p>1. <i>It's only eight days till Christmas.</i></p>	
9.	nine	Числ.	<p>Числівник</p> <p>1. кількість – дев'ять;</p>	<p>1. <i>He's only been in this job for nine months.</i></p>	

			<p>2.nine times out of ten – майже завжди (дев'ять з десяти);</p> <p>3.a nine days' wonder – річ або подія, яка дуже збуджує людей на короткий час;</p> <p>4. have nine lives – щоб вдало вирватися з небезпечних ситуацій (дев'ять життів);</p> <p>5. dressed up to the nines – Informal – носити свій найкращий чи найформальніший одяг;</p> <p>6. be on cloud nine – бути надзвичайно щасливим і схвильованим;</p>	<p>2.Nine times out of ten we can solve the problem over the phone.</p>	
10.	ten	Числ.	<p>Числівник</p> <p>1.кількість – десять;</p> <p>2.ten to one – <i>informal</i> - для вираження чогось дуже ймовірного;</p> <p>3.1. be ten a penny – дешева чи малоцікава річ, оскільки вона дуже поширена та її легко знайти;</p> <p>3.2. be a dime a dozen - щось легко знайти або отримати; десять центів за дюжину;</p> <p>4.BrE (get) ten out of ten (for something) – використовується в</p>	<p>1a.Snow had been falling steadily for ten days.</p> <p>1b.I need to be home at ten (=at ten o'clock).</p> <p>1c.At the time she was about ten (= ten years old).</p> <p>2.Ten to one he'll have forgotten all about it tomorrow.</p> <p>Велика ймовірність (сто відсотків, десять до одгого) того, що завтра він забуде про це.</p>	
		Іменник	<p>4. You get ten out of ten for effort, Simon.</p>		

			<p>школах, щоб поставити відмінну оцінку або жартівливо похвалити когось;</p> <p>Іменник 1. Десятифунтова банкнота</p>	<p>1.I reached inside my purse and handed him a ten.</p>	
11.	eleven	<p>Числ.</p> <p>Іменник</p>	<p>Числівник 1.кількість – одинадцять;</p> <p>Іменник 1. команда з 11 гравців у футбол або крикет;</p>	<p>1a.She was sent to jail for eleven months. 1b.I never go to bed before eleven (=before eleven o'clock). 1c. James had worked every summer since he was eleven (=eleven years old).</p> <p>1.He plays regularly in the first eleven (=the best team of 11 players).</p>	
12.	twelve	Числ.	<p>Числівник 1.кількість – дванадцять; 1.a.dozen – дюжина; a baker's dozen</p>	<p>a phrase meaning 13, representing one more than a standard dozen (12). This tradition originated in medieval England, where bakers added an extra loaf or item to a dozen to avoid heavy fines or flogging for selling underweight bread, as required by strict laws.</p>	

ДОДАТОК 2

**ФРАЗЕМИ З КВАНТИТАТИВАМИ
ЧИСЛОВОГО РЯДУ ВІД ONE – TWELVE**

№	Фразема	Буквальний переклад фраземи	Фраземне значення англійською мовою	Переклад значення фраземи
ONE				
1	be all one to	усе однакове	make no difference to someone	одне й те ж без різниці
2	back to square one	назад до позиції один	back to the starting point, with no progress made <i>Square one may be a reference to a board game such as Snakes and Ladders, or may come from the notional division of a football pitch into eight numbered sections for the purpose of early radio commentaries.</i>	назад із самого початку
3	go one better	спробувати ще один раз краще	1.narrowly surpass a previous effort or achievement; 2) narrowly outdo another person	1) трішки (чуть-чуть) перевершити попереднє зусилля або досягнення; 2)трішки (чуть-чуть) перевершити іншу особу)
4	kill two birds with one stone (До 2)	убити двох птахів одним каменем	see KILL	досягти результату однією дією
5	there's one (or a sucker) born every minute	щохвилини народжується одна людина (простофіля, легковірна людина))	there are many stupid or gullible people about (used as a comment on a particular situation in which someone has been or is about to be deceived)	навколо є багато дурних або легковірних людей (як коментар до ситуації, у якій хтось був обдурений або майже обдурений)
6	one of the boys А	один з хлопців	accepted by a group of men	той, хто прийнятий (визнаний) групою чоловіків
7	from day one	із дня один	from the very beginning <i>1996 Christopher</i>	із самого початку

			<i>Brookmyre Quite Ugly OneMorning. The system churns out junior doctors who have paid bugger all attention to the meat and two veg medicine they will find themselves up to their necks in from day one.</i>	
8	one of those days Ад і Ак	один із цих днів	a day when several things go wrong	день, коли декілька справ пішли не так, як треба
9	as one door closes, another opens	коли одні двері зачиняються, інші відчиняються	you shouldn't be discouraged by failure, as other opportunities will soon present themselves	ви не повинні впадати в смуток через невдачу, оскільки відкриються інші можливості
10	in one ear and out the other	в одне вухо і з іншого вуха	heard but disregarded or quickly forgotten	почув, але знехтував або швидко забув
11	don't put all your eggs in one basket	не клади усі яйця в один кошик	don't risk everything on the success of one venture	не ризикуй усім заради успіху в небезпечному задумі
12	one over the eight	одна (чарка) після восьмої (чарки)	slightly drunk <i>The idea behind this idiom is that a drinker can reasonably be expected to consume eight glasses of beer without becoming drunk. The expression was originally armed forces' slang from the early 20th century.</i>	слабкий (легкий) ступінь сп'яніння <i>Ідея цієї ідіому полягає в тому, що від того, хто п'є (розсудливо, резонно), очікують, що він споживатиме вісім бокалів пива, не п'яніючи.</i>
13	one in the eye for	одна (подія, досягнення), яка впала в око	a disappointment or setback for someone or something, especially one that is perceived as being well deserved	розчарування або фіаско когось, особливо того, хто здається достойним, заслуженим
14	with one eye on	одним оком на	giving some but not all your attention to 1977 Craig Thomas Firefox With one eye on the JPT (jet-pipe temperature).	приділити деяку, але не всю свою увагу

15	pull a fast one	швидко потягнути щось	try to gain an unfair advantage by rapid action of some sort <i>This phrase was originally early 20th century US slang and is also found as <i>put over a fast one</i></i>	спробувати отримати несправедливу перевагу шляхом швидкої дії (махінації)
16	in (or at) one fell swoop	за один наліт	all in one go <i>This expression comes from Macduff's appalled reaction to the murder of his wife and children in Shakespeare's Macbeth : 'Oh hell-kite! "All my pretty chickens, and their dam At one fell swoop?"</i>	за одну спробу (одним махом)
17	one fine day	одного гарного дня	at some unspecified or unknown time	у якийсь невизначений або невідомий час
18	have one foot in the grave Д і А	мати одну ногу в могилі	be near death through old age or illness	бути при смерті через старість чи хворобу
19	one good turn deserves another	один хороший поворот заслуговує на інший	if someone does you a favour, you should take the chance to repay it.	якщо хтось зробив вам послугу, ви повинні використати шанс, щоб відплатити
20	a great one for	чудовий для	a habitual doer of; an enthusiast for <i>1994 Romesh Gunasekera Reef Early on I learned the value of making lists from watching Mister Salgado. He was a great one for lists.</i>	природжений виконавець чогось, ентузіаст
21	do something with one hand (tied) behind your back	робити щось однією рукою за спиною	do something easily	робити щось легко
22	pull one out of the hat	витягти щось з капелюха)	bring off an unexpected trick in an apparently desperate situation <i>The image here is of a</i>	успішно здійснити трюк в очевидно безнадійній ситуації (витягти кролика з капелюха мага)

			<i>rabbit pulled out of a magician's hat.</i>	
23	have one too many	мати (випивати) по одній (чарці) надто багато (разів)	see MANY	сп'яніти
24	a (or one) hell of a	одне пекло з	used to emphasize something very bad or great <i>If someone on the committee has been leaking, we're in a hell of a jam.</i>	позначення (підкреслення) чогось дуже поганого або чудового
25	like a hen with one chick (or chicken)	як квочка з одним курчам	absurdly fussy and overanxious	абсурдно метушливий і надмірно тривожний
26	one jump ahead	один стрибок уперед	one step or stage ahead of someone else and so having the advantage over them	на крок або етап попереду когось іншого інший і ,таким чином, має перевагу над ним
27	one minute to midnight	одна хвилина до півночі	the last moment or opportunity <i>1998 New Scientist. It's one minute to midnight for the discredited WHO.</i>	останній момент або можливість
28	one nation Д	одна нація	a nation not divided by social inequality	одна нація (народ) нерозділені соціальною нерівністю
29	a new one on (me, him, etc.)	щось нове для (мене, нього і т.д.)	an account, idea, or joke not previously encountered by me, him, etc.	обліковий запис, ідея чи жарт, з якими раніше не стикався (я, він тощо)
30	public enemy number one	ворог народу номер один	see PUBLIC	найбільше розшукуваний злочинець
31	take care of (or look after) number one	піклуватися (або доглядати) за номером один	be selfishly absorbed in protecting your own person and interests	бути егоїстично поглиненим захистом своєї особи та своїми інтересами
32	odd one (or man) out	зайвий, (крайній, цап-відбувайло, біла ворона)	1)someone or something that is different to the others; 2)someone who is not able to fit easily or comfortably into a group or society	1) хтось або щось, що відрізняється від інших; 2) той, хто не може легко або комфортно вписатися в групу чи суспільство

33	an old one	щось старе	a familiar joke	знайомий жарг
34	get something in one	досягти (отримати) щось за одну (мить)	understand or succeed in guessing something immediately	зрозуміти або досягти успіху, здогадатися відразу
35	one on one (or one to one)	один на один (один до одного)	referring to a situation in which two parties come into direct contact, opposition, or correspondence <i>I wanna speak to God one on one me and him.</i>	відноситься до ситуації, коли дві сторони вступають у прямий контакт, опозицію, переписку Я хочу поговорити з Богом один на Один (віч-на-віч), я і він.
36	rolled into one Д	згорнуті в одному	see ROLLED <i>(of characteristics drawn from different people or things) combined in one person or thing. 1907 George Bernard Shaw Major Barbara My methods... would be no use if I were Voltaire, Rousseau, Bentham, Mill, Dickens, Carlyle, Ruskin, George, Butler, and Morris all rolled into one.</i>	риси різних людей або речей, які скомбіновані (згорнуті, зібрані) в одній людині або у якомусь предметі
37	one-horse race	перегони (змагання зі швидкості) одного коня	a contest in which one candidate or competitor is clearly superior to all the others and seems certain to win <i>The Rangers, who have won six of their last seven, could make it a one-horse race in a hurry.</i>	конкурс, в якому один кандидат або конкурент явно перевершує всіх інших і виграє
38	one-horse town	місто одного коня (ідея про те, що на таке невелике місто є всього один кінь)	a small town with few and poor facilities,	невелике місто з кількома поганими зручностями
39	owe someone one	заборгувати комусь щось	feel indebted to someone	відчувати себе в боргу перед кимось

			<i>1990 Paul Auster The Music of Chance 'I guess I owe you one,' Floyd said, patting Nashe's back in an awkward show of gratitude.</i>	
40	in one piece	одним цілим шматком	unharmd or undamaged, especially after a dangerous journey or experience	нерозбитий або неушкоджений, особливо після небезпечної подорожі або пригоди
41	pull a fast one ПРИКЛАД 15	швидко щось витягти	see FAST	успішно когось обдурити; успішно здійснити трюк в очевидно безнадійній ситуації (витягти кролика з капелюха мага)
42	pull the other one	потягнути за щось інше	used to express a suspicion that you are being deceived or teased <i>A fuller form of this expression is pull the \ other one, it's got bells on.</i>	використовується для вираження підозри, що вас обманюють або дразнять
43	one for the road	одна (чарка) на дорогу	a final drink, especially an alcoholic one, before leaving for home	останній напій, особливо алкогольний, перед відходом додому
44	(all) rolled into one	(усе) згорнуте в одне	(of characteristics drawn from different people or things) combined in one person or thing <i>My methods... would be no use if I were Voltaire, Rousseau, Bentham, Mill, Dickens, Carlyle, Ruskin, George, Butler, and Morris all rolled into one.</i>	(характеристики від різних людей або речей), поєднаних в одній особі чи речі
45	one and the same	один і той самий	the same person or thing (used for emphasis)	одна й та ж особа або річ (вживається для емпізи)

46	six of one and half a dozen of the other До 6	шість одного і півдюжини іншого	used to convey that there is no real difference between two alternatives	використовується, щоб повідомити, що між двома альтернативами немає реальної різниці
47	there's more than one way to skin a cat	є більш ніж один шлях, щоб здерти шкіру з кота	there's more than one way of achieving your aim <i>There are several traditional proverbs along these lines, for example there are more ways of killing a cat than choking it with cream.</i>	є більше ніж один спосіб досягти вашої мети
48	sleep with one eye open	спати з одним відкритим оком	sleep very lightly so as to be aware of what is happening around you	спати дуже неглибоким сном так, щоб бути в курсі того, що відбувається навколо
49	stick one (or it) on someone	приклеїти щось на когось	hit someone	вдарити когось
50	in words of one syllable	односкладовими словами	using very simple language; expressed plainly	використання дуже простої мови
51	two heads are better than one до 2	дві голови краще, ніж одна	it's helpful to have the advice or opinion of a second person	корисно отримати пораду чи думку другої особи
TWO				
1	kill two birds with one stone	убити двох птахів одним каменем	see KILL	досягти результату однією дією
2	not care two straws	не турбуватися на дві соломинки (все тринь-трава)	care little or not at all	мало або зовсім не турбуватися
3	cross as two sticks	хрест як дві палиці, що перехрещуються (труться)	very annoyed or grumpy <i>This expression is a play on the two senses of cross, firstly 'bad-tempered' and secondly 'intersecting'.</i>	дуже роздратований або сварливий
4	like a dog with two tails	як пес з двома хвостами	showing great pleasure; delighted <i>The image here is of a</i>	демонструючи велике задоволення; в захваті

			<i>dog wagging its tail as an expression of happiness.</i>	
5	fall between two stools	впасти між двома стільцями	See STOOL it fails to achieve either of two aims	не вдається досягти жодної з двох цілей
6	two can play at that game	у тій грі можуть грати двоє (<i>їдеться не про людей, а про погану поведінку людини й про не вигідне становище, викликане поганою поведінкою</i>)	see TWO used to assert that one person's bad behaviour can be copied to that person's disadvantage	погана поведінка однієї людини може бути скопійована на шкоду цій людині
7	not care (or give) a hoot (or two hoots)	байдуже, чи крикнути один раз, чи два рази	not care at all <i>Never think about anybody but yourself, do you? Never give two hoots about your poor little sister following you around.</i>	зовсім байдуже
8	know a thing or two	знати якусь річ або дві	be experienced or shrewd <i>Andy Shernoff... knows a thing or two about great glam punk.</i>	бути досвідченим або кмітливим
9	have two left feet	мати дві ліві ступні	be clumsy or awkward	бути незграбним або невмілим
10	the lesser evil (or the lesser of two evils)	менше зло (або менше з двох зол)	The less harmful or unpleasant of two bad choices or possibilities	менш шкідливий або неприємний з двох поганих варіантів чи можливостей
11	be in (or of) two minds	бути в (або) двох думках	be unable to decide between alternatives	бути не в змозі вибрати між альтернативами
12	no two ways about it	немає двох шляхів щодо цього	used to convey that there can be no doubt about something	використовується для передачі того, що в чомусь не може бути сумніву
13	like peas (or like as two peas) in a pod	як горох (або як дві горошини) в стручку	so similar as to be indistinguishable or nearly so	настільки схожі, що їх неможливо або майже неможливо розрізнити
14	take someone	збити з когось	make someone realize	змусити когось

	down a peg or two	збавити тон (пиху) на один або два кілочки	to realize that they are less talented or important than they think they are	зрозуміти, що вони менш талановиті або важливі, ніж вони думають
15	not have two pennies to rub together	не мати двох (пенсів) монеток, щоб вони терлися разом	lack money; be very poor <i>have none or hardly any of the specified items, especially coins</i>	брак грошей; бути дуже бідним
16	two (or ten) a penny	два (або десять) за пенні	plentiful or easily obtained and consequently of little value	рясно або легко отримані і, отже, мають невелику цінність
17	for two pins I'd, she'd, etc.	за дві шпильки я б, вона тощо	used to indicate that you are very tempted to do something, especially out of annoyance <i>Certainly it is a fierce dog... What is more, for two pins it would bite us again.</i>	використовується для вказівки на те, що ви відчуваєте велику спокусу зробити щось, особливо через нудьгу <i>Звичайно, це лютий пес... Більше того, за дві шпильки готовий вкусити нас знову.</i>
18	thick as two (short) planks	товщиною, як дві (короткі) дошки	see THICK very stupid <i>Variants of this expression include thick as a plank and thick as a brick. There is a play on thick in its basic sense 'of relatively great depth from side to side' and its colloquial sense 'stupid'.</i>	дуже дурний; Варіанти цього виразу включають «товстий як дошка» і «товстий як цегла». Існує гра слів між товстий у його основному значенні «відносно велика глибина з боку в бік» і його розмовному значенні сенс «дурний».
19	put two and two together	скласти два й два разом	see TWO <i>An extension of this phrase is put two and two together and make five, meaning 'draw a plausible but incorrect conclusion from what is known or evident'.</i>	<i>Розширення цієї фрази складається з «два і два становить п'ять», що означає «зробити правдоподібний, але неправильний висновок з того, що відомо або очевидно».</i>

20	a sandwich (or two sandwiches) short of a picnic	бутерброд (або два бутерброди), яких не вистачає для пікніка	(of a person) stupid or crazy	(про людину) дурний або божевільний
21	serve two masters	служити двом панам	take orders from two superiors or follow two conflicting or opposing principles or policies at the same <i>This phrase alludes to the warning given in the Bible against trying to serve both God and Mammon (Matthew 6:24).</i>	виконувати замовлення двох начальників або дотримуватися двох суперечливих або протилежних принципів чи політиків одночасно <i>Ця фраза натякає на застереження, дане в Біблії, щоб не намагатися служити і Богу, і Мамоні (Матвія 6:24).</i>
22	in two shakes (of a lamb's tail)	в два струшування (баранячого хвоста)	very quickly	дуже швидко
23	two (or three) sheets to (or in) the wind	два (або три) листи (канати) на вітрі	drunk <i>The origins of this expression are nautical. Sheets here are the ropes attached to the corners of a ship's sail, used for controlling the extent and direction of the sail; if they are hanging loose in the wind, the vessel is likely to be out of control or taking an erratic course.</i>	п'яний <i>Витоки цього виразу морські. Листи тут являють собою канати, прикріплені до кутів корабельного вітрила, що використовуються для контролю розміру і напрямку вітрила; якщо вони вільно висять на вітрі, судно ймовірно вийшло з-під контролю або йде невпорядкованим курсом.</i>
24	two sides of a shield	дві сторони щита	two ways of looking at something; two sides to a question	два способи розгляду чогось; дві сторони питання
25	stand on your own (two) feet	стати на власні (дві) ноги	be or become self-reliant or independent	бути або стати самостійним чи незалежним

26	teach (or tell) someone a thing or two	навчити (або розповісти) комусь одну річ або дві	impart useful information or experience A sailor of any previous age could tell you a thing or two about job insecurity.	поширювати корисну інформацію чи досвід <i>Моряк будь-якого минулого століття міг би вам сказати одну або дві речі про незахищеність у сфері праці.</i>
27	a trick worth two of that	трюк вартий двох	a much better plan or expedient <i>This phrase is from Shakespeare's Henry the Fourth, Part 1: 'I know a trick worth two of that i'faith'.</i>	набагато кращий план чи спосіб <i>Ця фраза з Шекспіра «Генріх Четвертий», частина 1: «Я знаю трюк, який вартий двох вір».</i>
28	for two pins	за дві шпильки	see PIN used to say that you would like to do something to someone because they have annoyed you	Вживається, щоб сказати, що ти хотів би щось комусь зробити, тому що він тебе дратував
29	it takes two to tango	для танго потрібні двоє	see TANGO two involved parties need to act cooperatively if an endeavor is to succeed.	дві залучені сторони повинні діяти спільно, щоб зусилля було успішним
30	that makes two of us	це нас робить схожими	you are in the same position or hold the same opinion as the previous speaker	ти в тому самому становищі або дотримуєшся тієї ж думки, що й попередній оратор
31	two heads are better than one	дві голови краще однієї	it's helpful to have the advice or opinion of a second person	корисно отримати пораду чи думку другої особи
32	two a penny	дві (речі) за один пенні	see PENNY	рясно або легко отримані і, отже, мають невелику цінність
33	a two-edged sword	двосічний меч	see a double-edged sword at DOUBLE-EDGED a situation or course of	ситуація або порядок дій, що мають як позитивні, так і негативні наслідки; «зменшення

			action having both positive and negative effects. "reductions in taxation are a double-edged sword when used as a device to create jobs"	оподаткування — це палиця з двома кінцями, якщо використовувати його як інструмент для створення робочих місць».
34	add (or put in) your twopenn'orth	додайте (або вставте) свої два пенси	contribute your opinion <i>The literal meaning of twopenn'orth is 'an amount of something that is worth or costs two pence'; by extension it can also be used to mean 'a small or insignificant amount of something'.</i>	додайте свою думку Буквальне значення twopenn'orth таке: 'кількість чогось, що коштує або вартує два пенси'; воно також може використовуватися для значення «невелика або незначна кількість чогось».
35	two-way street	вулиця з двостороннім рухом	a situation or relationship between two people or groups in which action is required from both parties; something that works both ways	ситуація або відносини між двома людьми або групами, в яких дії потрібні з обох сторін; те, що працює в обох напрямках
THREE				
1	the big Three, Four, etc.	велика Трійка, Четвірка тощо	the dominant group of three, four, etc. <i>The notion that someone outside the so-called 'Big Four' – the ministerial group, which meets before Cabinet might be given such status, is uplifting.</i>	домінуюча група з трьох, чотирьох і т.д.
2	the best of three (or five, etc.)	найкраще з трьох (або п'яти тощо)	victory achieved by winning the majority of a specified odd number of games	РOAD перемога, досягнута шляхом отримання більшості в непарній кількості ігор

3	eternal triangle	вічний трикутник	a relationship between three people involving sexual rivalry	POAD відносини між трьома людьми, що включають сексуальне суперництво
4	the (Three) Graces	(Три) грації	Greek Mythology: three beautiful goddesses believed to personify charm, grace, and beauty, with good (or bad) grace in a willing (or reluctant) way	POAD Грецька міфологія: три прекрасні богині, які добровільно чи неохоче уособлюють чарівність, витонченість і красу
5	two (or three, four, etc.) of a kind	два (або три, чотири і т. д.) одного виду	the same or very similar	POAD однакові або дуже схожі
6	two (or three) sheets to the wind	два (або три) листи (канати) на вітрі	drunk.	POAD п'яний
7	three-piece	три куски (трійка)	adj. 1 (of a set of furniture) consisting of a sofa and two armchairs. 2 (of a set of clothes) consisting of pants or a skirt with a vest and jacket	POAD присл. 1 (набір меблів), що складається з дивана та двох крісел; 2 (комплект одягу), що складається зі штанів або спідниці з жилетом і курткою
8	three-score	трибальний	cardinal number; literary sixty	POAD кількісний числівник, дослівно шістдесят
9	three-some	утрьох	n. a group of three people	POAD група з трьох осіб
10	three-way	тристоронній	adj. involving three directions, processes, or participants: a three-way race for the presidency.	POAD прикм. включає три напрямки, процеси або учасників: тристороння боротьба за президентство

11	three-dimensional	тривимірний	adj. 1 having or appearing to have length, breadth, and depth; 2 lifelike or real	POAD прикм.: 1) має довжину, ширину та глибину; 2) реальні або справжні
12	three-legged race	триногий біг	a race run by pairs of people, one member of each pair having their left leg tied to the right leg of the other	POAD змагання у швидкості між парами людей, у якій ліва нога кожного члена пари прив'язана до правої ноги іншого
13	three abreast	три в ряд	in a row, side by side, alongside, level, beside each other, shoulder to shoulder	ОРТ в ряд, пліч-о-пліч, поруч, нарівні, поруч, плече до плеча
14	one hit and three misses	один удар і три промахи	failure, omission, slip, blunder, error, mistake	ОРТ невдача, упущення, промах
15	three-hankie	три носових хусточки	self-indulgently sentimental. "a tired, three-hanky melodrama"	ОРТ сопливий, поблажливий, сентиментальний; "затяжна мелодрама"
16	three cheers for	тричі ура	three successive hurrahs expressing appreciation or congratulation of someone or something	три вигуки «ура» поспіль для привітання чи вираження вдячності
17	a three-ring circus	цирк на трьох рингах	1) circus with three rings for simultaneous performances; 2) a public spectacle, especially one with little substance;	1) цирк з трьома рингами для одночасних виступів; 2) публічне видовище, особливо малозмістовне;
18	clogs to clogs in three generations	сабо до сабо (дерев'яні черевики) в трьох поколіннях	the return of a family to poverty after one generation of prosperity	повернення сім'ї до бідності після одного покоління процвітання
19	page three girl	дівчина з третьої сторінки	see PAGE <i>It was a British newspaper convention</i>	Була британська газетна конвенція, на якій публікувалося

			<i>of publishing a large image of a topless female glamour model (known as a Page 3 girl) on the third page of mainstream red top tabloids.</i>	велике зображення гламурної жінки-моделі топлес (відомої як дівчина) на третій сторінці головних таблоїдів.
20	the three Rs reading, (w)riting, and (a)rithmetic	Три R – читання, письмо, арифметика	regarded as the fundamentals of elementary education	розглядаються як основи початкової освіти
21	three musketeers	три мушкетери	three close associates or inseparable friends <i>The Three Musketeers is a translation of Les Trois Mousquetaires, the title of a novel by the 19th-century French writer Alexandre Dumas père.</i>	троє близьких соратників або нерозлучних друзів
22	threescore and ten	шістдесят і десять	the age of seventy <i>In the Bible, threescore and ten amounts to the allotted span of a person's life: 'The days of our age are threescore years and ten' (Psalm 90:10).</i>	Вік: сімдесят У Біблії шістдесят і десять – тривалість відведеного періоду життя людини: «Дні віку нашого шістдесят літ і десять» (Псалом 90:10).
FOUR				
1	on all fours	на всіх чотирьох (навкарачки)	see FOUR with <u>your hands</u> and <u>knees</u> on the <u>ground</u> corresponding exactly with (of a person) on the hands and feet, or the hands and knees; <i>I had to go on all fours to squeeze through the low opening.</i>	(про людину) на руках і ногах, або руках і колінах; <i>Мені довелося йти навкарачки, щоб протиснутися через низький отвір.</i>
2	the four (or far) corners of the world (or earth)	чотири (або далекі) сторони світу (або землі)	remote regions of the earth, far away from each other	віддалені регіони землі, далеко подалі один від одного

			<i>In amongst the fishing boats and the caiques...sailed innumerable vessels from all four corners of the earth.</i>	
3	firing on all (four) cylinders	стрільба з усіх (чотирьох) циліндрах	working or functioning at a peak level <i>This expression is a metaphor from an internal-combustion engine: a cylinder is said to be firing when the fuel inside it is ignited.</i>	працює або функціонує на піковому рівні, на повну потужність
4	on all fours with	на всіх чотирьох з	equal with; presenting an exact analogy with <i>President Saddam's occupation of Kuwait was, he declared, on all fours with Hitler's aggressions.</i>	рівний з; який є точною аналогією з <i>Окупація Кувейту Президентом Саддамом, заявив він, є аналогією гітлерівським агресіям.</i>
5	to the four winds	на чотири вітри	see to the wind at WIND If something's scattered to the four winds, it goes out in all directions	якщо щось розлетілося на чотири вітри, воно розійдеться на всі боки
6	to the wind(s) (or the four winds)	на вітер (на чотири вітри)	1)in all directions; 2)so as to be abandoned or neglected;	1) в усіх напрямках; 2) бути покинутим або знехтуваним
7	four-wheel drive	повний привід	a transmission system that provides power directly to all four wheels of a vehicle	система передачі потужності безпосередньо на всі чотири колеса транспортного засобу
8	four-dimensional	чотиривимірний	having four dimensions, typically the three dimensions of space (length, breadth, and depth) plus time	має чотири виміри, як правило, три виміри простору (довжина, ширина та глибина) плюс час

9	4H (also Four-H)	Чотири Н	a government-sponsored organization with many local branches that teaches agricultural and practical skills to children in rural areas	спонсорована урядом організація з багатьма місцевими відділеннями, яка навчає сільськогосподарських і практичних навичок дітей у сільській місцевості
10	four-letter word	слово з чотирьох букв	any of several short words referring to sex or excretion, regarded as rude or offensive	будь-яке з кількох коротких слів, що стосуються сексу чи екскрементів; розглядається як грубе або образливе
11	four-score	вісімдесят	cardinal number; old use: eighty	кількісний числівник, старе вживання: вісімдесят
12	four-some	четверо	a group of four people,	група з чотирьох осіб
13	petit four	маленьке печиво до чаю	a very small fancy cake, cookie, or candy	дуже маленький вишуканий торт, печиво
FIVE				
1	know how many beans make five	знати, скільки бобів становить п'ять	be intelligent; have your wits about you	бути розумним; мати свій розум, знати що до чого
2	the big five	велика п'ятірка	a name given by hunters to the five largest and most dangerous African mammals: rhinoceros, elephant, buffalo, lion, and leopard	таку назву дали мисливці п'яти найбільшим і найнебезпечнішим африканським ссавцям: носорогу, слону, буйволу, левові і леопардові
3	bunch of fives	купа з п'яти	1) a fist, 2) a punch	1) кулак, 2) удар кулаком
4	take five	взяти п'ять	take a short break; relax <i>Five here is short for 'a five-minute break',</i>	зробити невелику перерву; розслабитися; п'ятихвилинна перерва
5	nine to five	з дев'ятої до п'ятої (з дев'ятої ранку до п'яти після обіду)	typical office hours	типові робочі години

6	five o'clock shadow	тінь п'ятої години	a slight growth of beard visible on a man's chin several hours after he has shaved	невеликий ріст бороди, видимий на підборідді чоловіка через кілька годин після того, як він поголився
7	five-spice	п'ять спецій	a blend of five powdered spices, typically fennel seeds, cinnamon, cloves, star anise, and peppercorns, used in Chinese cooking	суміш п'яти порошкоподібних спецій, як правило, насіння кропу, кориці, гвоздики, анісу і горошини перцю, які використовуються в китайській кулінарії
8	five-star	п'ятизірковий	1 (especially of a hotel or restaurant) denoting the highest class or quality: a five-star luxury resort; 2 (in the armed forces) referring to the highest military rank, awarded only in wartime: a five-star general.	1 (особливо про готель або ресторан), що позначає найвищий клас або якість: п'ятизірковий розкішний курорт; 2 (у збройних силах) відноситься до найвищого військового звання, що присвоюється лише у воєнний час: п'ятизірковий генерал
9	high five	підняти «п'ять»	informal a gesture of celebration or greeting in which two people slap each other's palms with their arms raised	неформальний жест святкування або привітання, під час якого двоє людей з піднятими руками плескають в долоні один одного
10	five-finger exercise	вправа «п'ять пальців»	figuratively, a five-finger exercise or simply a finger exercise, is an exercise used solely to develop a skill: for example, in philosophy, economics, or writing.	у переносному значенні вправа на п'яти пальцях або просто вправа з пальцями — це вправа, яка використовується виключно для розвитку навичок: наприклад, у філософії, економіці чи письмі

SIX				
1	six of the best	шість найкращих	a caning as a punishment, traditionally with six strokes of the cane <i>Six of the best was formerly a common punishment in boys' schools, but it is now chiefly historical in its literal sense i and tends to be used figuratively or humorously.</i>	биття палицею як покарання, традиційно шістьма ударами тростиною <i>Шістка кращих раніше була загальним покарання в школах для хлопчиків, але тепер це головним чином стало історичним у його буквальному значенні і має тенденцію вживатися в переносному значенні або з гумором.</i>
2	six feet under	шість футів нижче	see SIX dead and buried	мертвий і похований
3	at sixes and sevens	на шістках і сімках	in a state of total confusion or disarray. <i>This phrase originated as gambling slang and may be an alteration or corruption of Old French cinque (five) and sice (six), these being the highest numbers on dice. The idea of risking all your goods on the two highest numbers led to the idea of carelessness and neglect of your possessions and eventually to the development of the phrase's current meaning.</i>	в стані тотальної плутанини або безладу <i>Ця фраза виникла як азартний сленг і може бути зміною або спотворенням старофранцузького cinque (п'ять) і sice (шість), що є найбільшими числами на кубиках. Ідея - ризикуючи всім своїм товаром на двох найвищих числах наводила на думку про необережність і нехтування своїм майном і, зрештою, до розвитку теперішнього значення фрази</i>
4	hit (or knock) someone for six	ударити (або збити) когось за шість	affect someone very severely; utterly overwhelm someone.	впливати на когось дуже сильно, суворо; повністю перевершити когось.

			<i>In this expression, six stands for six runs, referring to a hit in cricket which sends the ball clear over the boundary of the ground for a score of six runs.</i>	<i>У цьому виразі шість означає шість прогонів, з посиланням на удар у крикеті, який посилає м'яч за межі поля, за що нараховується шість балів.</i>
SEVEN				
1	seven-league boots	семиліги (семимильні чоботи, скороходи)	the ability to travel very fast on foot <i>Seven-league boots are an element in European folklore. The boots allow the person wearing them to take strides of seven leagues per step, resulting in great speed. The boots are often presented by a magical character to the protagonist to aid in the completion of a significant task.</i>	можливість подорожувати дуже швидко пішки <i>Чоботи-семиліги є елементом європейського фольклору. Чоботи дозволяють людині, яка їх носить, робити кроки в сім льє за крок, що забезпечує велику швидкість. Чоботи часто даруються магічним персонажем головному герою, щоб допомогти виконати важливе завдання.</i>
2	the seven deadly sins	сім смертних гріхів	(in Christian tradition) the sins of pride, covetousness, lust, anger, gluttony, envy, and sloth	(у християнській традиції) гріхи гордості, жадібності, хтивості, гніву, ненажерливості, заздрості і ліні
3	the seven seas	сім морів	all the oceans of the world (the Arctic, Antarctic, North Pacific, South Pacific, North Atlantic, South Atlantic, and Indian Oceans)	всі океани світу (Північний Льодовитий, Антарктичний, Північна частина Тихого океану, Південна частина Тихого океану, Північна Атлантика, Південна Атлантика та Індійський океани)
4	the seven-year itch	семирічна спрага	a tendency to be unfaithful, supposed to arise after seven years of marriage	схильність до невірності, може виникнути після семи років шлюбу

5	Seven Sisters	Сім сестер	1 Astronomy: the star cluster of the Pleiades; 2 a group of seven women's (or formerly women's) colleges in the eastern US having high academic and social prestige.	1 Астрономія: зоряне сузір'я Плеяд; 2 група сім жіночих (або раніше жіночих) коледжів у східній частині США з високим академічним і соціальним престижем
EIGHT				
1	behind the eight ball	за вісімкою	at a disadvantage; baffled <i>The black ball is numbered eight in a variety of the game of billiards..</i> <i>To be "behind the eight ball" is an expression from the game of pool meaning to be in an awkward position or out of luck. The expression actually comes from "kelly pool" and not the game of "eight-ball" itself (that did not become popular until after the expression was famous).</i>	у невігідному становищі; збентежений; Чорна куля має номер вісім у різновиді гри в більярд. <i>Бути «за вісімкою» — це вислів із гри в більярд, що означає опинитися в незручному становищі. Вираз насправді походить від «келлі-пул», а не від самої гри- «вісімки» (яка стала популярною лише після того, як цей вислів став відомим).</i>
2	Factor VIII (also factor eight)	Фактор VIII (також фактор восьмий)	a blood protein involved in the clotting of blood, a lack of which causes one of the main forms of hemophilia.	білок крові, який бере участь у згортанні крові, недостатня кількість якого викликає одну з основних форм гемофілії
3	figure eight	вісімка	an object or movement having the shape of the number eight	предмет або рух, що мають форму цифри вісім
4	G8 Abbr. Group of Eight	G8 скорочення Група восьми, вісімка (Джі 8)	a group of eight industrial nations whose heads of government meet regularly	група з восьми промислових країн, глави урядів яких зустрічатися регулярно

NINE				
1	on cloud nine	На хмарі дев'ять	extremely happy <i>On cloud nine refers to a ten-part classification of clouds in which nine was second highest. A dated variant of the expression is on cloud seven.</i>	надзвичайно щасливий <i>«На хмарі дев'ять» відноситься до класифікації хмар, у якій другою за висотою була дев'ята. Застарілий варіант виразу «на хмарі сім».</i>
2	dressed (up) to the nines	одягнений (до) дев'яток	dressed very smartly or elaborately <i>This expression may come from the 99th Wiltshire Regiment, a military unit who were noted for their smart appearance.</i>	одягнений дуже нарядно чи вишукано <i>Цей вислів може походити з 99-го Вільширського полку, військова частина якого відзначалася своїм вишуканим зовнішнім виглядом.</i>
3	nine times out of ten	дев'ять разів з десяти	on nearly every occasion	майже при кожній нагоді
4	the whole nine yards	цілих дев'ять дворів	everything possible or available <i>1999 Salman Rushdie. The Ground Beneath Her Feet. Then the lovers throw a party, and what a party! Dancing, wine, the whole nine yards.</i>	все можливо або доступно <i>1999 Салман Рушді. Земля під її ногами. Потім закохані влаштовують вечірку, та яку вечірку! Танці, вино і все, що з цим пов'язано (цілих дев'ять дворів).</i>
5	to the nines	до дев'ятки	to a great or elaborate extent: the women were dressed to the nines	чудово або ретельно: жінки були вишукано (досконало) одягнені
6	a nine days' wonder	дев'ятиденне диво	something that attracts enthusiastic interest for a short while but is then ignored or forgotten	те, що приваблює захоплення й цікавість на короткий час, але потім ігнорується або забувається
7	cat-o'-nine-tails	дев'ятихвостий кіт	a rope whip with nine knotted cords, formerly used	ОРТ мотузковий батіг із дев'ятьма вузликами,

			(especially at sea) to flog offenders	який раніше використовувався (особливо на морі) для бичування порушників
TEN				
1	count to ten	порахувати до десяти	count to ten under your breath in order to prevent yourself from reacting angrily to something	порахуйте до десяти про себе, щоб не реагувати сердито на щось
2	two (or ten) a penny	два (або десять) за один пенні	plentiful or easily obtained and consequently of little value	Щось рясно або легко отримане і, отже, має невелику цінність
3	ten out of ten	десять із десяти	referring to an excellent performance,	посилання на відмінну виставу
4	ten to one	десять до одного	very probably	дуже ймовірно
5	Ten Commandments	десять Заповідей	a rule given by God (in the Bible); the rules of conduct given by God to Moses on Mount Sinai	правило, дане Богом (в Біблії); правила поведінки, дані Богом Мойсеєм на горі Синай
ELEVEN				
TWELVE / DOZEN				
1	twelve good men and true	дванадцять добрих і правдивих людей	see TWELVE <i>A jury in a court of law was traditionally composed of twelve men. Nowadays, of course, women also sit on juries, and so this phrase is falling out of use.</i>	<i>Журі</i> <i>Суд присяжних традиційно складався з дванадцяти чоловіків. У теперішній час, звичайно, жінки також входять до складу журі, і тому ця фраза виходить з ужитку.</i>
2	talk nineteen to the dozen	говорити від дев'ятнадцяти до дюжини	talk incessantly, to speak rapidly and without stopping <i>He hasn't even got his foot in the door before she's talking nineteen to the dozen and hanging round his neck and asking if he's got sweets in his pocket.</i>	говорити безперервно, говорити швидко і без зупинки

3	half-dozen (also half a dozen)	півдюжини	a group of six	група з шести
4	baker's dozen	пекарська дюжина	a group of thirteen	група з тринадцяти
	a dime a dozen	десять центів за дюжину	very common and of no particular value. "experts in this field are a dime a dozen"	дуже поширений і не має особливої цінності, ціна гріш в базарний день; "експертів у цій галузі дюжина за десять центів (за п'ять копійок)".
5	a round dozen	круглий десяток	a full dozen; complete, entire, whole, full	повна дюжина;
6	by the dozen	дюжинами	in large quantities; If you buy one dozen (12) items of something, you will pay less than if you bought items individually	у великій кількості; Якщо ви купуєте одну дюжину (12) чогось, ви заплатите менше, ніж якщо б ви купували вроздріб.
7	daily dozen	щоденна дюжина	1. a series of physical exercises to be performed daily workout. 2. a set of routine duties or tasks.	1. серія фізичних вправ для виконання під час щоденних тренувань; 2. набір рутинних обов'язків або завдань

МАТРИЦЯ СЕМАНТИЧНО-ЕВРИСЕМІЧНИХ СТРУКТУР КВАНТИТАТИВІВ ONE – TWELVE

№ з/п	Квантитативи в Dictionary of Contemporary (Значення та їх ЛСВ) Еври семічні структури	one¹	one²	one³	one⁴	two	three	five	six	seven	eight	nine	ten	eleven	twelve
		Числівник 3 значення без ЛСВ	займенник 24 значення, з яких 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 13 – 24 не мають ЛСВ. 10 ЛСВ наявні для 1 Зн – 2 ЛСВ, для 2 Зн – 3 ЛСВ, для 3 Зн – 2 ЛСВ, для 7 Зн – 1 ЛСВ, для 12 Зн – 2 ЛСВ	детермінатив 7 значень, з яких 2 значення має 2 ЛСВ	прикметник 2 значення, з яких 2 значення має 2 ЛСВ	Числівник 10 значень без ЛСВ, 11 – фразеологічні приклади	Числівник 1 значення, 2 ЛСВ	Числівник 5 значень	Числівник 6 значень	Числівник 3 значення	Числівник 2 значення	Числівник 6 значень	Числівник 4 значення, з яких 2 ЛСВ значення 3	Числівник 1 значення	Числівник 1 значення
1.	Архісема 'Кількість'	+	+	+	+	+	three + four +	+	+	+	+	+	+	+	Для значення 1
2.	Інтегральні семи:														
2.1	'Мала / невелика кількість', мало значуща / не дуже значима	+ для значень 2, 3				Для значення 10		Для значення 4					Для значення 3 ЛСВ 1		
2.1 (a)	'Вказівка на велику кількість'		для значення 13						Для значення 2				Для значення 2, Для значення 3 ЛСВ 2, Для значення 4		
2.2	'Вказівка на максимальний прояв емоцій'											для значення 2, 6			
2.3	'Вказівка на вже відоме'		для значення 1 та ЛСВ 1												

2.4	Вказівка на невідоме / невизначеність / розгубленість / не зібраність / неорганізованість як безлад / неочікуваність			для значення 7		Для значення 9			Для значення 3	Для значення 3						
2.5	‘Вказівка на послідовність’		для значень 4, 5	для значень 4, 5			Four для значення 4									
2.5 (a)	Вказівка на успіх у грі								Для значення 6							
2.6	‘Вказівка на сукупність’		для значень 6, 7, 17, 20	для значення 1 (чогось узагальне ного)	one ⁵ для значення 1	Для значення 2, 4, 8	three для ЛСВ 1,2 значення 1 Four для ЛСВ 1, 2 значення 3, для значення 5, для значення 6		Для значення 4		Для значення 2				(іменник) для значення 1	
2.7	Вказівка на одиничність / конкретність			для значення 2, 3, 6	для значення 1, для ЛСВ 1, 2 значення 2											
2.8	Констатація зрозумілого факту без доведення					Для значення 3, 5										
2.9	Відстань					Для значення 6	Four для значення 6									
2.10	Рівновага						four, для значення 2									
2.11	Номинал банкноти							для значення 2						(іменник) для значення 1		

2.12	Символічний жест п'ятірнею / Дія п'ятірнею								Для значення 3 і значення 4, для значення 5						
2.13	Кількість часу / конкретна кількість років /								Для значення 4	Для значення 2					
2.14	Точна кількість днів як завершеність циклу											Для значення 3, 4			
2.15	Дестабілізація								Для значення 5						
2.16	Вказівка на подібність								Для значення 4						
2.17	Вказівка на досконалість											Для значення 5			
2.18	Одиниця виміру 12														Для значення 1
3.	Диференційні семи														
3.1	'Вказівка на виділений об'єкт з групи невизначеної кількості однорідних'		для ЛСВ 2 значення 1, для ЛСВ 1, значення 2 , для ЛСВ 3 значення 2, для значень 8, 9, 10, 18		для значення ЛСВ 1, 2 значення 2										
3.2	'Вказівка на виділений об'єкт з невизначеної кількості неоднорідних'		для ЛСВ 2 значення 3		для значення 1, для ЛСВ 2 значення 2										

3.3	‘Вказівка на виділений об’єкт з конкретної кількості однорідних (пари об’єктів)’		для ЛСВ 2 значення 2			Для значення 6									
3.4	‘Вказівка на конкретну особу		для ЛСВ 1 значення 3, для значення 11, для ЛСВ 1, ЛСВ 2 значення 12, для значень 14, 19, 21, 22, 24	для значення 6, 7	для ЛСВ 1 значення 2										
3.5	Вказівка на невизначену особу										Для значення 5				
3.6	Вказівка на однотипність дій конкретної сукупності людей									для значення 2					
3.7	Вказівка на малозначиму особу чи річ											Для значення 3 ЛСВ 1			
3.8	Вказівка на послідовність дій конкретної кількості осіб, серед невизначеної кількості однорідних		для значення 4,			Four для значення 4									
3.9	Вказівка на успіх у грі після конкретної кількості послідовних дій								Для значення 6						
3.10	Вказівка на послідовність подій невизначеної кількості серед однорідних		для значення 5												

3.11	‘Вказівка на сукупність невизначеної кількості речей / об’єктів в їх одиничності’		для значень 6, 15												
3.12	‘Вказівка на сукупність невизначеної кількості людей		для значення 7												
3.13	Вказівка на точну кількість випадків із конкретної точної кількості можливих										Для значення 2, для значення 5, 6	Для значення 2 для значення 4			
3.14	‘Вказівка на сукупність об’єктів / людей в їх однотипності’		для значень 17, 20. 23	one ⁵ для значення 1	для значення 4, 5	для ЛСВ 1 значення 1			для значення 4			для значення 3 ЛСВ 2	(іменник) для значення 1		
3.15	Вказівка на порушення гармонії як точної кількості циклів створення світу								для значення 3						
3.16	Вказівка на конкретну особу / річ у порівнянні з іншими подібними людьми / речами			для значення 3											
3.17	Вказівка на те, що друга згадана річ дуже відрізняється від першої			для значення 4											
3.18	Вказівка на послідовність думок, зв’язок між ними			для значення 5											
3.19	Вказівка на групу людей						Four для значення 5								

3.20	Вказівка на конкретний строк завершеного циклу									Для значення 2					
3.21	Вказівка на велику кількість грошей із шістьма нулями								Для значення 2						
3.22	Відстань як проміжок часу / років				для значення 6			Для значення 4							
3.23	Конкретна відстань між днями завершеного циклу										Для значення 3, 4				
3.24	Відстань між сторонами світу					Four для значення 6									
3.25	Роздвосність				Для значення 7, 9										
3.26	Парність				Для значень 2, 3, 4, 8										
3.27	Жест п'ятірнею на знак задоволення							Для значення 3							
3.28	Жест п'ятірнею на знак кілька хвилинної / невеликої перерви в роботі							Для значення 4							
3.29	Дія п'ятірнею у грі							Для значення 5							
3.30	Дестабілізація стану людини / Порушення узвичаєного способу життя								Для значення 5						
3.31	'Одиниця виміру поштучної лічби однорідних предметів'														Для значення 1

4	Градualні семи														
4.1	Вказівка на ступінь прояву великої кількості (наявність градуатора <i>one too many</i>)		для значення 13												
4.2	Вказівка на невизначеність ступеня прояву якості великої кількості (наявність градуатора <i>a difficult one</i>)		для значення 16												
4.3	Вказівка на ступінь прояву вікової характеристики (дітей малого віку) (наявність градуатора <i>little ones</i>)		для значення 23												
4.4	Вказівка на ступінь прояву невеликого проміжку часу (наявність семантичного градуатора <i>take five</i> , закованого в символіці знаків невеликої перерви від роботи, але вираженої точною кількістю <i>five</i>)							Для значення 4							
4.5	Вказівка на максимальний ступінь прояву відмінностей порівнюваних речей (наявність градуатора <i>quite</i>)			для значення 4											

4.6	Вказівка на максимальний ступінь прояву одиничності (наявність градуаторів <i>one+noun, one and only</i>)				для значення 1, для ЛСВ 1,2 значення 2										
4.7	Семантичний градуатор далеко, наявний у сталому вислові чотири сторонни світу						Four для значення 6								
4.8	Семантичний градуатор 'найвищий ступінь прояву емоцій схвильованості від щастя і задоволення'										Для значення 3, 6				
4.9	Семантичний градуатор 'найвищий прояв імовірності чогось'											Для значення 2			

**ФРАЗЕМИ З КВАНТИТАТИВАМИ ПОРЯДКУ
ВІД FIRST ДО TWELFTH**

№	Фразема	Буквальний переклад фраземи	Фраземне значення англійською мовою	Переклад значення фраземи
FIRST				
1	get to first base	Дійти до першої бази	achieve the first step towards your objective	зробити перший крок до своєї мети
2	cast (throw) the first stone	кинути перший камінь	see STONE <i>According to the Gospel of John , the Pharisees , in an attempt to discredit Jesus , brought a woman charged with adultery before him. Then they reminded Jesus that adultery was punishable by stoning under Mosaic law and challenged him to judge the woman so that they might then accuse him of disobeying the law. Jesus thought for a moment and then replied, “He that is without sin among you, let him cast the first stone at her.” The people crowded around him were so touched by their own consciences that they departed. When Jesus found himself alone with the woman, he asked her who were her accusers. She replied, “No man, lord.” Jesus then said, “Neither do I condemn thee: go and sin no more.”</i>	кинути перший камінь Згідно з Євангелієм від Івана, фарисеї, намагаючись дискредитувати Ісуса, привели до нього жінку, звинувачену в перелюбі. Потім вони нагадали Ісусу, що перелюб карається побиттям камінням згідно з Мойсеєвим законом, і закликали його засудити жінку, щоб потім звинуватити його в непокорі закону. Ісус на мить подумав, а потім відповів: «Хто з вас без гріха, нехай перший кине в неї камінь». Людей, які зібралися навколо нього, так торкнуло власне сумління, що вони пішли. Коли Ісус залишився

				наодинці з жінкою, він запитав її, хто її обвинувачує. Вона відповіла: «Ні, пане». Тоді Ісус сказав: «І Я не засуджую тебе: іди й більше не гріши».
3	first among equals	перший серед рівних	the person or thing having the highest status in a group	особа або річ, що мають найвищий статус у групі
4	first blood	перша кров	see BLOOD 1. <i>the first shedding of blood, especially in a boxing match or formerly in duelling with swords.</i> 2. <i>the first point or advantage gained in a contest.</i> <i>"King drew first blood when he took the opening set"</i>	1. перше пролиття крові, особливо в боксерському поєдинку або раніше в дуелі на мечох; 2. перший бал або перевага, отримана в змаганні; «Кінг пролив першу кров, коли взяв перший сет».
5	first come, first served	перший прийшов, перший обслужений	used to indicate that people will be dealt with strictly in the order in which they arrive or apply	Хто першим прийшов, того першим обслужили.
6	first off	спочатку	as a first point; first of all	як перший пункт; перш за все
7	first past the post	перший повз пост	1)(of a contestant, especially a horse, in a race) winning a race by being the first to reach the finishing line. 2)denoting an electoral system whereby a candidate or party is selected by achievement of a simple majority.	(про учасника, особливо коня, у перегонах) який виграє перегони, першим досягнувши фінішу; 2) позначає виборчу систему, за якою кандидат або партія обирається шляхом досягнення простої більшості.

8	first thing	перша річ	early in the morning; before anything else	рано вранці; перш за все інше
9	first things first	перш за все	important matters should be attended to before anything else	важливі справи повинні бути передусім
10	first up	спочатку	1) first of all; 2) at the first attempt	1) насамперед; 2) з першої спроби
11	of the first order (or magnitude)	першого порядку (або величини)	used to denote something that is excellent or considerable of its kind	використовується для позначення чогось чудового або значного у своєму роді
12	of the first water	першої води	see WATER extreme or unsurpassed of kind <i>Of the finest quality, as in That was a play of the first water . This idiom refers to a grading system for diamonds for their color or luster (compared to the shininess of water). The system is no longer used but the term, used figuratively since the early 1800s, has survived it.</i>	першого порядку, екстремальний або неперевершений вид <i>Найкращої якості. Ця ідіома відноситься до системи класифікації діамантів за їх кольором або блиском (порівняно з блиском води). Ця система більше не використовується, але термін, який використовувався в переносному значенні з початку 1800-х років, зберігся.</i>
13	in the first flush	в першому зливі	in a state of freshness and vigour	у стані свіжості і бадьорісті
14	of the first magnitude	першої величини	of the first order see : at FIRST	першого порядку
15	first-rate, first-class	першокласний	extremely good	ОРТ надзвичайно добрий
16	first city	перше місто	seat of government, metropolis	резиденція уряду, метрополія
17	first light	перше світло	daybreak, sunrise,	світанок, схід

			daylight, cockcrow	сонця, денне світло, перші, другі півні (час перед світанком)
18	first-hand,	з перших рук	face to face, personal, head-on, immediate, tête-à-tête	віч-на-віч, особистий, лоб-в-лоб, негайний, тет-а-тет
19	from the first	з першого	from the first, the (very) beginning, the start, the outset, the commencement	з самого початку, (самий) початок,
20	first name	перше ім'я	forename, Christian name, given name	ім'я (перед прізвищем)
21	be in the first flush of youth	бути в першій хвилі молодості	to be at the start of something	бути на початку чогось
22	the first leg	перша нога	part, stage, portion, segment, section, phase, stretch, lap	частина, стадія, сегмент, розділ, фаза, проміжок, раунд на біговій доріжці
23	Christ's first miracle	Перше чудо Христа	supernatural phenomenon, mystery, prodigy	надприродне явище, таємниця, надзвичайно обдарована людина
24	first night,	перша ніч	premiere	прем'єра
25	first minister	перший міністр	prime minister, premier, head of the government	прем'єр-міністр, прем'єр, голова уряду
26	the first sniff of trouble	перший запах біди	indication, hint, whiff, inkling, suggestion, whisper, trace, sign, suspicion	вказівка, натяк, подих, натяки, припущення, шепіт, слід, знак, підозра
27	take the first step	зробити перший крок	get going, go ahead	йти, йти вперед
28	make the first move	зробити перший крок	get going, go ahead	йти, йти вперед
29	the first violin	перша скрипка	The lead or primary violin role in an orchestra or other ensemble, or in a musical composition, that typically contains the melody and is often more technically demanding	Провідна або головна роль скрипки в оркестрі чи іншому ансамблі або в музичній композиції, яка

			than the second violin role	завичай містить мелодію та часто є більш складною, ніж роль другої скрипки
SECOND				
1	second banana	другий банан	the second most important person in an organization or activity	друга найбільш важлива особа в організації чи діяльності
2	have a second string to your bow	мати другу струну до твого лука	see STRING to have more than one <u>interest, skill, or resource</u> that you can use if you need to	мати більше однієї користі, майстерності або можливості, які ви можете використовувати, якщо вам це знадобиться
3	play second fiddle	грати другу скрипку	to take a subordinate role to someone or something	виконувати підлеглу роль по відношенню до когось або чогось
4	second childhood	друге дитинство	a state of childishness that sometimes occurs in old age	стан дитячості, що іноді трапляється в літньому віці
5	second to none	незрівнянний	surpassed by no other	ніким неперевершений; кращий, ніж усі інші
6	a second thought	друга думка	a change of opinion or resolve reached after considering something again	зміна думки або рішення, досягнуте після повторного розгляду чогось
7	second-rate second-class	другосортний другого сорту	of mediocre or inferior quality	ОРТ посередній або низькопробний
8	have second sight	мати другий зір	the supposed ability to perceive future or distant events	передбачувана здатність сприймати майбутні або віддалені події
9	second thoughts	другі думки (друга думка)	a change of opinion or resolve reached after considering something again	зміна думки або рішення, досягнуте після повторного розгляду чогось

10	second-hand	друга рука	substandard, low-quality; awful, terrible, dreadful, dire	недоброякісний, неякісний; жахливий, страшний
11	second self	друге я	1)alter ego, 2)a person so intimately associated with another as to have taken on many of that person's personality traits, attitudes, beliefs, etc.	1) альтер его; 2) особа, яка настільки тісно пов'язана з іншою людиною, що перейняла багато її особистісних рис, поглядів, переконань тощо
12	second-best	другий найкращий	inferior, lesser, unimportant	нижчий за рангом, гірший за якістю, низькопробний, неважливий
13	second-hand information	інформація з других рук	at second hand: indirectly heard about it	інформація з непрямих джерел
THIRD				
1	third time lucky	втретє пощастило	after twice failing to accomplish something, the third attempt may be successful	після того, як двічі не вдалося здійснити щось, третя спроба може бути успішною
2	third class	третій клас	1 a set of people or things grouped together as the third best; 2 a cheap class of mail for advertising and other unsealed printed material; 3 chiefly historical the cheapest and least comfortable accommodations in a train or ship. ► adj. & adv. relating to the third class,	POAD 1) набір людей або речей, згрупованих разом як треті найкращі; 2) дешеві поштові відправлення для реклами та інші матеріали у відкритому вигляді (а не у запечатаному конверті); 3) головним чином найдешевше і найменш комфортне розміщення в поїзді або на кораблі.

				4) те, що відноситься до третього класу
3	third-degree	третього ступеня	<p>► adj. 1 (of burns) being of the most severe skin.</p> <p>2 Law (of a crime, especially murder), affecting tissue below the the least serious category;</p> <p>► n. (the third degree) long and harsh questioning to obtain information or a confession,</p>	<p>POAD</p> <p>1) про важкі наявні опіки шкіри;</p> <p>2) Закон (про злочин, особливо вбивство) із тілесними ушкодженнями середньої тяжкості;</p> <p>► п. (третій ступінь) тривалий і жорстокий допит з метою отримання інформації або зізнання</p>
4	third-generation	третє покоління	of very poor quality; inferior,	<p>POAD</p> <p>дуже поганої якості;</p> <p>неповноцінний</p>
5	third party	третя сторона, (третій учасник, особа)	a person or group besides the two main ones involved in a situation or dispute	<p>POAD</p> <p>особа або група осіб, окрім двох основних, які задіяні у ситуації чи суперечці</p>
6	third-rate	третьосортний	of inferior or very poor quality. "a third-rate boarding house"	нижчої або дуже поганої якості - "третьосортний пансіонат"
7	third reading	третє читання	a third presentation of a bill to a lawmaking assembly, in the US to consider it for the last time and in the UK to debate committee reports.	<p>POAD</p> <p>третя презентація законопроекту в законотворчій асамблеї, у США для його останнього розгляду та у Великобританії для обговорення в комітеті</p>
8	Third Reich	Третій Рейх	the Nazi regime in Germany, 1933-45-	<p>POAD</p> <p>нацистський режим в Німеччині, 1933-45 рр.</p>

9	Third World	Третій Світ	the developing countries of Asia, Africa, and Latin America	країни Азії, Африки та Латинської Америки, що розвиваються
10	third estate	третя влада	the common people as part of a country's political system	прості люди як частина політичної системи країни
	give someone the third degree	давати комусь третій ступінь	severe questioning of someone to find out as much as you can	суворий допит когось, щоб дізнатися якомога більше
FOURTH				
1	the fourth estate	четверта влада	the press; the profession of journalism	преса; журналістика
2	fourth dimension	четвертий вимір	time regarded as a dimension comparable to the three linear dimensions	час розглядається як вимір у порівнянні з трьома лінійними (просторовими) вимірами
3	Fourth of July	Четверте липня	another term for INDEPENDENCE DAY	термін для Дня Незалежності США
FIFTH				
1	fifth column	п'ята колона	see FIFTH <i>Fifth column is a translation of the Spanish phrase quinta columna during the Spanish Civil War, an extra body of supporters was claimed by General Mola as being within Madrid when he besieged the city with four columns of Nationalist forces in 1936.</i> 2)an organized group of people sympathizing	1)«П'ята колона» є перекладом іспанська фрази <i>quinta columna</i> під час Громадянської війни в Іспанії, додатковий корпус прихильників (путчистів), про яких заявив генерал Мола під час облоги Мадрида чотирма колонами націоналістичних сил у 1936 році. 2) організована група людей, які

			with and working for the enemy within a country at war or otherwise under attack.	співчувають і працюють на ворога у країні, яка перебуває у стані війни або піддається нападу
2	fifth columnist	особа, яка належить до п'ятої колони	a member of a group of people who support the enemies of the country they live in and secretly help them	член групи людей, які підтримують ворогів країни, в якій живуть, і таємно їм допомагають
3	fifth wheel	п'яте колесо	1) a superfluous person or thing: she had said that he wouldn't be a fifth wheel on this trip; 2) a coupling between a trailer and the vehicle that pulls it	1) зайва особа або річ: вона сказала, що він не буде п'ятим колесом у цій подорожі; 2) зчеплення між причепом і транспортним засобом, який його тягне
4	take (plead) the fifth	вдатися до п'ятої (поправки Конституції США)	<i>(in the USA) exercise the right of refusing to answer questions in order to avoid incriminating yourself.</i> <i>1)The reference in this phrase is to Article V of the original amendments(1791) to the Constitution of the United States, which states that 'no person., .shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself.</i>	у США) здійснити право відмовитися від відповіді на запитання, щоб уникнути обвинувачення; 1) У цій фразі йдеться про статтю V оригінальних поправок (1791) до Конституції Сполучених Штатів, яка стверджує, що «жодна особа не може бути примушена у будь-якій кримінальній справі бути свідком проти себе».
5	perfect fifth	перфектна (чиста) п'ята	the interval from the first to the last of the first five consecutive notes in a diatonic scale	Муз. інтервал від першої до останньої з перших п'яти послідовних нот діатонічної гами.

SIXTH				
1	sixth sense	шосте почуття	a supposed ability to know things by intuition or instinct rather than by sight, smell, hearing, etc.	передбачувана здатність мати уявлення про речі через інтуїцію чи інстинкт, а завдяки зору, нюху, слуху тощо
SEVENTH				
1	in seventh heaven	на сьомому небі	in a state of ecstasy <i>In late Jewish and Muslim theology, there were considered to be seven heavens, and the seventh of these was the highest, where a state of eternal bliss was to be enjoyed.</i>	на межі блаженства У пізній єврейській та мусульманській теології вважалося, що існує сім небес, і сьоме з них було найвищим, де можна було насолоджуватися станом вічного блаженства.
2	Seventh-Day Adventist	Адвентист сьомого дня	a member of a strict Protestant sect that preaches that Jesus is about to return to earth and that observes Saturday as the sabbath	член суворої протестантської секти, яка проповідує, що Ісус ось-ось повернеться на землю, і який (член цієї секти) дотримується Суботи як шабату (як дня відпочинку)
EIGHTH				
1	eighth note	восьма нота	a musical note having the value of half a quarter note, shown by a solid dot with a hooked stem	музична нота, яка має значення половини чверті, що показана суцільною крапкою з гачкуватою ніжкою

NINTH				
TENTH				
1	tenth-rate	десятисортний	crummy, ropy, duff, rubbish, dodgy, lousy	грязний, липкий, гнилий, сумнівний, паршивий
ELEVENTH				
1	at the eleventh hour	об одинадцятій годині	at the latest possible moment This expression originally referred to Jesus's parable of the labourers hired right at the end of the day to work in the vineyard (Matthew 20:1-16).	у якнайпізніший момент <i>Цей вираз спочатку мав на увазі Ісусову притчу про робітників, яких наприкінці дня найняли працювати у винограднику (Матвій 20:1-16).</i>
TWELFTH / DOZENTH				
1	Twelfth Night	Дванадцята ніч	1) January 6, the Christian feast of the Epiphany; 2) the evening of January 5, formerly the twelfth and last day of Christmas festivities	1) 6 січня Християнське Свято Богоявлення; 2) вечір 5 січня, у минулому дванадцятій і останній день урочистостей Різдва
2	until the twelfth of never	до дванадцятого (дня), який ніколи (не настане)	the date of a future occurrence that will never come to pass; until doomsday	дата майбутньої події, яка ніколи не відбудеться; до кінця світу

СЕМАНТИЧНІ СТРУКТУРИ КВАНТИТАТИВІВ-ВИМІРЮВАЧІВ ВЕЛИЧИН

№ п/п	Морфологічна і синтаксична природа	Частина мови	Значення	Приклад	Примітка
1.	inch¹	Ім.	<p>Іменник</p> <p>1.- дюйм - одиниця вимірювання довжини, що дорівнює 2,54 см.; a one-/two-/three- etc inch sth</p> <p>2. дуже маленька відстань;</p> <p>3. every inch – a) кожен дюйм, повністю, у всьому; по одному або парами, невеликою кількістю чи групами;</p>	<p><i>1. Rainfall here is under 12 inches a year.</i> a six-inch nail шестидюймовий цвях</p> <p><i>2. Derek leaned closer, his face only inches from hers.</i> Дерек нахилився ближче, його обличчя всього в декількох дюймах від її.</p> <p><i>The bus missed us by inches.</i> Автобус розминувся з нами в декількох дюймах.</p> <p><i>On several occasions, they came within inches of death.</i></p> <p><i>Кілька разів вони наближались до смерті (в дюймах від смерті).</i></p> <p><i>3. Guests arrived in ones and twos.</i> Гості прибували по одному або парами.</p> <p><i>With her designer clothes and elegant hair, she looks every inch a</i></p>	ODI

			<p>b) вся область або відстань</p> <p>inch [+of]</p> <p>4. give sb an inch and they'll take a yard/mile- використовується, щоб сказати, що, якщо ви дозволите комусь хоч трохи свободи чи влади, він спробує отримати більше;</p> <p>5 inch by inch – дюйм за дюймом, рухатися дуже поступово і повільно;</p> <p>6. not give / budge an inch –</p>	<p><i>celebrity.</i> <i>Зі своїм дизайнерським одягом і елегантним волоссям вона з ніг до голови виглядає знаменитістю (у кожному дюймі, сантиметрі).</i></p> <p>b) Every inch of space in the tiny shop was crammed with goods. <i>Кожен дюйм простору в крихітній крамниці був забитий товарами.</i></p> <p><i>Italy deserved to win, though Greece made them fight every inch of the way.</i> <i>Італія заслуговувала на перемогу, хоча Греція змушувала їх боротися за кожен дюйм шляху.</i></p> <p>4. дайте комусь дюйм, і він візьме ярд/милю</p> <p>5. Inch by inch, he lowered himself from the roof. <i>Дюйм за дюймом він спускався з даху.</i></p> <p>6. Neither side is prepared to give an</p>	
--	--	--	--	---	--

	inch ²		<p>не зрушити з місця ні на дюйм ; відмовитися змінити своє рішення або думку, навіть якщо вас намагаються переконати це зробити</p> <p>7.beat / thrash etc sb to within an inch of their life – бити / шмагати тощо з точністю до дюйма свого життя (до напівсмерті)</p> <p>Дієслово рухатися дуже повільно в певному напрямку; змусити щось зробити</p>	<p>inch in the negotiations.</p> <p><i>Жодна сторона не готова поступитися (ні на дюйм, ні на йоту) в перемовинах.</i></p> <p>7. Another word out of you and I'll beat you to within an inch of your life.</p> <p><i>Ще одне твоє слово, і я поб'ю тебе до напівсмерті (на один дюйм від твого життя).</i></p> <p>I inched forward along the ground.</p> <p><i>Я потихенько пішов вперед по землі.</i></p>	
2.	yard ¹	ім.	<p>Іменник</p> <p>1.міра – одиниця для вимірювання довжини, що дорівнює трьом футам або 0,91 метра; 2.закрита територія поряд із будівлею або групою будівель, що використовується для спеціального призначення, діяльності чи бізнесу</p> <p>3.сад АМЕ – територія навколо будинку, як правило, покрита травою</p> <p>4. позаду будинку – BrE - закрите місце без трави позаду невеликого будинку.</p>	<p>1. a hundred yards away – <i>у сотнях ярдів звідси</i></p> <p>2. a timber yard – <i>лісовий склад</i></p> <p>3. The kids were playing in the back yard. <i>Діти гралися на задньому дворі.</i></p>	

3.	mile	ім.	<p style="text-align: center;">Іменник</p> <p>1.миля – одиниця вимірювання дистанції, що дорівнює 1760 ярдам або 1609 метрам;</p> <p>half a mile – пів милі</p> <p>miles per hour – миль на годину</p> <p>2.the mile – Змагання з бігу довжиною в одну милю</p> <p>3. miles – Inform. – дуже велика дистанція: miles from –</p> <p>miles away – милі звідси</p> <p>for miles – за милі;</p> <p>see for miles - бачити на відстані миль</p>	<p><i>1.an area 50 miles wide and 150 miles long</i></p> <p><i>He walked about half a mile.</i> <i>Він пройшов близько пів милі.</i></p> <p><i>He was driving at 70 miles per hour.</i></p> <p><i>Він їхав зі швидкістю 70 миль на годину.</i></p> <p><i>2. the first man to run the mile in under four minutes – перша людина, яка пробігла милю менш ніж за чотири хвилини</i></p> <p><i>We were miles from home, and very tired.</i> <i>Ми були дуже далекоза (милі) від дому й дуже втомлені.</i></p> <p><i>You can't go to Portsmouth, it's miles away.</i></p> <p><i>Ви не можете поїхати в Портсмут, це милі звідси.</i></p> <p><i>You can see for miles from here.</i></p> <p><i>Звідси видно за милі.</i></p>	
----	------	-----	--	--	--

		<p>miles from anywhere – милі (далеко) від найближчого міста;</p> <p>4. go the extra mile – пройти ще милю (постаратися трохи більше), щоб досягти чогось після того, як ви витратили багато зусиль</p> <p>5. stick out / stand out a mile – Inform. стирчати / виділятися на милю, (дуже легко побачити або помітити);</p> <p>6. can see / spot / tell sth a mile off – можна побачити / помітити / розрізнити щось за милю (неозброєним оком);</p> <p>7. be miles away – Spoken - не звертати уваги ні на що, що відбувається навколо;</p> <p>8. miles older / better / too difficult etc – BrE inform. – на милі (набагато) старший,</p>	<p><i>They lived in a little cottage miles from anywhere (= a long way from the nearest town).</i></p> <p><i>Вони жили в маленькому котеджі за милі від будь-якого місця (= далеко від найближчого міста).</i></p> <p><i>4. The president expressed his determination to go the extra mile for peace. Президент висловив рішучість зробити все можливе (пройти ще одну милю) заради миру.</i></p> <p><i>5. It sticks out a mile that you are new here. За милю впадає в очі (видно), що ти тут новачок.</i></p> <p><i>6. You can tell a mile off that he likes you. За милю можна сказати, що ти йому подобаєшся.</i></p> <p><i>7. "Kate! Sorry. I was miles away!" «Кейт! Вибач Я був за милі (не тут, далеко)!»</i></p> <p><i>8. The second film is miles better. Другий фільм набагато кращий.</i></p>	
--	--	---	---	--

			<p>кращий, складніший;</p> <p>9. by a mile – Inform. – на дуже велику (значну) суму, ступінь, набагато краще;</p> <p>10.miles out – BrE inform. – вимірювання, припущення або розрахунок у милях, є абсолютно неправильними.</p> <p>11.mile (also statute mile) одиниця довжини, що дорівнює 5280 футам (приблизно 1,609 кілометра).</p> <p>12. nautical mile морська миля одиниця для вимірювання відстані (довжини) на морі, що дорівнює 6076 футам (приблизно 1,852 кілометра).</p> <p>13. miles милі = Informal дуже довгий шлях</p> <p>1.adv. miles милі Informal значною мірою, набагато</p> <p>2. be miles away бути за багато миль = далеко Informal зануритися в думки</p>	<p><i>9.He was the best player on the pitch by a mile.</i> <i>Він (на мілью,) був найкращим гравцем на полі.</i></p> <p><i>The second tape is miles better.</i> <i>Друга стрічка набагато краща.</i></p>	
4.	ton	ім.	<p>Іменник</p> <p>1.одиниця вимірювання ваги;</p> <p>2.tons of sth –</p>	<p><i>2. I've got tons of</i></p>	ROAD

			<p>Informal – багато чогось;</p> <p>3. weigh a ton – Informal – важити тонну;</p> <p>4. come down on sb like ton of bricks – Informal – звалити на когось тонну цегли; дуже злитися на когось через те, що він зробив;</p> <p>5. hit sb like a ton of bricks - Informal AmE - мати сильний емоційний вплив на когось</p>	<p><i>work to do.</i> <i>У мене купа роботи.</i> 3. Your bag weighs a ton! <i>Ваша сумка важить тонну!</i></p>	
5..	pound ¹		<p>Іменник</p> <p>1. Одиниця для вимірювання ваги , що дорівнює 16 унціям або 0,454 кг.</p> <p>2. get/ take/ demand etc your pound of flesh <i>отримати / взяти / вимагати тощо свій фунт плоті</i></p> <p>сума, на яку ви маєте законне право, але вимагати яку морально образливо;</p> <p>Прим. Ця фразема походить від Шейлока, єврея-лихваря, героя п'єси Шекспіра «Венеціанський купець», який позичає гроші Антонію. А коли Антонію не може повернути ці гроші, Шейлок каже, що він має право відрізати фунт плоті від тіла Антонію.</p>		ODE

6.	bushel	ім.	<p>Іменник</p> <p>1. Британська англійська міра місткості (ємності), що дорівнює 8 галонам (еквівалентно 36,4 літрам), використовується для кукурудзи, фруктів, рідин тощо</p> <p>2. hide your light under a bushel: see HIDE сховай своє світло під кошиком (посудиною), під чимось об'ємним: див. СХОВАТИ. <i>Цей вислів походить з Євангелія від Матвія 5:15: «і не запалюють свічку й не ставлять її під посудину, а на свічник».</i> Фраземне значення: мовчати про свої таланти чи досягнення.</p>	<p>2. 1997 <i>Spectator</i> <i>Actors are not naturally people who believe in hiding their light under a bushel.</i></p> <p>1997 <i>Spectator</i>. <i>Актори за своєю природою не є людьми, які вірять у те, що потрібно ховати своє світло під кошиком.</i></p>	
7.	day	ім.	<p>Іменник</p> <p>1. back in the day in the past; some time ago у минулому, деякий час тому</p> <p>2. seen (known) better days: see DAY Бачив (знав) кращі дні</p> <p>3. call it a day: see DAY назвати це днем = закінчити</p>	<p><i>Якщо ви на цьому закінчуєте, то ви вирішуєте припинити те, що робите, бо вам це набридло або тому, що це не приносить успіху. Зіткнувшись із зростаючими боргами, рішення припинити це було неминучим.</i></p>	ODI

		<p>4. carry (win) the day: see DAY нести день = здобувати перемогу</p> <p>5. as clear as day чистий як день = дуже легко побачити чи зрозуміти</p> <p>6. in the cold light of day у холодному світлі дня = коли у вас був час об'єктивно розглянути ситуацію</p> <p>7. the Day of Judgement Судний день</p> <p>8. day of reckoning День розплати час, коли минулі помилки чи провини мають бути покарані або за них потрібно заплатити; час випробування, коли ступінь вашого успіху чи невдачі буде виявлено</p> <p>9. all in a day's work все за один робочий день (щось незвичайне або проблемне) сприймається як частина чиєїсь звичайної рутини або як щось само собою зрозуміле</p> <p>10. at the end of the day: see END в кінці дня <i>В кінці або після того, як усе розглянуто, часто використовується для</i></p>	<p><i>Якщо хтось здобуває перемогу, він є переможцем у змаганні, такому як битва, дебати чи спортивні змагання.</i></p>	
--	--	---	---	--

		<p><i>підкреслення найважливішого факту чи висновку після обговорення інших пунктів. Він служить заключним твердженням або способом сформулювати головний момент ситуації чи дискусії.</i></p> <p>11. day in, day out день у день = безперервно або неодноразово протягом тривалого періоду часу</p> <p>12. don't give up the day не здавайся =</p> <p><i>informal</i> Робота, що використовується як жартівливий спосіб порадити комусь не шукати альтернативну кар'єру, в якій він навряд чи досягне успіху.</p> <p>13. from day one з першого дня = із самого початку</p> <p>14. have had your (or its) day у тебе був твій) день = більше не бути популярним, успішним чи впливовим</p> <p>15. if he (or she) is a day якщо він (або вона) – це день = <i>Це ідіоматичний вислів, який зазвичай зустрічається, коли виражається чийсь вік; використовується, щоб сказати, що хтось має</i></p>	
--	--	--	--

			<p><i>щонайменше певний вік. Якщо йому день (що, очевидно, правда), то йому скоро виповниться сімдесят. Якщо день, якщо хтось є днем. то фраза додається до визначення чийогось віку.</i></p> <p>16. just another day at the office: see OFFICE просто ще один день в офісі = <i>Ідіома, що описує буденну, повторювану або нудну рутину, часто натякаючи на брак захоплення або значних змін. Хоча її можна використовувати для позначення позитивних, продуктивних днів, її поширене вживання підкреслює потенційно виснажливий характер щоденних завдань та роботи.</i></p> <p>17. make a day of it: see MAKE зробіть з цього день = <i>присвятити цілий день якійсь діяльності, особливо тій, що приносить задоволення</i></p> <p>18. make someone's day: see MAKE зробити комусь день = зробити щось для когось, що значно покращить його /її день</p> <p>19. not someone's day не чийсь (його / її) день Informal <i>використовується для передачі того, що хтось зазнав дня</i></p>	
--	--	--	--	--

			<p><i>послідовних нещасть</i></p> <p>20. one of those days один з тих днів = день, коли кілька речей ідуть не так</p> <p>21. a red letter day: see RED день червоної літери = <i>день, який приємно вартий уваги або пам'яті</i></p> <p>22. that will be the day це буде той день = щось дуже мало- ймовірно станеться = <i>На вашу думку, щось навряд чи станеться: «Майк каже, що збирається кинути палити». «Ось і настане той день!».</i></p> <p>23. those were the days це були часи = <i>Це були часи, коли стверджували, що певний минулий час був кращим у порівнянні з теперішнім.</i></p> <p>24. Accession Day День Вознесіння</p> <p>25. every dog has his (or its) day у кожного собаки свій (або його) день</p> <p>26. to your dying day до твого смертного дня = до кінця твого життя</p> <p>27. at the end of the day British informal коли все враховано =</p> <p>28. one fine day одного гарного дня = у деякий невизначений</p>	
--	--	--	---	--

			<p>або невідомий час</p> <p>29. as the day is long довгий як день</p> <p>30. high days and holidays високі дні та свята = особливі події</p> <p>31. a sabbath day's journey: see SABBATH подорож у суботній день</p> <p>32. late in the day пізно вдень = на пізній стадії провадження, особливо занадто пізно, щоб бути корисним</p> <p>33. live to fight another day жити, щоб боротися ще один день = пережити певний досвід або випробування</p> <p>34. make a day (or night) of it зробіть з цього день (або ніч) = присвятити цілий день (або ніч) якійсь діяльності, зазвичай присмній</p> <p>35. night and day весь час, постійно</p> <p>36. pass the time of day: see TIME скоротати час дня</p> <p>37. plain as day Informal простий як день = зрозуміло як день = дуже очевидно</p>	
--	--	--	---	--

			<p>38. a rainy day дощовий день = чорний день = можливий час потреби, зазвичай фінансової потреби, у майбутньому</p> <p>39. Rome was not built in a day Рим побудували не за один день = складне або амбітне завдання обов'язково займе багато часу, і не слід поспішати</p> <p>40. save the day (or situation) врятувати становище (або обставини) = знайти або надати рішення для вирішення труднощів чи катастрофи</p> <p>41. seize the day схопити день = скористайся днем, максимально використай теперішній момент</p> <p>42. give someone the time of day приділяти комусь час, = бути приємно ввічливим або дружнім з кимось</p> <p>43. know the time of day знати час дня (добы) = бути добре поінформованим про щось</p> <p>44. tomorrow is another day завтра інший день = майбутнє принесе нові можливості</p>	
--	--	--	---	--

8.	hour	ім.	<p>Іменник</p> <p>1.a bad quarter of an hour погана чверть години = короткий, але дуже неприємний період часу=тривожний досвід</p> <p>2. at the eleventh hour об 11-ій годині = у найпізніший можливий момент</p> <p><i>Цей вислів спочатку стосувався притчі Ісуса про робітників, найнятих наприкінці дня для роботи у винограднику (Матвія 20:1-16).</i></p> <p>3. put off the evil day (or hour) відкласти злий день (або годину) = відкладати щось неприємне якомога довше</p> <p>4.your finest hour ваша найкраща година = час вашого найбільшого успіху</p> <p>5. keep late (or regular) hours дотримуйтесь пізніх</p>	<p>1940 р. Промова У. С. Черчилля перед Палатою громад «Тож приготуйтеся до виконання цього обов'язку і поведіться так, щоб, навіть якщо Британська Співдружність та її імперія проіснують тисячу років, люди все ще казали: «Це був їхній найкращий час».</p>	
----	------	-----	--	---	--

			<p>(або звичайних) годин= робити одне й те саме, зазвичай вставати та лягати спати, пізно (або в один і той самий час) щодня</p> <p>6. the small hours: see SMALL маленькі години = час рано вранці, після півночі та до світанку</p> <p>7. till all hours Informal до будь-якої години= допізна</p> <p>8. improve the shining hour покращити сяючу годину = добре використовувати час; максимально використати свій час</p> <p>9. the witching hour відьомська година = опівночі</p> <p>10. per hour на годину</p>		
9.	minute	ім.	<p>Іменник</p> <p>1.per minute на хвилину</p> <p>2. there's one (or a sucker) born every minute щохвилини народжується хтось (або дурень) = навколо багато дурних або довірливих людей (використовується як коментар до конкретної ситуації, в якій когось обдурили або ось-ось обдурять)</p> <p>3. a laugh a minute хвилина сміху = дуже смішно</p>		

			<p>4. a mile a minute миля за хвилину = Informal дуже швидко,</p> <p>5. one minute to midnight за одну хвилину до півночі = Informal остання мить або можливість</p> <p>6. a New York minute нью-йоркська хвилинка = дуже короткий час; мить US informal</p>		
9.	month	ім.	<p>Іменник</p> <p>1.flavour of the month смак місяця = хтось або щось, що користується коротким періодом великої популярності; поточна мода</p> <p>2. a month of Sundays місяць неділь = дуже довгий, здавалося б, нескінченний період часу</p>		
10.	penny	ім.	<p>Іменник</p> <p>1.turn up like a bad penny: see PENNY повертається як погана копійка</p> <p>2.not have a penny to bless yourself with: see PENNY не мати ні копійки, щоб благословити себе</p> <p>3. count the pennies: see PENNY рахувати копійки</p> <p>4. earn (or turn) an honest penny</p>		

			<p>заробити (або обернути) чесно копійку = заробляти гроші чесними методами, особливо наполегливою працею</p> <p>5. count the (or your) pennies рахувати копійки = будьте обережні з тим, скільки ви витрачаєте</p> <p>6. earn an honest penny: see HONEST заробити чесно копійку</p> <p>7. in for a penny, in for a pound за пенні, за фунт = використовується для вираження чийогось наміру довести справу до кінця, незалежно від того, скільки часу, зусиль чи грошей це потребує</p> <p>8. the penny drops пенні падає = Brit. Informal хтось нарешті щось усвідомлює або розуміє</p> <p>9. not have two pennies to rub together не мати двох копійок, щоб потерти їх одна об одну = брак грошей; бути дуже бідним</p> <p>10.a penny for your thoughts копійка за ваші думки = Informal запитувати когось, про що він думає</p> <p>11.pennies from heaven</p>	
--	--	--	---	--

		<p>копійки з небес = несподівані вигоди, особливо фінансові</p> <p>12. penny wise and pound foolish мудрий щодо копійок і нерозумний щодо фунтів = обережний та економний у дрібних справах, водночас марнотратний або екстравагантний у великих справах</p> <p>13. a pretty penny: see PRETTY . гарна копійка</p> <p>14. turn up like a bad penny з'являтися як погана копійка = (хтось або щось небажане) неминуче з'являється знову або повертається</p> <p>15. two (or ten) a penny два або десять за пенні = <i>British</i> поширений і дешевий, або не цінний, бо його забагато.</p> <p><i>American</i> a dime a dozen десять центів за дюжину</p> <p>16. spend a penny: see</p>	<p><i>A bad penny is a counterfeit coin which circulates rapidly as people try to pass it on to someone else. «Фальшива монета — це фальшива монета, яка швидко поширюється, оскільки люди намагаються передати її комусь іншому».</i></p>	
--	--	---	--	--

			<p>PENNY витратити копійку</p> <p>17. two a penny: see PENNY два за пенні</p>		
11.	pound ²	ім.	<p>Іменник</p> <p>1.pound, також pound sterling Стандартна грошова одиниця = 100 пенсам.</p> <p>1.in for a penny, in for a pound Це символізує повну від-даність дії, незалежно від того, чи ви вже вклали невелику кіль-кість зусиль («копійка») чи більшу («фунт»);</p> <p>2. penny wise and pound foolish обережний та економний у дрібних справах, водночас будучи марнотратним або екстравагантним у великих</p>	<p>Щойно ви взялися за завдання, вам слід довести його до кінця, навіть якщо воно стане складнішим, дорожчим або ризикованішим, ніж очікувалося, а не зупинятися на півдорозі.</p>	
12.	dollar	ім.	<p>Іменник</p> <p>1. you can bet your boots (or bottom dollar or life) можете побитися об заклад на свої черевики (або на останній долар, або на життя) = ви можете бути абсолютно впевнені</p> <p>you may be absolutely certain</p> <p>2.be dollars to doughnuts that бути доларами проти пончиків, що ... = будьте певні, що ...</p>	<p><i>1936 James Curtis. The Gilt Kid. If he were seen it was dollars to doughnuts that he</i></p>	

			<p>North American informal</p> <p>3.the thousand question питання на шістдесят чотири тисячі доларів = щось невідоме і від чого багато що залежить.</p> <p><i>Вираз датується 1940-ми роками. Спочатку це було головним питанням вікторини, правильна відповідь на яке оцінювалася в шістдесят чотири тисячі доларів.,</i></p> <p>4. top dollar найвищий долар = Північна Америка <i>Informal</i> дуже висока ціна</p>	<p><i>would be arrested.</i></p> <p><i>1936. Джеймс Кертіс. Позолочений хлопець. Якби його побачили, це було б долари проти пончиків, що його б заарештували.</i></p>	
13.	once ^{adv}	Присл.	<p>Прислівник</p> <p>1.once bitten, twice shy see ONCE один раз вкушений, двічі сором'язливий = неприємний досвід спонукає до обережності</p> <p>2. once in a blue moon раз у блакитний місяць= <i>Informal</i> дуже рідко; практично ніколи</p>		

			<p>3. at once одразу</p> <p>4. once a —, always a — один раз а __, завжди а __ = людина не може змінити свою фундаментальну природу</p> <p>5. once and for all (or once for all) один раз для всіх випадків = раз і назавжди</p> <p>6. once and future колись (один раз) і майбутнє = позначає когось або щось вічне, тривале або постійне.</p> <p>7. once (or every once) in a while from time to time; occasionally.</p>	<p><i>1993 Margaret Atwood The Robber Bride.</i> <i>She was once a Catholic... and once a Catholic, always a Catholic, according to her mother.</i></p> <p><i>1993. Маргарет Етвуд. Наречена-розбійниця.</i> <i>Колись вона була католичкою... і колись католичкою, завжди католичкою, за словами її матері.</i></p>	
	twice	adv	<p>Adverb</p> <p>1. once bitten twice shy see ONCE – Один раз вкушений, двічі сором'язливий = обпікшись на молоці, будеш дутися</p> <p>2. lightning never strikes twice</p>	<p>Блискавка ніколи не вдаряє двічі</p>	

			<p>3. be twice the man or woman that someone is бути вдвічі кращим чоловіком чи жінкою, ніж хто-небудь</p>		
	million		<p>1.gone a million (про людину) повністю переможена або яка зазнала краху Australian informal</p> <p>2. look (or feel) (like) a million dollars виглядати на (або відчуватися як) мільйон доларів = відчувати себе дуже добре informal</p>		
	score	Ім.	<p>1.score an own goal а) футбол – забити автогол (самому собі, своїй команді) б) робити щось, що має ненавмисний ефект шкоди власним інтересам Informal</p> <p>2. know the score знати рахунок бути в курсі того (усвідомлювати), що відбувається</p> <p>3. score points (off) набирати очки = навмисно створювати враження вашої переваги над кимось іншим, роблячи дотепні зауваження</p> <p>4. settle (or pay) a (or the) score врегулювати (або сплатити) рахунок = помститися комусь за щось</p>		

	pair	Ім.	<p>1. another pair of shoes: see SHOE = інша пара взуття</p> <p>2. pair of hands пара рук = людина, яку розглядають з точки зору її участі в завданні</p> <p>3. show someone a clean pair of heels показати комусь чисту пару підборів = відступати швидко; тікати Пор. укр. <i>накивати п'ятами</i> informal</p>		
	single	Прикм.	<p>1. every last (or single) кожен останній (або єдиний) = використовується для підкреслення кожного члена групи</p>		
	double	Ім.	<p>1. at (or on) the double удвічі швидше = зі швидкістю бігу; дуже швидко</p> <p>2. double or nothing подвійно або ніяк = азартна гра, щоб вирішити, чи слід подвоїти або анулювати збиток або борг</p>		
	both	Займ.	<p>1. the best of both (or all possible) worlds найкращий з обох (або всіх можливих) світів = переваги дуже різних ситуацій, які використовуються одночасно</p>		
	each	Займ.	<p>1. strike sparks off each other {or one another} вистрілювати іскрами один в одного = (про двох або більше</p>		

			людей), які творчо надихають одне одного під час роботи над чимось		
			2. be at each other's throats		
			знаходиться (бути) біля горла один одного = (про людей чи організації), які постійно сваряться або б'ються		